T.C.

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çeviribilim Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Halk Sağlığı İle İlgili Metinlerin Çevirisi

Esra Nur ACAR

2501120098

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mine YAZICI

İstanbul, 2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	:	Esra Nur ACAR	Numarası	:	2501120098
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	:	Çeviribilim Anabilim Dalı	Danışmanı	:	Prof. Dr. Mine YAZICI
Tez Savunma Tarihi	:	08.05.2017	Saati	:	10:15
Tez Başlığı	:	"Halk Sağlığı İle İlgili Metinlerin Çevirisi"			

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **36. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. MİNE YAZICI		Kabul
2- PROF. DR. ALEV BULUT		Kabul
3- YRD. DOÇ. DR. İNÖNÜ KORKMAZ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- YRD. DOÇ. DR. HÜSEYİN YURTDAŞ		
2- YRD. DOÇ. DR. ASLI ARABOĞLU		

ÖZ

HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLERİN ÇEVİRİSİ

ESRA NUR ACAR

Tıp çevirisi geçmiş zamanlardan günümüze değin önem arz eden teknik çeviri türlerinden biridir. Tıp metinlerinin bir alt türü olan halk sağlığı ile ilgili metinler ise önemi gittikçe artan ve toplumun sağlığını doğrudan etkileyen konular üzerine yazılmış, genellikle bilgilendirici amaç taşıyan metinlerdir. Doğrudan sağlık ile ilişkili olduklarından bu metinlerin işlevsel çevirisi de büyük önem taşımaktadır.

Bu tez çalışmasının amacı, halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirilerinin çeviri tümellerinden yola çıkarak işlevselliğini sorgulamak ve bu metinlerin çevirileri konusunda çeviriyi yapan ve yaptıran kurumlara farkındalık yaratmaktır. Bu amaçla özellikle broşürlerin her kesim hastaya seslenmesi göz önüne alınarak çeviri tümellerinden yola çıkılmış ve özellikle basitleştirme tümeli esas alınarak mikro düzlemde dilsel işlemlerin çevirilerde ne ölçüde yerine getirilip getirilmediği WordSmith yazılımı kullanılarak incelenmiştir. Bu bağlamda halk sağlığı alanından seçilmiş beş adet kitap, beş broşür ve beş kullanma kılavuzu tezin bütüncesine dahil edilmiştir. Basitleştirme tümelinin tür/türce oranı, ortalama cümle uzunluğu ve sözcüksel yoğunluk ölçütleri temel alınarak söz konusu metinler incelenmiştir. Bu çerçevede toplumun her kesimine seslenen bu metinlerin işlevselliği ise Christina Nord tarafından öne sürülen işlevsellik kuramı bağlamında yorumlanarak sözkonusu metinlerde basitleştirme işlemlerinin işlevselliği gerekçelendirilmeye çalışılmıştır.

Dolayısıyla çalışmadan elde edilecek veriler betimlenerek bu metinlerdeki basitleştirme tümelinin varlığı hakkında yorumlar yapılacak ve bu metinlerin ve çevirilerinin işlevsellikleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tıp Çevirisi, Halk Sağlığı İle İlgili Metinler, Çeviri Tümelleri, Basitleştirme Tümeli, İşlevsellik, Halk Sağlığı ile ilgili Alt Metinler

ABSTRACT

TRANSLATION OF TEXTS ON PUBLIC HEALTH

ESRA NUR ACAR

Medical translation is one of the technical translation types carrying its importance since past. One of the sub-types of medical translation, texts regarding public health have an increasing importance and are written on issues directly affecting public health and have informative function. Since they are directly related to health, functional translation of these texts are significant, as well.

The present thesis statement aims to investigate the functionality of the translation of texts regarding public health and raise an awareness for initiators and performers of the translations of these texts. To that end, given the fact that especially brochures address to patients from all walks of life, this study is based on translation universals and, in terms of especially simplification universal, examines to what extent linguistic procedures are performed in micro level in translations via WordSmith software. In this context, the study corpus includes five books, five brochures and five manuals in the field of public health. These texts are examined basing on type/token rate, mean sentence length and lexical density criteria of simplification universal. Within this frame, the functionality of these texts addressing people from all walks of life are examined and interpreted according to functionality theory of Christiana Nord, and the functionality of simplifying procedures in these texts are aimed to be justified.

Therefore, data obtained from the present study will be described, the presence of simplification universal in these texts will be interpreted and the functionality of these texts and their translations will be examined.

Keywords: Medical Translation, Resources of Public Health, Translation Universals, Simplification Universal, Functionality, Sub-texts of Public Health.

ÖNSÖZ

Öncelikle tezimin hazırlanmasında danışmanlığımı üstlenen hocam Prof. Dr. Mine YAZICI'ya, başlangıcından sonuna kadar beni desteklediği, karşılaştığım sorunları engin bilgi ve deneyimleriyle çözüme ulaştırdığı ve bu teze en az benim kadar emek verdiği için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin bilimsel katkıları, desteği ve sonsuz anlayışı ile bu tezi tamamlayabildim.

Bununla birlikte, tez savunma jürimde bulunan ve değerli yorum ve önerileriyle katkıda bulunan hocam Sayın Prof. Dr. Alev BULUT'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca tüm tez dönemimdeki yardım, destek ve teşviki için hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. İnönü KORKMAZ'a çok teşekkür ederim.

Yüksek Lisans dönemimim başından sonuna değin bana gösterdikleri büyük destek, sabır ve inanç için ablama, anneme ve yol arkadaşım Barış'a teşekkür ederim.

İstanbul, 2017

Esra Nur ACAR

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **iii**

ABSTRACT ..... **iv**

ÖNSÖZ ..... **v**

İÇİNDEKİLER ..... **vi**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **viii**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **ix**

KISALTMALAR LİSTESİ **1**

GİRİŞ **2**

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TIP METİNLERİ ÇEVİRİSİ **10**

1.1. TEKNİK METİNLER OLARAK TIP METİNLERİ VE TIP METİNLERİ ÇEVİRİSİ **10**

1.1.1. TIP METİNLERİ ÇEVİRİSİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR **28**

1.2. TARİHTE TIP METİNLERİ ÇEVİRİSİ **32**

1.3. TIP METİNLERİ ÇEVİRİSİ VE METİN TÜRLERİ **35**

1.4. DEĞERLENDİRME **51**

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLER **58**

2.1. HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLERİN ALT METİN TÜRLERİ **58**

2.1.1. EL KİTAPLARI **58**

2.1.2. BAŞVURU FORMLARI VE TEKLİFLER **70**

2.1.3. RAPORLAR VE BİLİMSEL MAKALELER **72**

2.1.4. DÜZENLEME VE MEVZUAT BELGELERİ **74**

2.1.5. POPÜLER BİLİM ÜZERİNE METİNLER **77**

2.2. İŞLEVSEL OLARAK HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLER **80**

2.3. DEĞERLENDİRME **91**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLER VE ÇEVİRİ TÜMELLERİ 98

3.1 BÜTÜNCE TEMELLİ ÇEVİRİBİLİM 98

3.2. BASİTLEŞTİRME TÜMELİ 106

3.3. AÇIMLAMA TÜMELİ 111

3.4. YERLİLEŞTİRME TÜMELİ 117

3.5. BENZEŞME TÜMELİ 118

3.7. DEĞERLENDİRME 118

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLER ÜZERİNE BETİMLEYİCİ BİR ÇALIŞMA 124

4.1. ÇEVİRİ TÜMELLERİ ÇERÇEVESİNDE HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLERİN KARŞILAŞTIRMALI ÇÖZÜMLEMESİ 128

4.1.1. HALK SAĞLIĞI ÜZERİNE KİTAPLAR 128

4.1.2. HALK SAĞLIĞI ÜZERİNE BROŞÜRLER 180

4.1.3. HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ KULLANMA KILAVUZLARI 221

SONUÇ 260

KAYNAKÇA 273

EKLER 294

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Ülkemizde yayınlanan tıp dergilerinde bazı kelimelerin farklı yazılışlarına ait örnekler 12

Tablo 2: Tıp dilinde yapılan hatalar 29

Tablo 3**:** Metin Türü Sınıflandırmaları 36

Tablo 4: Kaynak ve çeviri metin türü ilişkisi 44

Tablo 5: Tıp alanında yazılmış metinlerin metin türü ve işlevi arasındaki ilişkiler 51

Tablo 6**:** Avrupa Birliği Yeni Yaklaşım Direktifleri 76

Tablo 7:Kaynak Metne Yöneltilecek Sorular 124

Tablo 8: Erek Metne Yöneltilecek Sorular 125

Tablo 9: Bütünce Kapsamında İncelenen Kitaplar 129

Tablo 10: Bütünce kapsamında incelenen broşürler 180

Tablo 11: Bütünce kapsamında incelenen kullanma kılavuzları 221

Tablo 12: Bütünceye dahil edilen metinlerin basitleştirme tümeli bağlamında inceleme sonuçları 263

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yarı- bilimsel düzey örneği (İngilizce) 24
Şekil 2: Popüler düzey örneği (İngilizce) 26
Şekil 3: Popüler düzey örneği (Türkçe) 27
Şekil 4: Fresenius Medical Care 2008T model Hemodiyaliz Makinesinin kullanma kılavuzundan bir kesit 37
Şekil 5: Tahlil talep formu 40
Şekil 6: The Smoker's Body afişi 41
Şekil 7: Bayer Contour Plus kan şekeri takip cihazı kullanma kılavuzundan bir kesit 45
Şekil 8: Bayer Contour Plus kan şekeri takip cihazı kullanma kılavuzunun Türkçe çevirisinden bir kesit 46
Şekil 9: Çocuk obezitesinin etkilerine yönelik afiş 50
Şekil 10: Şeker hastalarına yönelik yemek tarifi 59
Şekil 11: Çölyak hastaları için yemek tarifi 60
Şekil 12: Öğretici metin türü örneği (İngilizce) 62
Şekil 13: Öğretici metin türü (Türkçe) 64
Şekil 14: Rehber doküman örneği 66
Şekil 15: Braun ThermoScan PRO4000 Ear Thermometer Kullanma Kılavuzundan bir kesit 68
Şekil 16: Philips Avent Süt Pompası Kullanma Kılavuzundan bir kesit 69
Şekil 17: Parish tarafından yürütülen projenin içindekiler bölümü 71
Şekil 18: Barış Kocaoğlu'nun gerçekleştirdiği "Ayak Anteromedialinde Şeffaf Hücreli Sarkom Vaka Sunumu ve Literatür İncelemesi" makalesinin özeti (2010) .. 73
Şekil 19: *Diabetic Living* dergisinden bir kesit 79
Şekil 20: Dünya Sağlık Örgütünün (WHO) Dünya Tütünsüzlük Günü için hazırladığı afiş 88
Şekil 21: Dünya Tütünsüzlük Günü afişinin Sağlık Bakanlığı tarafından gerçekleşirilen çevirisi 90
Şekil 22: KM1'in Kapak ve İçindekiler Sayfası 133

Şekil 23: KM1'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi 134
Şekil 24: KM1'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 135
Şekil 25: EM1'in kapak ve içindekiler sayfası 138
Şekil 26: KM1 ve EM1'in WordSmith Yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun karşılıklı incelemesi 138
Şekil 27: EM1'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 139
Şekil 28: KM2'nin kapak ve içindekiler sayfası 143
Şekil 29:KM2'nin WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi 144
Şekil 30: KM2'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 145
Şekil 31: EM2'nin içindekiler tablosu 147
Şekil 32: KM2 ve EM2'in WordSmith Yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun karşılıklı incelenmesi 148
Şekil 33: EM2'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 149
Şekil 34: KM3'ün kapak ve içindekiler sayfası 151
Şekil 35: KM3'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi 153
Şekil 36: KM3'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 153
Şekil 37: EM3'ün kapak ve içindekiler sayfası 156
Şekil 38: KM3 ve EM3'ün WordSmith Yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun karşılıklı incelenmesi 157
Şekil 39: EM3'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 158
Şekil 40: KM4'ün kapak ve içindekiler sayfaları 161
Şekil 41: KM4'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi 162

Şekil 42: KM4'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 163
Şekil 43: EM4'ün kapak ve içindekiler sayfası 166
Şekil 44: EM4'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi 167
Şekil 45: EM4'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 168
Şekil 46: KM5'in kapak ve içindekiler sayfası 171
Şekil 47: KM5'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi 172
Şekil 48: KM5'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 173
Şekil 49: EM5'in kapak ve içindekiler sayfası 176
Şekil 50: EM5'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi 177
Şekil 51: EM5'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 178
Şekil 52: KM6'nın kapak sayfası 182
Şekil 53: KM6'ın WordSmith yazılımı ile incelenmesi 183
Şekil 54: KM6'nın WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 184
Şekil 55: EM6'nın kapak sayfası 185
Şekil 56: EM6'nın WordSmith yazılımı ile incelenmesi 186
Şekil 57: EM6'nın WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 187
Şekil 58: EM6'da bulunan kadın genital bölge çizimi ve açıklaması 188
Şekil 59: "Five Keys to Safer Food" broşürünün yol haritası niteliğindeki son kısmı 190
Şekil 60: KM7'nin WordSmith yazılımı ile incelenmesi 192
Şekil 61: KM7'nin WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 192
Şekil 62: EM7 afişi 194

Şekil 63: EM7'nin WordSmith yazılımı ile incelenmesi 195
Şekil 64: EM7'nin WordSmith yazılımı ile sözcüksel yoğunluğunun incelenmesi 196
Şekil 65: KM7 ve EM7 içerisinde kullanılan çizimlerin kesiti 198
Şekil 66: KM8 kapak sayfası 199
Şekil 67: KM8'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi 200
Şekil 68: KM8'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 201
Şekil 69: EM8'in kapak sayfası 202
Şekil 70: EM8'in WordSmith yazılı ile tür/türce oranının incelenmesi 203
Şekil 71: EM8'in WordSmith yazılımı ile sözcüksel yoğunluğunun incelenmesi 204
Şekil 72: KM9'un kapak sayfası 206
Şekil 73: KM9'un WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi 207
Şekil 74: KM9'un WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 208
Şekil 75: EM9'un kapak sayfası 209
Şekil 76: Em9'un WordSmith yazılı ile tür/türce oranının incelenmesi 210
Şekil 77: EM9'un WordSmith yazılımı ile sözcüksel yoğunluğunun incelenmesi 211
Şekil 78: KM10'un kapak sayfası 213
Şekil 79: KM10'un WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi 214
Şekil 80: KM10'un WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 215
Şekil 81: EM10'un kapak sayfası 217
Şekil 82: EM10'un WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi 218
Şekil 83: EM10'un WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 219
Şekil 84: KM11'in kapak sayfası 223
Şekil 85: KM11'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi 224
Şekil 86: KM11'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 225

Şekil 87: EM11'in kapak sayfası 226
Şekil 88: EM11'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi ... 227
Şekil 89: EM11'in WordSmith yazılımı ile sözcüksel yoğunluğunun incelenmesi 228
Şekil 90: KM11'den bir kesit 229
Şekil 91: EM11'den bir kesit 230
Şekil 92: KM12'nin kapak sayfası 232
Şekil 93: KM12'ni WordSmith yazılı ile tür/türce oranının incelenmesi 233
Şekil 94: KM12'nin WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun inelenmesi 234
Şekil 95: EM12'nin kapak sayfası 235
Şekil 96: EM12'nin WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi . 236
Şekil 97: EM12'nin WordSmith yazılımı ile sözcüksel yoğunluğunun incelenmesi 237
Şekil 98: KM13'ün kapak sayfası 239
Şekil 99: KM13'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi . 240
Şekil 100: KM13'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 241
Şekil 101: EM13'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi 242
Şekil 102: EM13'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 243
Şekil 103: KM14'ün kapak sayfası 245
Şekil 104: KM14'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi 246
Şekil 105: KM14'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 247
Şekil 106: EM14'ün kapak sayfası 248
Şekil 107: EM14'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi 249
Şekil 108: EM14'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 250
Şekil 109: KM15'in kapak sayfası 253
Şekil 110: KM15'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi 254

Şekil 111: KM15'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 255
Şekil 112: EM15'in kapak sayfası 256
Şekil 113: EM15'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi . 257
Şekil 114: EM15'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi 258
Şekil 115: KM- EM Farkları Grafiği 268

KISALTMALAR LİSTESİ

DSÖ **:** Dünya Sağlık Örgütü

EM **:** Erek Metin

KM **:** Kaynak Metin

LD **:** Sözcüksel Yoğunluk

MSL **:** Ortalama Cümle Uzunluğu

TTR **:** Tür/Türce Oranı

WHO **:** World Health Organisation

GİRİŞ

Geçmişi, Antik Yunan ve Roma'ya dayanan tıp alanının önemi yadsınamaz. Tıp alanına yönelik yazılan metinler de bu alanın ilerlemesiyle birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır. Bununla birlikte, tıp alanında yaşanan gelişmelerin başka kültür ve medeniyetlere aktarılma ihtiyacı da baş göstermiş, bu da tıp metinleri çevirisi dalının doğmasına olanak sağlamıştır.

Her bilim dalının, disiplinin ve alanın ortaya çıkıp ilerlemesinde olduğu gibi tıp metinleri çevirisi alanında da, çeviribilimin bir alt alanı olarak ortaya çıkıp gelişmesi döneminde, çeşitli sorunlar meydana çıkmış ve bu sorunların çözümü için çeşitli yöntem ve işlemler öne sürülmüştür.

Bu çalışmanın inceleme alanı olan ve tıp metinleri çevirisinin bir alt alanını oluşturan halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirisinde de benzer durumların söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Küreselleşme ile birlikte, beslenme alışkanlıkları da değişmekte ve fastfood yeme alışkanlığı tüm dünyada yaygın hale gelmektedir. Zararlı beslenmenin yaygınlaşmasıyla birlikte başta obezite olmak üzere çeşitli hastalıklar toplumlarda görülmeye başlamıştır.

İnsanları beslenme konusunda bilinçlendirme çabaları da son yıllarda büyük bir ivme kazanmıştır. Gerek kamu spotları aracılığıyla görsel medyada, gerek broşürler, gazete ilanları, kitapçıklar aracılığıyla yazılı medyada bu durum gündeme gelmektedir. Alan içindeki uzman kişilerin kendi aralarında bilgi ve vaka paylaşımını amaçlayan akademik düzeydeki metinleri saymazsak halk sağlığı alanındaki metinlerin, genellikle alan dışından kimselerin sağlıklarını koruma, yaşam kalitelerini artırma, onları çeşitli alışkanlık ve bağımlılıkların zararları konusunda bilgilendirme, yaygın hastalıklar hakkında farkındalığı artırma ve korunma yollarını paylaşma amacını taşıdığını söyleyebiliriz. Alanda uzman olmayan kişilere hitap ettiği için halk sağlığı ile ilgili metinlerde oldukça net, anlaşılır ve sade bir dil kullanılması gerektiğini söylemek yanlış olmaz.

Aynı durumun bu metinlerin çevirisi için de geçerli olduğu açıktır. Halk sağlığı alanındaki ideal bir çevirinin genellikle alan dışından kimselerden oluşan erek kitleye hitap ettiği için anlaşılır ve sade olması gerekir. Yine erek kitle göz önünde bulundurularak, tasarım ve düzenden yazı fontu ve puntosuna kadar her alanda işlevsel kılınması lazımdır.

Bu bağlamda bu tez çalışması, halk sağlığı ile ilgili metinlerin ve çevirilerinin Christina Nord (1997) tarafından öne sürülen İşlevsellik Kuramı bağlamında işlevselliğini inceleyecektir. Aynı zamanda çeviri tümellerinden basitleştirme tümeli bağlamında çeviride basitleştirmeye gidilip gidilmediği sorgulanmıştır.

Halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirisi bağlamında bu tezde şu hipotezler öne sürülmektedir:

1- Halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirisinde basitleştirme tümeline sıklıkla başvurulmaktadır.

2- Halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirisinde başvurulan basitleştirme tümeli türü, hedef kitleye göre farklılık göstermektedir.

3- Halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirisinde başvurulan basitleştirme tümeli türü, dil çiftine göre değişir.

4- Yazılı ve görsel materyaller arasında bir ilişki bulunmaktadır ve bu ilişkinin doğru kurulması basitleştirme tümeline katkı sağlar.

5- Halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirisinde erek kitleye göre metnin işlevsellikleri göz önünde bulundurulmaktadır.

6- Halk sağlığı ile ilgili metinlerde basitleştirme tümeline başvurulması, metnin işlevselliğini artırmaktadır.

Tezin bütüncesine, beslenmeden hastalıklar hakkında bilgilendirme ve önlemeye; üreme sağlığından çevreye; gıda güvenliğinden çeşitli halk sağlığı

ürünlerinin kullanma kılavuzlarına değin geniş yelpazede metinler ve bu metinlerin çevirileri dahil edilmiştir. Bütünce üç ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar halk sağlığı ile ilgili kitaplar, halk sağlığı ile ilgili broşürler ve halk sağlığı ile ilgili kullanma kılavuzlarıdır. Her bir başlıkta 5 adet olmak üzere 15 adet metin incelemeye alınmıştır. Tezin bütüncesine dahil edilen metinler, rastgele yöntem ile seçilmiş popüler ve yarı-bilimsel düzeyde hazırlanmış metinlerdir.

"Halk Sağlığı ile İlgili Metinlerin Çevirisi" başlıklı tezimiz, dört ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar şu şekildedir: 1. Bölüm "Tıp Metinleri Çevirisi", 2. Bölüm "Halk Sağlığı ile İlgili Metinler", 3. Bölüm "Halk Sağlığı ile İlgili Metinler ve Çeviri Tümelleri" ve 4. Bölüm "Halk Sağlığı ile İlgili Metinler Üzerine Betimleyici Bir Çalışma " başlıklarını taşımaktadır.

Tezin ilk bölümü olan "Tıp Metinleri Çevirisi" başlıklı bölüm, tıp metinleri ve bu metinlerin çevirilerini genel olarak tanıtmayı ve onlar hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda teknik metinler sınıfına giren tıp metinlerinin genel anlamda yoğun bir şekilde tıp terimi ve terminolojisi barındırdığını söyleyebiliriz. Tıp metinlerinin tarihine bakacak olursak, temellerini Antik Yunan ve Roma medeniyetlerinden alan modern tıbbın gelişiminin her aşamasında çevirinin rolünü görmekteyiz. Günümüzde tıp metinlerinde yoğun bir şekilde Latince ve Grekçe terim ve terminolojinin bulunması bu savı kanıtlar niteliktedir. Ülkemizde II. Mahmut döneminden bu yana Türk tıp dilini standartlaştırmaya yönelik birçok adım atılmışsa da, bu çabaların henüz tam bir başarıya ulaştığı söylenemez. Bu tarihsel arkaplanın incelenmesi ile günümüzde halk sağlığı ile ilgili metinlerin hangi konuma geldiklerini görebiliriz. Geçmişte sadece profesyonellere hitap eden halk sağlığı ile ilgili metinler, sağlık bilincinin artması ile birlikte, her kesimden bireye hitap eder konuma gelmiştir.

Tıp dilinde kullanılan tıp terimleri ve terminolojisinin özelliklerine bakarsak, bunların kökler, önekler, sonekler, anlamdaş sözcükler, zıt anlamlı sözcükler, sözcüklerin bilinen anlamlarının dışında kullanılması, eponimler, yani kişi adına dayalı sözcükler, kısaltmalar ve sembollerden oluştuğunu söyleyebiliriz.

Tıp metinlerini barındırdıkları terim ve terminoloji bakımından değerlendirecek olursak, metinlerin üç ayrı düzeyde hazırlandıklarını görürüz; akademik düzey, yarı-bilimsel düzey ve popüler düzey. Akademik düzeyde hazırlanmış metinler, yoğun olarak Latince ve Grekçe terim ve terminoloji içermektedir ve erek kitlesi genellikle alan içinden kimselerden oluşmaktadır. Yarı-bilimsel düzeydeki metinler, her ne kadar uzmanlar tarafından hazırlanmış olsalar da, bu metinlerde tıp terimi ve terminolojisinin yerine bunların kendi dillerindeki karşılıkları kullanılır ya da parantez ve dipnotlarda bu terimlerin karşılıkları verilir. Son olarak popüler düzeydeki metinlerde ise erek kitle alan dışından kimselerden oluştuğu için tıp terimi ve terminolojisinin kullanımından kaçınılır ve her kesimden birey için anlaşılır olmak amaçlanır.

Birinci bölümün son başlığında tıp metinlerinin, Katharina Reiss'ın (2008) sınıflandırmasına göre metin türleri sınıflandırması yapılmıştır. Bunlar; esas amacı metinde verilen bilgiyi iletmek olan bilgilendirici metin türü, biçemiyle öne çıkan yazınsal metin türü, okuyucuda belirli tepkileri yaratmayı amaçlayan işlemsel/işlevsel metin türü ve içlerinde görsel ya da işitsel malzemeler barındıran görsel-işitsel metin türleridir. Tıp metinleri, her ne kadar başka metin türlerinin özelliklerini barındırma kapasitesine sahip olsa da onların en baskın özellikleri bilgilendirici olmalarıdır.

Tezin birinci bölümü ile tıp dilinin özellikleri incelenip belirtilerek, tıp alanında yazılmış metinlerin genelde hangi dil düzeyinde konumlandırılıp, hangi metin türü sınıfına girdikleri betimlenmiştir. Bu bağlamda, özellikle alan dışından bireylere hitap eden halk sağlığı ile ilgili metinlerin, anlaşılabilir ve okunabilir olmaları için yarı-bilimsel veya popüler dil düzeyinde hazırlandıkları söylenebilir. Aynı zamanda yazılma amaçları doğrultusunda bilgilendirici özelliklerinin ağır bastıkları öne sürülebilir. Bu bağlamda Reiss'ın (2008) sınıflandırmasına göre genel anlamda bilgilendirici metin türü sınıfına giren halk sağlığı ile ilgili metinlerin özel anlamda hangi alt metin türlerinden oluştuklarını incelemek amacıyla ikinci bölümde Jody Byrne (2012) tarafından öne sürülen metin türü sınıflandırmasına değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümü olan "Halk Sağlığı ile İlgili Metinler" bölümünde ise tıp metinlerinin alt türlerine odaklanılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre tıp metinleri; el kitapları, başvuru formları ve teklifler, raporlar ve bilimsel makaleler, düzenleme ve mevzuat belgeleri ve popüler bilim üzerine yazılan metinlerden oluşmaktadır. El kitapları, temel amaçları erek kitleye bilgi verme olan ve eğitim amaçlı yazılmış, yemek kitapları, öğretici metinler, rehber dokümanlar, kılavuzlar ve çevrimiçi yardım gibi alt türleri bulunan metin türüdür. Başvuru formları ve teklifler, bir şeyin yapılmasını talep eden ve genellikle özet, biyografiler, teyit mektubu, proje tanımı, zaman çizelgesi ve bütçe gibi bölümlerden oluşan metin türüdür. Raporlar ve bilimsel makaleler, kuramsal ve uygulamalı bilgiyi sentezlemeyi amaçlayan ve genel olarak "Özet, Giriş, Materyal, Yöntem, Bulgular, Sonuç ve Kaynakça" bölümlerinden oluşan metinlerdir. Düzenleme ve mevzuat belgeleri ise genellikle yasa, yönetmelik ya da tüzük şeklinde yazılan ve ürün, hizmet ya da malzeme gereksinimlerini belirleyen metinlerdir. Popüler bilim üzerine yazılmış metinlerse, erek kitlesi genellikle alan dışından kimseler olan ve bu kimselere alanı sevdirmek ya da bilgi vermek amacı taşıyan, diğer metin türleri kadar yoğun terim ve terminoloji barındırmayan metinlerdir.

Bahsedilen alt metin türlerinin kendine has erek kitlesi bulunduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla çevirmenin, bahsedilen metin türlerini bilmesi, bir bakıma metnin erek kitlesi hakkında bilgi sahibi olmasına ve daha etkili çeviri tercihleri yapmasına katkıda bulunacaktır.

Aynı bölümün ikinci kısmında, halk sağlığı ile ilgili metinler işlevsel kuramlar ışığında incelenmeye çalışılmıştır. Bu kuramlardan özellikle Manttari tarafından ortaya atılan iş bölümüne dayalı çeviri kuramına, Hans Vermeer'in (2007) Skopos Kuramına ve Christina Nord'un (1997) "işlev artı sadakat" kuramına değinilmiştir. Vermeer'in aksine kaynak metni göz ardı etmeyen ve çevirmenin hem kaynak, hem de erek metni göz önünde bulundurması gerektiğini belirten Nord, kaynak metnin bir analizini öne sürer. Holz-Manttari, Reiss ve Vermeer'in çalışmalarını takip eden ve bunların bir adım ilerisi olarak değerlendirilebilecek olan bu analiz, yani çeviri yönergesi, çalışmamızda da kaynak metni ve işlevini incelemek için kullanılmıştır.

Bu çeviri yönergesi sayesinde halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirisinin erek kitlesi, işlevi ve yazılma amacının incelenip, analiz edilmesi erek metnin aynı işlevi erek kitlede de yerine getirmesine katkıda bulunacaktır.

"Halk Sağlığı ile ilgili Metinler ve Çeviri Tümelleri" başlığını taşıyan tezin üçüncü bölümünde ise bütünce temelli çeviribilimin gelişim aşamalarına odaklanılmış ve ortaya atılan çeviri tümellerinin bütünleştirici bir sonucu olan ve Mona Baker (1993) tarafından yapılan sınıflandırma göz önünde bulundurularak çeviri tümelleri tanıtılıp incelenmiştir. Bu sınıflandırmaya göre dört adet çeviri tümeli sınıfı bulunmaktadır: *basitleştirme tümeli, açımlama tümeli, yerlileştirme tümeli* ve *benzeşme tümeli*.

"Basitleştirme tümeli", genel anlamda daha az sözcükle yetinme ve metinlerin biçemsel, sözdizimsel ve sözcüksel olarak daha basit olma eğilimi olarak açıklanabilir. Dilsel ve içeriksel basitleştirme olarak iki türü bulunmaktadır. Dilsel basitleştirme, daha az sözcük ile yetinme anlamına gelen sözcüksel basitleştirme ve uzun ve karmaşık cümlelerden kaçınma anlamına gelen sözdizimsel/yapısal basitleştirme olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İçeriksel basitleştirme, daha makro düzeyde kalmaktadır ve metinlerin bilgi açısından herhangi bir eksiği olmaksızın terim ve terminoloji bağlamında daha sade bir dil tercih etmesini kapsamaktadır.

Daha önce Vinay ve Darbelnet (1995) tarafından bir çeviri stratejisi olarak öne sürülen ancak Baker (1993) tarafından çeviri tümeli olarak kabul edilen "açımlama tümeli", kaynak metinde daha örtük, üstü kapalı ya da tam olarak net olmayan ifadelerin erek metinde daha açık ve net olarak ifade edilmesini belirtir. Açımlama tümelinde kaynak metinde görülen belirsizliklerin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Açımlama tümelinin dört türü bulunmaktadır; zorunlu açımlamalar, isteğe bağlı açımlamalar, edimsel açımlamalar ve çeviriye özgü açımlamalar.

Mona Baker (1993) tarafından öne sürülen üçüncü çeviri tümeli olan "yerlileştirme tümelinde", erek dilin özellikleri abartılarak daha ön plana çıkarılmakta ve erek metin erek dilin yapısal örgüsüne uyum sağlamaktadır.

Son çeviri tümeli olan "benzeşme tümelinde" ise çeviri metinlerin kendi içlerinde kendilerine has benzer özellikleri olduğu öne sürülmekte, bu bağlamda erek dilde yazılmış orijinal metinlerden farklı olarak üçüncü bir kod oluşturacak şekilde birbirlerine benzeştikleri iddia edilmektedir.

Bu tümeller, tezin dördüncü bölümünde halk sağlığı ile ilgili metinler üzerine yapılacak betimleyici çalışmanın bir inceleme parametresini oluşturan basitleştirme tümelini açıklamak ve diğer tümellerden farkını ortaya koymak amacıyla incelenmiştir.

Tezin dördüncü bölümü olan "Halk Sağlığı ile ilgili Betimleyici bir Çalışma" başlıklı bölümde, İngilizce-Türkçe dil çifti arasında üretilen ve çevrilen metinler ilk olarak basitleştirme tümeli bağlamında incelenmiştir. Bunun yanı sıra kaynak metin ve erek metin işlevsellik bağlamında da değerlendirilmiştir. Tezin bütüncesi kapsamına 5 adet halk sağlığı ile ilgili kitap, 5 adet halk sağlığı ile ilgili broşür ve 5 adet halk sağlığı ile ilgili kullanma kılavuzu dahil edilmiştir. Bu metinlerin her kesimden kitleye hitap edebilir metinler olmasına dikkat edildiği için bunlar çoğunlukla popüler düzeyden ve yarı-bilimsel düzeyden seçilmiştir.

Tezin inceleme yöntemi, basitleştirme tümelinin tür/türce oranı, ortalama cümle uzunluğu ve sözcüksel yoğunluk ölçütlerine dayanmaktadır. Bu ölçütler, WordSmith 4.0 yazılımı kullanılarak incelenmiştir. Dil çiftleri açısından çeviri amaçlı metinler incelenmiş, hangi dil çiftinde alt basitleştirme tümeli yönteminin sıklıkla (sözcüksel basitleştirme, sözdizimsel basitleştirme ve içerik basitleştirmesi) kullanıldığına bakılmıştır. Basitleştirme tümelinin dilsel özelliklerinin neler olduğu ve bunlara nerelerde başvurulduğu araştırılmıştır.

İkinci aşamada, kaynak metinlerin ve erek metinlerin işlevsellikleri, okunabilirlik, anlaşılırlık, tasarım ve düzen gibi parametrelerle değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, metnin yazı puntosu ya da fontu gibi etmenlerin, çeviri metinlerin erek kitleleri de göz önünde bulundurularak metnin anlaşılırlık ve okunabilirliği üzerine etkileri incelenmiştir. Böylece metnin sadece içeriğinin değil, aynı zamanda tasarım ve düzen gibi görsel ögelerinin de anlaşılırlık ve okunabilirlik üzerinde etkileri

olduğu ortaya konmuştur. İnceleme sonucunda elde edilen bulgular göz önünde bulundurulursa, Türkiye'de yapılan çevirilerde basitleştirme tümelinin koşullarının yerine getirildiği söylenebilir.

Halk sağlığı ile ilgili metinlere yönelik ilgi ve bilinç özellikle son zamanlarda artmış, ancak bu alanda yapılan çevirileri inceleyen çalışmaların sayısı sınırlı kalmıştır. Aynı zamanda çeviribilim alanında bütünce ya da derlem çalışmaları son dönemlerde ivme kazanmaya başlasa da ülkemizdeki genelde bütünce temelli çeviribilim, özelde ise çeviri tümellerine yönelik çalışmaların sayısı son derece azdır. Bu bağlamda bu tez çalışmasının az sayıda çalışma yapılmış halk sağlığı ile ilgili metinler konusunu yine az sayıda çalışma yapılmış basitleştirme tümeli bağlamında inceleyen ve aynı zamanda bu metinlerin işlevselliklerini sorgulayan ilk çalışma olduğunu söyleyebiliriz.

Bu bilgiler ışığında, bu tez çalışmasının insan sağlığı gibi hassas ve dikkat edilmesi gereken bir konuda yazılan metinlerin çevirisinde işlevsellik, okunabilirlik ve anlaşılırlık gibi konulara ışık tutacağı ve çevirmenlere yapacakları çeviri tercihlerinde yardımcı olacağı umudundayız.

1. TIP METİNLERİ ÇEVİRİSİ

1.1. TEKNİK METİNLER OLARAK TIP METİNLERİ VE TIP METİNLERİ ÇEVİRİSİ

Hızla gelişen ve değişen dünyada, diğer alanların yanı sıra tıp bilimi de bu gelişim ve değişime ayak uydurmaktadır. İletişim ve bilişim sektöründe yaşanan büyük gelişmelerin ardından halkı sağlık konusunda bilinçlendirmeye yönelik çalışmaların da büyük ivme kazandığını söyleyebiliriz. Bu bilinçlendirme faaliyetleri gerek televizyon kanallarında yayınlanan kamu spotları aracılığıyla, gerekse dergi, gazete, broşür, vb. yayınlarda geçen yazılar yoluyla yapılmaktadır. Bu sayede her geçen gün tıp alanında yazılmış metinlerin sayısı artmaktadır.

Tıp dili yoğun terim ve terminoloji barındıran bir dildir. Bu terim ve terminolojiler, kökler, önekler ve soneklerden oluşmaktadır. Dolayısıyla her sözcüğü oluşturan köklerin, ön eklerin ve son eklerin anlamlarını çözmek, tıp metinlerini anlamada büyük ölçüde kolaylık sağlayacaktır.

Mine Yazıcı (Yazıcı, 2007: 108, 109), çeviri açısından terimleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

a) Ödünç terim: Yabancı kökenli terim. Örn. Mikser
b) Kısaltma: Baş harflerin kısaltılmasından oluşan terim. Örneğin Manyetik Rezonans Görüntüleme için günümüzde sıklıkla MR kısaltması kullanılmaktadır.
c) Özel ada dayalı terim: Bir aleti bulan, bir yeri keşfeden ya da bir hastalığın ilk teşhis edenin ardından oluşan terimdir. Örn. Oppenhein Disease
d) Karma terim: Genellikle bileşik isim ya da sıfat tamlamalarından meydana gelen farklı dil kökeninden sözcüklerin bir araya gelmesinden oluşan terimdir […] Örn. Micro Havalandırma
e) Kültür bağımlı terim: Bir nesne ya da olgunun kültürel adıdır. Örn. Kazıklı humma hastalığı
f) Yeni terim: Yeni tanınan bir nesne ya da olgu için türetilen yeni terimdir.

Modern tıbbın temelleri, Yunan Uygarlığında atıldığından ve daha sonra Roma İmparatorluğu ve dolayısıyla Avrupa'ya geçtiğinden Yunanca ve Latincenin tıp dilinin şekillenmesi üzerindeki etkisi büyüktür (Erten, 2007). Tıbbi terim ve terminolojiyi oluşturan sözcükler ise halen büyük ölçüde Yunanca ve Latince köklerden ve eklerden oluşmaktadır. Bunun nedeni ise çoğu bilim alanı gibi, tıp biliminindeki bilgi birikiminin de çeviri yoluyla aktarılmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Latincenin standart bir dil olarak seçilmesinin nedenlerinin başında, yaşayan bir dil olmaması ve ülkeler arası siyasi hareketlerden etkilenmeyeceğinin düşünülmesi gelmektedir (Cankur, 2002). Terimlerin, tüm dillerde ortak olarak kullanılmasının, bu alandaki gelişmeleri hızlandırdığını söylemek yanlış olmasa da alanı öğrenme aşamasındaki bir bireyin ana dilindeki terimlerdense bu standart dildeki terimleri öğrenmesi daha zordur. Örneğin, öğrenci geri bildiriminin sonuçlarını içeren bir çalışmada öğrencilerin terminoloji konusunda çeşitli güçlükler çektikleri ve çoğunluğunun tıp terminolojisini ders olarak almak istedikleri belirtilmiştir. Yurt dışında yapılan başka bir çalışmada da İngilizce bilgisi iyi düzeydeki tıp öğrencilerinin kendi dilinde Latince ya da Yunanca terimle hiç karşılaşmamış olanlara oranla daha başarılı olukları tespit edilmiştir (Cankur, 2002).

Bu durum Türk tıp dili için de geçerlidir. Günümüze kadar çeşitli diller üzerinden sürdürülen tıp biliminin dilinin Türkçeleştirilmesi yakın geçmişimize kadar göz ardı edilmiştir. Tıp alanında Türkçeleştirme hareketini II. Mahmut desteklemiş ve bu girişim dil devrimiyle bir ivme kazanmış ve *Türkçe Hekimlik Terimleri Üzerine Bir Deneme* (1944) adlı eserin yazarları olan Dr. Şefik İbrahim İşcil ve Edebiyat Öğretmeni Ali Ulvi Elöve bu girişimin öncüleri olmuşlardır (Erten, 2007).

Tüm bu çabalara rağmen halen Türkçede standart bir tıp dili oluşturulamamıştır. Standart dilin varlığının önemi göz ardı edilemez. Çağdaş anatominin kurucusu sayılan Vesalius da, çok sayıda eş anlamlı terimin bilimsel kargaşa yarattığını tespit ederek belirli bir düzenleme ve daraltma yapma yoluna gitmiştir (Cankur, 2002). Bu durum, standart ve sade bir dil oluşturmanın öneminin çok öncelerden beri fark edildiğini göstermektedir. Ancak yukarıda da değinildiği

gibi, Türkçe tıp dili halen bu aşamaya gelememiş ve alan dışı kişilerin yanı sıra hekimler arasında bile standart bir tıp dili kullanımı oluşturulamamıştır. Alan içindeki temel tıp bilimleri, genellikle Latince terminolojiyi esas alırken, klinik bilimciler terimlerin İngilizce karşılıklarını tercih etmektedirler (Yakıncı, Aslan ve Bıçak, 2004). Cengiz Yakıncı vd. (2004) Türkçe tıbbi kelimelerin bir standardizasyonunun olmadığını ve farklı şekillerde yazılabileceğini yayınladıkları makalede şu tablo ile göstermişlerdir:

Tablo 1: Ülkemizde yayınlanan tıp dergilerinde bazı kelimelerin farklı yazılışlarına ait örnekler

Orijinal Sözcük	**Türkçe Kaynak-1**	**Türkçe Kaynak-2**	**Türkçe Kaynak-3**
Asthma	Astma	Astım	asthma
Laryngitis	Laringitis	Larinjit	Larenjit
Fetüs	Fetüs	Fötüs	Fötüs
Gastroesophageal	Gastroözefagial	Gastroözofagiyal	Gastroözefageal
Tuberous sclerosis	Tubero skleroz	Tüberöz skleroz	Tüberosklerozis
Telangiectasia	Telangiektazya	Telanjiektazi	Telenjiektazia
Idiopathic	Idiopatic	Idyopatik	Idiyopatik
Percentile	Persentil	Pörsentil	Percentil
Allergy	Allergia	Alerji	Allerji
Pharyngeal	Farenjiyal	Farinjeal	Faringeal
Bronchiectasia	Bronşektazi	Bronşiektazi	Bronşiyektazi
Candidiasis	Candidiyazis	Kandidiyasis	Kandidiyaz
Myoclonus	Miyoklonus	Myoklonus	-
Convulsion	Konvülziyon	Konvülsiyon	Konvulsiyon
Paroxysmal	Paroksismal	Parosizmal	-
Degenerative	Degeneratif	Dejeneratif	-
Tuberous sclerosis	Tobero skleroz	Tüberoz skleroz	-

Ataxia-telangiectasia	Ataksiya telangiektazya	Ataksi-telanjiektazi	Ataksiya-telenjiektazi
Cranial	Kraniyal	Kranial	Kranyal
Chorea	Korea	Kore	-
Encephalitis	Ensefalit	Ansefalit	-
Lethargy	Letarji	Laterji	-
Herniation	Herniasyon	Heyniyasyon	-

Uğur Bıçak vd. (2005), tıp terimlerinin kullanımında halen süregelen karmaşıklığın nedenlerini şu başlıklar altında toplamışlardır:

a) Tıp dilimize, Osmanlı döneminde Fransızcanın; İstanbul Üniversitesinin kuruluş yıllarında Almancanın ve daha sonraki yıllarda İngilizcenin etkisi,
b) Dünyada bilim dili olarak Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Fransızcanın, Birinci Dünya Savaşı yılları ve sonrasında Almancanın, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da İngilizcenin ağırlık kazanması; metinlerin daha çok bu dillerde oluşturulması,
c) Bilimsel gelişmelerin özellikle son yıllarda çok hızlanması nedeniyle, bu terimlere daha karşılık bulunmadan, onlarla alakalı yeni sözcüklerin ortaya çıkması,
d) Türkçe terimlerin oluşturulması konusunda bir birlik sağlanamaması,
e) Türkçeleştirme hareketine siyasetin girmesi,
f) Türk Dil Kurumunun zaman zaman değişen tutumu ve kararları (özellikle yazım kurallarında).

Yine tıp dilinin Türkçeleştirilmesi konusuna eğilen ve hassasiyet gösteren Prof. Dr. Cemal Mıhçığolu da, terimlere karşılık bulurken;

a) Türkçenin sözcük türetme kurallarına uygunluğuna,
b) Kulağa hoş gelme, ses güzelliği, söyleme kolaylığı gibi özellikler taşımasına,
c) Kavramı eksiksiz olarak yansıtabilmesine,

d) İstenmeyen ya da yanıltıcı çağrışımlara yol açmamasına,
e) Tutunup benimsenme gücünün genel çekiciliğiyle albenisinin yüksek olmasına özellikle önem verilmelidir demektedir (Akt. Erten, 2007).

Yakıncı vd. (2004) ise bu konuda şu önerileri getirmişlerdir:

a) Türkçenin fonetik yapısına dikkat edilmelidir. Örneğin "laboratuar" değil, "laboratuvar"; "ürolitiazis" değil, "ürolitiyazis" kullanılmalıdır.
b) Yabancı sözcük ve terimlerin Türkçe okunuşuna uygun şekilde yazılması benimsenmelidir. Yabancı dilden gelen terimleri orijinal dildeki şekliyle yazmak tercih edildiğinde bu terimler italik harflerle ya da tırnak içinde yazılmalıdır.
c) Dilimizde var olan sözcüklerin yerine anlamdaş yabancı sözcükler kullanmaktan vazgeçmek gerekir. Örneğin, "benign" terimi yerine "iyi huylu, selim" gibi tanımlamalar kullanılmalıdır.
d) Yabancı tamlamalar kullanmaktan kaçınılmalı, bu tamlamalar Türkçe sözdizimine uyarlanmalıdır. Örneğin, "tuşe rektal" yerine "rektal tuşe" kullanılmalıdır.
e) Ön ekler ve son eklerde, uluslararası kabul gören, dilimizde de kullanılan Latin ve Grek asıllı ön ekler ve son eklerden yararlanılabilir; "hipertansiyon", "hipoglisemi", "anormal" gibi…
f) Türkçe sözcükler kısa, kullanışı kolay olmalıdır.
g) Yabancı kökenli sözcük kullanma alışkanlığı çoğu kez yanlış yazımlara ve anlamlara neden olmaktadır: Örneğin, "fetal" (fetüse ait) yerine "fatal" (ölümcül) sözcüklerinde olduğu gibi…
h) Özdeş anlamlar içeren terimlerde olabildiğince Türkçe sözcükler kullanılmaya çalışılmalıdır.
i) Birleşik terimlerde arada kesme işareti kullanılabildiği gibi, kullanılmaması da yanlış kabul edilmemelidir.
j) Terimler Türkçe sözcük türetme kurallarına uygun olmalıdır.
k) Sayılar ile ilgili oluşturulmuş kurallar benimsenmelidir. Örneğin, tıp metinlerinde birden bine kadar olana sayılar (yanlarında birim yoksa)

yazıyla yazılmalı, saat, para tutarı, ölçü, istatistiksel verilere ilişkin sayılar rakamla yazılmalıdır.

l) İlaçların jenerik adları kullanılmalı, yoksa kimyasal adları yazılmalıdır. Herkes tarafından bilinen ilaçların adları Türkçe okunduğu gibi, yeni çıkan ve/veya herkes tarafından bilinmeyen ilaçlar orijinal haliyle, tercihen tırnak işareti içinde ve ilk harfleri küçük yazılmalıdır.
m) Bütün bakterilerin adları, ilk geçtikleri yerde cins ve tür olarak Latince yazılmalıdır.
n) Bilimsel makalelerde çalışmada uygulanan yöntemler, teknikler ve gözlemler "geçmiş zaman"; yazarın kendi gözlemleri, yorumları, kabul edilen gerçekler, olgular "geniş zaman" ile yazılmalıdır.
o) Yazı dilinde argo terimler bulunmamalıdır.

Bu özellikler, terimlerin sadece Türkçeye değil, diğer dillere aktarılmasında da önem taşımaktadır. Bu konuya uygun bir örneği, Starkmann-Lehr (2007) İngilizce "alert" sözcüğünün Almancaya aktarılmasında vermiştir. İngilizce "alert" sözcüğü meydana gelecek bir olay hakkında doktorlara ve hastalara verilen bir mesajdır. Bu kelimenin "alarm" olarak aktarılması, kötü bir olayın meydana geleceğini işaret etmekte, "signalton" olarak aktarılması, bunun sesli bir uyarı olacağını belirtmekte, "signallampchen" olarak aktarılması ise bunun görsel bir uyarı olacağını göstermektedir.

Dilbilimsel anlamda, tıp dilinin kullanımında belirli şartların oluşması gerekmektedir. René Appel ve Pieter Muysken, tıp dilinin tıp ortamı ve tıp ortamı dışında kullanımındaki işlevselliğini şu şekilde açıklamıştır:

1. Tıp doktorları, durumsal düzenek değiştirme yöntemiyle bu dili kullanmaktadır.
2. Tıp dilinin bir diğer işlevi ise doktorların hastanın durumu ciddi bir sorun sergilediğinde, teşhisin anlaşılmasını istemediğinde kullanmalarıdır.
3. Diğer bir işlevi ise doktorun mesleki kontrolü elinde tutmasıdır.

4. Tıp dilinin tıp ortamı dışında kullanımındaki bir etken ise doktorların ölçünlü dilin yanı sıra tıp diline de sahip olmalarından dolayı sergiledikleri ikili kimliktir. (Akt. Erten, 2007)

Appel ve Muysken tarafından öne sürülen tıp dilinin kullanımındaki işlevselliğe yönelik bu maddelerden ilk ikisinin tıp dilinin tıp ortamı içerisinde, üçüncü maddenin ise tıp dilinin tıp ortamı dışarısında kullanımına yönelik şartları içerdiğini söyleyebiliriz. Bu sorunların genel olarak tıp alanının kendine has dil özelliklerinden kaynaklandığını iddia edebiliriz. Dolayısıyla buradan hareketle tıp dilinin özelliklerini inceleyebiliriz.

Tıp Dilinin Özellikleri

Tıp dili içinde kullanılan terimler, daha önce de bahsettiğimiz gibi kökler, önekler, sonekler, anlamdaş sözcükler, zıt anlamlı sözcükler, sözcüklerin bilinen anlamlarının dışında kullanılması, eponimler (kişi kökenli sözcükler), kısaltmalar ve sembollerden oluşmaktadır. Bunlara daha derinden bakacak olursak;

1. Kökler

Kök, genel anlamıyla kendinden daha küçük parçalara ayrılamayan fakat kendisinden ekler yoluyla yeni sözcükler türetilebilen en yalın sözcüklerdir. Örneğin, "Nefratoni" (Nephratonia) sözcüğü Yunanca böbrek anlamına gelen "neph" kökünden ve germe anlamına gelen "tonos" ekinden türetilmiştir (Dökmeci ve Dökmeci, 2014). Erten'in (Erten, 2007: 50) önerdiği en sık kullanılan köklerden bazıları şöyledir:

Angio (Grekçe): Damar
Cardi (Grekçe): Kalp
Cerebro (Latince): Beyin
Encephal (Grekçe): Beyin
Hem (Grekçe): Kan
Hepat (Grekçe): Karaciğer
My (Grekçe): Kas
Radi (Latince): Işık

2. Önekler

Türkçenin aksine İngilizcede önekler sıklıkla kullanılmaktadır. Bu durum tıp dili için de geçerlidir. Öneklerin Latin ve Yunan dillerinde de bulunması, İngilizcede sıklıkla kullanımının temel sebeplerinden biridir.

Önekler, köklerin başına gelen ve sözcüğün anlamını değiştiren eklerdir. Bir sözcük köküne sadece bir tane önek getirilebilir. Örneğin, "postoperatif" (postoperative) sözcüğü, "sonra" anlamına gelen "post" ve cerrahi işlem anlamına gelen "operatif" sözcüklerinin birleşiminden meydana gelmiştir. Erten'e göre (Erten, 2007: 51, 52) en çok kullanılan öneklerden bazıları şunlardır:

Ante- (Latince): Önce
Anti- (Latince): Karşı
Bi- (Latince): İkisi
Co- (Latince): Birlikte
Hemi- (Grekçe): Yarım
Hyper- (Grekçe): Üzerinde, ötesinde
Hypo- (Grekçe): Altında, aşağısında
Pre- (Latince): Önce, önünde
Trans- (Latince):-den içinden geçerek; üzerinden, üzerinde

3. Sonekler

Yine İngilizcede sıklıkla kullanılan bir kelime türetme yöntemi de sonek kullanımıdır. Türkçe de bu konuda İngilizceyle benzerlik göstermektedir. İngilizce her ne kadar bununla sınırlı kalmasa da, Türkçe sondan eklemeli dil yapısına sahiptir.

Sonekler, köklerin sonuna gelen ve sözcüğün anlamını değiştiren eklerdir. Örneğin, "desmopati" (desmopathy) sözcüğü, Yunanca bağ anlamına gelen "desmos" köküyle hastalık anlamına gelen "pathe" sonekinin birleştirilmesiyle oluşmuştur ve bağ hastalığı anlamına gelmektedir. Tıp alanında sıklıkla kullanılan soneklerden bazıları şöyledir (Erten, 2007: 52-54):

Algia (Grekçe): Ağrı

Osis (Grekçe): Durum, artım

Spasm (Grekçe): İstem dışı kasılma

İtis (Grekçe): İltihap, yangı

Pathy (Grekçe): Hastalık

Ectomy (Grekçe): Kesilerek çıkartma

Plasty (Grekçe): Onarım, düzeltme

Tomy (Grekçe): Kesi

4. Anlamdaş Sözcükler

Günlük dilde olduğu gibi tıp dilinde de sıklıkla anlamdaş sözcüklerle karşılaşmaktayız. Fakat anlamdaş sözcükler, günlük dilin aksine tıp dilinde kavramsal düzeydedir. Bu konuda Erten'in verdiği örneklere bakacak olursak (Erten, 2007: 56);

Çocuk felci: Infantile spinal paralysis, spinal paralytic poliomyelitis…

Ülseratif kolit: Ulcerative colitis, colitis gravis…

Parkinson Hastalığı: Parkinson's disease, paralysis agitants

5. Zıt anlamlı sözcükler

Zıt anlamlı sözcükler de tıp dilinde yoğun olarak kullanılırlar. Bu konuda Erten'in verdiği örnekler şunlardır (Erten, 2007: 57):

Active drug (Etkin ilaç)- Placebo (Etkisiz ilaç)
Chronic (Kronik, süreğen)- Acute (Akut, şiddetli, ağır)
Congenital (Doğuştan)- Acquired (Edinilmiş)
Contract (Kasılma)- Relax (Gevşeme)
Benign (İyi huylu)- Malign (Kötü huylu)

6. Sözcüklerin bilinen anlamlarının dışında kullanılması

Bazı sözcükler günlük konuşma dilinde kullanıldığında ifade ettikleri anlam, tıp dilinde kullanıldıklarında ifade ettikleri anlamla örtüşmeyebilir. Dolayısıyla aynı

sözcük, tıp dili bağlamında farklı anlamlara gelir. Erten'in bu konuda verdiği örneklerden bazıları şunlardır (Erten, 2007: 58-60):

Discharge: Vücudun bir yerinden sıvı boşaltımı ya da hastaneden taburcu olma anlamına gelmektedir.

The patient has abundent nasal discharge (Hastanın bol burun akıntısı vardır.

The time of discharge mostly gives the hospitalized patients great happiness (Hastanede yatan hastalara taburcu olma zamanı büyük mutluluk verir).

Administer: Tedavi olarak ilaç vermek

The drug was administered before meals (İlaç yemeklerden önce verildi).

Course: Bir hastalığın gelişme evresini ya da tedavi süreçlerinin bir serisini anlatır.

The preoperative course was complicated (Ameliyat öncesi gidişat (seyir) komplikasyonluydu).

The patient was given a course of injections (Hastaya bir dizi aşı yapıldı).

7. Eponimler

Tıp dilinde bazı sözcükler, ünlü doktor ya da bilim insanlarının adlarından uyarlanmıştır. Bu tür adlandırmalara eponim denilmektedir. Bu adlandırmalar genellikle, bir hastalığı bulan doktor ya da bilim insanının adının o hastalığa verilmesi yoluyla gerçekleşmektedir. Bu eponimler ve adlandırmanın yapıldığı kişilerin birkaç örneğine bakabiliriz:

Parkinson hastalığı-Parkinson's disease: 1755-1824 yılları arasında yaşamış İngiliz hekim James Parkinson,

Patau Sendromu-Patau's syndrome: 20. yüzyılda yaşamış Amerikalı genetikçi Klaus Patau,

Raynaud hastalığı-Raynaud's disease: 1834-1881 yılları arasında yaşamış Fransız hekim Maurice Raynaud,

Behr belirtisi-Behr's sign: 1874-1943 yılları arasında yaşamış olan Alman oftalmolog Carl Behr,

Behçet Hastalığı-Behçet's Disease: Türk dermatolog Hulusi Behçet.

8. Kısaltmalar ve semboller

Daha önce de bahsettiğimiz gibi tıp dili Yunanca ve Latinceden geçmiş birçok terim barındırmaktadır. Bu terimler de genel olarak uzun olduğundan tıp dilinde yoğun olarak kısaltmalar kullanılmaktadır. Bir kısaltma bazı durumlarda birçok açılıma sahip olsa da, artık kalıplaşmış hale gelen ve tek bir açılıma sahip kısaltmalar da bulunmaktadır. Bunlar;

ABS: Acute Brain Syndrome (Akut beyin sendromu)
RBC: RedBlood Count (Alyuvar sayısı)
EM: Electron Microscope (Elektron mikroskobu)
IM: Intramuscular (Kas içi)
IV: Intravenous (Damar içi) (Erten, 2007: 63, 64)

Bunların yanı sıra, doktorlar tarafından yazılan reçetelerde de sıklıkla kısaltmalar karşımıza çıkmaktadır: a.c (ante cibum-yemeklerden önce), p.c (post cibum-yemeklerden sonra), alt.hor (alternis horis-iki saatte bir) bunlara örnek olarak verilebilir.

Kısaltmalar gibi semboller de sıklıkla kullanılmaktadır. Örneğin;

↑: artış
♀: Dişi
♂: Erkek

Çeviribilimsel Açıdan Tıp Metinleri

Öte yandan çeviribilimsel açıdan baktığımızda metinleri sınıflandıran Katherina Reiss'ın (1981), tıp metinlerini, metin türleri açısından bilgilendirici metinler sınıfına soktuğunu görürüz. Kendisinin bilgilendirici olarak bahsettiği metin türleri nesnel durumları ve olayları betimleyen yazılardır. Bu tür metinlerde önemli

olan bilginin anlaşılmasını sağlamaktır. Buna bağlı olarak tıp metinlerinin ve dolayısıyla bu metinlerin çevirisinin bilgiyi açık bir şekilde veren, anlaşılır, tekrarlardan kaçınan, uygun terim ve terminolojiyi kullanan metinler olduğunu söyleyebiliriz (Reiss, 1981).

Tıp metinleri, kendi içinde birçok alt metin türüne sahiptir. Bunlar, akademik makaleler, ilaç prospektüsleri, ders kitapları, sağlık ile ilgili bilgilendirici afişler, raporlar, tıbbi cihazların kullanım kılavuzları vb. metin türleridir. Bu tez çalışmasında incelenecek olan halk sağlığıyla ilgili metinler, çağrı ve bilgi taşıma işlevi görür ve okuyan üzerinde bir etki bırakmayı amaçlar (Yazıcı, 2011). Halkı sağlıkla ilgili bir konu üzerinde bilinçlendirmeyi hedefler. Bu bilinçlendirme faaliyetleri gerek televizyon kanallarında yayınlanan kamu spotları aracılığıyla, gerekse dergi, gazete, broşür, vb. yayınlarda geçen yazılar yoluyla yapılmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre tıp metinleri, teknik metinlerdir.

Teknik metinler ile bilimsel metinlerin birbirinden ayrılması gerektiğini öne süren Jody Byrne (Byrne, 2006: 6), teknik metinlerin bilgiyi mümkün olduğunca açık ve etkili bir şekilde iletmek üzere tasarlandığını belirtir. Bilimsel metinlerin ise fikirleri açıklamak, yeni kuramlar öne sürmek ve yöntemleri değerlendirmek üzere bilgiyi çözümleyen ve toplayan metinler olduğunu söyler. Bu yolla da teknik metin ile bilimsel metin arasındaki farkı ortaya koymuştur. Dolayısıyla tıp metinlerinin çevirisi de, teknik çeviri sınıfına girer.

Newmark'a (Newmark, 1988) göre teknik çeviri diğer çeviri türlerinden terminoloji bakımından ayrılmaktadır. Newmark, ayrıca, tıp metinlerinde tıbbi sözcük haznesine dayanarak üç adet düzey önermiştir:

1) Akademik düzey: Latince ve Yunancadan aktarılan sözcükleri içerir.
2) Yarı-bilimsel düzey: Uzmanlar tarafından kullanılan resmi terimleri içerir.
3) Popüler düzey: Alternatif terimleri barındıran günlük konuşma diline ait sözcükleri içerir (Newmark, 1988, s. 153).

Newmark tarafından öne sürülen düzeyleri, Byrne tarafından ortaya atılan teknik metin ve bilimsel metin sınıflandırmasıyla sentezleyecek olursak, akademik düzeyde tıbbi sözcük haznesine sahip tıp metinlerinin bilimsel metin; yarı-bilimsel ve popüler düzeyde sözcük haznesine sahip tıp metinlerinin ise teknik metin sınıfına girdiğini söyleyebiliriz. Çünkü akademik düzeyde yazılmış metinlerin (akademik makaleler, akademik kitaplar, vs.) hedef kitlesi, kaynak metin yazarıyla neredeyse aynı düzeyde olan kişilerdir. Bilgiyi açık bir dille ifade etmekten ziyade bunları tartışmayı ve değerlendirmeyi hedefler. Öte yandan, yarı-bilimsel ve popüler düzeydeki metinlerin hedef kitlesi genellikle kaynak metin yazarından daha farklı alan bilgisine sahiptir. Bu açıdan bu metinlerin bilgiyi, hedef kitleye mümkün olduğunca anlaşılır kılmayı amaçladığını ve bu yüzden de bir anlaşılma kaygısı güttüğünü ve açıklayıcı olmayı hedeflediğini söyleyebiliriz.

Bu düzeyleri şu şekilde örneklendirebiliriz:

Örnek 1a. Akademik Düzey

> *"Although PTX3 and IL-6 responses in both AUCg and AUCi were not correlated in this study, numerous studies have showed that PTX3 may serve as an anti-inflammatory mediator to regulate levels of pro-inflammatory cytokines in animal models. Specifically, PTX3 deficiency, as indicated by PTX3 knockout mice, resulted in the up-regulation of pro-inflammatory cytokine concentrations, while culturing TNF-α up-regulates PTX3 in a variety of cells such as human leukocytes, endothelial cells, and adipose tissue. Conversely, infusion of human recombinant PTX3 in PTX−/− mice down-regulates IL-6. Furthermore, transgenic mice overexpressing PTX3 possessed elevated anti-inflammatory cytokine production such as interleukin- 10 (IL-10). In addition, PTX3 levels increase in human immune cells following administration of IL-10 in vitro. PTX3 has also shown to serve as vital marker of cardioprotection. For example, the development of atherosclerosis is more extensive and experienced earlier in PTX3-deficient mice, while exogenous PTX3 administration protects PTX3-deficient mice from damage associated with myocardial ischemia. These findings may further support that PTX3 protects against inflammatory pathogenesis as witnessed during CVD events, and point to the clinical importance that circulating PTX3 concentrations may serve as an indicator of anti-inflammatory status and overall cardiovascular health."* (Slusher, Mock, Whitehurst, Maharaj, & Huang, 2015, s. 327).

Örnekte de görüldüğü gibi metin içinde çok sayıda Latince ve Yunancadan geçen sözcük kullanılmıştır. Örneğin, "cytokine" sözcüğü Yunanca hücre anlamına

gelen “kutos” ve hareket anlamına gelen “kinesis” sözcüklerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş (Dökmeci ve Dökmeci, 2014) ve İngilizceye erek dilin sesletimine göre ödünçleme yoluyla aktarılmıştır. Benzer şekilde “lokal anemi” anlamına gelen “ischemia” sözcüğü, Yunanca “durma” anlamına gelen “iskhein” ve “kan” anlamına gelen “haima” sözcüklerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş (Dökmeci ve Dökmeci, 2014) ve yine İngilizceye ödünçleme yöntemiyle aktarılmıştır. Metnin tümünde geniş kitlelerce anlaşılacak basit sözcükler kullanılmak yerine sadece uzmanların anlayabileceği alan-içi terimler ve jargon kullanılmıştır. Bunun yanı sıra tıp dilinin yaygın özelliklerinden biri olan kısaltmalar (PTX3, IL-6, gibi) kullanılmış, hatta bu kısaltmalarda Yunan alfabesinde bulunan harfler tercih edilmiştir. Ayrıca yine tıp dilinin yaygın özelliklerinden biri olan önek ve sonekler (up-regulation, pro-inflammatory, gibi) sıklıkla kullanılmıştır.

Örnek 1b. Akademik Düzey

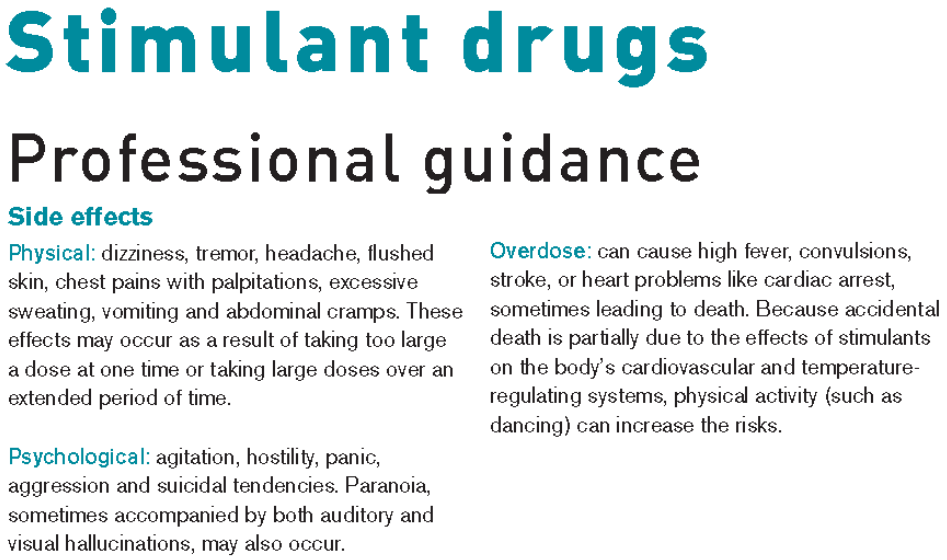
> *“İmmünglobulinler, solunum sistemi sekresyonlarında saptanırlar ve konak savunmasına büyük önemde katkıda bulunurlar. IgA, özellikle üst solunum yollarında ve ileteci hava yollarında daha yoğun bulunurken, IgG'nin alveoller düzeyinde daha yoğun bulunduğu saptanmıştır.*
>
> *Alveolar makrofajlar, antimikrobial aktiviteleri, inflamatuvar ve immün yanıtın oluşmasındaki rolleri ve fagositoz aktiviteleri ile alveolar alana ulaşan infeksiyöz organizmaya karşı savunmada ana rolü oynarlar. Alveolar makrofajlar, mikroorganizmaya karşı gelişmiş spesifik IgG ve kompleman komponentleri (C3b) gibi opsoninler ile birlikte mikroorganizmayı alır ve fagosite eder. Alveolar makrofajlar kemotaktik ve immünoregülatör etkili biyoaktif ürünler (Lökotrien B9, pGE2, sitokinler, interferon-y, antiviral interferon, IL-1, IL-6, 2 1 TNF ve CSF) salgılayarak da konak savunmasına katılır.”* (Özyardımcı ve Bahadır Erdoğan, 2002: 125)

Türkçe yazılmış örnek, *Sigara ve Sağlık* başlıklı kitabın “Sigaranın Solunum Sisteminin Savunma Mekanizmaları Üzerine Etkisi” başlıklı bölümünden alınmıştır. İngilizce örnekte olduğu gibi bu örnekte de yoğun tıp dili kullanılmış, Yunanca ve Latinceden geçen sözcükler tercih edilmiştir. Örneğin, “immun” sözcüğü Latince bağışıklık kazanmış kişi anlamına gelen “immunis” sözcüğünden ödünç alınmış haliyle kullanılmıştır (Dökmeci ve Dökmeci, 2014). Metinde Latince ve Yunancadan alınan sözcüklerin yanı sıra İngilizceden de ödünçleme yoluyla alınan sözcükler görülmektedir. “Sekresyon” (İng. Secretion), “infeksiyöz” (İng. Infectious),

"komponent" (İng. Component) gibi sözcükler buna örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca metin içinde tıp dilinin yaygın özelliklerinden biri olan kısaltmalar sıkça kullanılmıştır (IL-1, IL-6, pGE2 gibi).

Örneklerde görüldüğü üzere akademik düzeydeki İngilizce tıp dili, yoğun bir şekilde Latince ve Yunanca sözcükler barındırırken, Türkçe tıp dilinin bu dillerin yanı sıra İngilizceden ödünçleme yoluyla aktarılmış sözcükleri de barındırdığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla Türk tıp dilinin, Latince ve Yunancanın yanı sıra artık küresel bir hale gelmiş İngilizceden de etkilendiği açıktır.

Örnek 2a: Yarı- Bilimsel Düzey[1]

Stimulant drugs

Professional guidance

Side effects

Physical: dizziness, tremor, headache, flushed skin, chest pains with palpitations, excessive sweating, vomiting and abdominal cramps. These effects may occur as a result of taking too large a dose at one time or taking large doses over an extended period of time.

Psychological: agitation, hostility, panic, aggression and suicidal tendencies. Paranoia, sometimes accompanied by both auditory and visual hallucinations, may also occur.

Overdose: can cause high fever, convulsions, stroke, or heart problems like cardiac arrest, sometimes leading to death. Because accidental death is partially due to the effects of stimulants on the body's cardiovascular and temperature-regulating systems, physical activity (such as dancing) can increase the risks.

Şekil 1: Yarı- bilimsel düzey örneği (İngilizce)

Yukarıdaki örnek Kuzey İrlanda Halk Sağlığı Ajansı (HSC Public Health Agency) tarafından uyarıcı ilaç kullanan hastalarla karşılaşan uzmanlara yönelik bir kılavuz olarak hazırlanmıştır. Metinde, yabancı dillerden (Yunanca, Latince gibi) ödünç alınan sözcükler yerine uzmanlar tarafından artık kabul görmüş kendi

[1] Çevrimiçi: http://www.publichealth.hscni.net/sites/default/files/stimulants_users_factsheet_version_2.pdf, 14.11.2015.

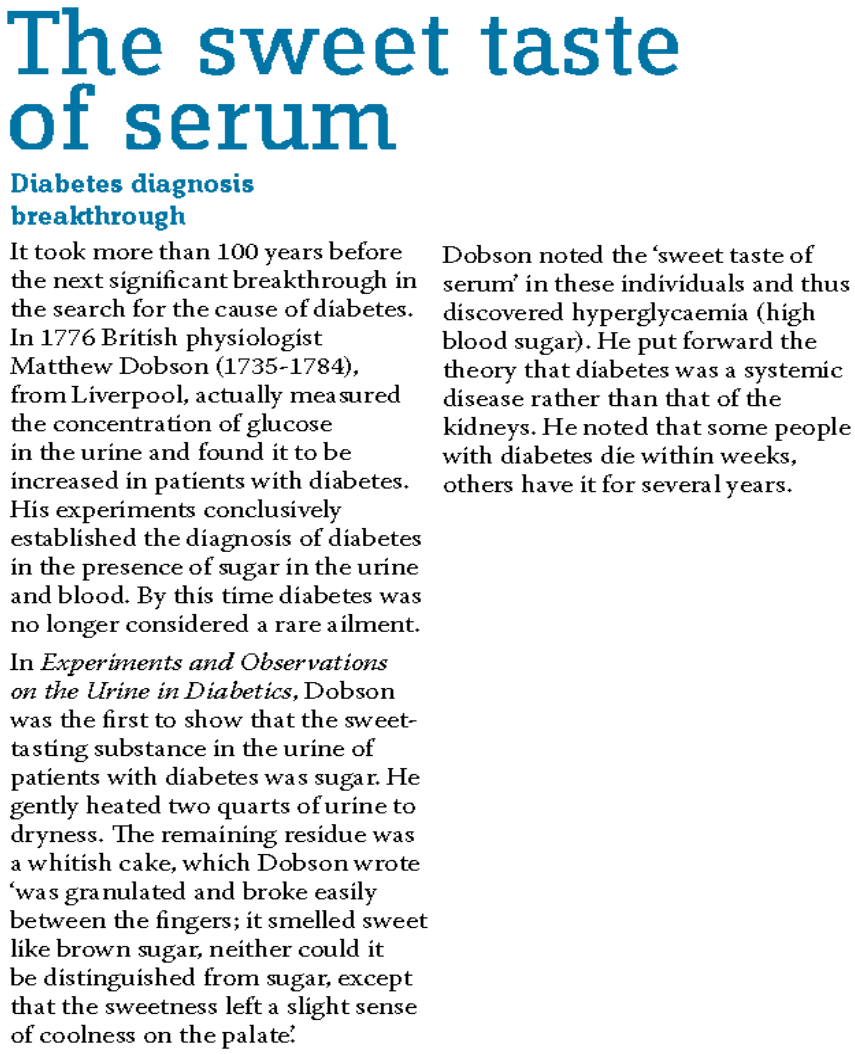
dillerindeki kelimeler kullanılmıştır. Örneğin, Yunanca artış anlamına gelen "para" ve akutlaştırma anlamına gelen "oxunein" sözcüklerinin birleştirilmesinden oluşan "paroxysm" sözcüğü yerine (Dökmeci ve Dökmeci, 2014) "convulsion" sözcüğü kullanılmıştır. Benzer şekilde tıp dilinde kullanılan "hyperhidrosis" yerine aynı anlama gelen "excessive sweating" ifadesi tercih edilmiştir. Genel olarak metinde, ne ağır bir tıp jargonu kullanılmış, ne de terimler tamamen günlük kullanılan dilden seçilmiştir. Bu durum, metni yarı-bilimsel düzeydeki metinler sınıfına sokmaktadır.

Örnek 2b: Yarı- Bilimsel Düzey

> *"Sigaranın Kendiliğinden Düşüklere Etkisi:*
> *Sigara içmek, doğal ve yardımcı üreme teknikleri ile gerçekleşen gebeliklerde kendiliğinden düşüklere neden olmaktadır. Yapılan bir çalışmada, sigara içmenin %16 oranında kendiliğinden düşüklere neden olduğu belirlenmiştir. Sigaranın düşüklere nasıl neden olduğuna ilişkin ise, nikotin, karbonmonoksit ve siyanür gibi sigara dumanı içinde bulunan bazı maddelerin vazokonstruksiyona (damarlarda daralmaya) ve antimetabolik özellikleri plesental yetmezliğe, fetüsün gelişim geriliğine ve fetüsün ölümüne yol açabilmektedir.*
> *Sigara içmek,*
> *Bakteriyel vajinozis (geç dönem gebelik düşükleri ile ilişkili)*
> *Erken doğum eylemi*
> *Çoğul gebelik*
> *Dış gebelik (ektopik gebelik) riskini artırmaktadır."* (Terzioğlu, Yücel ve Karatay, 2008: 18)

Yukarıdaki metin, *Sigara ve İnfertilite* (2008) adlı kitaptan alınmıştır. Bu eser, Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Beslenme ve Fiziksel Aktiviteler Daire Başkanlığı tarafından Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Bölümü öğretim elemanlarına hazırlattırılmıştır. Metin, sigaranın doğurganlık üzerine etkileri hakkında bilgi vermektedir. Alınan örnek kesitte de görülebileceği üzere, tıp alanında kabul görmüş terimler kullanılmıştır. Fakat farklı olarak, parantez içinde terimlerin ya tıp jargonunda kullanılan Latince ya da Yunanca karşılıkları verilmiş (dış gebelik karşılığında "ektopik gebelik" ifadesinin verilmesi gibi) ya da sadece uzmanların anlayacağı dil kullanılmışsa parantez içinde bunların açıklaması verilmiştir ("vazokonstruksiyon" terimine karşılık "damarlarda daralma" açıklaması yapılması gibi). Buradan da anlayacağımız üzere metnin ana hedef kitlesi uzmanlar olsa da, metin internet sayfası üzerinden yayınlandığı ve her kesimden insanın erişimine açık olduğundan herkes tarafından anlaşılır olması amaçlanmıştır.

Örnek 3a: Popüler Düzey[2]

The sweet taste of serum

Diabetes diagnosis breakthrough

It took more than 100 years before the next significant breakthrough in the search for the cause of diabetes. In 1776 British physiologist Matthew Dobson (1735-1784), from Liverpool, actually measured the concentration of glucose in the urine and found it to be increased in patients with diabetes. His experiments conclusively established the diagnosis of diabetes in the presence of sugar in the urine and blood. By this time diabetes was no longer considered a rare ailment.

In *Experiments and Observations on the Urine in Diabetics*, Dobson was the first to show that the sweet-tasting substance in the urine of patients with diabetes was sugar. He gently heated two quarts of urine to dryness. The remaining residue was a whitish cake, which Dobson wrote 'was granulated and broke easily between the fingers; it smelled sweet like brown sugar, neither could it be distinguished from sugar, except that the sweetness left a slight sense of coolness on the palate.'

Dobson noted the 'sweet taste of serum' in these individuals and thus discovered hyperglycaemia (high blood sugar). He put forward the theory that diabetes was a systemic disease rather than that of the kidneys. He noted that some people with diabetes die within weeks, others have it for several years.

Şekil 2: Popüler düzey örneği (İngilizce)

Yukarıdaki örnek, *Diabetes* (2014) adlı derginin kış sayısından alınmıştır. Metinde şeker hastalığının tarihte nasıl keşfedildiği anlatılmaktadır. Metin tamamen günlük dilde yazılmış ve tıp alanına uzak kişilerin bile anlaması sağlanmıştır. Metinde sadece bir yerde tıp alanına özgü bir terim kullanılmıştır (hyperglycaemia). Bu terim alan dışı kişiler tarafından bile anlaşılabilir ve günlük konuşma diline artık

[2] Çevrimiçi: https://www.diabetes.org.nz/__data/assets/pdf_file/0005/9896/diabetes_winter_2014_diabetes-in-history.pdf, 04.04.2015.

girmiş olmasına rağmen herhangi bir belirsizlikten kaçınılması için parantez içinde bu terimin açıklaması verilmiştir. Metin ayrıca akıcı bir dille, hikâye anlatır gibi yazılmıştır. Bu açıdan da tıp alanında uzman olmayan kişiler için kolay anlaşılabilir ve okunabilir bir metin olmuştur.

Örnek 3b. Popüler Düzey[3]

Şekil 3: Popüler düzey örneği (Türkçe)

Örnekte verilen metin, *Yeşilay* dergisinin 2015 yılı Temmuz ayı 975 sayılı baskısından alınmıştır. Metinde de görülebileceği üzere tıbbi terimlerden kaçınılmış, uzman olmayan kişiler tarafından da anlaşılabilecek sözcükler seçilmiştir. Örneğin, bir tıp terimi olan "kardiyak arrest" yerine "kalp durması"; "miyokardiyal distrofi" terimi yerine "kalp kasının erimesi"; "amenore" yerine "adet düzensizliği" kullanılmıştır. Hatta "anemi" terimi, yaygın olarak kullanılmasına ve artık halk diline de geçmiş olmasına rağmen tercih edilmemiş; bunun yerine "kansızlık" ifadesi

[3] Çevrimiçi: https://www.diabetes.org.nz/__data/assets/pdf_file/0005/9896/diabetes_winter_2014_diabetes-in-history.pdf, 27.08.2015.

kullanılmıştır. “Kemik erimesi” ifadesinin tıbbi adı (osteoporoz) parantez içinde verilmiştir.

Sonuç olarak, örneklerde de gördüğümüz üzere metnin yazılma amacı ve metnin hedef kitlesi, metinde kullanılan dil düzeylerini etkilemektedir. Bilimsel metin sınıfına giren akademik düzeyde yazılmış metinler (Örnek 1a ve Örnek 1b), yoğun bir şekilde tıp terminolojisi içermektedir. Bu metinlerin hedef kitlesi alandaki uzmanlardır ve bu kesimin dışında kalan kitleler için herhangi bir anlaşılma amacı güdülmemektedir. Bunun yanında teknik metin sınıfına giren yarı-bilimsel ve popüler düzeyde yazılmış olanlarsa, hedef kitlesine ve yazılma amacına göre tıp terminolojisi barındırmaktadır. Yarı-bilimsel düzeyde yazılmış metinler (Örnek 2a ve Örnek 2b) nispeten alana yakın kişilere hitap ettiği için daha yoğun tıp terminolojisi barındırırken, popüler düzeyde yazılmış metinler (Örnek 3a ve Örnek 3b) her kesime hitap ettiğinden neredeyse hiç tıbbi jargon içermezler.

1.1.1. TIP METİNLERİ ÇEVİRİSİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Mine Yazıcı (2011), sağlık bilimleri ve tıp alanındaki metinlerin çevirisinde karşılaşılan sorunları 3 başlık altında toplamıştır:

a) Sağlık bilimleri alanında metin türü ve alt türü bilgisi eksikliğinden kaynaklanan sorunlar,
b) Profesyonel dil ve hasta dili arasındaki dilkullanımsal farklılıklardan kaynaklanan sorunlar,
c) Sözcük ve terim düzeyinde sorunlar.

Bu başlıklara, örneğin c maddesiyle ilgili olarak yazım ve noktalama işaretlerindeki hatalı kullanımlardan kaynaklanan sorunları da ekleyebiliriz.

Bunlara ek olarak Yazıcı (2011), sözcük ve terim düzeyindeki sorunları da kendi içerisinde üç başlık altında toplamıştır:

a) Latince ve Grekçe terimlerin Türkçeye aktarılmasıyla ilgili sorunlar,
b) Kısaltmalardan ve özel adlardan oluşan hastalık adlarından kaynaklanan sorunlar (acronym/eponym),
c) Gündelik dildeki kullanım farklılıkları veya gündelik sözcüğün farklı anlamda kullanılması (neologism).

Uğur Bıçak vd. (2005), "İngilizce'nin Etkisiyle Tıp Dilinde Yapılan Hatalar" başlıklı makalelerinde değişik tıp kitapları ve makalelerinde kullanılan terimleri Türk Dil Kurumuna göre değerlendirmiş ve yanlış kullanım olarak değerlendirdikleri terimleri bir tablo ile göstermişlerdir. Bu tabloyu özet olarak şu şekilde alabiliriz:

Tablo 2: Tıp dilinde yapılan hatalar

Terimin İngilizcesi	Hatalı Kullanımı	TDK'ya göre
Magnetic	Magnetik	Manyetik
Gangrene	Gangren	Kangren
Pharyngitis	Farengitis	Farenjit
Plasma	Plasma	Plazma
Candidiasis	Kandidiyaz	Kandidoz

Yazıcı, tıp çevirisinde karşılaşılan sorunları dil ve metin türü açısından sınıflandırmıştır. Bunun yanı sıra Skopos kuramından yola çıkan Simon Andriesen (2006) ise profesyonel uygulamaya yönelik olarak sorunları şu şekilde sıralamıştır:

1) Çevirmenin yetersizliği,
2) Çeviri için yeterli zamanın bulunmayışı,
3) Kaynak metindeki eksiklikler.

Tıp alanındaki metinlerin çevirisinin doğru, titiz ve dikkatli bir şekilde yapılması gerektiğinin önemi, toplum sağlığını doğrudan ilgilendirdiğinden

yadsınamaz. Afaf Steiert ve Matthias Steiert (2011), 2007 yılında, Berlin'de bir hastanede protez etiketleri üzerindeki "Non-Modular Cemented" (Oynamayacak şekilde sabitlenmelidir) ifadesinin Almancaya "dolgu maddesi gerekmemektedir" anlamına gelen *zementfrei* şeklinde çevrilmesinden doğan hata nedeniyle 47 hastaya protezlerin uygun bir şekilde takılmadığını ve bunun da hastaların sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yarattığını belirtmiştir.

Yanlış kullanımlara ek olarak Berrin Aksoy'un teknik çevirilerin yetersizliği konusunda yaptığı sınıflandırma da önemlidir. Tıp çevirileri için de geçerli olan bu sınıflandırmaya göre teknik çevirilerin yetersizliklerinin nedenleri şunlardır:

a) Teknik çeviriyi yapan çevirmenin genelde çeviri konusunda bilimsel bir eğitimden ve teknik çeviriyi yönlendiren normlardan yoksun olması,
b) Çevirmenin maddi kazanç kaygısı yüzünden çok kısa sürede çok çeviri yapmaya girişmesi,
c) Çevirmenin çevireceği alanla veya ürünle ilgili bir konu araştırması yapmaması; böyle bir araştırmaya ihtiyaç duymaması,
d) Çevirmenin kaynak dil ve hedef dil bilgisinin özellikle teknik yazı yazma formatı ve terminolojisi açısından yetersizliği (Aksoy, 1998).

Steiert ve Steiert (2011), tıp metinlerinin çevirisinin dilsel becerilerin yanında bu metinleri açıkça anlama yeteneğine de sahip çevirmenler tarafından yapılmasının önemine işaret etmiş ve tıp çevirisi projelerinde en iyi sonucun, çeviri projesine tıp alanında eğitim görmüş çeviri proje yöneticileri, çevirmenler, editörler ve son okuyucuların da dahil edilmesiyle elde edileceğini savunmuştur. Dolayısıyla bu sürecin tamamen bir ekip işi olduğunun altını çizmişlerdir.

Burada aklımıza Justa Holz-Manttari'nin "Çeviriye Yönelik Eylem Kuramı" gelir. Holz-Manttari'nin bu kuramı, çevirmeni erek metni üreten bir uzman konumuna sokar. Bahsedilen eylemin amacını iş bölümüne dayalı toplum belirler ve eylemin amacına ulaşmasında karşılıklı etkileşim kaçınılmazdır. Çevirinin de iletişimin sağlanmasında karşılıklı etkileşimi gerektiren bir eylem olduğu düşünülecek olursa, çevirmenin de çeviriye ilişkin bir eylemin parçası olduğu görülür

(Yazıcı, 2005: 144). "Çeviriye ilişkin eylem" sonucunda çeviri metin, yani "erek metin" anlamına gelen "texteme" elde edilirken, "çeviri eylemi" sonucunda da "işlevi olan metin" anlamına gelen "translatum" elde edilir. Fakat bu metnin elde edilmesi çeviri eyleminin sona erdiği anlamına gelmez. Bu metnin erek kitleye ulaşmasıyla birlikte okuyucu tarafından geleceğe yönelik bir dizi yeni eylem daha devreye girer (Yazıcı, 2005). "Translatum" adı verilen metin "texteme"nin her okuyucuda farklı bir işlev yerine getirmesiyle birlikte işlevsellik kazanır.

Bu kurama göre iletişim işlevini yerine getirme amacı güden çeviride öne çıkan etmen, kaynak metin değil, erek kültürde belirlenen amacı yerine getirmesidir (Gürçağlar, 2011). Dolayısıyla çevirmen amacını belirlerken erek kitlenin beklentilerini ön planda tutmaktadır. Holz-Manttari bu konuda, *"Burada amaç kelimeleri, cümleleri ya da metinleri çevirmek değil, her durumda amaçlanan işbirliğini kültürel sınırların ötesine taşıyıp işleve yönelik iletişimi sağlamaktır"* demektedir (Munday, 2008). Burada çevirmenin bir uzman konumuna getirildiğini görebiliriz ve kuramın yapısı itibariyle uzmanlık alanı metinlerine ve dolayısıyla teknik metinlerin alt sınıfında olan tıp metinlerine de daha kolay uygulanabilir olduğunu söyleyebiliriz.

Holz-Manttari, "Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı"nda uygulanması için hiyerarşik bir model öne sürmüştür. Model şu şekildedir:

a) İşi başlatan: Çeviri işine ihtiyaç duyan şirket ya da birey.
b) Aracı (İşveren): Çevirmenle temasa geçen birey.
c) Kaynak Metin Üreticisi: Şirket bünyesinde kaynak metni yazan birey. Erek metin üretim sürecine her zaman dahil olmak zorunda değildir.
d) Erek Metin Üreticisi: Çevirmen(ler) ve çeviri bürosu ya da bölümü.
e) Erek Metin Kullanıcısı: Eğitim materyali ya da satış gibi amaçlarla erek metni kullanacak olan kişi.
f) Erek Metin Alıcısı: Erek metnin nihai alıcısı. Erek metin kullanıcısının sınıfındaki öğrenciler gibi… (Munday, 2008).

Yukarıda bahsedilen işbirliği modelindeki her bir eyleyici, çeviri sürecine her zaman dahil olmayabilir ya da amaçları ya da görevleri birbirinden farklı olabilir. Fakat ortak paydaları her zaman alıcı kitlenin kullanımına yönelik işlevsel bir çeviri üretmektir. İşlevsel yaklaşımların en önemli özelliklerinden biri, çeviriyi, dilbilimsel bir süreç olarak nitelendiren kuramlardan sıyırarak, onu gerek iletişimsel gerekse de toplumsal bir eylem olarak ele almalarıdır (Gürçağlar, 2011).

1.2. TARİHTE TIP METİNLERİ ÇEVİRİSİ

Tıp alanı ve tıp metinleri çevirisi, tarihte çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Mağara resimlerinden, kazılarda elde edilen bulgulardan (cerrahi aletler, vb.) ve Homer'in şiirlerinden de anlaşılabileceği gibi tıp alanı uzun bir geçmişe sahiptir. Bu konuda Fishcbach, *"İnsan vücudunun her yerde homojen bir şekilde var olduğundan ve tıp tarihinin çok eski tarihinden dolayı tıp çevirisi en evrensel ve en eski bilimsel çeviri alanıdır."* demektedir (Fishcbach, 1986: 16). Bunun nedeni alıntıda da bahsedildiği gibi insan vücudunun ve vücudun her bileşeninin dünyanın her yerinde aynı işleve sahip olmasıdır.

Dünyada modern tıbbın temelleri, Antik Yunan'a (M.Ö. 500-30) kadar uzanmaktadır. Hatta bundan önceki dönemlerde de tıp alanıyla alakalı belgelere rastlamak mümkündür. Tıp alanında bilinen en eski belgeler, M.Ö. 1700-1500 yıllarına ait tıp uygulamalarını anlatan kuralları ve yasaları öngören Hammurabi Kanunları ile çeşitli tedavi yöntemlerini anlatan Ebers, Brugsch, Smith papirüsleridir (Erten, 2007: 17). Tıp alanındaki bilimsel bilgiler, insanların tarih boyunca süregelen bir şekilde devam ettirdiği iletişim yoluyla bir topluluktan diğerine yayılsa da, modern tıptan önce insanlar, yaygın olarak hastalıkların kötü ruhlar ya da doğaüstü güçler tarafından ortaya çıktığını ve yayıldığını düşünmekte, bunların tedavisinde de büyülerden ve din adamlarının dinsel ritüellerinden medet ummaktaydı. Gretchen Bloom'a göre *"İnsanlar her zaman sağlıklarıyla ilgilenmişlerdir ve binlerce yıl önce yaralanmalar ve hastalıklar, kötü bir ruh tarafından ele geçirilmeye, fiziksel ve kimyasal güçlerin doğal dengesindeki bozulmaya ya da tanrıların kızgınlığına atfedilmiştir"* (Bloom, 1982: 4).

Antik devirlerde insanlar, hastalıktan kurtulmak için dini ritüellerden medet umarken, tıbbın babası olarak bilinen Hipokrat, modern tıbbın temellerini atmaya başlamıştır. Yaklaşık 400 yıl sonra ise Hipokrat'ın doktrini Pergamumlu Galen tarafından benimsenmiş ve genişletilmiştir. Hipokrat'a atfedilen 87 bilimsel eserle birlikte Galen'in 100 ya da daha fazla eseri, Yunan tıbbının hazinesini oluşturmuş ve birçok neslin tıp çevirmenlerini yıllarca besleyebilecek bir kaynak oluşturmuştur (Fischbach, 1986: 17).

Corpus Hippocraticum adlı tıp üzerine var olan en eski eserlerden birinin yazarı olan Hipokrat, geçmiş medeniyetlerden büyük bir bilgi mirası almış ve diğer alimlerle birlikte anatomi, fizyoloji, patoloji, hijyen ve tıp etiği üzerine çalışmalar yürüttüğü bir tıp okulu kurmuştur (Resurreccio ve Davies, 2007: 15-16). Bu okulda ve dönemde üretilen eserlerin Latinceye ve hatta Arapça ve İbraniceye çevrildiği bilinmektedir. Antik Yunan topraklarının Roma İmparatorluğu tarafından fethedilmesinin ardından Yunanca tıp terimleri ve metinleri Latinceye çevirme ihtiyacı doğmuştur. Hipokrat zamanından İskender zamanına kadarki bütün tıp literatürü, M.S. 1. yüzyılda Aulus Cornelius Celsus tarafından Latince özetlenmiştir. Edebî üslubundan ötürü "Tıbbın Cicero"su olarak adlandırılan Celsus, Yunanca terimleri Latinceye çeviren ilk tıp yazarıdır (Fischbach, 1986: 16). Fakat bu çevirilere rağmen tıp öğrencileri için eğitim dili yine de Yunanca olarak kalmıştır.

Daha sonrasında Roma İmparatorluğunda tıp alanı ciddiyetle ele alınmaya başlamıştır. Öyle ki Roma'da bir cerrahın sahip olması gereken nitelikler olumlu bir şekilde modern görünmektedir. Fishbach'ın (1986) da belirttiği gibi, *" Bir cerrah genç olmalı ya da herhangi bir şekilde yaşlı sayılmamalıdır; elleri sabit olmalı asla titrememelidir, sol elini de sağ eli kadar maharetle kullanabilmelidir, görüşü keskin ve net olmalı, gözü pek olmalıdır"*. Bunun yanı sıra, doktorların ve tıp öğrencilerinin bir lisansa sahip olmaları şartı getirilmiş ve yerel polisten iyi hal sertifikaları almaları gerekmiştir. Yasa dışı ortamlardan uzak durmaları gerekmiş, genelevlere gitmeleri yasaklanmış, tatile çıkmalarına izin verilmemiş ve yirmi yaşına gelmeden çalışmalarını tamamlama zorunluluğu getirilmiştir (Fischbach, 1986). Bu kısıtlamalar

ve gereken niteliklerden, Roma İmparatorluğunda tıp mesleğini icra etmenin çok ciddiye alındığını ve bu alana önem verildiğini anlayabiliriz.

İslam dünyasına baktığımızda 9. yüzyılda, birleşik bir İslam İmparatorluğunun kurulmasıyla birlikte Bağdat ve Şam'da tıp okulları kurulmuş ve dolayısıyla Yunanca ve Latinceden Arapçaya tıp metinlerinin çevirisine yönelik ihtiyaç fazlasıyla artmıştır. Yunanca metinlerin Arapçaya çevrilmesinin ardından Yunan tıbbı, Arap dünyasında hızla yayılmaya başlamıştır. Modern tıp tarihçisi ve çevirmeni Marti-Ibanez bu konuda, *"Tarihin hiçbir döneminde çevirmenler, İslam'ın yayılma döneminde olduğu kadar önemli bir rol oynamamışlardır"* demiştir (Fischbach, 1986).

Bunların yanı sıra, "İslam dünyasının Galen'i" olarak bilinen İbn-i Sina, *el-Kânûn fi't-Tıbb* adlı tıp ansiklopedisini yazmış ve bu eser birçok dile çevrilip Batı dünyasında uzun süre ders kitabı olarak kullanılmıştır.

Yunan ve Roma İmparatorluğunun çöküşünden sonra Orta Çağ'da geride sadece Arap çevirmenler tarafından yapılan tıp çevirileri kalmıştır. Orta Çağ'ın başlarında Yunan, Yahudi, Latin ve Arap doktorların işbirliğiyle kurulan Salerno Okulu büyük üne kavuşmuş ve burada üretilen eserler birçok Avrupa diline çevrilmiştir (Odacıoğlu, 2011).

Toledo Okulunda ise Aristo, Arşimet, Pitagoras ve Hipokrat'ın eserleri çevrilmiştir ve bu okul, Avrupa'nın diğer bölgelerinden çevirmenleri kendine çekmiştir.

Rönesansla birlikte matbaanın icadı, tıp çevirileri de dahil olmak üzere yapılan çevirilerin sayısını ve kalitesini artırmıştır. Bu gelişmeyle birlikte daha nitelikli ve güvenilir çeviriler ortaya çıkmaya başlamış, Hipokrat ve Galen'in eserlerinin daha fazla kesime ulaşmasının yolu açılmıştır.

Yeni kıtaların keşfiyle birlikte egzotik bitkilerle tanışılmış ve bu bitkiler Eski Dünya'ya getirilmiştir. Bu durum yeni ilaçların icat edilmesini sağlamıştır.

Tıp ve tıp çevirisindeki bu gelişmelerle birlikte yerel dillerin de önemi artmış bunun yanında zamanla İngilizce Latincenin yerini almaya başlamıştır.

Özetlemek gerekirse tıp biliminde yaşanan gelişmeler geçmişte görece yavaş biçimde gerçekleşse de özellikle matbaanın icadı gibi teknolojide yaşanan gelişmelerle paralel olarak diğer tüm alanlarda olduğu gibi son yıllarda hızlı gelişmeler görülmüştür. Tıp alanında yazılan bilimsel yazıların sayısı gün geçtikçe çoğalmakta ve insanların kendi sağlıkları ve bedenleri hakkında bilgi sahibi olma merakları giderek fazlalaşmaktadır. Bu durum da tıp alanında yapılan çevirilerin sayısını ve ihtiyacını artırmaktadır. Kısacası tıp biliminin gelişmesi, tıp metinleri çevirisine olan ihtiyacın artmasına sebep olmaktadır.

1.3. TIP METİNLERİ ÇEVİRİSİ VE METİN TÜRLERİ

Katherina Reiss, metin türlerini içeriğe göre sınıflandırmıştır. İfadenin baskın yönüne göre dilin sınıflandırıldığı görüşüne dayanan Reiss, bu metinleri iletişimsel amaçlarına göre üç temel sınıfa ayırmıştır (Reiss, 1981). Bunlar, bilgilendirici, yazınsal ve işlevsel/işlemsel[4] metinlerdir. Bu türlere daha sonradan eklenen görsel ve işitsel metinler ile metin türlerinin en genel anlamda dört başlık altında incelenebileceği söylenebilir.

Metin türü sınıflandırmasını, yazılı veya sözlü metnin amacı belirlemektedir. Reiss'ın metin türü sınıflandırmasına dayanarak Yazıcı'nın yaptığı metin türleri tablosu şu şekildedir (Yazıcı, 2005: 143).

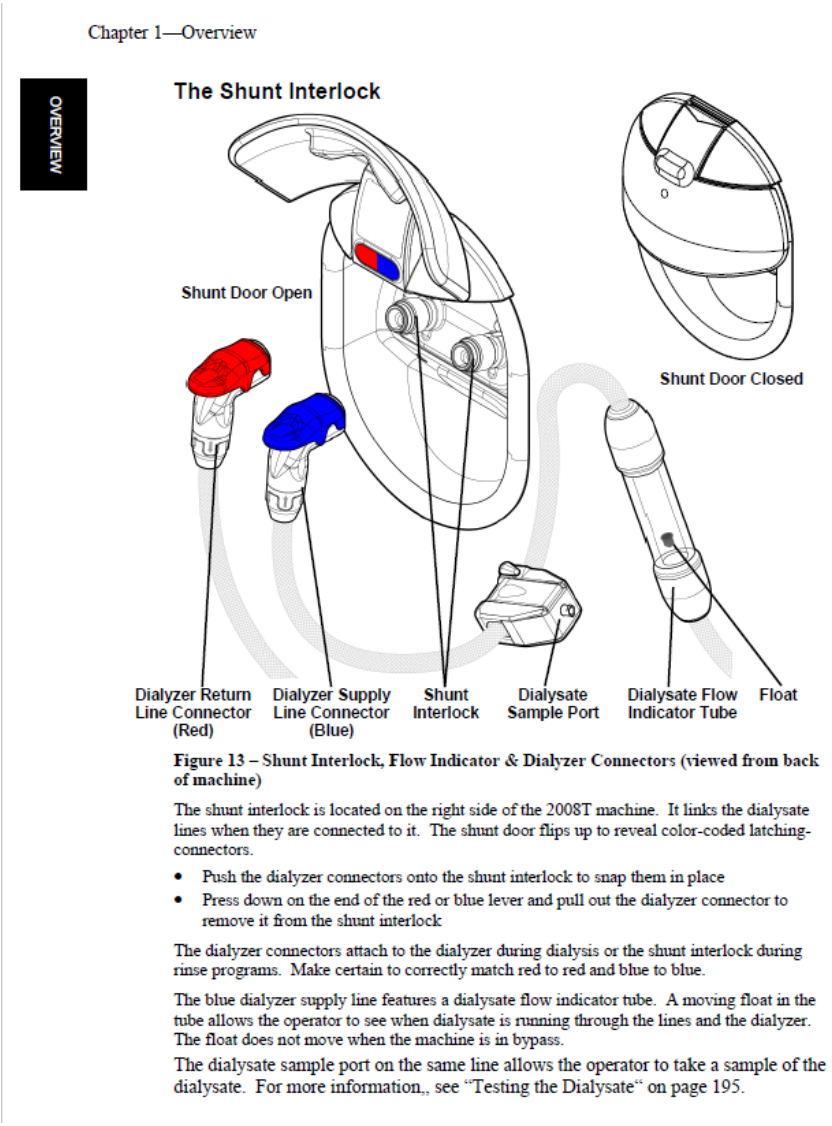
[4] İşlemsel metinler: Operative-functional metinler ile karıştırıldığından ikinci bir alternatif olarak Mine Yazıcı işlemsel terimini kullanmıştır (Yazıcı, 2005).

Tablo 3**:** Metin Türü Sınıflandırmaları

Metin Türü	**Bilgilendirici Metin**	**Yazınsal Metin**	**İşlemsel/işlevsel Metin**	**Görsel ve işitsel Metin**
Dil	Düzyazı (Örn. Ansiklopedi maddesi)	Söz sanatları içeren yazınsal dil (Örn. Roman)	Söyleşisel (Örn. Banka hesap bildirim formu)	Görsel-işitsel malzemenin yanı sıra söyleşisel dil (Örn. Reklamlar, seçim konuşması)
Odak	İçerik odaklı	Biçim odaklı	Çağrı odaklı	İçerik+biçim +çağrı+ görsel, işitsel malzeme odaklı

Tablodaki bu sınıflandırmayı biraz daha derinlemesine incelediğimizde bilgilendirici metin türünde öne çıkan ögenin, metinde verilen bilgininin kendisi olduğunu görürüz. Metin, temelde anlamsal-sözdizimsel düzey üzerine yapılandırılmaktadır. Metinlerde amaç, metnin içeriğini okuyucuya tam anlamıyla iletebilmektir. Bu metin türü, makaleler, kitap tanıtımları, ilaç prospektüsleri, kullanma kılavuzları vb.'ni kapsar.

Bu metin türüne örnek olarak Fresenius Medical Care 2008T model Hemodiyaliz Makinesinin kullanma kılavuzunu verebiliriz.

Chapter 1—Overview

OVERVIEW

The Shunt Interlock

Shunt Door Open

Shunt Door Closed

Dialyzer Return Line Connector (Red)

Dialyzer Supply Line Connector (Blue)

Shunt Interlock

Dialysate Sample Port

Dialysate Flow Indicator Tube

Float

Figure 13 – Shunt Interlock, Flow Indicator & Dialyzer Connectors (viewed from back of machine)

The shunt interlock is located on the right side of the 2008T machine. It links the dialysate lines when they are connected to it. The shunt door flips up to reveal color-coded latching-connectors.

- Push the dialyzer connectors onto the shunt interlock to snap them in place
- Press down on the end of the red or blue lever and pull out the dialyzer connector to remove it from the shunt interlock

The dialyzer connectors attach to the dialyzer during dialysis or the shunt interlock during rinse programs. Make certain to correctly match red to red and blue to blue.

The blue dialyzer supply line features a dialysate flow indicator tube. A moving float in the tube allows the operator to see when dialysate is running through the lines and the dialyzer. The float does not move when the machine is in bypass.

The dialysate sample port on the same line allows the operator to take a sample of the dialysate. For more information,, see "Testing the Dialysate" on page 195.

Şekil 4: Fresenius Medical Care 2008T model Hemodiyaliz Makinesinin kullanma kılavuzundan bir kesit[5]

Yukarıda Frenseus Medical Care 2008T model Hemodiyaliz Makinesinin kullanma kılavuzu verilmiştir. Örnekte de görülebileceği üzere metnin yazılma amacı, hedef kitleyi (diyaliz aletini çalıştıracak olan tıbbi personel), cihazın doğru kullanımı hakkında bilgilendirmektir. Daha da açacak olursak *"Make certain to*

[5] Çevrimiçi: http://162.96.65.24/fv/groups/intranet/documents/web_content/s_091562.pdf, 16.06.2015.

correctly match red to red and blue to blue"[6]*; "Push the dialyzer connectors onto the shunt interlock to snap them in place"*[7] gibi herhangi bir yanlış anlaşılmaya yol açmayacak, başka bir anlama çekilemeyecek ifadeler kullanılmaktadır. Dolayısıyla olabildiğince anlaşılır ve sade bir dil kullanılmıştır.

Yazınsal metin türünde öne çıkan öge, metnin yazın sanatlarına başvurularak nasıl şekillendiğidir. Bu tür metinlerde yazarlar, kendi anlatım kimliklerini ya da biçemlerini gözler önüne serecek olan estetik ve sanatsal yöntemlere başvururlar. Kuşkusuz bu sözcük seçimlerini ve dilin kullanımsal ögelerini de kapsamına almaktadır. Söz konusu metinlerde yazın sanatları ön planda olduğundan Katharina Reiss bu metinlerin biçim odaklı olduğunu öne sürmektedir (Reiss, 2008). Bu sebeple metinler, biçim odaklıdır. Bu tür metinlere örnek olarak romanlar, şiirler, öyküler vs. verilebilir.

Her ne kadar metin türlerini biz geleneksel olarak konu alanlarına göre ayırsak da, gerçekte her konu alanı farklı metin türlerinde ortaya çıkabilir. Örneğin, yazınsal bir metinde tıpla ilgili bir metin kesiti karşı karşıya gelebiliriz. Aşağıda Jonathan A. Edlow'un romanından alınmış kesit, bunun bir kanıtı olarak gösterilebilir.

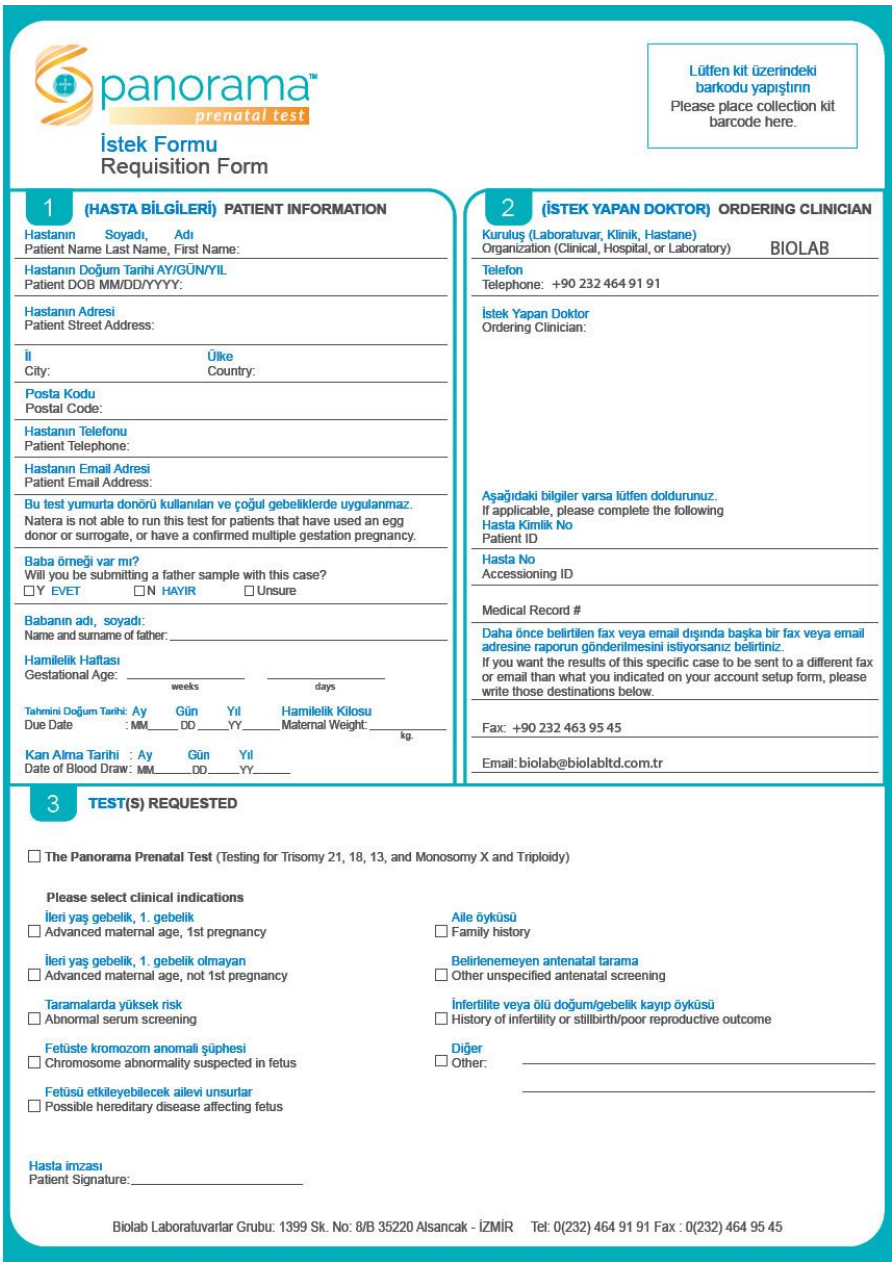
Örnek metin

> *"Although Kerner tried in vain to produce the toxin, he did uncover the three major principles about sausage poisoning: he learned that the toxin is created in the bad sausage when it is stored in an oxygen-free state; that the toxin acted on both the motor and autonomic portions of the nervous system; and that the toxin was extremely potent and could lead to symptoms in very small doses. Most remarkably, Kerner speculated in his 1820 report that certain diseases that are caused by a "hyperstimulated" or "hyperexcited" nervous system might in fact be treated by the toxin.*
>
> *It was not until 1870 that the word "botulism" was formally coined by another German physician. It took nearly thirty more years for the causative organism to be defined, in part because the necessary tools of bacteriology were still in their infancy during the late nineteenth century."* (Edlow, 2010).

[6] Kırmızıyı (diyaliz konektörünü) kırmızı, maviyi ise mavi ile doğru bir şekilde eşleştirdiğinizden emin olun.
[7] Diyaliz konektörlerini, yerlerine oturması için şant bağlantısı üzerine doğru itin.

Yukarıda Edlow'un *Deadly Dinner Party* adlı romanından alınmış bir kesit verilmektedir. Metin gerçekçi bir roman olarak yazılmıştır ve yaşanılmış tıbbi gizemleri anlatmaktadır. Günlük yaşamda insanların yakalandığı tıbbi vakaları tarihsel bir süreç içinde anlatmaktadır. Fakat terim tercihleri açısından bir üst dil kullanıldığı gözlemlenmektedir. Burada yazarın doktor kimliğinin ortaya çıktığı söylenebilir.

Üçüncü tür olan işlemsel/işlevsel metin türünde öne çıkan öge, okuyucuda davranışsal tepkiler yaratmaktır. Bu tür metinlerin yazarları, okuyucularda belirli düşünceler veya tepkiler yaratmayı amaçlamaktadırlar. Dolayısıyla bunlar, bir ikna çabası barındırmaktadır. Söyleşisel tarzda yazılabilirler. Çağrı odağı taşırlar. Bu tür metinlere seçim bildirileri, reklam afişleri, vs. örnek olarak verilebilir.

panorama™ prenatal test

İstek Formu
Requisition Form

Lütfen kit üzerindeki barkodu yapıştırın
Please place collection kit barcode here.

1 (HASTA BİLGİLERİ) PATIENT INFORMATION

Hastanın Soyadı, Adı
Patient Name Last Name, First Name:

Hastanın Doğum Tarihi AY/GÜN/YIL
Patient DOB MM/DD/YYYY:

Hastanın Adresi
Patient Street Address:

İl
City:

Ülke
Country:

Posta Kodu
Postal Code:

Hastanın Telefonu
Patient Telephone:

Hastanın Email Adresi
Patient Email Address:

Bu test yumurta donörü kullanılan ve çoğul gebeliklerde uygulanmaz.
Natera is not able to run this test for patients that have used an egg donor or surrogate, or have a confirmed multiple gestation pregnancy.

Baba örneği var mı?
Will you be submitting a father sample with this case?
☐ Y EVET ☐ N HAYIR ☐ Unsure

Babanın adı, soyadı:
Name and surname of father:

Hamilelik Haftası
Gestational Age: ____ weeks ____ days

Tahmini Doğum Tarihi: Ay Gün Yıl
Due Date : MM DD YY

Hamilelik Kilosu
Maternal Weight: ____ kg.

Kan Alma Tarihi : Ay Gün Yıl
Date of Blood Draw: MM DD YY

2 (İSTEK YAPAN DOKTOR) ORDERING CLINICIAN

Kuruluş (Laboratuvar, Klinik, Hastane)
Organization (Clinical, Hospital, or Laboratory) BIOLAB

Telefon
Telephone: +90 232 464 91 91

İstek Yapan Doktor
Ordering Clinician:

Aşağıdaki bilgiler varsa lütfen doldurunuz.
If applicable, please complete the following

Hasta Kimlik No
Patient ID

Hasta No
Accessioning ID

Medical Record #

Daha önce belirtilen fax veya email dışında başka bir fax veya email adresine raporun gönderilmesini istiyorsanız belirtiniz.
If you want the results of this specific case to be sent to a different fax or email than what you indicated on your account setup form, please write those destinations below.

Fax: +90 232 463 95 45

Email: biolab@biolabltd.com.tr

3 TEST(S) REQUESTED

☐ The Panorama Prenatal Test (Testing for Trisomy 21, 18, 13, and Monosomy X and Triploidy)

Please select clinical indications

İleri yaş gebelik, 1. gebelik
☐ Advanced maternal age, 1st pregnancy

İleri yaş gebelik, 1. gebelik olmayan
☐ Advanced maternal age, not 1st pregnancy

Taramalarda yüksek risk
☐ Abnormal serum screening

Fetüste kromozom anomali şüphesi
☐ Chromosome abnormality suspected in fetus

Fetüsü etkileyebilecek ailevi unsurlar
☐ Possible hereditary disease affecting fetus

Aile öyküsü
☐ Family history

Belirlenemeyen antenatal tarama
☐ Other unspecified antenatal screening

İnfertilite veya ölü doğum/gebelik kayıp öyküsü
☐ History of infertility or stillbirth/poor reproductive outcome

Diğer
☐ Other: ____

Hasta imzası
Patient Signature: ____

Biolab Laboratuvarlar Grubu: 1399 Sk. No: 8/B 35220 Alsancak - İZMİR Tel: 0(232) 464 91 91 Fax : 0(232) 464 95 45

Şekil 5: Tahlil talep formu[8]

İşlevsel/işlemsel metin türüne örnek olarak verilen yukarıdaki metne baktığımızda metnin üç bölümden oluştuğunu görmekteyiz. 1 numaralı bölümde, hastane çalışanlarından ya da doktordan, tahlil yapılacak olan hasta hakkında bilgi verilmesi (adı soyadı, ikamet bilgileri, yaşı, doğum tarihi gibi) talep edilmektedir. 2

[8] Çevrimiçi: http://www.prenataltest.net/biolab.php?sayfa_id=141&kategori_id=141&id=15&lng=1, 07.08.2016.

numaralı bölümde, tahlil yapma isteğinde bulunan doktor hakkında bilgiler (adı, telefon numarası, çalıştığı kurum gibi) istenmektedir. 3 numaralı bölümde ise yapılması talep edilen testler hakkında bilgiler sorgulanmaktadır. Buradan da görebileceğimiz gibi bu türde metinler, okuyucuda (burada formu dolduracak olan kişide) bir tepki yaratmaktadır. Bu formda da bahsedilen tepki gerekli bilgileri sağlamaktır.

Son olarak görsel ve işitsel metin türünde, görsel-işitsel malzemeler ile birlikte söyleşisel bir dilde yazılan metinler de bulunabilir. Bu türde, artık konu alanları içi içe geçmiş durumdadır. Bu metinler aynı anda hem içerik, hem biçim, hem de çağrı işlevini yerine getirmek üzere görsel-işitsel ögelere odaklanırlar. Reklam metinleri, seçim konuşmaları, afişler, broşürler vb. bu metin türüne örnek olarak gösterilebilir.

Şekil 6: The Smoker's Body afişi[9]

[9] Çevrimiçi: http://www.who.int/tobacco/resources/publications/smokersbody_en_fr.pdf?ua=1, 16.04.2015.

4. HEARING LOSS: Because smoking creates plaque on blood vessel walls, decreasing blood flow to inner ear, smokers can lose their hearing earlier than non-smokers and are more susceptible to hearing loss caused by ear infections and loud noise. Smokers are also three times more likely than non-smokers to get middle ear infections.

Yukarıda, Dünya Sağlık Örgütünün (WHO) sigara kullanımının, göz, cilt, ciğerler, kulak, dişler, kalp, mide, üreme organları ve ayaklar üzerindeki zararlarına dair yayınladığı bir afiş örneği verilmiştir. Bu afişi, hem bilgilendirici, hem işlevsel, hem de görsel/işitsel metin türüne örnek olarak verebiliriz. Çünkü metinde bireyleri sigaranın zararlı olduğuna yönelik ikna etmek üzere bilgi veriliyor. Bu bilginin altında yatan neden, okuyucuyu bu bilginin doğruluğuna ikna etmektir.

Örneğin, *"Research suggests that people who start smoking in their teens (as more than 70 percent do) and continue for two decades or more will die 20 to 25 years earlier than those who never light up"*[10]; *"Smokers' skin is dry leathery, and etched wih tiny lines, especially around the lips and eyes"*[11]; *"Smoking also diminishes sperm count and reduces the blood flow to the penis, which can cause impotence*"[12] ya da *"Left untreated, Buerger's Disease can lead to gangrene (death of body tissue) and amputation of the effected areas"*[13] ifadelerinde, bilgilendirme amacının yanı sıra ikna çabasının varlığının da açık olduğu söylenebilir. İlk cümlede, okuyucular bir araştırma sonucu hakkında bilgilendirilirken aynı zamanda belki de insanlığın en büyük korkusu olan ölüm korkusunun üzerine gidilerek sigaranın

[10] Araştırmalar gösteriyor ki on ila yirmi yaşları arasında sigaraya başlayan (yüzde yetmişten fazlasında olduğu gibi) ve yirmi ya da daha fazla yıl boyunca içmeye devam edenler, hiç sigara içmeyenlere oranla 20 ila 25 yıl daha erken öleceklerdir.
[11] Sigara içenlerin cildi kuru ve kayışımsıdır ve özellikle göz ve dudak çevresinde ince çizgiler belirmiştir.
[12] Sigara içmek ayrıca sperm sayısını azaltır ve penise giden kan akışını düşürür; bu da iktidarsızlığa yol açabilir.
[13] Tedavi edilmezse Buerger Hastalığı kangrene (vücut dokularının ölümü) ve etkilenen alanların kesilmesine yol açabilir.

ölüme yol açtığının altı çizilmiştir ve sigara içmenin zararları konusunda okuyucular ikna edilmeye çalışılmıştır.

İkinci cümlede de aynı şekilde, sigara içenlerin ciltlerinin kuruduğuna ve kırıştığına dikkat çekilmiş ve özellikle kadınların büyük korkularından biri olduğunu söyleyebileceğimiz güzellik olgusu üzerinden sigaranın zararları vurgulanmıştır. Üçüncü cümlede de aynı yöntem özellikle erkekler için kullanılmış ve sigaranın iktidarsızlığa ve sperm sayısında azalmaya neden olduğu söylenmiştir. Son cümlede ise sigaranın neden olduğu hastalıklardan biri olan Burger Hastalığının kangrene ve sonuç olarak bu bölgenin ampütasyonuna (kesilmesine) neden olabileceğinden bahsedilmiştir. Bir uzvu kaybetmenin insanların başına gelmesini istemeyeceği bir olay olduğunu söylemek yanlış olmaz. Dolayısıyla bu dört örnekte de gördüğümüz gibi bilgilendirici metin üzerinden, sigaranın zararlı olduğuna yönelik düşünceyi benimsetme, sigarayı bıraktırma veya sigara kullanımını en aza indirmeye yönelik ikna çabası, yönelticiler (directives)[14] olarak verilmektedir. Yani verilen bu bilgilerin altında bir ikna çabası yatmaktadır.

Öte yandan metinle birlikte verilen fotoğrafın ikna etmeye yönlendirici bir malzeme olduğunu da söyleyebiliriz. Sigaranın istenmeyen etkilerini gösteren bilgiyi resim açıklamaktadır. Görsel malzemeler, metnin işlevini destekleyici yönde kullanılmış ve sigara kullanımına yönelik caydırıcılığı artırmak amaçlanmıştır. Metinde ayrıca üst düzey tıp terimlerinin kullanılmasından kaçınılarak her kesimden insana seslenmek amaçlanmıştır. Örneğin, metinde kullanılan *"ear infection"* ifadesinin tıpta kullanılan terim karşılığı *"otitis media"*dır. Fakat her kesimden insanın metni anlaması için tıp teriminin kullanılması tercih edilmemiş. Bu tercih, bilgilendirmenin yapılacağı hedef okuyucu kitlesini genişletmek için yapılmıştır.

Çeviri süreci açısından metin türlerini ele alacak olursak, yukarıda bahsedilen metin türü sınıflandırmalarının, bu metinler üzerinde uygulanacak çeviri stratejilerini de etkileyeceğini söylemek kaçınılmazdır. Reiss, bu sınıflandırmanın çevirilerin

[14] John R. Searl, *Söz Edimleri* (2000) adlı kitabında edimsözleri, kesinleyiciler (assertives), yönelticiler (directives), yükleyiciler (commisive), dışavurucular (expressives) ve bildirgeler (decleatives) olarak beş öbeğe ayırmıştır.

değerlendirilmesi sürecinde uygulandığında, şu koşullarda başarılı bir çeviri elde edileceğini dile getirmektedir (Hatim ve Jeremy, 2004).

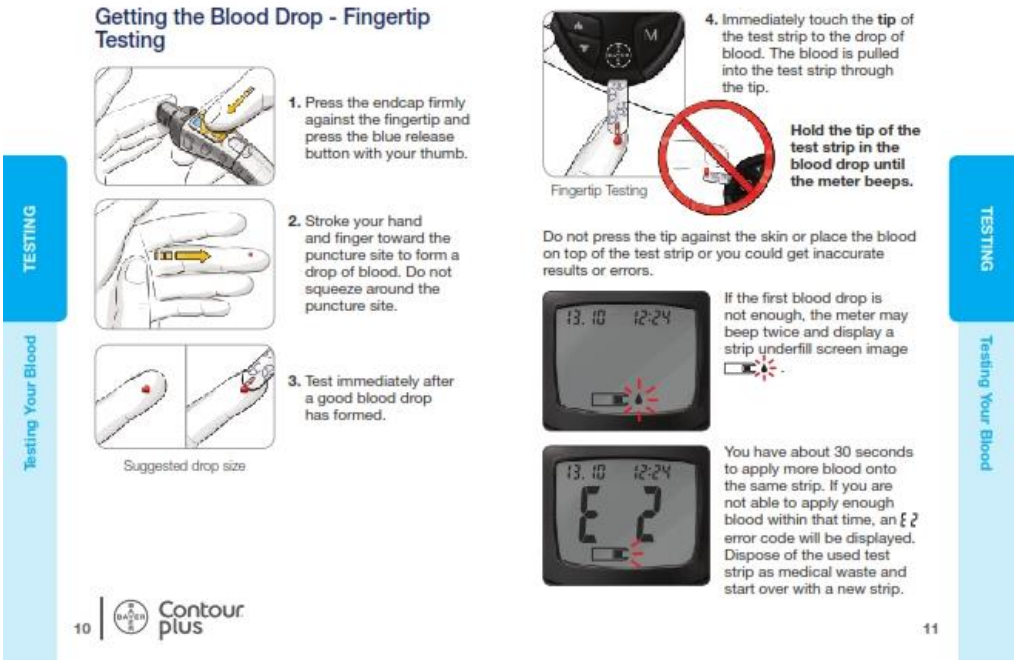
- Bilgilendirici metinlerde kaynak dildeki metnin kavramsal içeriğine doğrudan ve tam erişim sağlanabiliyorsa,
- Yazınsal metinlerde, kavramsal içeriğin sanatsal biçeminin tam izlenimini oluşturuyorsa,
- İşlevsel metinlerde istenilen tepkiyi doğrudan ortaya çıkaracak bir metin üretilmişse, başarılı bir çeviri yapılmıştır.

Yazıcı, Reiss'ın metin türü sınıflandırmasının çeviri metne yansımasını tablo olarak şu şekilde göstermiştir (Yazıcı, 2005: 143):

Tablo 4: Kaynak ve çeviri metin türü ilişkisi

Kaynak metin türünün çeviri metne yansıması (kaynak ve çeviri metin türü ilişkisi)				
Metin türü	**Bilgilendirici metin**	**Yazınsal metin**	**İşlemsel/işlevsel metin**	**Görsel ve işitsel metin**
Çeviri metnin hedefi	Bilgi aktarımı (nesne veya kavramsal düzlemde göndergesel metnin aktarımı	Yazınsal biçemin aktarımı	Tepki yaratma	Tepki yaratma
Çeviri yöntemi	Erek odaklı "sade dil"	Kaynak odaklı	Erek odaklı (uyarlama)	Erek odaklı (uyarlama)

Tablodaki bu sınıflandırmayı biraz daha derinlemesine incelediğimizde, bilgilendirici metinlerin yazılma amacının, bir bilgiyi, olayı vs. okuyucuya aktarmak, bunlar hakkında bilgi vermek olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu metinlerin çevirisi de, hedef dildeki okuyucuya bu bilgileri tam olarak aktarmalı ve mümkün olduğunca sade bir dil kullanıp gereksiz bilgilerden kaçınmalıdır. Yani çevirmen, kaynak metindeki bilgiye sadık bir strateji geliştirmek durumundadır.

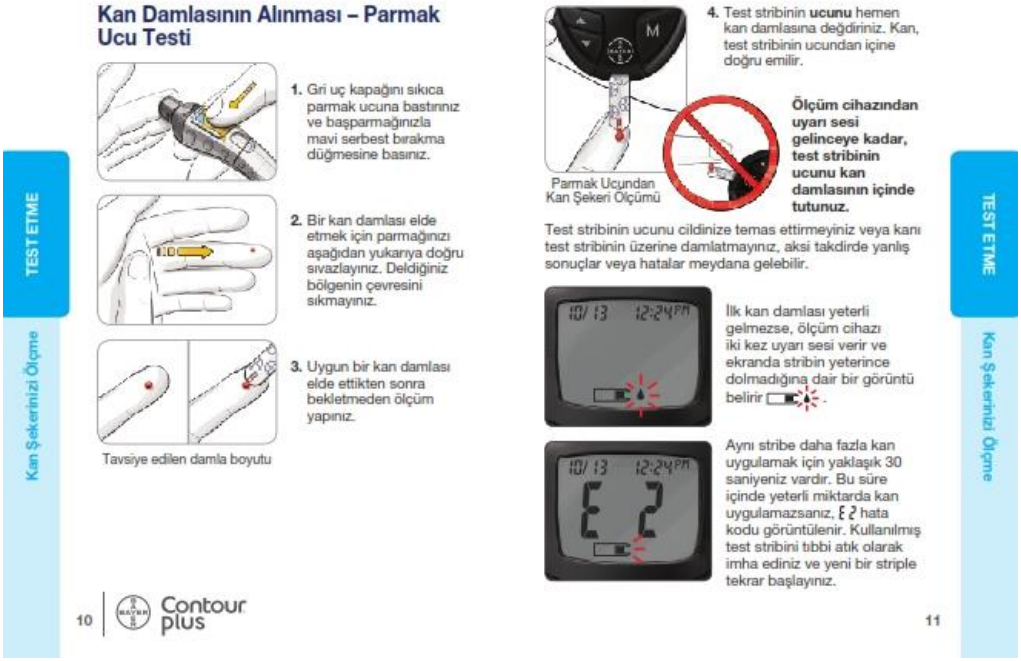

Şekil 7: Bayer Contour Plus kan şekeri takip cihazı kullanma kılavuzundan bir kesit[15]

Yukarıda Bayer Contour Plus Kan Şekeri Takip Cihazının kullanma kılavuzundan bir sayfa verilmiştir. Örnekte de görülebileceği üzere metnin yazılma amacı, hedef kitleyi (evde, herhangi bir tıbbi personel yardımı olmaksızın kan şekerini ölçmek isteyen şeker hastaları ve yakınlarını) cihazın doğru kullanımı hakkında bilgilendirmektir. Daha da açacak olursak metinde, *"Press the endcap firmly against the fingertio and press the blue release button eith your thumb", "Test immediately after a good blood drop has formed"*ya da *"If the first blood drop is not enough, the meter may beep twice and display a strip underfill screen image*[16]*"* gibi herhangi bir yanlış anlaşılmaya yol açmayacak, başka bir anlama çekilemeyecek ifadeler kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra, kullanım ve doğru kan şekeri ölçümü açısından çok önemli noktalar koyu bir şekilde vurgulanarak verilmiştir. *"Hold the tip of the test strip in the blood drop until the meter beeps"* gibi cümleler ya da cümle

[15]Çevrimiçi: http://omr.solutionscenter.diabetes.bayer.com/omr/online/Contour_PLUS_Southafrica_English.pdf, Syf 9, 10.10.2015.
[16] Bir sonraki örnekte Türkçe karşılıkları bulunmaktadır.

içinde geçen "tip" ifadesi buna örnek olarak gösterilebilir. Dolayısıyla olabildiğince anlaşılır ve sade bir dil kullanılmıştır.

Şekil 8: Bayer Contour Plus kan şekeri takip cihazı kullanma kılavuzunun Türkçe çevirisinden bir kesit[17]

Bayer Contour Plus Kan Şekeri Takip Cihazının kullanma kılavuzunun çevirisinde, kaynak metnin amacına sadık kalınmış ve içeriği aktarmak amaçlanmıştır. *"Gri uç kapağını sıkıca parmak ucuna bastırınız ve başparmağınızla mavi serbest bırakma düğmesine basınız"*, *"Uygun bir kan damlası elde ettikten sonra bekletmeden ölçüm yapınız"* ya da *"İlk kan damlası yeterli gelmezse, ölçüm cihazı iki kez uyarı sesi verir ekranda stribin yeterince dolmadığına dair bir görüntü belirir"* gibi komutlarla, kaynak metinde olduğu gibi mümkün olduğunca anlaşılır ve açık ifadelerle cihazın nasıl kullanılması gerektiği tarif edilmiş ve herhangi bir anlaşmazlığa yer bırakmaksızın net ifadeler kullanılmıştır. Yine kaynak metinde olduğu gibi ölçüm için önem arz eden ifadeler aynı şekilde koyu vurgulanarak

[17]Çevrimiçi: http://omr.solutionscenter.bayerdiabetes.com/omr/online/Contour_PLUS_Turkey_Turkish.pdf, Syf 9, 10.10.2015.

verilmiştir. *"Ölçüm cihazınızdan uyarı sesi gelinceye kadar test stribinin ucunu kan damlasının içinde tutunuz"* ifadesinin yazılışı buna örnek olarak verilebilir.

Yazınsal metin türünde ise yazar, metni kendi sanatsal biçemine göre şekillendirilmiş içeriği ürettiğinden, bu metinlerin çevirisinde amaç bu sanatsal biçemi hedef dile benzer bir yolla aktarmaktır. Yani bu metinlerin çevirisinde ilk olarak yazınsal ve sanatsal biçemin aktarılması hedeflenir.

Örnek metin

> *"She sliced through the skin and subcutaneous fat, ignoring the bleeding from the abdominal wall. She wasted no time with minor bleeders; the most serious hemorrhage was inside the abdomen, and it had to be stopped. A ruptured spleen or liver was the most likely source. The peritoneal membrane bulged out, tight with blood. "It's about to get messy," she warned, her blade poised to penetrate. Though she was braced for the gush, that first piercing of the membrane released such an explosive spout she felt a flash of panic. Blood spilled onto the drapes and streamed to the floor. It splattered her gown, its warmth like that of a copper-scented bath soaking through her sleeves. And still it continued to flow out in a satiny river. She thrust in retractors, widening the wound's gap and exposing the field. Littman inserted the suction catheter. Blood gurgled into the tubing. A stream of bright red splashed into the glass reservoir. "More laparotomy pads!" Catherine yelled over the scream of suction. She had stuffed half a dozen of the absorptive pads into the wound and watched as they magically turned red. Within seconds they were saturated. She pulled them out and inserted fresh ones, packing them into all four quadrants. A nurse said, "I'm seeing PVC's on the monitor!"* (Gerritsen, 2001: 9, 10).

Yukarıda örnek olarak verilen metin, kendisi de bir doktor olan Tess Gerritsen'in "The Surgeon" adlı romanından alınmıştır. Bir ameliyat sahnesini betimleyen parçada görülebileceği gibi yoğun bir şekilde tıp terimleri geçmektedir. *"subcutaneous fat"*, *"hemorrhage"*, *"peritoneal membrane"*, *"retractor"*, *"suction catheter"*, *"laparatomy pads"*, *"PVC"*[18] gibi tıp alanında eğitim almamış veya tıp alanı içinde olmayan kimselerin anlayamayacağı terimler kullanılmış ve bu terimler için herhangi bir açıklama yapılmamış ya da dipnot düşülmemiştir. Burada yazarın amacı iletiyi okuyucuya anlaşılır kılmak ya da bilgiyi aktarmak amacıyla anlaşılır olmak değil, ameliyat ortamının gergin havasını yansıtmak ve dehşetini hissettirmektir.

[18] Bir sonraki örnekte Türkçe karşılıkları bulunmaktadır.

Örnek metin

"Karın duvarının kanamasına aldırmadan deriyi ve derialtı yağ tabakasını yardı. Önemsiz kanamalarla hiç vakit kaybetmedi, asıl önemli kanama karın boşluğundaydı ve durdurulması gerekiyordu. Muhtemelen de dalaktaki ya da ciğerdeki bir yırtıktan kaynaklanmıştı.

Kandan davul gibi gerilmiş karınzarı yarıktan fırladı.

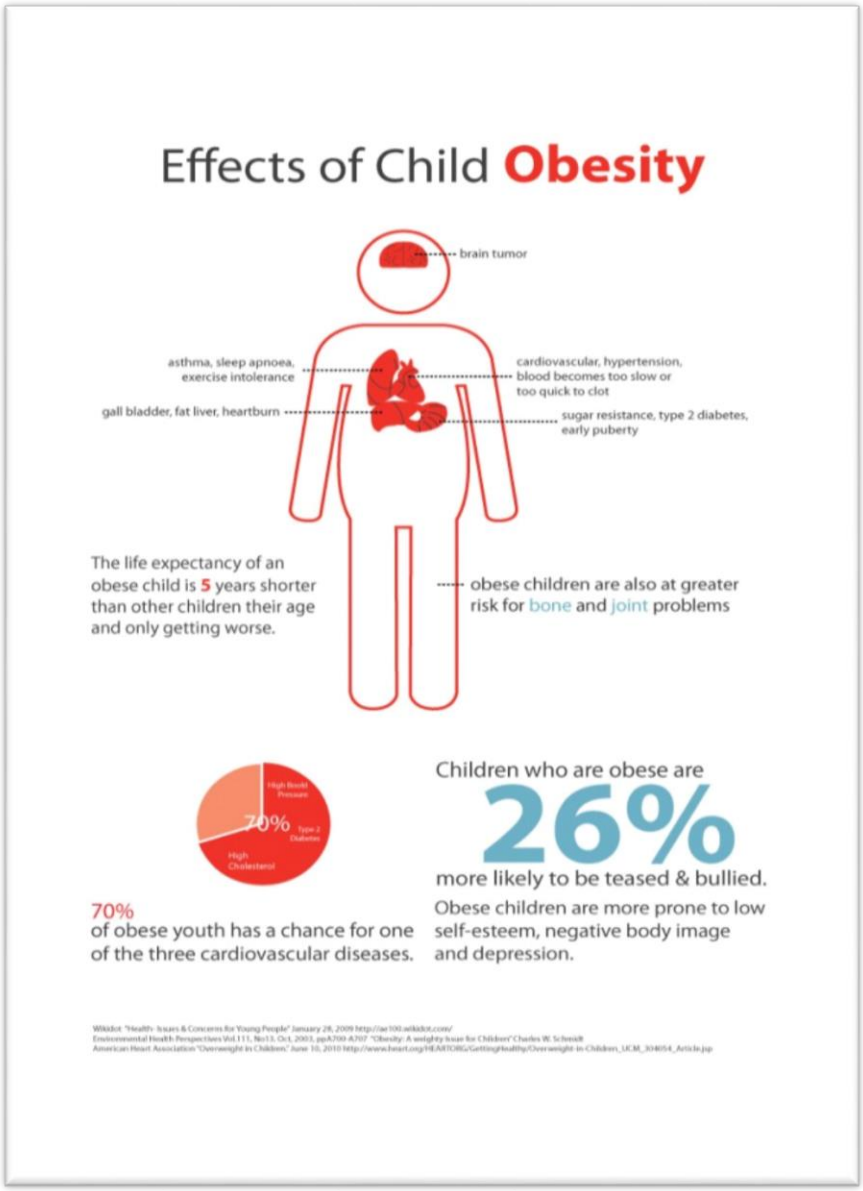
Neşteri zarı yarmak üzere indirmeye hazırlanırken, "Bundan sonrası karmakarışık olacak" diye uyardı çevresini. Kanın fışkırmasına hazırlıklı olmasına rağmen, zarın delinmesiyle kan sütunu öyle bir yükseldi ki, bir an için de olsa, paniğe kapıldığını hissetti. Örtülerin üzerine yayılan kan yere de damladı. Önlüğünü ıslattı, kollarından içeri sızan sıvıyı bakır kokulu sıcak bir banyo gibi hissetti, üstelik, saten bir nehir gibi akmayı sürdürüyordu.

Yaranın ağzını açmak ve ameliyat bölgesini gözler önüne sermek için ekartörleri taktı. Littman emme kateterini kesiğe soktu. Kan tüpün içinde guruldamaya başladı. Cam haznenin içine parlak kırmızı sıvı hücum etti.

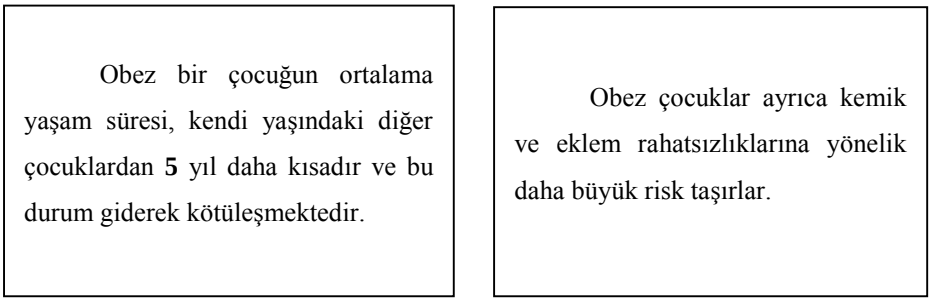
"Daha çok laparotomi tamponu istiyorum!" diye seslendi Catherine, emicinin sesini bastırarak. Tamponlardan beş altı tanesini yaranın içine sokmuş, sihirliymiş gibi kırmızılaşmalarını izliyordu. Birkaç saniyede tamponlar kana doydu. Kanlı tamponları çıkarıp yenilerini aldı, boşluğun içinde dört köşeye yaymaya çalıştı. "Monitörde PVC'ler görüyorum!" diye bağırdı bir hemşire." (Gerritsen, 2014: 15) (Metinde altı çizili ifadeler tarafıma aittir).

Yukarıda Tess Gerritsen'in *The Surgeon* adlı kitabının Ali Cevat Akkoyunlu tarafından Türkçeye *Cerrah* adıyla çevrilmiş halinden alıntılanmış aynı bölüm verilmiştir. Örnekte de görüldüğü üzere kaynak metni çevirirken çevirmen yazarın biçemine sadık kalmış ve tıp terimlerinin hedef kitle tarafından anlaşılıp anlaşılmayacağını göz ardı etmiştir. Burada bir tıp metni kesitiyle karşılaşsak da çevirmenin amacı öncelikle yazarın anlatımsal kimliğini ortaya çıkarmaktır. Yani bu tür karma metinlerin çevirisinde, yazarın biçeminin korunarak aktarılması söz konusudur. Yazarın biçemini bozmadan, kaynak metin örneğinde verilen terimlerin birebir Türkçe karşılıklarını (*"derialtı yağ tabakası"*, *"ekartör"*, "*emme katateri"*, *"laparatomi tamponu"*, *"PVC"* vb.) kullanarak, yazarın yaratmak istediği gerginlik ve dehşet ortamını, kaynak metinle benzer biçimde hedef kitleye yansıtmayı yeğlemiştir. Yine de çevirmen bir ölçüde daha anlaşılır olmayı tercih etmiştir. Örneğin, *"subcutaneous"* ifadesinin tam karşılığı olan *"subkütanöz"* ifadesini kullanmak yerine *"derialtı"* ifadesini kullanmış ve görece daha anlaşılır olmayı seçmiştir. Bu durumda, kaynak metin yazarının Newmark'ın sınıflandırmasına göre yarı-bilimsel düzeyde yazdığı metni, çevirmenin biraz daha popüler düzeye çektiğini söyleyebiliriz.

Üçüncü olarak işlemsel/işlevsel metin türünde amaç, istenilen tepkiyi/davranışı elde etmek olduğundan, bu metinlerin çevirisinde de aynı amaç güdülmeli ve hedef metin okuyucusunda da aynı tepkiyi yaratmak amaçlanmalıdır. Örneğin, bir reklam metninde amaç, tanıtılan ürünün hedef kitlede bu ürünü satın alma isteğini uyandırmaktır. Bu metinlerin çevirisinde de, tanıtılan ürünün hedef dil kitlesinde – gerekirse uyarlamalara başvurularak- satın alma isteğini oluşturması beklenmektedir.

Şekil 9: Çocuk obezitesinin etkilerine yönelik afiş[19]

Yukarıdaki örnekte çocuk obezitesi ile ilgili bir poster verilmiştir. Posterde obezitenin çocukların sağlığı, yaşam kalitesi ve sosyal hayatları üzerindeki olumsuz etkileri hakkında bilgi verilmektedir. Önceki posterde olduğu gibi (Bkz.: Örnek 3a) bu posterde de obezite hakkında bilgi vermenin yanı sıra, bireyleri ve özellikle de ebeveynleri obezitenin zararlı bir sağlık durumu ve savaşılması gereken bir olgu olduğu yönünde ikna çabası bulunmaktadır. Metin sade, yalın ve açık bir üslupla yazılmıştır.

Hedef metinde de kaynak metindeki amaç güdülmüş; bireyleri ve özellikle ebeveynleri obezitenin zararları hakkında bilgilendirmek ve obeziteye karşı mücadeleye ikna etmek amaçlanmıştır. Kaynak metinde olduğu gibi üst dil kullanılmamış ve her kesime hitap etmek için tıp terimlerinin kullanılmasından elden geldiğince kaçınılmıştır. Metnin işlevi, kaynak metinle örtüşmüştür.

Tıp alanında yazılmış metinlerin metin türü ve işlevi arasındaki ilişkileri ve bu metinlerin yayım ortamlarını tablo üzerinden gösterebiliriz (Yazıcı, 2011: 93).

[19] Çevrimiçi: http://cooktraineatrace.com/wp-content/uploads/2011/09/3rd-Obesity-poster-662x1024.jpg, 28.06.2015.

Tablo 5: Tıp alanında yazılmış metinlerin metin türü ve işlevi arasındaki ilişkiler

Akademik bildiriler	Bilgilendirici Basılı Yayın/İnternet Ortamı
Tıbbi sunumlar	
İlaç tanıtımları	
İstatistik tablo ve verilerin değerlendirilmesiyle ilgili metinler	
Konferans bildirileri ve vaka sunumlarıyla ilgili metinler	
Özler	
Ders kitapları/yasa	
Tıbbi cihazların kullanımıyla ilgili broşürler; tıp alanındaki bilgilendirici anatomi, hastalıklar, vaka çalışmaları	
Vaka çalışmasıyla ilgili metinler	
Halk sağlığıyla ilgili kitapçık, afişler; ilaç reklamları; hastane tanıtım, reklam ya da broşürleri	Çağrı+Etki Basılı/Görsel
Raporlar, sevk, hasta kaydı gibi hastane işlemleriyle ilgili metinler; sağlık sigortalarıyla ilgili metinler; laboratuvar sonuçlarını gösteren metinler	İşlemsel Metinler Basılı

Her ne kadar bu tabloda belirtilmese de, konusu gereği tıptan bahsedilen romanları, hikâyeleri vb. edebî eserlerin de yazınsal metin türüne dahil olacağını söyleyebiliriz.

1.4. DEĞERLENDİRME

Tezin ilk bölümünün geneline bakacak olursak, bu bölümde tıp metinleri çevirisi hakkında genel bir giriş ve bilgi verilmek istenmiştir. Bu bağlamda teknik metinler sınıfına dahil edebileceğimiz tıp metinleri ve tıp metinleri çevirisi, tıp

metinleri çevirisinde karşılaşılan sorunlar, tarihte tıp metinleri çevirisi ve tıp metinleri çevirisi ile metin türleri ilişkisi irdelenmiştir.

Tıp metinlerinde temel anlamda çok yoğun terim ve terminoloji barındıran bir dil kullanımının olduğunu söyleyebiliriz. Yazıcı, bu terimleri çeviri açısından ödünç terim, kısaltma, özel ada dayalı terim, karma terim, kültür bağımlı terim ve yeni terim olarak sınıflandırmaktadır (Yazıcı, 2007: 108, 109).

Bunun yanı sıra modern tıbbın temelleri sırasıyla Antik Yunan ve Roma İmparatorluğunda atılıp, buradan diğer medeniyetlere geçtiği için tıp dilinin yoğun bir şekilde Grek ve Latin kökenli sözcükler içerdiğini de görmekteyiz. Bu durumun hem olumlu, hem de olumsuz sonuçlar doğurduğunu söylemek yanlış olmaz. Latincenin standart tıp dili olarak seçilmesi ve tüm dillerde ortak terimlerin kullanılması bir yandan bu alanda meydana gelen gelişmeleri hızlandırırken, diğer yandan bu yabancı terimleri öğrenmek alana yeni dahil olan bireyleri zorlamaktadır.

Türk tıp diline bakıldığında II. Mahmut döneminden bu yana tıp dilini Türkçeleştirmeye yönelik girişimler olmuşsa da halen standart bir tıp dilinin oluştuğunu söyleyemeyiz ve tıp alanında yapılan ve yayınlanan farklı çalışmalarda, aynı terimlerin farklı yazılış ve kullanılışlarını halen gözlemleyebilmekteyiz (Yakıncı, Aslan ve Bıçak, 2004).

Uğur Bıçak vd. (2005) tıp dilinde süregelen bu karmaşıklığın nedenlerini, hem Türkiye'de, hem de dünya tıp dilinde hakim dillerin değişmesi, bilimsel gelişmeler nedeniyle sürekli yeni terimlerin ortaya atılması, Türkçe terim oluşturmada bir birlik sağlanamaması, bu yönde politikaların bulunmayışı ve Türk Dil Kurumunun değişen politikaları olarak sıralamışlardır.

Dr. Cemal Mıhçıoğlu ise terimlere karşılık bulurken, Türkçenin sözdizimsel, fonetik ve anlamsal özelliklerine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir (akt. Erten, 2007).

Bunların yanı sıra Appel ve Muysken, tıp dilinin tıp ortamı içinde ve tıp ortamı dışında kullanımına yönelik genel sorunları ortaya koymuştur (akt. Erten, 2007). Biz de bunlardan yola çıkarak bu sorunların genel anlamda tıp dilinin özelliklerinden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Genel olarak tıp diline baktığımızda kullanılan terimlerin kökler, önekler, sonekler, anlamdaş sözcükler, zıt anlamlı sözcükler, sözcüklerin bilinen anlamlarının dışında kullanılması, eponimler yani kişi kökenli sözcükler, kısaltmalar ve sembollerden oluştuğunu görmekteyiz.

Kökler, kendinden daha küçük parçalara ayrılamayan en yalın sözcüklerken önekler, bu köklerin başına; sonekler ise bu köklerin sonuna gelip farklı anlamda terimler üretmektedirler. Anlamdaş sözcükler, tıp dilinde kavramsal düzeyde olan ve aynı vaka için kullanılan farklı terimlerken zıt anlamlı sözcükler, birbirinin aksi durumlar için kullanılan terimlerdir. Bunun yanı sıra, günlük dilde kullanılan bir sözcük bir tıp metninde karşımıza çıktığında aynı anlama gelmeyebilir. Yani aynı sözcük tıp dilinde farklı bir durumu ifade etmek için bilinen anlamlarının dışında kullanılabilmektedir. Bunun yanı sıra tıp dilinde bazı terimler, ünlü doktor ya da bilim insanlarının adlarından gelmektedir. Genellikle bir hastalığı ya da rahatsızlığı keşfeden doktor ya da bilim insanının adının bu rahatsızlığa verilmesi yoluyla eponim terimler elde edilmiştir. Bunun yanı sıra tıp metinlerinin yoğun bir şekilde kısaltma ve sembol içerdiğini de söyleyebiliriz.

Tıp metinlerini terim ve terminoloji bakımından değerlendirirken, Newmark tarafından tıp metinlerinde tıbbi sözcük haznesine dayanarak öne sürdüğü üç düzeyden de bahsetmek gerekmektedir: Akademik düzey, yarı-bilimsel düzey ve popüler düzey (1988).

Akademik düzeyde oluşturulmuş metinler, yoğun bir şekilde Grekçe ve Latince terimler içermektedir. Bu şekilde hazırlanmış metinlerin yazarının bu alanda uzman bir kişi olduğunu ve erek kitlesinin de yine uzman kişiler ya da bu alana hakim kişilerden meydana geldiğini söylemek yanlış olmaz. Bu türde metinlerde alan

dışından kimselerce anlaşılma kaygısı güdülmez. Sadece bu alanda uzman kişilerin anlayacağı alan içi terimler ve jargonlar sıklıkla kullanılır.

Yarı-bilimsel düzeyde hazırlanmış metinler, uzman kişiler tarafından yazılmıştır, fakat akademik düzeyde hazırlanmış metinler kadar yoğun terim ve terminoloji barındırmazlar. Akademik düzeydeki metinlerin aksine, genellikle Grekçe ya da Latince terimler yerine uzmanlar tarafından kabul görmüş kendi dillerindeki terimler kullanılır. Kullanılan terimler de metin, alan dışından kitlelere de hitap edebileceği için parantez içinde ya da dipnotlarda açıklanır.

Popüler düzeyde yazılmış metinler ise tıp alanında uzman kişiler tarafından hazırlanırlar. Fakat erek kitle bu alanın dışından kimselerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu türdeki metinler, akademik düzeyde ve yarı-bilimsel düzeyde yazılmış metinler gibi alana özgü terim ve terminoloji içermezler. Alan dışındaki kimselere bu alan hakkında bilgi vermek ya da alanı sevdirme amacı taşıdıklarından genellikle günlük dilde yazılırlar ve akıcı bir üsluba sahiptirler.

Newmark tarafından öne sürülen tıp metinlerinde terim ve terminoloji açısından karşılaşılan düzeyleri, Byrne (2012) tarafından öne sürülen teknik ve bilimsel metinler farkı ile sentezleyecek olursak, akademik düzeyde yazılmış metinlerin bilimsel metinler sınıfına; yarı-bilimsel ve popüler düzeyde yazılmış metinlerin teknik metinler sınıfına dahil olduğunu söyleyebiliriz.

Terim ve terminoloji konusuna tezin bir diğer alt bölümü olan "Tıp Metinleri Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlar" başlığında da rastlamaktayız. Yazıcı (2011), terim bilgisi eksikliği, tıp dili özelliklerinden biri olan kısaltmalar ve özel adlardan oluşan hastalık adları konusundaki bilgi eksikliği, günlük dilde kullandığımız sözcüklerin tıp dilinde farklı anlamlarda kullanılmasına yönelik bilgi eksikliğini tıp metinlerinde terim düzeyinde karşılaşılan başlıca sorunlardan bazıları olduğunu söyler. Aksoy (1998), teknik metinlerin, dolayısıyla da tıp metinlerinin çevirisinde yaşanan sorunları çevirmenin yetersizlikleri bağlamında irdelerken, Andriesen (2006) çevirmenlerin yetersizliği konusuna çeviri için yeterli zamanın olmayışı ve kaynak metindeki eksiklikler başlıklarını da eklemiştir.

Birinci bölümün bir diğer alt bölümünde ise tıp metinleri çevirisinin tarihine değinilmiştir. Modern tıbbın temelleri Antik Yunan'da atılmış, Hipokrat doktrini ile güçlenmiş ve bu doktrini benimseyen Galen'in eserleri ile çeşitlenmiştir (Fischbach, 1986) Hipokrat'ın, diğer tıp alimleri ile birlikte kurduğu okulunda geçmiş medeniyetlerden aldığı bilgi birikimine büyük katkılar yaparak ürettiği eserleri, çeviri yoluyla Latince, Arapça ve İbraniceye geçmiştir. Hatta Roma İmparatorluğu döneminde Hipokrat zamanından İskender zamanına kadar tıp alanında üretilmiş eserler Latinceye çevrilmiştir.

İslam dünyasında ise Bağdat ve Şam'da tıp okulları kurulmuş, bu kurumlarda eserler Latinceden Arapçaya çevrilmiştir. Dolayısıyla bu okullar, modern tıbbın yayılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Ayrıca İslam dünyasının ünlü tıp alimi İbn-i Sina'nın *el-Kânûn fi't-Tıbb* adlı çalışması birçok Batı diline çevrilmiştir. Batı dünyası Orta Çağ ile birlikte tıp alanında duraklama yaşarken, bu dönemde tıp alanındaki önemli eserler İslam dünyasında yazılmıştır.

Rönesans döneminde matbaanın icadıyla çeviri alanında da artışlar gözlemlenmiş ve daha hızlı ve kaliteli çeviriler ortaya çıkmış, çeviri eserler daha büyük bir kesime ulaşmaya başlamıştır. Keşifler ile birlikte yeni bitkiler tanınmış, yeni tedavi yöntemleri bulunmuş ve zamanla tıp dilinde Latince yerini küresel bir dil halini alan İngilizceye bırakmıştır.

Matbaanın icadından önce tıp metinleri çevirisi, her ne kadar görece daha yavaş olsa da, bu dönemden sonra çeviri hızı artmış, dolayısıyla bilgiye erişim daha kolay hale gelmiştir. Bunun sonucunda hem yeni bilgi üretimi, hem de çeviriye olan ihtiyaç artmıştır. Zamanla bu ihtiyaç artmaya devam edecektir.

Tezin birinci bölümünün son alt bölümünde ise tıp metinleri ile Reiss tarafından ortaya atılan metin türleri sınıflandırılması incelenmektedir. Reiss metinleri içeriklerine göre dört başlıkta toplamıştır: Bilgilendirici metin türü, yazınsal metin türü, işlevsel/işlemsel metin türü ve görsel-işitsel metin türü (Reiss, 1981).

Bilgilendirici metin türüne dahil olan metinlerin esas amacı, metinde verilen bilgiyi iletmektir. Okuyucuda herhangi bir yanlış anlaşılmaya yer bırakmadan metinde olan bilginin doğru bir şekilde aktarılması amaçlanmaktadır. Bu metinlerin bilgi odaklı oldukları söylenebilir.

Yazınsal metin türünde öne çıkan öge ise üsluptur. Yazarlar kendi üsluplarını ortaya koyacak şekilde estetik ve sanatsal yöntemlere başvurmaktadırlar. Bu yöntemler, sözcük seçimlerini ve dilin kullanımsal ögelerini de kapsamaktadır. Bu metinlerin biçim odaklı oldukları söylenebilir.

İşlemsel/işlevsel metin türündeki amaç ise okuyucuda belirli tepkileri yaratmaktır. Yazar okuyucuyu etkilemeyi ve istediği şekilde hareket etmesini sağlamayı hedeflemektedir. İkna çabası barındırabilirler ve çağrı odaklı oldukları söylenebilir.

Görsel-işitsel metinler ise bünyelerinde görsel ya da işitsel malzemeler barındırırlar. Bunlar resim, karikatür, ses kaydı vb. biçimde olabilir ve hem içerik, hem biçim, hem de çağrı işlevini yerine getirmek için görsel-işitsel öğelere odaklanabilirler.

Tezin bütüncesi kapsamına dahil ettiğimiz tıp metinlerinin temel amaçları içerdikleri bilgiyi aktarmak ve bu bilgilerin anlaşılmasını sağlamak olduğundan, her ne kadar görsel-işitsel olarak ayrılsa da bilgilendirici yönleri öne çıkmaktadır. Bu sebeple tıp metinleri çoğunlukla bilgilendirici metinler sınıfına girmektedir. Bunlar, ders kitapları, makaleler, ilaç prospektüsleri, tıbbi cihazların kullanım kılavuzları, sağlık ile ilgili tanıtım broşürleri vb. materyalleri kapsamaktadır.

İçerikleri bakımından incelendiklerindeyse, John R Searl'in (2000) edimsözleri üzerine yaptığı gruplandırmalar içinden kesinleyiciler (assertives) ve yönelticileri (directives) sıklıkla kullandıklarını söyleyebiliriz[20]. Kuşkusuz görgül bir bilim dalı

[20] Searl (2000), edimsözleri beş öbeğe ayrımıştır:
a) Kesinleyiciler (assertives): Söz, dünyada varolan bir duruma uydurulur.

olan söz konusu alandaki metin türlerinde, *kesinleyiciler (assertives) ve yönelticilerin (directives)* sıklıkla kullanılması doğaldır. Ders kitapları ve makalelerde *kesinleyiciler (assertives)* baskın durumdayken, ilaç prospektüsleri ve kullanım kılavuzu gibi metinlerde hem *kesinleyiciler (assertives),* hem de *yönelticiler (directives)* bir arada bulunmaktadır.

Newmark'a göre (1988) tıp metinleri kullanılan terimlere ve alıcı kitlesine göre akademik, yarı-bilimsel ve popüler olmak üzere üç düzeydedir. Burada amaç, hedef kitleye iletinin en hızlı ve doğrudan iletileceği bir dille, iletiyi karşı tarafa aktarmak olduğundan hem yazar, hem de çevirmen hedef kitlenin dilin kullanımsal özelliklerini göz önünde bulunduracak bir yöntem benimserler. Buraya kadar yazılanlardan da anlaşılacağı üzere tıp metinlerinde temel amaç, sadece meslektaşlar arasında bilgiyi aktarmak değildir. Hasta-doktor iletişimi açısından da hastada sağlık bilinci uyandırmak ve onu yönlendirmek de amaçlardan biri olduğundan, tıp alanındaki metinleri sadece bilgilendirici metinlerle sınırlayamayız.

Birinci bölüm içinde teknik metinler ve dolayısıyla tıp metinleri üzerine verilen genel bilgilerin ardından ikinci bölümde tıp metinleri ve tıp metinlerinin alt türü olan halk sağlığı ile ilgili metinlerin özeline inilecektir. Bu bağlamda, halk sağlığı ile ilgili metinlerin alt metin türleri incelenecek ve işlevsel çeviribilim kuramları ışığında halk sağlığı ile ilgili metinler irdelenecektir.

b) Yönelticiler (directives): Dinleyicinin bir şey yapmasına izin verilir ya da emredilir, yasaklanır ya da önerilir.
c) Yükleyiciler (commisives): Konuşanı gelecekte bir şey yapma konusunda taahhüt altına sokar.
d) Dışavurucular (expressives): Duyguları ifade etmede kullanılır. Bu açıdan söz ile dünyada var olan bir durum arasında ilişki kurulmaya çalışılmaz.
e) Bildirgeler (declaratives): Konuşan kişinin dünyada bir değişiklik yaratmaya yönelik kullandığı edimsözlerdir. "İstifa ediyorum" gibi.

2. HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLER

2.1. HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLERİN ALT METİN TÜRLERİ

Her metnin bir türü vardır. Birçok metin türü olmasına ve gün geçtikçe bu metin türlerinin bazılarının artmasına ve bazılarının yok olmasına rağmen, her metni genel bir sınıflandırmada toplamak mümkündür. Bu koşulları göz önünde bulunduran Byrne (2012), teknik ve bilimsel metinleri, altı başlık altında toplamıştır. Tıp alanında yazılmış metinler ve dolayısıyla halk sağlığı ile ilgili metinler de teknik metinler sınıfına girdiği için bu gruplandırmayı halk sağlığı ile ilgili metinlere de uygulamak mümkündür. Byrne'ın yaptığı sınıflandırmada teknik ve bilimsel metinlerin alt metin türleri şu şekildedir (2012):

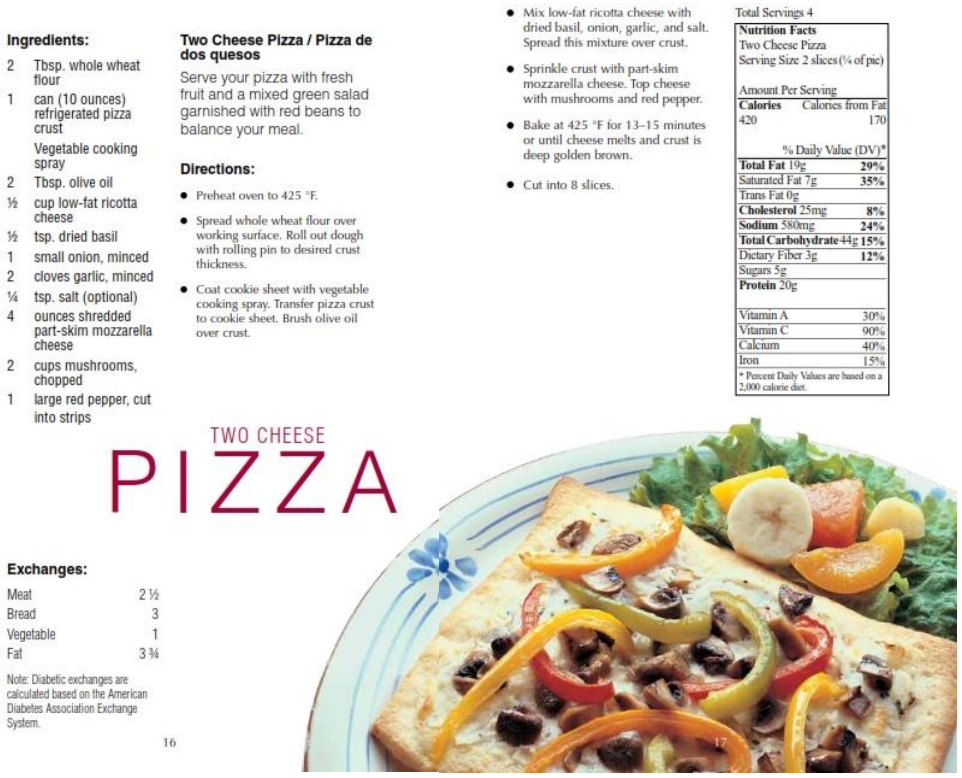
- El kitapları (Manuals)
- Başvuru formları ve teklifler (Applications and proposals)
- Raporlar ve bilimsel makaleler (Reports and scientific papers)
- Düzenleme ve mevzuat belgeleri (Regulatory documents)
- Popüler bilim üzerine metinler (Popular science).

Bu alt metin türlerinin özelliklerini daha yakından inceleyebiliriz.

2.1.1. EL KİTAPLARI

El kitapları genel anlamda eğitim amacıyla yazılmış metinlerdir. Metnin oluşturulma amacı, hedef kitleyi bir şeyi nasıl yapacağı, bir aleti nasıl kullanacağı vb. hakkında bilgilendirmektir. Bu bağlamda el kitapları Reiss'ın (1981) metin türü sınıflandırmasında bilgilendirici metin türü sınıfına girmektedir. Dolayısıyla bu metin türünün tüm özelliklerini taşımaktadır. Byrne (2012), bu alt metin türünün kendi içinde genel bir sınıflandırmasını yapmış ve ***yemek kitapları*** (cookbooks), ***öğretici metinler*** (tutorial), ***rehber dokümanlar*** (guides), ***kılavuzlar*** (reference manuals) ve ***çevrimiçi yardım*** (online help) gibi başlıklar önermiştir. Bunların hepsinin temelde amacı, hedef kitleye gerekli olan bilgiyi iletmektir. Diğer alt metin

türlerine kıyasla daha kısa metinler olduklarını söylemek mümkündür. El kitapları türünün alt başlıklarını birkaç örnekle inceleyebiliriz.

Ingredients:

2 Tbsp. whole wheat flour
1 can (10 ounces) refrigerated pizza crust
Vegetable cooking spray
2 Tbsp. olive oil
½ cup low-fat ricotta cheese
½ tsp. dried basil
1 small onion, minced
2 cloves garlic, minced
¼ tsp. salt (optional)
4 ounces shredded part-skim mozzarella cheese
2 cups mushrooms, chopped
1 large red pepper, cut into strips

Two Cheese Pizza / Pizza de dos quesos

Serve your pizza with fresh fruit and a mixed green salad garnished with red beans to balance your meal.

Directions:

- Preheat oven to 425 °F.
- Spread whole wheat flour over working surface. Roll out dough with rolling pin to desired crust thickness.
- Coat cookie sheet with vegetable cooking spray. Transfer pizza crust to cookie sheet. Brush olive oil over crust.
- Mix low-fat ricotta cheese with dried basil, onion, garlic, and salt. Spread this mixture over crust.
- Sprinkle crust with part-skim mozzarella cheese. Top cheese with mushrooms and red pepper.
- Bake at 425 °F for 13–15 minutes or until cheese melts and crust is deep golden brown.
- Cut into 8 slices.

Total Servings 4

Nutrition Facts
Two Cheese Pizza
Serving Size 2 slices (¼ of pie)

Amount Per Serving

Calories 420	Calories from Fat 170
	% Daily Value (DV)*
Total Fat 19g	**29%**
Saturated Fat 7g	**35%**
Trans Fat 0g	
Cholesterol 25mg	**8%**
Sodium 580mg	**24%**
Total Carbohydrate 44g	**15%**
Dietary Fiber 3g	**12%**
Sugars 5g	
Protein 20g	
Vitamin A	30%
Vitamin C	90%
Calcium	40%
Iron	15%

* Percent Daily Values are based on a 2,000 calorie diet.

TWO CHEESE
PIZZA

Exchanges:

Meat	2 ½
Bread	3
Vegetable	1
Fat	3 ¾

Note: Diabetic exchanges are calculated based on the American Diabetes Association Exchange System.

16

Şekil 10: Şeker hastalarına yönelik yemek tarifi[1]

[1] National Diabetes Education Program tarafından basılan *Tasty Recipes for People with Diabetes and Their Families* adlı kitaptan şeker hastalarına yönelik İki Peynirli Pizza tarifidir. Çevrimiçi: https://www.cdc.gov/diabetes/ndep/pdfs/54-tasty-recipes-508.pdf, 18.04.2016.

MÜCVER

Malzemeler

6 KİŞİLİK
3 orta boy kabak
1 yumurta
4 yemek kaşığı mısır unu
50 gr (2 dilim) beyaz peynir
3-4 adet taze soğan
1/4 demet taze maydanoz
1/4 demet taze dereotu
1/4 demet taze nane
1 tatlı kaşığı kabartma tozu
1 tatlı kaşığı tuz
3 yemek kaşığı zeytinyağı
1 yemek kaşığı ayçiçek yağı

Hazırlanışı

1. Kabakları soyun, rendeleyin, suyunu elinizle sıkıp büyük boy bir kaseye koyun.
2. Mısır ununu, yumurtayı, ince ince doğradığınız taze soğanı, maydanozu, dereotunu ve naneyi ekleyip karıştırın.
3. Çatal ile ezdiğiniz beyaz peyniri, zeytinyağını, kabartma tozunu ve tuzu ilave edip iyice karıştırın.
4. Karışımdan azar azar alıp elinizle köfte şekli verin.
5. Yapışmaz bir tavada, bir yemek kaşığı ayçiçek yağıyla mücverleri pişirin.
6. Sarmısaklı yoğurt ve yeşil salatayla servis yapın.

Bir porsiyon Mücver'in besin değeri

Enerji	135,6 kcal	Lif	1,2 g	Vitamin B2	0,1 mg	Potasyum	235,5 mg
Protein	4,5 g	Vitamin A	108,1 µg	Niasin	1,5 mg	Kalsiyum	77,9 mg
Karbonhidrat	5,5 g	Karoten	0,3 mg	Folik asit	22,4 µg	Magnezyum	23,3 mg
Yağ	10,6 g	Vitamin E	2,4 mg	Vitamin C	14,8 mg	Demir	1,7 mg
Kolesterol	36,2 mg	Vitamin B1	0,1 mg	Sodyum	556,7 mg	Çinko	0,7 mg

Bir porsiyon Mücver'in bir yetişkin bayanın günlük gereksinimlerini karşılama durumu

Şekil 11: Çölyak hastaları için yemek tarifi[2]

Yukarıda verilen Şekil 10 ve Şekil 11'de iki yemek tarifi örneği görmekteyiz. İlk örnek, diyabet (şeker) hastaları ve aileleri için hazırlanmış bir yemek kitabından alınan iki peynirli pizza tarifini içermektedir. İkinci örnekte ise çölyak hastaları için hazırlanmış *Glutensiz Gurme Lezzetler* (Sabancı, 2010) kitabından alınan mücver tarifi vardır.

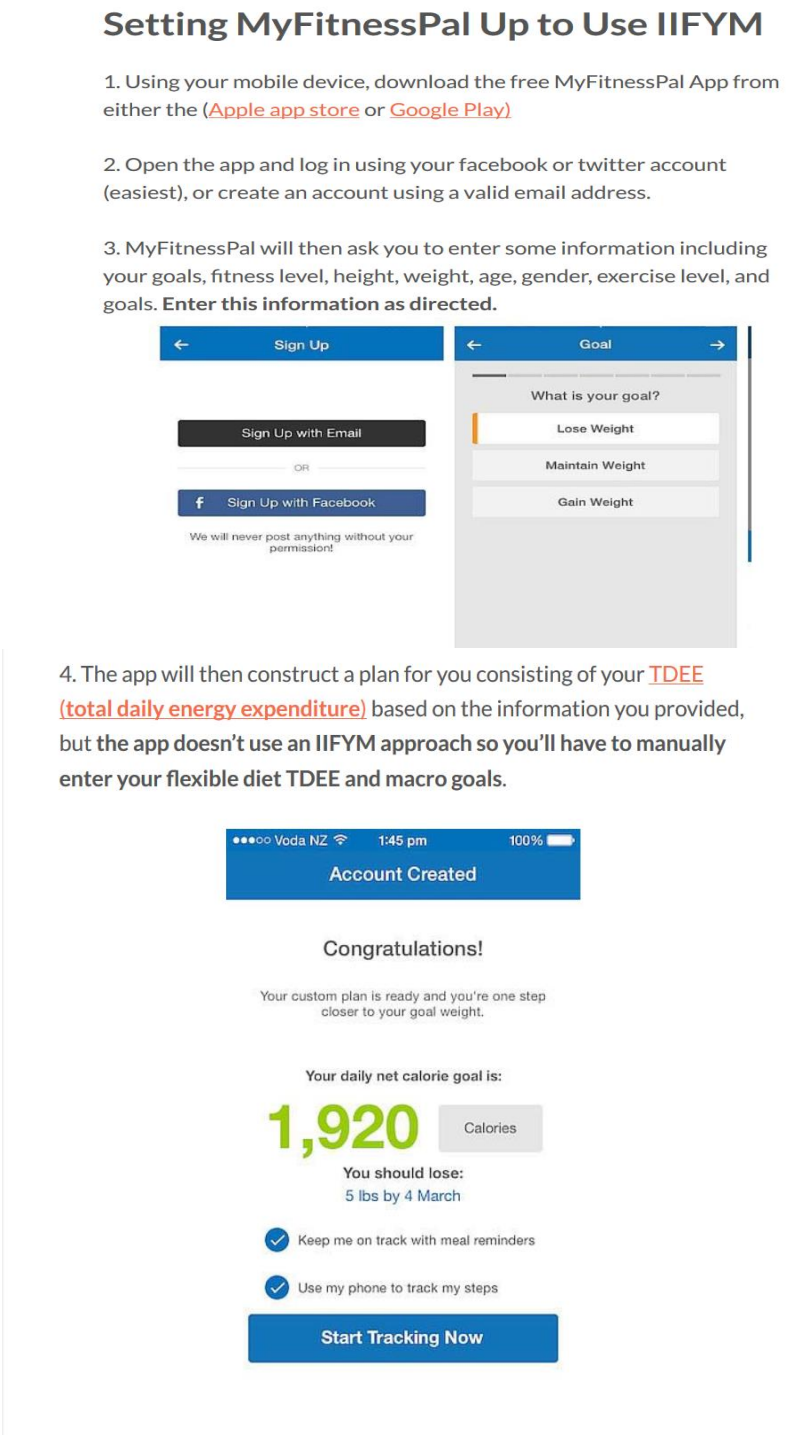
Yemek kitapları genellikle içindekiler listesi ve yapılması gereken işlemlerin sıralı bir listesinden oluşmaktadır. Bu alt metin türü, hedef kitleye açık ve net talimatlar vermeyi amaçlamaktadır. Bu bakımdan okuyucunun kafasını karıştırmamak için birçok işlemi tek bir cümlede vermek uygun olmayabilir.

Verilen iki örnekte de bu durumun başarıldığını söylemek mümkündür. Malzemelerin ölçüleri açık ve net olarak belirtilmiş ve yemeği hazırlama aşamaları

[2] Aslıhan Koruyan Sabanacı, *Glutensiz Gurme Lezzetler*, İstanbul, Sedes Holding, 2010.

basamaklar halinde cümle cümle açıklanmıştır. Diğer yemek kitaplarından farklı olarak bu yemek kitapları, belirli bir hastalığa sahip kişilere yönelik hazırlandığından, besin değerleri detaylı olarak verilmiştir. Diyabet ya da çölyak gibi hastalıkların kalıcı bir tedavisi olmadığından bu hastalığa yakalanmış kimseler, bu hastalıklarla yaşamayı öğrenmeli ve hayatlarını buna göre devam ettirmelidir. Dolayısıyla bir öğünde aldıkları fazla besin değerleri olumsuz sonuçlar doğuracağından öğünlerindeki şeker ya da glüten miktarları ölçülü olmalıdır. Bu kitaplar da bu belirli kesime yönelik olduklarından bahsettiğimiz durumu göz önünde bulundurarak besin değerlerini ayrıntılı bir şekilde sunmuşlardır.

El kitapları metin türünün bir diğer alt türü olan öğretici metinler sınıfında şu örneği inceleyebiliriz:

Şekil 12: Öğretici metin türü örneği (İngilizce)[3]

[3] Çevrimiçi: https://healthyeater.com/iifym-myfitnesspal-tutorial, 05.05.2016.

Öğretici metinler, hedef kitleye bir konu ya da ürün hakkında temel bilgiler vermeyi amaçlamaktadır. Bu metinler genellikle, okuyucuya belirli bir görevi ya da etkinliği nasıl yapacaklarını öğreten birbiriyle ilişkili, görev odaklı birimler dizisinden oluşmaktadır (Byrne, 2012). Bu tür metinlerin, okuyucunun ürünle ilgili karşılaştıkları ilk metin olduklarından daha basit, açık ve nispeten daha temel bilgileri içermesi gerekmektedir. Okuyucuya neyi nasıl yapacaklarını göstermenin yanı sıra hata yapmalarını önlemeyi de amaçlamaktadırlar. Bu bakımdan kapsamları ve içerdikleri bilgileri kullanma kılavuzlarından daha az olan metinlerdir denebilir.

Yukarıda verilen Şekil 12'de kullanıcıların sağlıklı bir yaşam sürmek ve kilo verebilmek için almaları gereken günlük kalorileri hesaplayan bir telefon uygulamasının ilk kurulumuna yönelik öğretici bir metin vardır. Metinde de görülebileceği gibi basit ve net bir şekilde, uygulamanın nasıl indirileceği, nasıl kayıt olunacağı ve gerekli bilgilerin nasıl girileceği, yanlış anlamaya imkan vermeksizin açık bir şekilde gösterilmektedir.

Diğer bir örneğe geçebiliriz:

Otribebe Nazal Aspiratör ve yedek uçlar

Burnun tıkanmasına yol açan burun salgısının burundan kontrollü aspirasyon yardımı ile temizlenmesi için geliştirilmiş medikal bir cihaz olan Otribebe Nazal Aspiratör ağızlık, esnek silikon bir tüp, aspiratörün sabit tutulmasına yarayan sert bir gövde ve bebeğin burun deliğine uygun tasarlanmış sünger filtreli şeffaf anatomik uçtan oluşur. Otribebe Nazal Aspiratör'ün tek kullanımlık anatomik uçları burun salgısının cihaza geçmesini önlemek için sünger bir filtre içerir. Otribebe Nazal Aspiratör, bir kutu içerisinde 3 adet tek kullanımlık yedek uç ile birlikte satılır. Sonraki kullanımlar için 10'lu yedek uç kutuları da eczanelerde mevcuttur. Tek başına veya Otribebe Monodoz ile birlikte kullanılır.

Nasıl kullanılır?

Otribebe'nin özgün temizleme yönteminin adımları oldukça basit ve güvenlidir.
1. adım: Bebeğin burnunu Otribebe Monodoz ile nemlendirin.
2. adım: İçinde sünger filtresi olan değiştirilebilir ucu, aspiratörün gövdesine takın.
3. adım: Otribebe Nazal Aspiratör'ün ucunu bebeğin burun kanalının girişine dikkatli bir şekilde yerleştirin. (ancak ucu bebeğinizin minik burnunun içine sokmaya çalışmayın, girişine yerleştirmeniz daha etkin sonuç sağlayacaktır.)
4. adım: Ağızlık kısmını kullanarak yavaş ve düzenli bir şekilde içinize doğru çekin. Aynı işlemi diğer burun deliğine de uygulayın.
5. adım: Bebeğinizin burnunu tıkayan burun salgısı filtreye takılarak, değiştirilebilir uç içinde kalacaktır.
6. adım: Bebeğinizin burnu tamamen temizlendikten sonra tek kullanımlık değiştirilebilir ucu çıkarıp çöpe atın.

Bebeğinizin burnu tamamen temizlendikten sonra tek kullanımlık değiştirilebilir ucu çıkarıp çöpe atın. Her işlem öncesi yeni uç takın. Enfeksiyon taşıyan burun salgısıyla doğrudan temas halinde olan ucun tekrar kullanılmaması, enfeksiyonun bulaşıcılık riskini ortadan kaldırmak açısından önem taşır.

Şekil 13: Öğretici metin türü (Türkçe)[4]

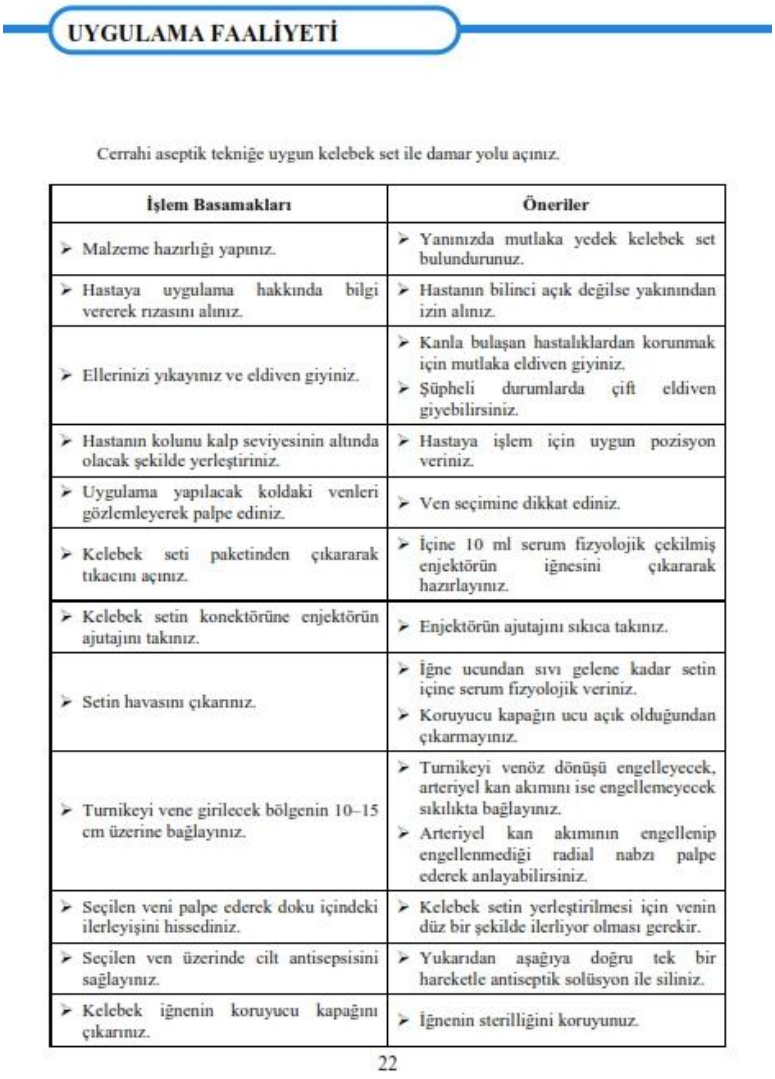
Verilen örnekte, Otribebe marka bebeklere yönelik nazal (burun) aspiratörünün markanın internet sitesinden alınmış öğretici kılavuzu bulunmaktadır. Metinde öncelikle ürün hakkında kısa bir bilgi verilmiş, ardından kısaca ürünün nasıl kullanılacağı maddeler halinde anlatılmıştır. Önceki örnekte olduğu gibi metin bir kullanma kılavuzu kadar kapsamlı değildir. Sadece çok temel bilgileri içermektedir. Amacı ürünün kısa bir tanıtımını yapıp genel anlamda kullanımı hakkında bilgi vermektir.

Örneklerden de anlaşılacağı üzere bu türde metinlerin hedef kitlesi, konu ve ürünler hakkında çok fazla bilgisi olmayan ve muhtemelen daha önce benzer ürünler kullanmamış olan bireylerden oluşmaktadır.

[4] Çevrimiçi: http://www.otribebe.com.tr/otribebe-monodoz-nazal-aspirator-nedir.html, 17.05.2016.

Buradan yola çıkarak, öğretici kılavuzların cesaret verici, destekleyici, garanti veren ve özellikle okuyucuya kendini aptal hissettirmeyecek metinler olması gerektiğini söyleyebiliriz (Byrne, 2012: 60).

Rehber dokümanların da, öğretici kılavuzların bir üst basamağı olduklarını söyleyebiliriz. Konu ya da ürün hakkında temel düzeyde bilgi sahibi olan okuyuculara daha ileri düzeyde bilgi aktarmayı amaçlamaktadırlar. Bu nedenle detaylı tanımlamalar, şekiller, tablolar ve diyagramlar içerebilirler. Rehber dokümanlar ve öğretici kılavuzlar, aynı metin içinde bir arada ya da tek bir metin olarak kullanılabilirler. Buradaki önemli nokta, birkaç bölüm sonra metnin işlevinin, okuyucunun ürün hakkında sahip olduğu bilgi seviyesine bağlı olarak değişebileceğidir. Bu metin türüne bir örnek üzerinden bakabiliriz.

UYGULAMA FAALİYETİ

Cerrahi aseptik tekniğe uygun kelebek set ile damar yolu açınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➢ Malzeme hazırlığı yapınız.	➢ Yanınızda mutlaka yedek kelebek set bulundurunuz.
➢ Hastaya uygulama hakkında bilgi vererek rızasını alınız.	➢ Hastanın bilinci açık değilse yakınından izin alınız.
➢ Ellerinizi yıkayınız ve eldiven giyiniz.	➢ Kanla bulaşan hastalıklardan korunmak için mutlaka eldiven giyiniz. ➢ Şüpheli durumlarda çift eldiven giyebilirsiniz.
➢ Hastanın kolunu kalp seviyesinin altında olacak şekilde yerleştiriniz.	➢ Hastaya işlem için uygun pozisyon veriniz.
➢ Uygulama yapılacak koldaki venleri gözlemleyerek palpe ediniz.	➢ Ven seçimine dikkat ediniz.
➢ Kelebek seti paketinden çıkararak tıkacını açınız.	➢ İçine 10 ml serum fizyolojik çekilmiş enjektörün iğnesini çıkararak hazırlayınız.
➢ Kelebek setin konektörüne enjektörün ajutajını takınız.	➢ Enjektörün ajutajını sıkıca takınız.
➢ Setin havasını çıkarınız.	➢ İğne ucundan sıvı gelene kadar setin içine serum fizyolojik veriniz. ➢ Koruyucu kapağın ucu açık olduğundan çıkarmayınız.
➢ Turnikeyi vene girilecek bölgenin 10–15 cm üzerine bağlayınız.	➢ Turnikeyi venöz dönüşü engelleyecek, arteriyel kan akımını ise engellemeyecek sıkılıkta bağlayınız. ➢ Arteriyel kan akımının engellenip engellenmediği radial nabzı palpe ederek anlayabilirsiniz.
➢ Seçilen veni palpe ederek doku içindeki ilerleyişini hissediniz.	➢ Kelebek setin yerleştirilmesi için venin düz bir şekilde ilerliyor olması gerekir.
➢ Seçilen ven üzerinde cilt antisepsisini sağlayınız.	➢ Yukarıdan aşağıya doğru tek bir hareketle antiseptik solüsyon ile siliniz.
➢ Kelebek iğnenin koruyucu kapağını çıkarınız.	➢ İğnenin sterilliğini koruyunuz.

22

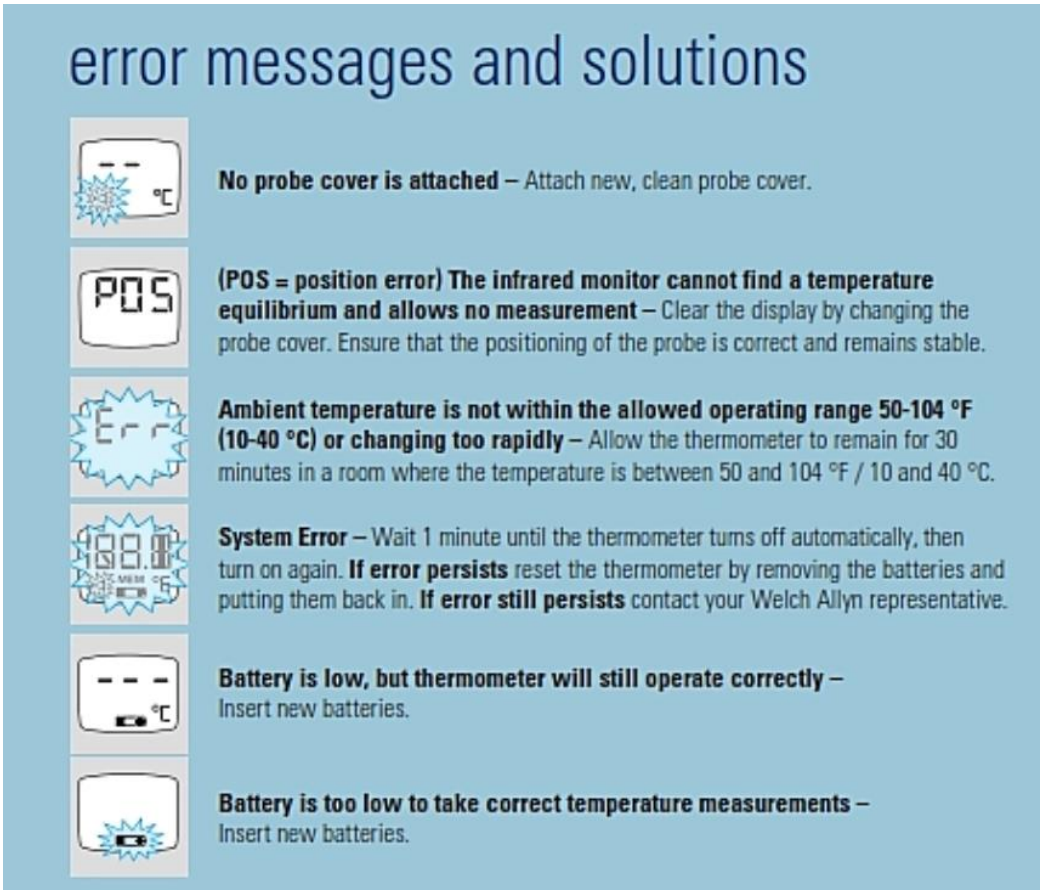
Şekil 14: Rehber doküman örneği[5]

Verilen örnek, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Acil Servis Hizmetlerine yönelik Damar İçi (İntravenöz) İlaç ve Sıvı Uygulama rehber dokümanından alınmıştır (2011). Metin, uygulamaya kısa bir girişten ziyade, detaylı anlatımlar barındırmaktadır. Dokümanda "Açıklamalar, Giriş, İçindekiler, Değerlendirme ve Kaynakça" bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümlerin varlığı bile

[5]Çevrimiçi: http://mtegm.meb.gov.tr/program/dokuman/modul/AC%DDL%20SA%D0LIK%20H%DDZMETLER%DD/TEMEL%20SA%D0LIK%20UYGULAMALARI/%DDntraven%F6z%20%28damar%20i%E7i%29%20ila%E7%20s%FDv%FD%20uygulama.pdf, 18.05.2016.

öğretici kılavuzlardan farkını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra verilen örnekte de görüldüğü gibi işlem basamakları detaylıca anlatılmış ve bunlar şekiller ya da resimlerle desteklenmiştir. Metnin diline ve terminolojisine de bakarsak, uygulama hakkında herhangi bilgisi olmayan kitlelere yönelik olmadığını da anlarız. Sıradan insanlardan çok uygulama alanındaki insanlara hitap etmektedir. Metin yoğun bir şekilde tıp terminolojisi barındırmaktadır. Dolayısıyla alan hakkında temel bilgi sahibi olan, alan terminolojisine hakim, fakat uygulamaya yönelik bilgisini ilerletmek isteyen bireylere yöneliktir.

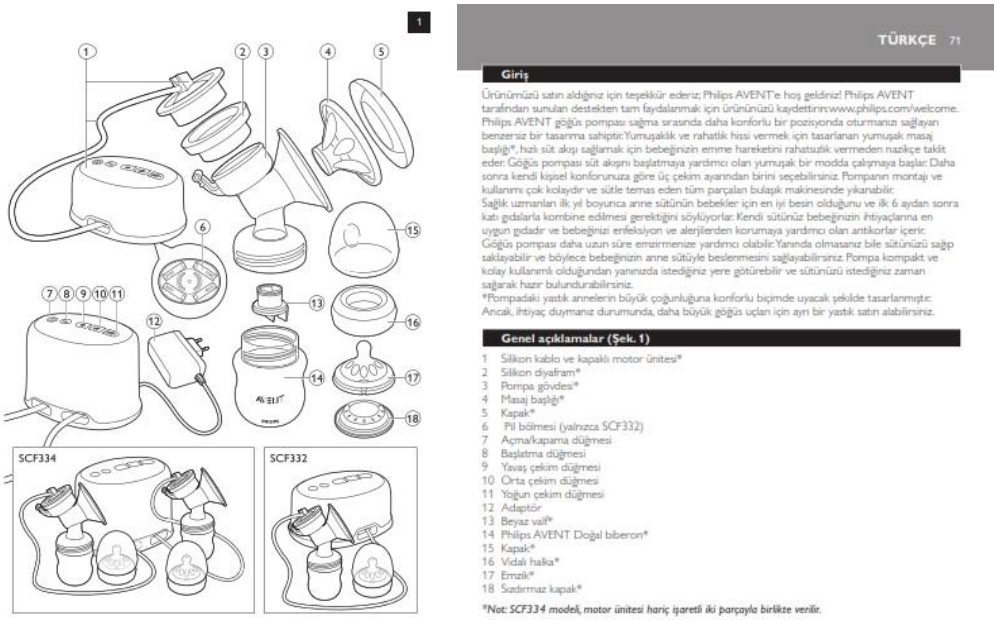
Bir diğer alt metin türü olan kılavuzlar ise, öğretici kılavuzlardan ya da rehber dokümanlardan daha fazla bilgi içerir. Bu tür metinler, yüksek derecede bilgi sahibi olan, fakat belirli detaylar hakkında bilgisini tazelemek isteyen ya da daha az kullanılan işlevler hakkında bilgi sahibi olmak isteyen bireyler gibi kitleleri hedef almaktadır (Byrne, 2012: 61). Kullanma kılavuzları, kurulum kılavuzları gibi metinler bu metin türüne dahil edilebilir. Bu gibi metinler genellikle birbirinden bağımsız bölümlere ayrılmışlardır ve bilgi, sıklıkla genelden özele doğru ilerlemektedir. Bu metin türüne şu örneği verebiliriz.

Şekil 15: Braun ThermoScan PRO4000 Ear Thermometer Kullanma Kılavuzundan bir kesit[6]

Örnekte de görüldüğü üzere metin, Byrne'ın (2012) önerdiği alt metin türü sınıflandırmasının özelliklerini taşımaktadır. Ateş ölçme cihazında beliren hata mesajları ve bunların çözümü ile ilgili hedef kitleye bilgi vermektedir. Bunun yanı sıra Reiss (1981) tarafından öne sürülen metin türü sınıflandırmasının özelliklerini taşıyarak, olabildiğince açık ve sade bir dil kullanılmıştır. Yanlış anlaşılmaya yol açabilecek ifadelerden kaçınılmıştır.

[6]Çevrimiçi: https://www.welchallyn.com/content/dam/welchallyn/documents/sap-documents/LIT/80010/80010876LITPDF.pdf, 03.06.2014.

TÜRKÇE 71

Giriş

Ürünümüzü satın aldığınız için teşekkür ederiz; Philips AVENT'e hoş geldiniz! Philips AVENT tarafından sunulan destekten tam faydalanmak için ürününüzü kaydettirin:www.philips.com/welcome. Philips AVENT göğüs pompası sağma sırasında daha konforlu bir pozisyonda oturmanızı sağlayan benzersiz bir tasarıma sahiptir.Yumuşaklık ve rahatlık hissi vermek için tasarlanan yumuşak masaj başlığı*, hızlı süt akışı sağlamak için bebeğinizin emme hareketini rahatsızlık vermeden nazikçe taklit eder. Göğüs pompası süt akışını başlatmaya yardımcı olan yumuşak bir modda çalışmaya başlar. Daha sonra kendi kişisel konforunuza göre üç çekim ayarından birini seçebilirsiniz. Pompanın montajı ve kullanımı çok kolaydır ve sütle temas eden tüm parçaları bulaşık makinesinde yıkanabilir. Sağlık uzmanları ilk yıl boyunca anne sütünün bebekler için en iyi besin olduğunu ve ilk 6 aydan sonra katı gıdalarla kombine edilmesi gerektiğini söylüyorlar. Kendi sütünüz bebeğinizin ihtiyaçlarına en uygun gıdadır ve bebeğinizi enfeksiyon ve alerjilerden korumaya yardımcı olan antikorlar içerir. Göğüs pompası daha uzun süre emzirmenize yardımcı olabilir.Yanında olmasanız bile sütünüzü sağıp saklayabilir ve böylece bebeğinizin anne sütüyle beslenmesini sağlayabilirsiniz. Pompa kompakt ve kolay kullanımlı olduğundan yanınızda istediğiniz yere götürebilir ve sütünüzü istediğiniz zaman sağarak hazır bulundurabilirsiniz.

*Pompadaki yastık annelerin büyük çoğunluğuna konforlu biçimde uyacak şekilde tasarlanmıştır. Ancak, ihtiyaç duymanız durumunda, daha büyük göğüs uçları için ayrı bir yastık satın alabilirsiniz.

Genel açıklamalar (Şek. 1)

1 Silikon kablo ve kapaklı motor ünitesi*
2 Silikon diyafram*
3 Pompa gövdesi*
4 Masaj başlığı*
5 Kapak*
6 Pil bölmesi (yalnızca SCF332)
7 Açma/kapama düğmesi
8 Başlatma düğmesi
9 Yavaş çekim düğmesi
10 Orta çekim düğmesi
11 Yoğun çekim düğmesi
12 Adaptör
13 Beyaz vana*
14 Philips AVENT Doğal biberon*
15 Kapak*
16 Vidalı halka*
17 Emzik*
18 Sızdırmaz kapak*

*Not: SCF334 modeli, motor ünitesi hariç işaretli iki parçayla birlikte verilir.

Şekil 16: Philips Avent Süt Pompası Kullanma Kılavuzundan bir kesit[7]

Yukarıdaki örnekte, Philips marka Avent süt pompasının kullanma kılavuzu verilmiştir. Verilen kesit, ürünün tanımı ve tanıtımını içermektedir. Görsel veriler yoluyla, ürün hedef kitleye tanıtılmakta ve ürünün parçaları ve bu parçaların işlevleri kısaca anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra metnin tamamına bakıldığında belirli başlıklar altında genel olarak giriş niteliğinde, ürünün tanıtımı, ürün hakkında genel açıklamalar, cihazı kullanıma hazırlama, yani ürünün kurulumu, ürünün kullanımı, kullanım sonrası ürünün temizlenmesi ve sterilizasyonu, ürünün saklanması, pillerin değişimi, garanti koşulları, olası sorunlar ve bu sorunların giderilmesi, uyarı ve önlemler, garanti ve servis bilgileri başlıklarının bulunduğu görülmektedir.

Bir diğer metin türü olan çevrimiçi yardım, bir yazılım ya da internet sitesi üzerinden erişilebilen teknik kılavuzlardır. İçerik bakımından öğretici kılavuzlar, rehber dokümanlar ya da kılavuzlar ile benzerlik gösterebilirler, fakat bu türde metinler *yerinde* (in situ) bilgi ve destek sağlama amacı gütmektedirler.

[7] Çevrimiçi: http://download.p4c.philips.com/files/s/scf332_01/scf332_01_dfu_tur.pdf, 25.04.2016.

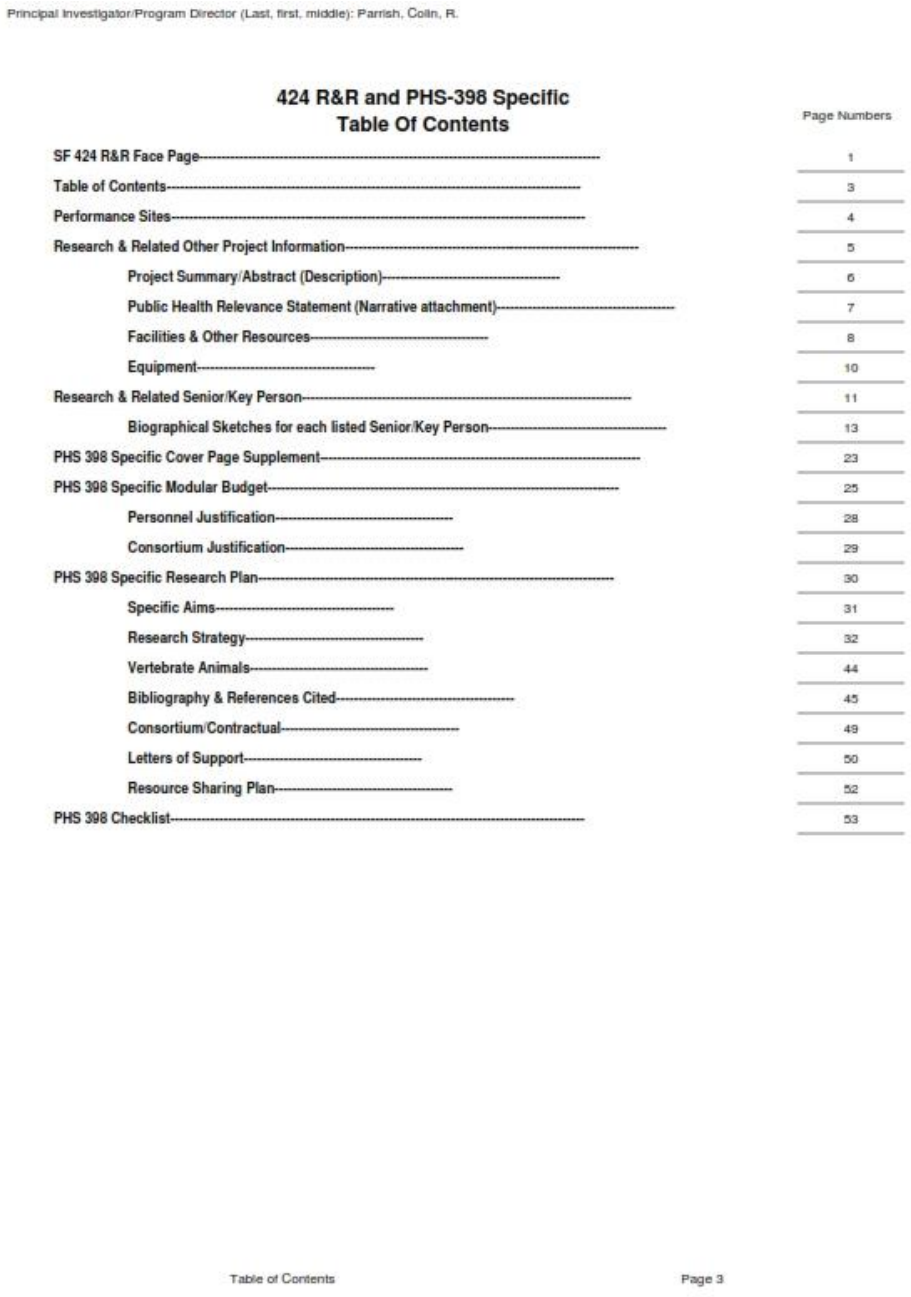
2.1.2. BAŞVURU FORMLARI VE TEKLİFLER

Başvuru formu ve teklifler metin türünde yazılmış metinlerin en genel amacı, bir şeyi yapmayı talep etmektir. Bu türde yazılmış metin türleri, geniş bir çeşitliliğe sahip olduğundan hem bilimsel, hem de teknik metin sınıfında değerlendirilebilirler (Byrne, 2012: 62). Bu türde yazılmış metinler kendi içeriği, işlevi ve diline sahip çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Bu bölümler şunlardır:

a) Özet: Teklif ve başvuru metnindeki tüm anahtar noktaların bir özetini içerir.
b) Biyografiler: Bilimsel ve akademik tekliflerde daha yaygın olmakla birlikte teklif ve başvuruda bulunan kişilerin uzmanlığını ve kuramsal olarak başvuru liyakatlarını gösterir.
c) Teyit Mektubu: Teklif ve başvuruda bulunan kişilerin yapılan teklifi sunmadaki amaçları hakkında bilgi vermeyi amaçlar.
d) Proje Tanımı: Teklif ve başvurunun en önemli kısmıdır ve önemi, amacı, hipotezleri ve metodolojik yöntemleri hakkında bilgi verir.
e) Zaman Çizelgesi: Teklif edilen projenin zaman tablosunu belirtir. Tarihleri ve teklifin zamanında tamamlanmasına engel olabilecek muhtemel riskleri gösterir. Bu bölüm kâr ya da gecikme cezaları gibi finansal bilgileri de içerebilir.
f) Bütçe: Temel finansal bilgileri kapsar. (Byrne, ibid.)

Bu bölümleri Colin Parish tarafından yapılan "Structural Controls of Functional Receptor and Antibody Binding to Viral Capsids" adlı projesi üzerinden de inceleyebiliriz[8]:

[8] Çevrimiçi: https://www.niaid.nih.gov/researchfunding/grant/documents/parrishfull.pdf, 15.04.2016.

Principal Investigator/Program Director (Last, first, middle): Parrish, Colin, R.

424 R&R and PHS-398 Specific Table Of Contents

	Page Numbers
SF 424 R&R Face Page	1
Table of Contents	3
Performance Sites	4
Research & Related Other Project Information	5
Project Summary/Abstract (Description)	6
Public Health Relevance Statement (Narrative attachment)	7
Facilities & Other Resources	8
Equipment	10
Research & Related Senior/Key Person	11
Biographical Sketches for each listed Senior/Key Person	13
PHS 398 Specific Cover Page Supplement	23
PHS 398 Specific Modular Budget	25
Personnel Justification	28
Consortium Justification	29
PHS 398 Specific Research Plan	30
Specific Aims	31
Research Strategy	32
Vertebrate Animals	44
Bibliography & References Cited	45
Consortium/Contractual	49
Letters of Support	50
Resource Sharing Plan	52
PHS 398 Checklist	53

Table of Contents Page 3

Şekil 17: Parish tarafından yürütülen projenin içindekiler bölümü

Metnin içindekiler bölümüne baktığımızda, başvuru formları ve teklifler türüne ait metinlerin sahip olduğu bölümleri görebiliriz. Metinde, teklif edilen projenin yürütüleceği yerler, araştırma ve proje hakkında kapsamlı bilgi, projeye dahil edilen her bir araştırmacının biyografisi, teyit mektupları, bütçe ve bu bütçenin

gerekçelendirmeleri, araştırma planı, amaç, yöntem ve kaynak kullanım planı verilmiştir.

2.1.3. RAPORLAR VE BİLİMSEL MAKALELER

Bryne'a göre (2012) raporlar ve bilimsel makaleler başvuru ve teklif metinlerinden daha melez bir yapıya sahiptirler ve genellikle kuramsal bilgiyle uygulamalı bilgiyi sentezlemektedirler. Bu türde metinlerin birçok yapısal biçemi vardır ama en yaygın olanları;

- Giriş-Materyal ve Yöntem-Sonuç-Tartışma

ya da

- Özet-Giriş-Materyal-Yöntem-Bulgular-Sonuç-Kaynakça'dır.

Bu bölümlerden *özet* (abstract) kısmının metnin en önemli kısmı olduğu söylenebilir, çünkü metnin okunup okunmayacağını bu kısım belirler. Bu bölüm, metnin başlığı, içerdiği yöntem, bulgular ve sonuç kısımlarının yoğun bir özetini içerir ve bu özelliğiyle kendi başına da bir metin sayılabilir. Bu bağlamda hedef kitlenin aradığı bilgiyi içerip içermediği konusunda bir fikir sunmaktadır.

Ayak Anteromedialinde Şeffaf Hücreli Sarkom Vaka Sunumu ve Literatür İncelemesi

Barış Kocaoğlu[1], Bülent Erol[2], Umut Akgün[1], Cirdi Yiğit[3], Metin Türkmen[1]

[1]Acıbadem Üniversitesi Tıp Fakültesi Ortopedi ve Travmatoloji Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
[2]Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ortopedi ve Travmatoloji Anabilim dalı, İstanbul, Türkiye
[3]Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul, Türkiye

ÖZET

Şeffaf hücreli sarkom tendon ve aponevrozlarla sıkı şekilde ilişkili olan nadir bir tümördür. Kadınlarda erkeklere göre daha sık rastlanılır ve hastalar genelde 20 ile 40 yaş arasındadır. Şeffaf hücreli sarkom tipik olarak ekstremiteleri tutar. Ayak ve ayak bileği sık olarak tutulan bölgelerdir. Ayrıca yüksek derecede agresif bir tümördür ve genelde geniş yada radikal cerrahi ile çıkarılması gerekir. 52 yaşındaki bayan hastanın sol ayağının anteromediyalinde Şeffaf hücreli sarkom tespit edilmiştir. Bu nadir tümör ile diğer yumuşak doku tümörlerinin ayırıcı tanısını yapmak için; Şeffaf hücre sarkomunun klinik durumu, radyolojik görünümü ve histolojik değerlendirmesi yapıldı. Ayrıca, tümörün tedavi ilkeleri tanımlandı. Bu vaka Şeffaf hücreli karsinoma histolojik değerlendirme olmadan tanı koymanın zor olduğunu ve bir kez tanı konduğu zaman tümörün yeniden ortaya çıkmasını ve metastazını engellemek için yeterli cerrahi eksizyon ile tedavi edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar sözcükler: şeffaf hücreli sarkom, cerrahi eksizyon

CLEAR CELL SARCOMA AT ANTERO-MEDIAL PORTION OF THE FOOT; A CASE REPORT AND REVIEW OF THE LITERATURE

ABSTRACT

Clear cell sarcoma is a very rare tumor that is intimately associated with tendons and aponeuroses. Females are affected more commonly than males, and the patients are usually between 20 and 40 years of age. The typical sites for clear cell sarcoma are the limbs, especially the foot and ankle region. It is a highly malignant tumor that usually requires wide or radical excision. A case of a clear cell sarcoma in the anteromedial aspect of the left foot of a 52-year-old woman is described. Clinical and radiologic presentation and histologic evaluation of clear cell sarcoma is discussed, in order to make a differential diagnosis between this rare tumor and other soft tissue tumors. In addition, the treatment principles of the tumor are identified. This case demonstrates that clear cell sarcoma can be difficult to diagnose without histologic evaluation and, once diagnosed, should be treated by adequate surgical excision in order to prevent recurrence and distant metastases.

Key words: clear cell sarcoma, surgical excision

Şekil 18: Barış Kocaoğlu'nun gerçekleştirdiği "Ayak Anteromedialinde Şeffaf Hücreli Sarkom Vaka Sunumu ve Literatür İncelemesi" makalesinin özeti (2010)

Örnekte de görülebileceği üzere, özet kısmında vakanın kısa bir sunumu yapılmış, yöntem hakkında bilgi verilmiş, araştırma süresince geçilen aşamalardan bahsedilmiş ve sonuçlara değinilmiştir. Bu bölüm ayrıca metnin anahtar kelimelerini ve yabancı dildeki çevirisini de içermektedir.

Giriş (introduction) kısmı, mevcut çalışmanın yürütüldüğü bağlam hakkında okuyucuya bilgi sunmayı amaçlamaktadır. Bu bölümde genellikle alanyazında bulunan ilgili kaynaklardan alıntılar bulunur.

Materyaller (materials) bölümünde çalışma süresince kullanılan malzemeler tanıtılır. Bu bölüm oldukça teknik olabilir ve teknik terimler içerebilir.

Yöntem (methods ya da procedures) kısmında, yapılan uygulamaların adım adım tanımlamaları yapılır. Bu bölüm kısaltmalar, ölçü birimleri vb. içerebilir. Son derece açık ve net olmalı, doğru olmayan ve üstü kapalı bilgilerden oluşmamalıdır.

Bulgular (findings ya da results) kısmında, araştırma sonucunda elde edilen veriler ortaya konur. Burada tartışmadan ziyade araştırmanın sonuçları, istatistik veriler ya da sayılar bulunur.

Tartışma (discussion) kısmında, elde edilen bulguların ve verilerin değerlendirilmesi ve açıklaması yapılır. Bu bölüm daha önceden belirtilen hipotezlerin tekrarlanması ve verilerin karşılaştırılıp yorumlanmasını içermektedir.

Sonuç (conclusion ya da bazen results) kısmında, bahsedilen hipotezlerin bir özeti verilir ve tartışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirilir. Bu bölüm tüm bilimsel makalelerde olmayabilir.

Kaynakça (references) kısmında ise araştırma sırasında faydalanılan eserlerin künyesi belirtilir. Kaynakça yazma biçemi, yayın yapılacak derginin tercihine göre değişebilir.

2.1.4. DÜZENLEME VE MEVZUAT BELGELERİ

Düzenleme ve mevzuat belgeleri, ürün, malzeme ya da hizmet gereksinimlerini düzenleyen bir dizi kural barındıran belgelerdir. Bu türdeki belgeler, bir ürünle ne yapılması, bir malzemenin nelere sahip olması ya da bir hizmetin nasıl sağlanması gerektiği gibi konular hakkında açık, detaylı ve belirsizliğe yer vermeyen tanımlamalar içermektedir (Byrne, 2012: 67). Bu türdeki metinler yönetmelik, yasa ya da standart şeklinde yazılmaktadır ve yetkili devlet organları ya da kurumlar tarafından üretilmektedir. Bu bağlamda düzenleme ve mevzuat belgelerinin yasal bir boyutunun olduğu da söylenebilir. ISO, DIN ya da BSI, bu kurumlardan bazılarıdır.

ISO (International Standards Organization-Uluslararası Standartlar Teşkilatı), 162 ulusal standartlar kurumu üyeliğiyle bağımsız ve uluslararası bir sivil toplum

kuruluşudur. Teknolojiden gıda güvenliğine, tarımdan sağlığa neredeyse her alanda 21,000'den fazla uluslararası standart ve ilgili doküman yayınlamıştır.

DIN (German Institute for Standardization-Alman Standartlar Enstitüsü), Sanayi, araştırma, tüketicilerin korunması ve kamu sektöründen 30,000'den fazla uzmanın çalıştığı ve küresel ticaret ve yenilikleri geliştirmek, etkinlik ve kaliteyi güvence altına almak, doğa ve toplumu bir bütün olarak korumak amaçlı piyasaya yönelik standartlar ve şartnameler hazırlayan kuruluştur.

BSI (British Standards Institution-İngiliz Standartlar Enstitüsü), 1901 yılındaki kuruluşundan bu yana çeşitli alanlarda standartlaşma çalışmaları yürüten kuruluştur.

Uluslararası örgütlerin yanı sıra ülkemizde de TSE (Türk Standartları Enstitüsü) bu standartlaştırma çalışmalarını yürütmektedir. TSE, Bilim ve Sanayi Bakanlığına bağlı olarak 18.11.1960 tarih ve 132 sayılı kanunla kurulmuştur ve her türlü madde ve mamüller ile usul ve hizmet standartları yapmak amacını gütmektedir. Bu kuruluşun izni olmadan kuruluşun kısa adı ve markası olan TSE hiçbir şekil ve şart altında kullanılamaz. Mecburi kıldığı standartlar da Resmi Gazete'de yayınlanır.

Bahsedilen kurumlar tarafından üretilen metinlerin, içerik açısından gerçeklere dayanmasının yanı sıra belirli dilsel gereksinimlerle de uyumlu olması gerekir. Buna bir örnek olarak da Avrupa İlaç Ajansı (European Medicines Agency) tarafından üretilen ve ilaçlar için ürün bilgilerinin formatını, düzenini ve cümle yapısını tanımlayan dokümanların kalitesini güvence altına alan "EMEA şablonları"[9] verilebilir (Byrne, 2012). Bu şablonlar 24 farklı dilde yayınlanmıştır, fakat Türkçe çevirileri bulunmamaktadır.

Tıp ile ilgili bir diğer düzenleyici belge örnekleri İngiliz Ulusal İlaç Rehberi (British National Formulary) tarafından yayınlanmaktadır. Bu belge ilaçlarla ilgili

[9] Bu şablonlara, Avrupa İlaç Ajansının web sitesinden erişilebilir: (http://www.ema.europa.eu/ema/index.jsp?curl=pages/regulation/document_listing/document_listing_000134.jsp).

uygulamalı ve teknik bilgilerin yanı sıra ilaçların bilimsel tanımlamalarını ve tariflerini içermektedir.

Bunların yanı sıra, Avrupa Birliği de çeşitli direktifler yoluyla farklı alanlarda bağlayıcı kurallar getirmektedir. Avrupa Birliği Yeni Yaklaşım Direktiflerine uygunluk anlamına gelen CE işareti, üzerine iliştirildiği ürünün kullanıldığı çevre açısından güvenli olduğunu gösterir. Bu direktifler şunlardır:

Tablo 6**:** Avrupa Birliği Yeni Yaklaşım Direktifleri[10]

Direktif No	**Direktifin Adı**
73/23/EEC	Alçak Gerilim Direktifi
87/404/EEC	Basit Basınçlı Kaplar Direktifi
88/378/EEC	Oyuncakların Emniyeti Direktifi
89/106/EEC	İnşaat Malzemeleri Direktifi
89/336/EEC	Elektromanyetik Uyumluluk Direktifi
98/37/EC	Makina Emniyeti Direktifi
90/384/EEC	Otomatik Olmayan Tartı Cihazları Direktifi
90/385/EEC	Vücuda Yerleştirilen Aktif Tıbbi Cihazlar Direktifi
90/396/EEC	Gaz Yakan Cihazlar Direktifi
92/42/EEC	Sıvı ve Gaz Yakıt Kullanılan Sıcak Su Kazanları
93/15/EEC	Sivil Amaçlı Patlayıcı Maddeler Direktifi
93/42/EEC	Tıbbi Malzemeler Direktifi
94/9/EC	Patlayıcı Ortamlarda Kullanılan Ekipman Direktifi

[10] Halil Savaş, "Avrupa Birliği Standardizasyon Kurumları ve CE İşareti", *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 4, S. 2, 2003, s. 121-140.

94/25/EC	Gezi Tekneler Direktifi
95/16/EC	Asansör Direktifi
96/57/EC	Soğutma Cihazları Direktifi
97/23/EC	Basınçlı Ekipmanlar Direktifi
98/13/EC	Telekomünikasyon Terminal ve Uydu Yer İstas Ekip Direktifi
98/79/EC	Tıbbi Teşhis Cihazları Direktifi
99/5/EC	Radyo ve Telekomünikasyon Terminal Ekip Direktifi
94/62/EC	Paketleme ve Paketleme Atıkları Direktifi
00/9/EC	Kablo Yollu İnsan Taşıma Araçları
COM(93)322FINAL	Değerli Metaller

Bu direktiflerden, 93/42/EEC Tıbbi Malzemeler Direktifi, 90/385/EEC Vücuda Yerleştirilen Aktif Tıbbi Cihazlar Direktifi ve 98/79/EEC Tıbbi Teşhis Cihazları Direktifi'nin doğrudan tıp ve sağlık alanıyla ilişkili olduğunu görmekteyiz.

2.1.5. POPÜLER BİLİM ÜZERİNE METİNLER

Teknik metin türünün son alt türü olan popüler bilim üzerine yazılmış metinler, sadece ilgili bilim dalında uzman olan kişiler değil, aynı zamanda toplumun her kesiminden bireyin anlayabileceği şekilde yazılmış metinleri kapsamaktadır. Dolayısıyla bu metinlerin amacının, ilgili bilim dalının uzağında olan kişileri bu alana çekmektir.

Dergi makaleleri gibi bilimsel yazıların aksine popüler bilim, bilim insanları, uzmanlar ya da bilime yakın kimselerce yazılan, bilimsel bir konu hakkında

gözlemleri, verileri ya da sonuçları sunmayı amaçlamaktadır. Popüler bilim yazılarının amacı, hedef kitleyi eğitmenin yanında aynı zamanda eğlendirmektir. Bu türde yazıların bir diğer ilginç boyutuysa, daha önce de bahsedildiği gibi hem bilim insanları, hem de ilgili bilim dalına yakın kimseler tarafından üretilebilir olmalarıdır.

Popüler bilim metinleri, bilimsel metinlerin barındırdığı terminolojiyi, kısaltmaları ve denklemleri vs. alır ve bunları edebî ya da basın metinlerinde yaygın olan dilsel özelliklerle birleştirirler. Popüler bilim üzerine metinlerin bir bütün olarak melez yapısı, karşılıklı diyalog, hikâye anlatma, metaforlara başvurma, karikatür içerme, şarkı, şiir, günlük gibi diğer metin türlerinden alıntılar yapma gibi farklı araçların kullanılmasına izin verir. Bu da bu türde metinlerin bilgilendirici ve eğlendirici olmalarını sağlar (Byrne, 2012: 68). Bir örnek üzerinden bu türdeki metinleri daha iyi anlayabiliriz.

Araştırmalar devam ediyor

Yapılan yeni bir çalışmaya göre; diyabet hastalarında cerrahi tedavinin erken bir dönemde yapılması ciddi kilo problemi olmaması durumunda bile başarı sağlıyor.

Çalışmanın sonuçları 1 Aralık 2015 tarihinde gerçekleşen Dünya Diyabet Kongresi'nde, Dr. Geltrude Mingrone tarafından sunulan çalışmanın sonuçlarını içeren rapor ayrıca Diabetes Care isimli tıp dergisinde de yayımlandı. Yayımlanan raporda; Swedish Obese Subjects başlığı altında yapılan çalışma ile birlikte, diğer iki klinik araştırmada yer alan toplam 727 hastaya ait veriler incelendi. Uzmanlar; diyabet süresinin kısa olmasının, cerrahi öncesinde açlık kan şekerinin düşük olmasının ve ince bağırsakları da içeren cerrahi işlemlerin; birbirlerinden bağımsız olarak, diyabetteki düzelme oranlarını belirlediğini belirtti.

Ameliyat öncesi kilo fazlalığı belirleyici değil

Yapılan üç araştırmada da; ameliyatın ilaç tedavilerinden daha iyi sonuçlar verdiği vurgulandı ve ciddi kilo problemi olmayan hastaların, obez hastalara benzer şekilde, ameliyattan fayda gördükleri belirtildi. Dr. Mingrone, yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Tip 2 diyabeti olan kişilerden ameliyat için uygun olan hastaları seçmek için kullanılan kriterler, yeniden tanımlanmalıdır. Çünkü, kilo fazlalığı, kan şekeri kontrolünün sağlanması ile ilgili bir fikir vermemektedir." Günümüze kadar; obezite cerrahisi için hasta seçiminde, tek bir kriter bulunduğunu belirten Dr. Mingrone; "Kontrol edilemeyen diyabet ile ilişkili olarak, ameliyat olabilmek için hastaların kilolu olmaları gerektiği düşünülüyordu. Ancak, araştırmalar gösteriyor ki, kilo fazlalığınız şekerin düzelme oranı ile ilgili hiç bir fikir vermiyor." dedi. Dr. Mingrone ayrıca günümüzde cerrahi tedavinin, diyabette düzelme ve kan şekeri kontrolünde iyileşme sağlanmasında etkili olduğunu kanıtlayan yeterli sayıda yayın olduğunu belirterek şunları söyledi: "Endokrinologlar, cerrahi tedavi ile ilgili olarak, görece küçük çalışmalar yerine, geniş gruplarda yapılan, kısa ve uzun sürede ortaya çıkabilecek sorunların yer aldığı bilgilere daha çok ulaşmak isteyeceklerdir. Bu yöndeki en büyük sorun; bir ilaca yönelik, geniş gruplarda yapılan bir araştırma için ilaç firması ödeme yapabiliyorken, obezite cerrahisi için yalnızca kamu fonlarından küçük burslar sağlanabilmesidir."

Araştırmayla ilgili olarak Diabetes Care Dergisi'nin Editörü Dr. William T. Cefalu ise şunları söyledi: "Bu çalışma ile bir şeker hastası için ameliyat tedavisi düşünülürken, sadece kilo fazlasının değerlendirilmemesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Ameliyat edilen hastaların takipleri kilo değerlerinden bağımsız olarak şekerin düzeldiğine işaret etmektedir."

Konu ile alakalı olarak görüşlerini aldığımız Türkiye Metabolik Cerrahi Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Doç. Dr. Alper Çelik ise; bu uygulamanın tıp literatüründe "Metabolik Cerrahi" olarak adlandırıldığını, Türkiye'de 2008 yılından bu yana binlerce şeker hastasının bu yöntemlerle başarıyla tedavi edildiğini ifade etti. Çelik, sözlerine şöyle devam etti: "Bizim yıllardır savunduğumuz ifadelerin dünyanın önde gelen sağlık otoriteleri tarafından bugün kabul ediliyor olması, ironik bir durum. Türkiye, metabolik cerrahi konusunda takip eden değil, takip edilen ülke konumundadır."

Şekil 19: *Diabetic Living* dergisinden bir kesit[11]

Yukarıdaki örnekte diyabet hastaları üzerinde cerrahi uygulamaların zamanlaması hakkında bilgi verilmiştir. Makale popüler sağlık dergisi *Diabetic Living*'den alınmıştır. Örnekte de görüleceği üzere yazıyı eğlenceli hale getirmek için görseller kullanılmıştır. Bunun yanı sıra alanında uzman doktorların görüşlerine yer verilmesi yazının bilgilendirici boyutunu ortaya koymaktadır. Fakat metin boyunca,

[11] *Diabetic Living*, S. 2016/011, s. 17

yoğun bir tıp terminolojisi kullanımından kaçınılmıştır. Dolayısıyla tıp alanından uzak olan fakat diyabet hastalığından şikayetçi kişileri yazıya çekmek amaçlanmış ve görsel ögeler yoluyla yazıyı eğlenceli bir hale getirmek istenmiştir.

2.2. İŞLEVSEL OLARAK HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLER

Çeviri alanında işlevsel yaklaşımların tarih boyunca gözlemlendiğini söylemek yanlış olmaz. Tarih boyunca Cicero (M.Ö. 106-43), Jerome (M.S. 348-420) ya da Martin Luther (1483-1446) gibi çevirmenler, farklı amaçlar için farklı stratejiler izlenmiştir. Luther bazı durumlarda çevirmenlerin kelimesi kelimesine çeviri yapması gerektiğini savunurken, Jerome, "sözcük düzenini"nin yeniden oluşturulmasını gerekli kılan durumlar olduğu görüşünü desteklemiştir. Öte yandan Jerome, kimi durumlarda, metin biçeminin hedef kitlenin kabul edilebilir standartlarına uyarlamak yoluyla "anlamın verilmesinin" önemli olduğuna inanmıştır (Nord C., 2010).

Çeviriyi bir eylem, dahası iletişimsel ve toplumsal bir eylem olarak değerlendiren bakış açılarından bir tanesi, Justa Holz-Manttari tarafından "Eylem Kuramı"na dayanarak ortaya atılan "Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı"dır. *"Çeviri eylemi sözcük ya da tümcelerin ya da karmaşık olmayan metinlerin çevrilmesi anlamına gelmez, 'çeviri eylemi' dendiğinde kesin olarak akla şu gelmelidir: Planlanan işbirliğinin kültür engelleri aşılarak gerektiği gibi düzenlenebilmesi için, iletişimin işlevsel bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak kılınması."* (Akt. Eruz, 2000: 26).

Bu bağlamda, yaşanılan toplumu "iş bölümüne dayalı toplum" olarak nitelendiren Manttari, çeviriye yönelik her türlü eylemin işlevsel bir şekilde gerçekleştirilmesinin, toplumsal iş bölümüne dayalı düzenlemelerden geçtiğini savunmuştur. Bu düzenlemeler kapsamında, çeviri sürecinde görev alan her kişi için, bir dizi rol ve görev vardır. Bunlar:

a) İşi Başlatan (the initiator): Çeviri işine ihtiyaç duyan şirket ya da birey.

b) Aracı-İşveren (the commissioner): Çevirmenle temasa geçen birey.
c) Kaynak Metin Üreticisi (the ST producer): Şirket bünyesinde kaynak metni yazan birey. Erek metin üretim sürecine her zaman dahil olmak zorunda değildir.
d) Erek Metin Üreticisi (the TT producer): Çevirmen(ler) ve çeviri bürosu ya da bölümü.
e) Erek Metin Kullanıcısı (the TT user): Eğitim materyali ya da satış gibi amaçlarla erek metni kullanacak olan kişi.
f) Erek Metin Alıcısı (the TT receiver): Erek metnin nihai alıcısı. Erek metin kullanıcısının sınıfındaki öğrenciler gibi… (Munday, 2008).

Listede verilen her bir görev sahibinin, birincil ve ikincil hedefleri vardır ve çevirmen de çeviri görevini üstlenen ve bu görevin üstesinden gelebilmek için gerekli koordinasyonu sağlayan uzman konumunda bulunmaktadır.

Çeviri eylemi, alıcılarda işlevsel olarak iletişimsel bir erek metin üretmeyi amaçlamaktadır. Bu işlevsel iletişimi sağlamak için uygun yöntemi ve yolu seçmek ve bu doğrultuda bir metin üretmek de, çeviri eyleminde uzman konumunda bulunan ve kültürelerarası aktarımı tatmin edici düzeyde yerine getirecek olan çevirmenin görevidir.

Holz-Manttari de Vermeer'in *"Çeviri aslında kültürlerarası bir dönüştürüm etkinliğinden başka bir çerçeve içinde düşünülemez"* savına katılır ve çeviriyi, çevirmen doğru yönlendirdiği sürece kültürel bağlamında yaşayacak bir varlık olarak görür (Eruz, 2000). Bu bağlamda Vermeer "*Çeviri eylemi kaynak metine dayalı olarak kültürlerarası etkileşimi sağlamak üzere bir dizi sözlü ya da yazılı yönergeden oluşan görevin başlattığı bir süreçtir*"" der (Akt. Yazıcı, 2005: 145). Schaffner ise *"Holz-Manttari'nin çeviri eylemi kavramı, tüm çeviri türleriyle ilintilidir ve kurama burada, çevirmen tarafından alınacak olan tüm kararlar için bir kılavuz sağlamaktadır"* demiştir (Akt. Munday, 2008: 78).

Çeviriye yönelik işlevsel kuramların en önemlilerinden biri şüphesiz Vermeer tarafından ortaya atılan "Skopos Kuramı"dır. Skopos, Grekçe kökenli bir sözcüktür

ve “amaç” anlamına gelmektedir. Dolaysıyla bu kuramın temel savının her çevirinin bir amacı olduğunu ileri sürdüğünü söyleyebiliriz. Vermeer kuramını, Katharina Reiss’ın eşdeğerlik çalışması üzerine temellendirmiştir.

Vermeer bu kuramı, “Genel Çeviri Kuramı”na dayanarak uygulama ve kuram arasındaki boşluğu doldurmak için ortaya atmıştır. Çünkü Vermeer’e göre sözlü ve yazılı çeviri, iletişimsel sözlü ve sözlü olmayan işaretlerin bir dilden diğerine aktarım biçimidir. Dolayısıyla çeviri bir insan eylemi türüdür. Eylem Kuramıyla uyumlu olarak Vermeer, çeviriyi belirli durumlarda gerçekleşen, amacı ve kastı olan bir eylem olarak tanımlar ve çevirinin bir durumun parçası olmasının yanı sıra, bu durumu değiştirebileceğini de söyler (Nord C., 1997: 11). Dolayısıyla Vermeer’e göre her eylemin olduğu gibi çevirinin de bir amacı vardır.

Vermeer’e göre “*Her çevirmen, çeviriye başlamadan önce çevirinin skoposunu belirlemelidir.”* (Naznean, 2012: 187). Dolayısıyla çeviri yöntemini ve stratejisini belirleyecek olan belirlenen bu skopostur. Vermeer skopos teriminin yanında *niyet* (intention), *amaç* (purpose) ve *işlev* (function) terimlerini de kullanmıştır. Vermeer’e göre *“Bir metin kesin ve kısa vadeli bir ‘amaç’ ya da genel, belki de uzun-vadeli bir ‘hedef’ için üretilir”* (Vermeer, 2007: 4). Bunu şöyle maddeleştirebiliriz:

a) Çevirmenin niyeti (intention): Çeviri süreci sırasında yerine getirilen bir dizi eylem ve hedef.
b) Çeviri metnin amacı (purpose): Çevirinin biçemi ya da kipi, çevirmenin bu kipi kullanmadaki amacı.
c) Çevirinin işlevi (function): Çeviri ürünün hedefi, geleceğe yönelik işlevi (Akt. Yazıcı, 2005: 147).

Bunun yanında Nord, niyet ve işlev arasında herhangi bir kavramsal karmaşanın önüne geçmek için niyeti göndericinin bakış açısından tanımlarken, işlevi metni belirli bir amaç için kullanacak olan alıcının bakış açısından görmüştür (Nord C., 2010: 122). Bu ayrım özellikle gönderici ile alıcının farklı kültürlerden olduğu ya da belirli bir metin ya da metin türüne yönelik farklı beklentileri olduğu durumla ilgilidir.

Daha geniş bağlamda ele alındığında Skopos Kuramı, "iş", "işveren" ve "uzman" konumuna yükseltilen "çevirmen"den oluşmaktadır. Çevirmen, çeviri sürecini belirlemede işlevsel bir rol üstlenmiştir ve bu kuramda çevirmen-işveren; çevirmen-kaynak metin yazarı ve çevirmen-okur arasındaki ilişkiler ön plana çıkar. Çevirinin amacını "işveren" belirlemekle birlikte, çevirmen ekinler arası iletişimde "uzman" bir kişi olarak bu amacın erek ekinde işverenin amacı doğrultusunda optimal düzeyde yerine getirilmesinden yükümlü kişidir (Yazıcı, 2005: 148).

Tüm bunlardan Skopos Kuramında asıl hedefin, işlevselliği erek kitle açısından optimal yani en üst düzeyde metinler üretmek olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum da, kuramın erek kültürde başlayıp erek kültürde sonlandığı ve kaynak kültürü temel almadığı görülebilir. Eşdeğerlik ilişkisi ölçütünün de kaynak metin ya da ürün değil, çeviri metnin erek dizgedeki amacı, yani "işlevselliği" olduğu anlaşılır (Akt. Yazıcı, 2005: 148).

Öte yandan Skopos Kuramının uygulama açısından yetersizliklerini ortadan kaldırma amacıyla Nord, Skopos Kuramına dayanarak İşlevsel Kuramını ortaya atmıştır.

Nord, çevirmenin hem kaynak metne, hem de erek metne eşit mesafede durması gerektiğini savunmuştur (Nord C., 1997). Bu bağlamda kuramı da "işlev artı sadakat" olarak adlandırılmıştır. Nord'a göre "bağlılık", çevirmenlerin, çeviri etkileşiminde taraflara karşı sahip oldukları sorumluluk olarak adlandırılmıştır (Nord C., 1997: 125). Bu bağlamda, kaynak kültüre ya da yazara bağlılığı olan bir çevirmen tarafından yapılan çeviri, yalnızca erek kültürün beklentileri tarafından şekillenmeyecektir; aynı zamanda kaynak yazarın amacı, erek metinde gerçekleştirilecek işlevlerin sayısını kendiliğinden sınırlandıracaktır. Yani çeviri sürecinde çevirmen sadece işverenin belirlediği amaçlara göre hareket etmeyecek, kaynak metnin ve yazarın amaçladığı işlevleri de göz önünde bulunduracaktır (Gürçağlar, 2011: 126-127).

Nord da, çevirinin bir "iletişim olgusu" olduğunu kabul etmiş ve bu olgu içerisinde gönderici, alıcı ve belirli bir zaman ve yerde geçen bir olay söz konusu

olduğunu savunmuştur. Göndericinin ise niyetini ve dahil olduğu süreci en iyi şekilde aktarabilmesi için bir dizi amacı olan eylemi yerine getirmesi gerekmektedir. Fakat bazı durumlarda, gönderici ve alıcının aynı yeri ve zaman dilimini paylaşmaması aynı iletinin alıcıda farklı işlevleri yerine getirmesine yol açabilir. Bu durum, metnin işlevinin "durağan" değil, "edimsel" olmasından kaynaklanmaktadır. Çeviri açısından değerlendirildiğinde böylesi bir durumun çeviri süreci boyunca çeviri metnin kaynak metnin işlevini yerine getirmediği sonucu çıkartılabilir (Yazıcı, 2005: 157). Buradan Vermeer ve Nord'un "işlevsellik" konusunda aynı fikri paylaştığını görebiliriz. Fakat Vermeer, "translatum" sözcüğünden yola çıkarak, işlevsellik konusunu erek kültürde erek okur tarafından değerlendirerek, erek metnin her alıcıda farklı işlev kazandığını savunurken, Nord, işlevselliği hem kaynak metin, hem de çevirideki metin türüyle ilgili *norm* ve *uzlaşımlardan* yararlanarak irdeler (Yazıcı, 2005: 157). Nord'a göre çeviri esnasında göz önünde bulundurulması gereken uzlaşımlar, *metin türü uzlaşımları*, *genel biçem uzlaşımları* (general style conventions), *sözsüz davranış uzlaşımları* (conventions of nonverbal behaviour) ve *çeviri uzlaşımları* (translation conventions) olarak sıralanabilir (Nord C., 1997: 53-59). Bunlar şu şekilde açıklanabilir:

a) Metin Türü Uzlaşımları (genre conventions): Genellikle iletişim uygulamalarının bir sonucudurlar. Belirli durumlarda belirli metin türleri çoğunlukla aynı işlev için kullanıldıklarından, bu uzlaşımların zaman zaman sosyal normlar olarak karşımıza çıktığı da olur. Dolayısıyla metin türü uzlaşımlarının hem metinlerin üretiminde, hem de metinlerin alımlanmasında önemli bir rol oynadıklarını söylemek yanlış olmaz (Nord C., 1997: 53) Örneğin, prospektüs gibi metinlerde cümleler Türkçe ve İngilizcede 1. tekil ya da çoğul şahıs emir kipinde kullanılırken Almancada fiiller mastar halinde kullanılmaktadır. İngilizcede "contact your doctor if you experience a sore throat or fever"; Türkçede "Boğaz ağrısı ya da ateş hissederseniz doktorunuza başvurunuz" ifadeleri kullanılırken Almancada "Melden Sie sich bitte bei Ihrem Arzt, wenn Sie Hallchmerzen oder Fieber haben" ifadesi kullanılır.

Metin türü uzlaşımları konusunda ayrıca Reiss'ın yaptığı metin türü sınıflandırmasını da gösterebiliriz. Bu sınıflandırmada da, sadece tek bir metin türüne dahil olduğu metinler ve birden fazla metin türünün özelliklerini içeren fakat bir metin türünün daha baskın olduğu metinler ortaya konmuştur.

Metin türü uzlaşımları, çevirinin işlevselliği bakımından da önemli bir role sahiptir. Metin türleri çoğunlukla kültüre özgüdürler. Bundan dolayı erek kültüre özgü metin türü uzlaşımlarını temsil edebilecek bir erek metin üretilmek isteniyorsa, çevirmenin erek kültürün metin türü uzlaşımlarını tanıyor ve biliyor olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra kaynak metnin dilsel özelliklerinin özgünlük açısından değerlendirilebilmesi için çevirmenin metnin ait olduğu metin türü uzlaşımları hakkında bilgi sahibi olması gerekir (Nord C., 1997: 54).

b) Biçemsel Uzlaşımlar (general style conventions): Çeviri konusunda önemli rol oynayan bir diğer uzlaşım da genel biçem uzlaşımlarıdır. İki farklı dilde benzer cümle içi yapılar bulunabiliyor olsa da, bunların kullanım sıklığında farklılıklar olduğu gözlemlenebilmektedir. Bu bağlamda koşut metin çalışmaları yol gösterici olur. Bu incelemeler ışığında, belirli bir dil bilgisel işlevin farklı şekillerde ifade edilebileceği gözlemlenebilir. Örneğin, ilgi yan cümlelerinin hem İngilizce, hem İspanyolca hem de Almanca dil bilgisinde var olduğu söylenebilir. Türkçede ise bu yan cümlelerin fiilimsiler yoluyla yapıldığını görmekteyiz. Fakat İngilizce ya da İsponyalca metin üreten bir yazarın bu yan cümleleri sıklıkla kullandığı gözlemlenirken Almancada bunların yerine genellikle farklı yapılar kullanıldığı görülmektedir (Nord C., 1997: 55). Aynı şekilde Türkçede de fiilimsilerin sıklıkla kullanıldığını söylemek yanlış olmaz. Örneğin, "In rare cases, *through unspecified mechanisms*, drugs for inhalation may cause bronchospasm" ifadesi Türkçede "*Etki mekanizması bilinmemekle* birlikte, inhalasyon yoluyla kullanılan ilaçlar nadiren bronkospazma yol açabilir" ifadesiyle karşılanmaktadır. (Erten, 2007 s. 144,149) Burada İngilizcede

"through unspecified mechanisms" yan cümlesi Türkçede "etki mekanizması bilinmemekle birlikte" fiilimsisiyle karşılanmıştır.

c) Sözsüz Davranış Uzlaşımları: Uzlaşımlar, sözlü olduğu kadar jest ve mimikler yoluyla, hatta tonlama ya da prosodi gibi sözsüz iletişim (paraverbal) davranışları yoluyla da ortaya çıkabilir. Fakat bu durum, sözsüz davranış uzlaşımlarının sadece sözlü iletişimde bulunabilecekleri anlamına gelmez. Sözsüz davranış uzlaşımlarına yazılı metinlerde de rastlayabiliriz. Bunları, özellikle yazın metinlerinde koşut metin çalışması yaparak incelemek mümkündür. Bu bağlamda işlevsel çeviri yapmak demek, kaynak kültür uzlaşımlarının tamamen kaldırılıp yerine erek kültür uzlaşımlarının getirilmesi demek değildir. Çevirinin amacı ve türü doğrultusunda, çevirmenler çeşitli yöntemler kullanabilirler (uyarlama-adaptation ya da yeniden üretim-reproduction gibi).

d) Çeviri Uzlaşımları: Çeviri bir tür iletişimsel davranış olduğundan, kültürler de kendi çeviri uzlaşımlarını geliştirme eğilimi göstermektedirler. Çeviri uzlaşımları, çevirinin ne olduğu, kaynak metin ve üretilen erek metin türü arasında nasıl bir ilişki bulunduğu hakkında genel bir kavram olmasının yanında metin kaynaklı özel çeviri sorunlarıyla nasıl baş edilmesi gerektiğiyle de ilgilidir (Nord, 1997: 59). Örneğin, annelerin doğum sonrası girdiği depresyonu anlatmak için İngilizcede "postpartum depression" kullanılırken bu süreç, Türkçede, daha genel bir anlam içeren "karabasan" ile adlandırılmaktadır. Karabasanın hem doğum sonrası depresyon olarak tanımlanabileceğini, hem de metafiziksel çağrışımları olduğunu söyleyebiliriz.

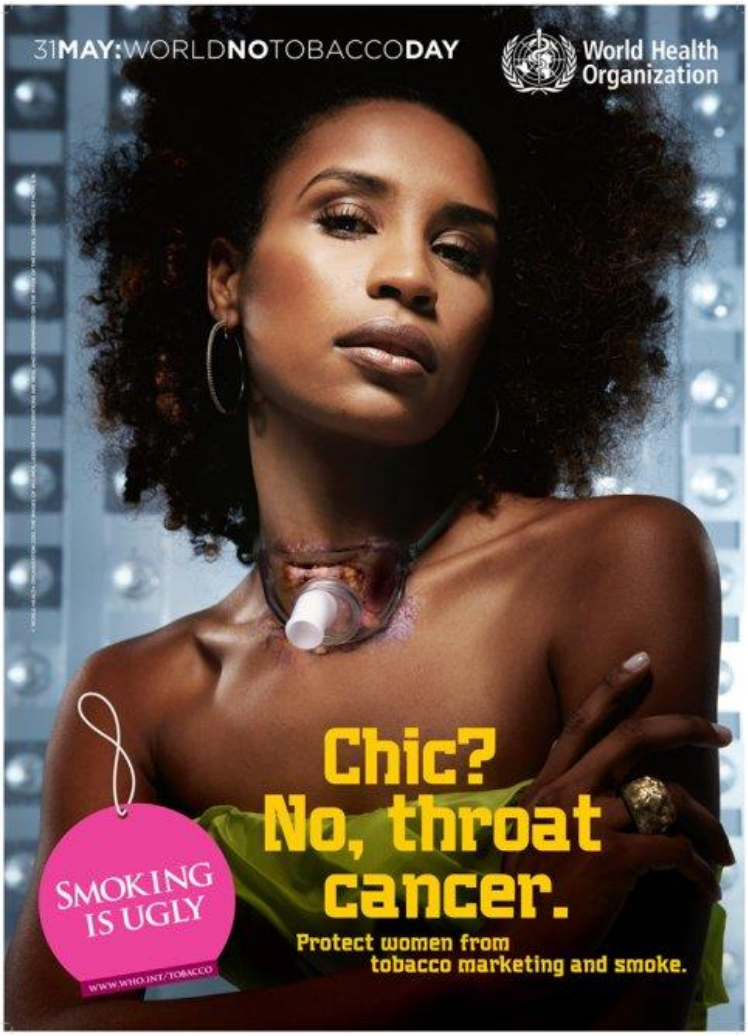
Daha önce de bahsettiğimiz gibi Nord, işlevsellik olgusunu yukarıda bahsedilen uzlaşımlar yoluyla incelemiştir. Bu uzlaşımlara getirdiği açıklamalar yoluyla da kaynak metin ile erek metin arasındaki ilişkiyi ortaya koymuş ve Vermeer'in aksine kaynak metnin önemini azaltmamıştır. İşlevselliği sadece erek metin boyutunda incelemek yerine, kaynak metin ve erek metin arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurarak irdelemiştir. Hatta çeviri sürecinde tam olarak aktif bir rolü

olmasa da, kaynak metin alıcısının da önemini göz ardı etmemiş ve kaynak metnin dilsel ve biçemsel özelliklerinin, kaynak metin alıcısının beklentilerine göre şekillenebilme ihtimalini de göz önünde bulundurmuştur. Dahası çevirinin skoposunun, kaynak metnin kaynak metin alıcısında bıraktığı etkiyi yaratmayı "taklit etmek" olabileceğini de belirtmiştir (Nord C., 2005: 6-7).

İşlevsel kuramında Nord, yöntem olarak "Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi (ÇAMÇ)"ni kullanmaktadır. ÇAMÇ en genel anlamda, işverenin amacı, metnin hedef kitlesi, metnin yayın yeri, yayın zamanı ve metnin yayınlanma nedenini kapsamaktadır. Bunu Nord'un sunduğu basamaklar halinde verebiliriz:

a) Çeviri metnin (amaçlanan) işlevi (işlevleri),
b) Hedef metin alıcısı,
c) Hedef metnin alımlanacağı zaman ve yer,
d) Hedef metni iletmek için kullanılacak ortam,
e) Hedef metnin üretilme ve alımlanma nedeni (Nord C., 1997: 60).

Çeviri yönergesi, yukarıda verilen basamaklar hakkında açık ya da örtük bilgiler içermelidir ve çevirmenin erek metinde hangi bilgileri öncelemesi gerektiği konusunda yardımcı olmalıdır. "Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi (ÇAMÇ)", yani çeviri yönergesi, Nord'un işlevsel kuramının ilk basamağını oluşturur. Bunu bir örnekle inceleyebiliriz:

Şekil 20: Dünya Sağlık Örgütünün (WHO) Dünya Tütünsüzlük Günü için hazırladığı afiş

Çeviri Yönergesi: Tütünsüzlük Günü Afişi

Çeviri Metnin İşlevi: Çağrı

Hedef Kitle: Sigara içen bireyler (özellikle kadınlar)

Yayın Yeri: Hastanelerde, internet ortamında ve yaşamımızın her alanında karşımıza çıkabilecek reklam afişlerinde

Metnin Ortamı: Basılı metin

Yayımlanma Nedeni: Sigara içen bireylerin, özellikle kadınların üzerinde sigaranın zararlarıyla alakalı etki bırakmak.

Verilen örnekte metnin işlevinin, sigaranın zararları konusunda hedef kitleyi bilgilendirip, görsel metinler yoluyla okuyucu üzerinde etki bırakmak olduğunu görmekteyiz. Çevirmen, bu işlevleri, çeviri amaçlı metin çözümlemesi yaptıktan sonra belirlerse çeviri esnasında yapılacak işlemler kendisi için daha kolay olacaktır. Yönergede bulunan tüm bu bilgiler, erek metnin işlevini erek dizgede yerine getirmesini sağlamada çevirmene yardımcı olacaktır.

Nord'un İşlevsel Kuramında çeviri amaçlı metin çözümlemesinin ardından kaynak metnin analizi gelmektedir. Çeviri yönergesinin hazırlanmasının ardından Nord, kaynak metnin incelenecek metin içi faktörlerini şu şekilde sıralamıştır (Akt. Munday, 2008: 83):

a) Konu, ana fikir,
b) İçerik,
c) Varsayımlar: tarafların bildiği varsayılan iletişimsel durumlar vb.,
d) Düzen: mikroyapılar ve makroyapılar,
e) Sözsüz unsurlar: görseller, italik yazılar vb.,
f) Leksik: diyalekt ve özel terminoloji gibi,
g) Cümle yapısı,
h) Parçaüstü (suprasegental) yapılar: vurgu, ahenk vb.

Verilen örneğe göre bu faktörleri şöyle sıralayabiliriz:

a) Konu, ana fikir: Sigaranın zararları,
b) İçerik: Sigaranın sağlık üzerindeki olumsuz etkileri,
c) Varsayımlar:
d) Mikrayapılar ve makroyapılar: vurucu, kısa ve öz cümleler,
e) Sözsüz unsurlar: Kansere işaret eden trakeostomi görseli,
f) Leksik: Throat cancer (gırtlak kanseri),

g) Parçaüstü (suprasegmental) yapılar: Vurucu soru-cevap cümlesinin daha büyük puntolarla yazılması.

Bu örneğin Sağlık Bakanlığı tarafından basılan Türkçe çevrisi şu şekildedir:

Şekil 21: Dünya Tütünsüzlük Günü afişinin Sağlık Bakanlığı tarafından gerçekleşirilen çevirisi

Örnekte de görüldüğü üzere metnin konusu, ana fikri ve içeriği değişmemiş, sigaranın zararlarına dikkat çekilmiştir. Kaynak metinde olduğu gibi erek metinde de kısa ve öz cümleler kullanılmış, vuruculuğu sağlamak için soru-cevap yapısı korunmuştur. Kaynak metinde olduğu gibi erek metinde de güzel bir kadın görseli kullanılmıştır. Fakat kaynak kitlenin aksine erek kitlenin içinde bulunduğu toplumda sıkça karşılaşılan beyaz tenli bir kadın tercih edilmiştir. Bu durum erek kitlenin afişle kendisini bütünleştirmesini ve kendisini bir gün bu afişteki kadının yerinde düşünebilmesini sağlama amacıyla yapılmış olabilir. Erek metinde de aynı şekilde gırtlak kanseri terimi kullanılmıştır. Vurucu cümleler büyük puntolarla yazılmış, fakat sadece kadınlara değil, tüm kesime hitap edebilmek için kaynak metindeki

"Protect women from tobacco marketing and smoke"[12] ifadesinin çıkarılması tercih edilmiştir.

Yukarıdaki örnekten yola çıkarak Nord'un işlevsel yaklaşımıyla halk sağlığıyla ilgili metinlerin işlevsel kılınması şu şekilde özetlenebilir (Nord C., 1997: 62):

a) Halk sağlığıyla ilgili metinlerde amaçlanan işlevleri yerine getirebilmek için metin, metin türü ve genel biçem uzlaşımları, sözsüz davranış uzlaşımları ve çeviri uzlaşımlarına uyulması gerekir.
b) Metin üreticisinin, gelecekteki alıcıların kültüre bağlı bilgi varsayımlarını göz önünde bulundurması faydalıdır.
c) Zaman ve mekan bağlamının göz önünde bulundurulması gereklidir.
d) Üretilecek metnin, kaynak metnin tasarım ve düzenine uygun bir şekilde yerleştirilmesi beklenir.
e) Kaynak metinde verilmek istenen ana mesaj, erek metindeki gibi verilen diğer bilgilerden daha öncelikli olmalıdır.

2.3. DEĞERLENDİRME

Tezin ikinci bölümü, genel olarak teknik metinlerin bir alt türü olan tıp metinlerinin ve halk sağlığı ile ilgili metinlerin birçok alt metin türünden oluşmasına odaklanmıştır. Bunlar genel anlamda Byrne'ın yaptığı sınıflandırmaya göre el kitapları, başvuru formları ve teklifler, raporlar ve bilimsel makaleler, düzenleme ve mevzuat belgeleri ve popüler bilim üzerine metinler olarak adlandırılabilir (Byrne, 2012).

El kitapları en genel anlamda eğitim amaçlı yazılmış, hedef kitleye neyin nasıl yapılacağı hakkında bilgi veren metinlerdir. Yemek kitapları, öğretici metinler, rehber dokümanlar, kılavuzlar ve çevrimiçi yardım gibi alt türleri bulunmaktadır. Her ne kadar sınıflandırmaya tabii tutulmuşlarsa da, hepsinin en temel amacı hedef kitleye istenen bilgiyi iletmektir.

[12] "Kadınları tütün alışverişinden ve sigaradan koruyun".

Başvuru formları ve teklifler metin türünde ise temel amaç, bir şeyin yapılmasını talep etmektir. Bryne (2012), bu türdeki metinleri, geniş çeşitliliğe sahip olmalarından ötürü hem bilimsel, hem de teknik metin sınıfında değerlendirmiştir. Bu metinler genellikle özet, biyografiler, teyit mektubu, proje tanımı, zaman çizelgesi ve bütçe gibi bölümlerden oluşmaktadır. Her bir bölümün kendine özgü biçemi, işlevi ve içeriği bulunmaktadır.

Raporlar ve bilimsel makaleler türü, melez bir yapıya sahiptir. Kuramsal ve uygulamalı bilgiyi sentezlemeyi amaçlamaktadır. Yaygın olan yapısal biçemleri "Giriş-Materyal ve Yöntem-Sonuç-Tartışma" ya da "Özet-Giriş-Materyal-Yöntem-Bulgular-Sonuç-Kaynakça"dır. Her bölümün kendine özgü içeriği bulunmaktadır. Yazının okunma potansiyelini artırma ve azaltma gücü olduğundan en önemli bölümünün özet kısmı olduğu söylenebilir.

Düzenleme ve mevzuat belgeleri, ürün, hizmet ya da malzeme gereksinimlerini belirleyen belgelerdir. Hizmet tanımı yapma ya da ürün ve malzeme gereksinimlerini belirleme gibi hedeflere sahip olduklarından yanlış anlaşılmalara yol açmayacak şekilde açık bir biçemde hazırlanmaları gerekir ve belirsizliğe yer bırakmayacak şekilde yazılmalıdırlar. Bu türde metinler genellikle yasa, yönetmelik ya da tüzük şeklinde yazılırlar. Uluslararası bağlamda bu türde metinler üreten kurumların en ünlüsünün ISO (International Standards Organization-Uluslararası Standartlar Teşkilatı) olduğu söylenebilir. Ülkemizde ise bu kurumların basında TSE (Türk Standartları Enstitüsü) gelmektedir.

Popüler bilim üzerine yazılmış metinlerin ise genellikle belirli bir alanda uzman olmayan kişilere bu alan hakkında bilgi vermek ya da bu alanı sevdirmek için yazılmış metinler olduklarından bahsedebiliriz. Bu türde metinler, diğer alt metin türlerindeki kadar yoğun terminoloji, alana özgü kısaltma ya da jargon barındırmazlar. Uzman olmayan kişiler için kimi zaman eğlendirmek amacıyla yazılmışlardır. Eğlendirme amacı da karşılıklı diyalog, hikâye anlatma, metaforlara başvurma, karikatür içerme, şarkı, şiir, günlük gibi diğer metin türlerinden alıntılar yapma gibi farklı araçların bu metinlerde kullanılmasına izin verir.

Reiss'ın yapmış olduğu metin türü sınıflandırmasını göz önünde bulundurduğumuzda halk sağlığıyla ilgili metin türlerinin tümünde bilgilendirici özelliklerin var olduğunu görürüz. Bilgilendirici metin türünün özelliklerine en baskın şekilde sahip olan alt metin türlerinin arasında el kitapları ve raporlar ile bilimsel makaleler gibi türlerin olduğunu söyleyebiliriz. Başvuru formları ve teklifler türü, bir şeyin yapılmasını talep eden metinler olduğundan, bunları işlemsel metin türüne dahil edebiliriz. Fakat yine de bilgilendirici özelliklerinin olduğunu da söyleyebiliriz. Düzenleme ve mevzuat belgelerinin yine işlemsel metin türü özellikleri ağır basmaktadır. Popüler bilim üzerine yazılmış metinlerin ise en melez yapıdaki metin türü örneği olduğunu söyleyebiliriz. Bu alt metinler, her ne kadar bilgilendirme amacı taşıdıkları için bilgilendirici metin türü özellikleri daha ağır bassa da, içlerinde yazın sanatları özelliklerini de taşıyabilirler. Bu açıdan yazınsal metin türü özellikleri de görmek mümkün olabilir. Aynı zamanda karikatür benzeri görsel malzemeler de barındırabilme özelliklerinden dolayı, görsel-işitsel metin türü özelliği de taşıyabilirler.

Tezin ikinci bölümünün iki numaralı alt başlığında, halk sağlığı ile ilgili metinler işlevsel kuramlar ışığında değerlendirilmiştir. Cicero, Jerome ve Martin Luther'den başlayarak günümüze kadar işlevsel kuramlar tanıtılıp, günümüzde de hâlâ geçerliliğini koruyan Reiss'ın metin türü üzerine çalışmaları, Holz-Manttari'nin Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı, Vermeer'in erek metnin amacı üzerine odaklandığı Skopos Kuramı ve Nord'un Skopos Kuramı üzerine temellendirdiği detayı metin analizine dayalı "işlevsel artı sadakat" olarak da adlandırılabilen kuramı açıklanmıştır.

Manttari tarafından ortaya atılan Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı, çevirmeni uzman konumuna yükselttiği için önem taşımaktadır. Manttari, çeviriye ilişkin eylemin her yönden işlev kazanması için toplumsal bir iş bölümüne dayalı düzenlemelerden geçmesi gerektiğini savunmuş ve bu bağlamda çeviri sürecinde görev alan her kişiye bir dizi rol ve görev yüklemiştir (Munday, 2008). Bunlar işi başlatan, aracı-işveren, kaynak metin üreticisi, erek metin üreticisi, erek metin kullanıcısı ve erek metin alıcısı olarak sıralanabilir. Bahsedilen her bir kişinin

kendine ait birincil ve ikincil görevleri bulunmaktadır. Çeviri eylemiyse alıcılarda işlevsel olarak iletişimsel bir erek metin üretmeyi amaçlamaktadır. Ortaya atılan kuram her ne kadar çevirmeni uzman konumuna sokarak görünürlüğünü artırsa da kimi yönlerden eleştirilere maruz kalmıştır. Munday'a göre (Munday, 2008: 79) öne sürülen model hem kullanılan jargonun karmaşıklığı (*ileti-aktarıcı bileşen*-message-transmitter compound gibi) yönünden eleştirilebilir konumdadır, hem de modelin amaçlarından biri kültürlerarası aktarım için rehberlik etmek olmasına rağmen kültürel farklılıkları göz önünde bulundurmada yetersiz kalmıştır.

İşlevsel kuramlar arasında değinilen bir diğer önemli kuram da Vermeer tarafından ortaya atılan Skopos Kuramıdır. Reiss ve Vermeer tarafından ortaya atılan Genel Çeviri Kuramını temel alan Skopos Kuramının temel savına göre her çevirinin bir amacı vardır. Ona göre,

> *"Çevirmen skoposu amaçlar; işlev ise metnin belirli özelliklerinden ve/ya da toplumsal-durumsal yerleşiminden çıkarsanır ve böylelikle bir alıcı tarafından bir metne uygulanır. Bir alıcının metne yüklediği işlev, çevirmence tasarlanan skoposla uyuşabilir ya da uyuşmayabilir"* (Vermeer, 2007: 5).

Skopos Kuramının en önemli artılarından birisinin bir metnin farklı şekillerde çevirisine olanak sağlaması olduğunu söyleyebiliriz. Bu konuda Vermeer şöyle der:

> *"Skopos, çevirinin erek metine ilişkin bazı ilkeler doğrultusunda bilinçli ve tutarlı bir şekilde yapılmasını söylemektedir. Kuram ilkenin ne olduğunu söylemez; ilkeler her özel durum için ayrı ayrı karar verilmelidir" demiştir"* (Vermeer, 2004: 234).

Kuramın bu artılarına rağmen eleştiriler de yöneltilmiştir. Vermeer (Vermeer, 2004: 230-234), bu eleştirileri ya da itirazları iki ana başlık altında toplamıştır: Bunlardan ilki her eylemin bir amacı olmadığını ileri sürmektedir. İkinci eleştiriyse ilkinin devamı niteliğinde, her çevirinin bir amacı ya da niyeti olmadığını iddia etmektir. Vermeer genel anlamda bu itirazlara, *"Bir eylemin hedefi ya da işlevi yoksa kelime anlamıyla bu bir eylem olmaz"* şeklinde cevap vermiştir (Vermeer, 2004: 230).

Juliane House'un, Skopos Kuramına yaptığı eleştirileri şöyle sıralayabiliriz (House, 2001: 245):

a) Yaklaşım için çok önemli olan "işlev" kavramı hiçbir zaman tatmin edici bir şekilde açıkça ortaya konmamıştır.
b) Çevirinin eşdeğerliğini ve yeterliğini belirlemede başarısız olmuştur.
c) Bir çevirinin skoposunu dilsel olarak gerçekleştirmedeki belirsizlik giderilememiştir.
d) Çevirinin "amacının" rolü dolayısıyla, kaynak metin basitçe aktarılacak bilgi olarak değerlendirilmiştir.

Nord ve Schaffner ise Skopos Kuramına yapılan eleştirileri şu şekilde sıralamışlardır (Akt. Munday, 2008: 81):

a) "Genel" bir kuram görünümünde olan aslında sadece yazınsal olmayan metinler için geçerlidir. Yazınsal metinlerin ya herhangi bir özel amacı olmadığı varsayılır ya da biçemsel olarak çok karmaşıktırlar.
b) Reiss'ın metin türü yaklaşımı ve Vermeer'in Skopos Kuramı farklı işlevsel olguları göz önünde bulundurmaktadır ve aynı başlık altında toplanamazlar.
c) Skopos Kuramı kaynak metnin dilsel doğasına ya da kaynak metindeki mikro düzeydeki özelliklerin erek metinde yeniden üretilmesine yeterli önemi vermemektedir. Skopos yeterli derecede yerine getirilse bile bu, bireysel parçaların (segments) biçemsel ya da anlamsal düzeyinde yeterli olmayabilir.

Vermeer ilk eleştiri için yukarıda değinilen cevabı vermiştir. İkinci eleştiride asıl konu, kaynak metnin çeviri yöntemini belirlemede ne derece etkili olduğu ve kaynak metin türü ile çeviri skoposu arasındaki bağın mantığının ne olduğudur. Üçüncü eleştiri ise esasen Nord'un çeviri amaçlı metin çözümlemesine dayalı işlevsel kuramının temelini oluşturmaktadır.

Nord, Vermeer'in aksine kaynak metni göz ardı etmemiş, çevirmenin hem kaynak, hem de erek metni göz önünde bulundurması gerektiğini belirtmiş ve her

ikisine de eşit mesafede durmasının zaruri olduğunu savunmuştur. Bundan dolayı kuramına "işlev artı sadakat" da denebilir. Çevirinin bir iletişim olgusu olduğunu kabul eden Nord, Vermeer ile işlevsellik konusunda hemfikir olarak erek metnin her okuyucuda farklı işlev kazandığını savunarak işlevselliği hem kaynak, hem de erek metinde dört çeşit uzlaşımdan yararlanarak irdelemiştir: Metin türü uzlaşımları, genel biçem uzlaşımları, sözsüz davranış uzlaşımları ve çeviri uzlaşımları.

İşlevsel kuramını metin çözümlemesi üzerine temellendiren Nord, belgelendirici çeviri ve araç işlevli çeviri olmak üzere iki çeviri türü sunmuştur. Belgelendirici çeviride amaç, kaynak metnin sahip olduğu işlevi tamamen ya da kısmen hedef metin alıcılarına iletmek iken araç işlevli çeviride amaç, kaynak metnin içeriğini hedef metin alıcısına iletmektir.

Nord işlevsel kuramında kaynak metin analizine dayalı bir model sunmuştur ve bu model kaynak metin özelliklerini ve işlevini anlamayı, istenilen amaca uygun çeviri stratejilerini seçmeyi sağlamaya yardım etmektedir. Bu modelin ilk basamağını, çeviri amaçlı metin çözümlemesi olarak da adlandırılabilecek çeviri yönergesi; ikinci basamağını, çeviri metnin metin içi etmenlerinin incelenmesi; üçüncü basamağını da olası çeviri sorunlarının irdelenmesi oluşturmaktadır.

Munday, Nord tarafından öne sürülen bu modelin birçok açıdan çeşitli işlev ve eylem kuramlarının güçlerini birleştirdiğini savunmuştur (Munday, 2008: 84). Buna göre,

a) Çeviri yönergesi analizi, Holz-Manttari'nin çeviriye yönelik eylem içindeki taraflar üzerine yaptığı çalışmasını takip eder niteliktedir.
b) Amaçlanan metin işlevleri, Reiss ve Vermeer'in skoposunu takip eder gibidir, fakat tüm ağırlığı ve önemi skopos üzerine yüklemez.
c) Reiss'ın çalışmalarının etkisiyle ortaya çıkan kaynak metin analizi, kaynak metnin ve kaynak dilin iletişimsel işlevine ve metin türü özelliklerine gereken dikkati çeker, fakat diğer sınıflandırmaların esnek olmama özelliğini barındırmaz.

Bu bağlamda Nord tarafından öne sürülen modelin ve işlevsel kuramın kendinden önce gelen eylem ve işlevsel kuramları tamamlayıcı nitelikte olup, bir sonraki aşamaya taşıdığını söyleyebiliriz.

Bundan sonraki bölümde, bütünce temelli çeviribilimin, çeviribilim dünyasında gelişimi ve günümüzdeki konumu incelenecektir. Ardından çeviri tümellerine değinip, çeviri tümelleri ile çeviri stratejilerinin ilişkisi irdelenecektir.

3. HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLER VE ÇEVİRİ TÜMELLERİ

3.1 BÜTÜNCE TEMELLİ ÇEVİRİBİLİM

Bütünce dilbilimin (corpus linguistics) ve bütünce temelli çeviribilimin (corpus-based translation studies) hem çeviri uygulamalarına, hem de çeviri kuramına yaptığı katkı inkar edilemez. Bütünce dilbilim, uygulama alanındaki çevirmenlik mesleğini icra edenlerin çalışmaları ve çeviri öğrencileri üzerinde büyük bir etki yaratmıştır. Günümüzde çoğu çevirmen artık sıklıkla çeviri belleklerini kullanmakta ve kullanacakları terminoloji ve terimleri bir bütünce/derlem yardımıyla seçmektedir. Günlük hayatımızda sıklıkla karşımıza çıkan makine çevirileri (Google translate vb.) de bütünce temeline dayalı makine çevirisi yöntemlerindendir. Dolayısıyla bütünce temelli çalışmaların çeviribilim dünyasında önemli bir yer edindiğini söylemek yanlış olmaz.

Mona Baker, "Corpus Linguistics and Translation Studies: Implications and Applications" (Bütünce Dilbilim ve Çeviribilim: Çıkarımlar ve Uygulamalar) adlı makalesinde kuralcı bir bakış açısından çok tanımlayıcı bir bakış açısıyla çevirinin ürün ve süreçlerini incelemede bütünce dilbilimin araçlarından yararlanma fikrini ileri sürmüştür (1993). Baker, hem kaynak, hem de hedef metinlerin geniş bir bütüncesinin bulunması ve bununla beraber bütüncenin etkin olduğu bir yöntembilimin geliştirilmesi gerektiğini öne sürer. Bütünce üzerinden yapılacak olan çeviribilimsel çalışmalar, aracı vasıtasıyla gerçekleşen iletişimsel bir olgu (mediated communicative event) olarak çeviri metinlerdeki ayırt edici özelliklerin keşfedilmesine yardımcı olur (Baker, 1993).

Bütünce temelli çeviribilim, temelini bütünce dilbilim ve betimleyici çeviribilimden (Descriptive Translation Studies-DTS) almaktadır (Laviosa, 2002: 5). Bu iki alan, çeşitli yönlerden bütünce temelli çeviribilim çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Bütünce dilbilim, çalışma odağı olarak özgün metinleri alma, kullanılan dil üzerine çalışmalar, dilsel örgülerin tipik kullanımı üzerine odaklanma ya da olasılığa dayanan istatistiksel analizlerin önemini vurgulamak gibi kavramsal

ve metodolojik temeller sağlarken, betimleyici çeviribilim çeviri metinleri çalışmanın odağına koyma, erek metin odaklılık gibi araştırma konuları ve kuramsal temeller sunmuştur (Huang, 2015: 2).

Laviosa, bütünce temelli çeviribilimin gelişmesini kronolojik olarak üç aşamada sunmuştur: bütünce temelli çeviribilimin doğuşu (1993-1995), çeviribilimde bütüncenin keşfedilmesi ve kullanılması (1996-1999), dilsel ve kültürel çalışmalarda bütünce kullanımının yaygınlaşması (2000 ve sonrası) (Laviosa, 2004: 6). Laviosa'nın bu sınıflandırmasından 2000'li yıllardan itibaren bütünce temelli çeviribilimin gelişmesinin büyük bir hız kazandığını görebiliriz. Bunun yanı sıra, bunun çeviribilim alanındaki iki konuda büyük katkısı olmuştur:

- Çeviri tümelleri, çevirmenin biçemi, çeviri normları gibi temel konulara önemli yorumlar ve açıklamalar getirmiştir.
- Dilsel değişimlere yönelik bütünce-temelli araştırmalar, sözlü çeviri çalışmaları için çok araçlı (multimodal) bütüncenin yapılandırılabilmesi gibi yeni konuların gelişmesine katkıda bulunmuştur (Huang, 2015: 2).

Bahsettiğimiz gibi bütünce temelli çeviribilim çalışmalarının temel alındığı dayanaklardan birisi, bütünce dilbilimdir. Bütünce, çeviribilimde, araştırma konusu yapılan özelliklerin olduğu örneklerin bulunması amacıyla incelenen küçük çaplı metin derlemelerine verilen addır (Berk, 2005: 100). Bütünce dilbilim ise genel dilbilimin bir dalıdır ve özellikle metin analizi için tasarlanan bir dizi yazılımsal araçları kullanarak geniş ölçekli makine tarafından okunan bütüncelerin analizini kapsamaktadır (Laviosa, 2002: 6). Bütünce dilbilim, 1950'lerde ve 60'larda gelişmeye başlamıştır. Fakat uzun bir süre çeviri metinler bütünce dilbilimin konusu olmamıştır (Baker, 1996: 175). Çünkü kaynak metin türevi, ikincil ya da önemsiz görülmüşlerdir (Huang, 2015: 2). Fakat Mona Baker, çeviri metinlerin bütünce dilbilimde çalışılması ve dolayısıyla çeviribilimde bütünce temelli yöntemlerin kullanılmaya başlanmasında rol oynayan gelişmeleri tartıştığı çalışmasında, bu gelişmelerden biri olarak durağan eşdeğerlikten işlevsel eşdeğerliğe kayış olduğunu savunmuştur (Baker, 1993: 236).

Bütünce temelli çeviribilimin diğer bir dayanağı ise betimleyici çeviribilimdir. Etkili olan diğer gelişmeyse Çoğul Dizge Kuramının ortaya atılmasıdır. Bu iki kuram, hem kaynak metnin erek metinden üstün görülmesi düşüncesine, hem de kaynak metin ile erek metin arasındaki ilişkinin incelenmesine ve sorgulanmasına zemin hazırlamıştır. Dikkatin kaynak metinden erek metne yöneltilmesi ve eşdeğerlik kavramı bütünce temelli araştırmalara zemin hazırlamış ve aynı türden fazla miktardaki metnin yani bütüncenin incelenmesi yoluyla çözülebilecek yeni arayışlar ve sorular ortaya atılmıştır (Baker, 1993: 237).

Çoğul Dizge Kuramı, Itamar Even-Zohar tarafından ortaya atılmıştır. Zohar, çeviri yazınının da kendine ait bir dizgesi olduğunu savunmuş ve bu dizgenin çoğuldizge içinde diğer dizgelerle etkileşimde bulunduğunuu söylemiştir (Even-Zohar, 2004: 200). Dahası, çeviri yazının çoğuldizgeye yeni modeller tanıtabileceğini belirtmiş ve çoğuldizge içindeki konumunun yarattığı bu değişime bağlı olarak "merkeze" taşınabileceğini; aksi durumdaysa "çevre" konumunda bulunabileceğini belirtmiştir (Even-Zohar, 2004: 202-203). Bununla birlikte Even-Zohar, çeviri metinler incelendiğinde, sadece çeviri metinlere özgü bazı örgülerin gözlemlenebilir olduğunu savunmuştur. Even-Zohar ve Toury, bu özel örgülerin çeviri süreci bağlamında çeviri metinlerde yinelendiğini belirtmiştir (Akt. Mutesayire, 2005: 23).

Bütünce temelli çeviribilimin bir diğer dayanağı olan betimleyici çeviribilim ise Holmes (2004) tarafından ortaya atılmıştır. Toury (2012) tarafından Holmes'un önerdiği "harita" benimsenmiş ve betimleyici çeviribilim genişletilmiştir. Betimleyici çeviribilimde çeviri metinler, erek kültür ürünü olarak görülmüş ve erek kültürün bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiği savunulmuştur. Bu bakımdan "erek odaklı" bir yaklaşım benimsenmiştir (Toury, 2012: 18). Ayrıca çeviribilim üzerine oluşturulan kuramlar, çeviri olgusunu tanımlayıp açıklarken, aynı zamanda da çeviri üzerine genellemeler üretebilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Toury'nin önerdiği inceleme şekli, çeviri metinlerin bir bütüncesinin kullanılmasını gerektirmektedir (Mutesayire, 2005: 24).

Böylece betimleyici çevirbilim ile norm kavramı da gündeme gelmiştir. Baker'a göre normlar betimleyici incelemenin bir sınıfıdır ve belirli bir kültür ya da metinsel sistemde diğer mevcut stratejilere göre daha sıklıkla tercih edilen çeviri stratejilerini belirlemeye yardımcı olurlar (Baker, 1993: 240). Bunun yanı sıra normlar belirli yollarda çevirme geleneğinin bir ürünüdürler ve bu çeviri geleneği o kültür ve dildeki çeviri metinlerin bir bütüncesini incelemek yoluyla gözlemlenebilirler (Baker, 1993: 240).

Bunların yanı sıra, Toury çeviri kuramı yoluyla ortaya koyduğu bir dizi "yasa" sayesinde çeviri ile ilişkili tüm değişkenler arasındaki ilişkilerin belirtilebileceğini ileri sürmüştür (Toury, 2012: 9). Toury her ne kadar "yasa" olarak adlandırsa da bunları, çeviri davranışının tümelleri olarak nitelendirmiş ve açıklayıcı güçlerinden dolayı değerli olduklarını belirtmiştir (Laviosa, 2008: 120). Toury'ye göre çeviriye yönelik bu davranış yasaları, çeviri davranışını gerçekleştirmeyi ya da gerçekleştirmemeyi etkileyen bilişsel, dilsel ve sosyokültürel değişkenler arasındaki ilişkileri de açıklamaktadır (2004: 15).

Toury gibi Andrew Chesterman da tanımlayıcı bir yolla çeviri tümellerini incelemiş ve bu sayede çeviri hakkında genellemelere ulaşılabileceğini savunmuştur (2000), (2004), (2011). Baker, çeviri tümellerini çeviriye özgü dilsel özellikler olarak tanımlar (1993). Chesterman ise çeviri tümellerinin ortaya çıkışını bir dizi nedene bağlar ve bu nedenleri dört başlık altında toplar (Chesterman, 2011: 175):

1. Çeviriler ve hedef dilde yazılmış diğer metinler arasındaki farklılık: Chesterman'ın (2011) belirttiğine göre çevirilerin doğal durmadığına yönelik süregelen bir tartışma söz konusudur. Kaynak metnin bazı özelliklerinin ve anlamının "çeviride kayıplara" neden olduğu uzun süredir bilinmektedir. Her çevirinin, diğer çeviri metinlerle etkileşimi olduğu varsayımı bu yorumların temelinde bulunmaktadır.
2. Dilbilimsel çalışmalar: 20 yüzyılın sonlarından itibaren dilbilimciler, tüm dillerde yaygın olan soyut özellikleri somut yapmaya ve somut dil tümellerini ortaya çıkarmaya yönelmişlerdir.

3. Yöntembilimsel gelişmeler: Dil araştırmalarında bilgisayarların gittikçe artan bir şekilde kullanılmaya başlanması, bilgisayarlarca okunabilen metinlerin geniş bir bütüncesinin oluşmasına olanak sağlamıştır.
4. Çeviribilim disiplinindeki kuramsal gelişmeler: Çeviribilim alanında yapılan araştırmalar, çeviri tümelleri üzerine yapılan araştırmaların temelinde yatmaktadır. Çevirilerin muhtemel ortak özellikleri hakkında ampirik genellemeler yapılmaya başlanmıştır. Bu konuda yapılan genellemelerin başında da daha önce bahsettiğimiz Toury'nin ileri sürdüğü iki genel "yasa" bulunmaktadır. Bunlar;
    - Girişim yasası *(the law of interference)*: Çeviri metinler, kaynak metnin biçiminden kaçınılmaz olarak etkilenmektedir,
    - Ölçünleştirme yasası *(the law of standardization)*: Çeviriler biçemsel olarak kaynak metinlerinden daha standart olma eğilimindedir (Toury, 2012: 303-315).

Çeviri tümelleri, özellikleri bakımından çeşitli şekillerde sınıflandırılmışlardır. Bu sınıflandırmalardan bir tanesi ise Chesterman tarafından K-tümelleri (Kaynak metin tümelleri; S-Universals) ve E-tümelleri (Erek metin tümelleri; T-Universals) olarak yapılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre K-tümelleri, çeviriler ile kaynak metin arasındaki farklılıklar hakkında genellemeler üretirken, E-tümelleri hedef dilde çeviri ile çeviri olmayan metinler arasındaki tipik farklılıkları genellemektedir (Chesterman, 2004: 39) (Chesterman, 2011: 176-177).

Chesterman'ın tanımlamalarına göre kaynak metin tümelleri şu şekilde özetlenebilir (Chesterman, 2010: 41-42), (Chesterman, 2011: 176-177), (Chesterman, 2014,: 11-12):

Gücül K-tümelleri:

- Uzatma *(Lengthening)*: Çeviriler, kaynak metinden daha uzun olma eğilimindedir. Bu hipotez çok fazla destek görmemiştir.

- Girişim *(Interference)*: Genel olarak geçerli bir iddia olarak kabul edilmektedir. Toury tarafından ileri sürülen yasalardan biridir. Oluşma koşulları ve benimsenme koşulları büyük çeşitlilik göstermektedir.
- Ölçünleştirme *(Standardization)*: Toury'nin ileri sürdüğü ikinci yasadır. Girişim yasasında olduğu gibi bu genel eğilim belirgin biçimlerde olumlanmasına karşın değişik koşullara göre büyük bir değişiklik de görülebilir.
- Lehçeyi normalleştirme (*Dialect normalization*): Yine yaygın tümellerden birisidir.
- Karmaşık anlatı seslerini indirgeme (*Reduction of complex narrative voices*): Karmaşık anlatı örneklerinden biri olan dolaylı anlatımın çevirilerde daha yalınlaştırıldığına ilişkin verilerin bulunmasına yönelik tümeldir.
- Açımlama-Açıklama[1] (*Explicitation*): Çevirilerin, kaynak metinden daha açık / açıklayıcı olma eğiliminde olduğunu öne süren, en çok araştırılan ve tartışılan gücül tümellerden biridir.
- Yeniden çeviri varsayımı (*The retranslation hypothesis*)*:* Belirli bir eserin (genellikle edebî) belirli bir hedef dile sonradan yapılan çevirilerinin, ilk çevirilere oranla kaynak metne daha yakın olma eğiliminde olduğunu iddia etmektedir.
- Yinelemeyi indirgeme (*Reduction of repetition*): Birçok araştırmacının değindiği tümellerden biridir. (Chesterman, 2014).

Chesterman'ın tanımlamalarına göre erek metin tümelleri (E-tümelleri) şu şekilde özetlenebilir (Chesterman, 2010: 42), (Chesterman, 2011: 177), (Chesterman, 2014: 12-13):

[1] Andrew Chesterman'nın "Çeviri Tümellerini Neden İnceleriz" başlıklı makalesinin Ayşe Nihal Akbulut tarafından yapılan çevirisinde "explicitation" tümelinin karşılığı olarak "açıklama" ifadesi getirilmiştir (Chesterman, 2014: 12).

Gücül E-tümelleri:

- Basitleştirme-Yalınlaştırma[2] (*Simplification*): Laviosa tarafından ortaya çıkarılmış en önemli sonuçlardan biridir. Laviosa, basitleştirme ölçütü olarak sözcük çeşitliliği, sözcük yoğunluğu ve sık kullanılan birimler gibi birçok basitleştirme ölçütü kullanmıştır. Bu ölçütler çevirilerin erek dildeki çeviri olmayan metinlere oranla daha basit/yalın olduğunu ileri sürmektedir.
- Uzlaşımsallaştırma (*Conventionalizaiton*): Bu tümel, çevirilerin daha uzlaşımsal kullanım eğilimi gösterdiği düşüncesini dile getirse de çeviri metinlerin kaynak metinlerden daha uzlaşımsal olduğu anlamına gelmemektedir.
- Beklenmedik söz örüntüsü (Untypical lexical patterning): Bu sav doğrulandığı takdirde, çevirilerin birbiriyle karşıt iki eğilim gösterdikleri anlaşılabilir; erek dilin en tipik sözcük ve yapılarının aşırı kullanılması, fakat aynı zamanda beklenmedik kullanım belirtilerinin ortaya çıkması durumu.
- Erek dile özgü birimlerin eksiltilmesi (Under-representation of target-language-specific items): Bu tümelin ana düşüncesi ve savı, belli bir kaynak dilden biçimsel olarak çok değişik olan erek dil birimlerinin, zihinsel süreçlerin öncelikli olarak kaynak dil biçimlerine yaslandığı önvarsayımından yola çıkarak, büyük olasılıkla çevirmenin ilk aklına gelen seçenekler olmadığı, dolayısıyla da çeviride çok sık kullanılmamasına yönelik eğilim olduğudur.

Mona Baker ise bütünce yöntemleri sayesinde bir adım ileriye gidebileceğimizi ve sadece işlevsel çeviri yöntemleri değil, aynı zamanda çeviri metinlerin ayırt edici özelliklerini de inceleyebileceğimizi belirtmiştir ve bu bağlamda literatürde bulunan tümelleri dört temel başlık altında toplamıştır (Baker, 1996: 176-177):

[2] Andrew Chesterman'nın "Çeviri Tümellerini Neden İnceleriz" başlıklı makalesinin Ayşe Nihal Akbulut tarafından yapılan çevirisinde "simplification" tümelinin karşılığı olarak "yalınlaştırma" ifadesi getirilmiştir (Chesterman, 2014: 12).

- Basitleştirme tümeli (simplification): Çevirmenlerin bilinçaltında dili, mesajı ya da ikisini birden basitleştirdiğine yönelik düşüncedir. Bu bağlamda da basit ve takibi kolay ya da okuyucuya yönelik metinler üretme içermektedir.
- Açımlama tümeli (explicitation): çeviride, bilgiyi en anlaşılır ve ayrıntılı bir şekilde verme ve artalan bilgisi eklemektir.
- Yerlileştirme tümeli (normalization ya da conservatism): Bazen abartma pahasına hedef kültürde hakim olan metinsel gelenekleri gözlemlemeye yönelik eğilimdir.
- Benzeşme tümeli: Üçüncü bir kod oluşturacak şekilde çeviri metinler arasındaki benzerliği kapsamaktadır. Yani çeviri metinlerin, erek dilde yazılmış çeviri olmayan metinlerden daha çok birbirine benzediğini savunmaktadır.

Baker, tümelleri sınıflandırmanın yanı sıra bu tümellerin incelendiği bütünceyi de sınıflandırmıştır. Bütünce terimi başlangıçta metinler bütününü ifade etmek için kullanılırken, Baker terimin üç önemli noktada değiştiğini ileri sürmüştür. Bunlardan ilkine göre bütünce artık otomatik ya da yarı-otomatik yollarla çeşitli şekillerde analiz edilebilen ve makinede okunabilir biçimde olan metinler derlemesidir. İkincisine göre bütünce artık sadece yazılı değil, sözlü metinleri de içermektedir. Üçüncü noktaya göreyse bütünce artık çok çeşitli kaynaklardan elde edilebilen, çeşitli yazar ya da konuşmacı tarafından çeşitli konular üzerine üretilmiş çok sayıda metni içerebilmektedir (Baker, 1995: 225). Baker bu bağlamda getirdiği sınıflandırmada, bütünceyi üç temel sınıfa ayırmıştır: *paralel/ koşut bütünce* (parallel corpora), *çokdilli bütünce* (multilingual corpora) ve *karşılaştırılabilir bütünce* (comporable corpora). Buna göre paralel bütünce, bir dildeki kaynak metinlerin ve bunların diğer bir dildeki çevirilerinin derlemesinden oluşan bütüncedir (Baker, 1995: 230). Çokdilli bütünce benzer tasarım kriterleri temelinde aynı ya da farklı kurumlar tarafından oluşturulmuş farklı dillerdeki iki veya daha fazla tek dilli bütüncedir (Baker, 1995: 232). McEnery ve Wilson bu türde bir bütünceyi "çeviri bütüncesi" olarak adlandırır ve çeviri bütüncesinin çeviri metinleri değil, farklı dillerde yazılmış aynı türdeki metinleri içerdiğini belirtirler (Akt. Mutesayire, 2005:

33). Karşılaştırmalı bütünce ise erek dilde yazılmış metinler ile bir dizi kaynak metinden bu erek dile çevrilmiş metinlerden oluşan bütünceye verilen addır (Baker, 1995: 234).

Bu tez çalışmasında, Baker tarafından yapılan çeviri tümelleri sınıflandırması ve koşut bütünce esas alınacaktır.

3.2. BASİTLEŞTİRME TÜMELİ

Baker tarafından ortaya atılan çeviri tümelleri gruplandırmalarından ilki "basitleştirme" tümelidir. Basitleştirme tümeli, genel anlamda çevirmenlerin erek metni sözcüksel, sözdizinsel ve biçemsel olarak basitleştirme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Çeviride basitleştirmeyi ilk defa inceleyen Shoshana Blum-Kulka, Edward A. Levenston, buna yönelik kanıtlar sunan ilk analizlerini İbranice-İngilizce çevirilerde ortaya komuşlardır. Deneysel verilerle örneklendirdikleri kaynak ile hedef metin arasındaki sözdizimsel ve kültürel farklılıkları, çevirmenin kaynak dile bağlılığı ve çevirinin belirli işlevi açısından açıkladıkları beş temel stratejiyle tanımlamışlardır (Akt. Laviosa, 2002):

a) Kaynak dildeki alt sözcükleri (hyponym) çevirmek için kaynak dil üstanlamlarının (superordinate) kullanımı, İbranice ile İngilizce arasındaki "anlamsal boşlukların" varlığı ile açıklanmıştır.
b) Kaynak dildeki bir sözcük ile ifade edilen bir kavramın orijinal anlamına tamamen sahip olmayan hedef dildeki bir sözcük ile karşılanması, iki dilde kültürel olarak eşleşen terimlerin bulunmamasından kaynaklanmaktadır.
c) Daha az sıklıkla kullanılan hedef dildeki sözcükler yerine bunların hedef dilde daha popüler olan eşanlamlılarının kullanımı, İncil çevirilerinden kesitlerle örneklenmiş ve bu çevirilerin özel amaçları kapsamında, yani daha geniş okunabilirlik elde etme amacı ile açıklanmıştır.
d) Sözcüksel aktarım, kaynak dildeki bir sözcüğün tüm işlevlerinin, hedef dildeki varsayılan eşdeğerine atfedilmesidir.
e) Kaynak dilde belirli kültürel çağrışımlara sahip sözcükleri yorumlama, kaynak ile hedef dil arasında kültürel farkların olduğuna işaret etmektedir.

Blum-Kulka ve Levenston'un ardından Laviosa, çeviri veya çeviri olmayan anlatısal ve gazete metinlerinden oluşan "İngilizce Karşılaştırılabilir Bütünce" (English Comporable Corpus- EEC) çalışmasını yürütmüştür (1998). Bu çalışmasında Laviosa basitleştirme bağlamında sözcüksel kullanımı incelemiş ve şu sonuçları çıkarmıştır (Laviosa, 1998: 564):

a) Çeviri metinler yapısal sözcüğe (grammatical words) kıyasla nispeten daha az içerik sözcüğe (content words) sahiptirler (yani sözcüksel yoğunlukları daha azdır).
b) Yaygın sözcüklerin kullanımı yaygın olmayan sözcüklerin kullanımına kıyasla çeviri metinlerde daha fazladır.
c) Yaygın sözcükler, çeviri metinlerde daha sık tekrar edilmektedir.

Bu bağlamda Laviosa'nın çeviri ve çeviri olmayan metinlerde dilsel basitleştirmeyi incelediğini söyleyebiliriz. Fakat çeviride basitleştirme, John Honeyfield'ın da öne sürdüğü üzere iki yaklaşımla gerçekleşmektedir: *dilsel basitleştirme* (linguistic simplification) ve *içeriksel basitleştirme* (content simplification) (Honeyfield, 1977: 431-433). Honeyfield, dilsel basitleştirmenin ayrıca *sözcüksel basitleştirme* (lexical simplification) ve *sözdizimsel/yapısal basitleştirme* (syntactical/structural simplificaition) olarak ikiye ayrıldığından bahsetmiştir (Honeyfield, 1977: 431-432).

Dilsel Basitleştirme

Sözcüksel Basitleştirme

Dilsel basitleştirmenin ilk alt türü olan sözcüksel basiletleştirmeyi Shoshana Blum-Kulka ve Eddie A. Levenston *"Daha az sözcük ile yetinme süreci ve/veya sonucu"* olarak tanımlamıştır (Blum-Kulka ve Levenston, 1978: 399). Burada daha az sözcük ile yetinmeden kastedilen şey, bir metni basitleştirmek için daha az farklı sözcük kullanımıdır. Blum-Kulka ve Levenston, sözcüksel basitleştirmenin üç dilsel bağlamda kullanıldığını belirtmişlerdir:

a) İkinci bir dil öğrenenlerin konuşma ve yazmalarında,
b) Ana dili olmayan bir dili konuşan kişilerle iletişime geçen öğretmenlerin ya da diğer kişilerin konuşmalarında,
c) İkinci bir dil öğrenenler için hazırlanmış basitleştirilmiş okumalarda (Blum-Kulka ve Levenston, 1978: 399) (Laviosa, 2002: 45).

Blum-Kulka ve Levenston bir başka çalışmalarında çeviribilimde basitleştirme tümelini incelemiş ve çeviri metinde sözcüksel basitleştirmenin stratejilerini beş başlık altında toplamıştır (Akt. Wen, 2009: 35):

a) Üstanlamsal (superordinate) terim kullanımı: Blum-Kulka ve Levenston, çevirmenlerin anlamsal boşluklar ile karşılaşıldığında tam anlamı aktarabilmek için ek bir açıklama ile erek dilde üstanlamsal terim kullanabileceklerini belirtmiştir (Wen, 2009: 35). Örneğin, akrabalık ilişkilerinin geçtiği bir bağlamda Türkçede bulunan bazı terimlerin İngilizcede bulunmadığını görebiliriz. Annenin erkek kardeşi anlamındaki "dayı", babanın erkek kardeşi anlamındaki "amca", teyze ya da halanın eşi anlamındaki "enişte" terimlerinin hepsi İngilizceye "uncle" şeklinde çevrilebilir. Burada herhangi bir açıklama yapılmazsa, okuyucu anlamı ya bağlamdan çıkartmalıdır ya da anlamsal boyutta bazı kayıplar yaşanacaktır.
b) Uyumlulaştırma (approximation): Kavramların yakınlaştırılması ya da daha az karmaşık terimlerin kullanımına yönelik bir eğilimdir. Anlamı erek kültürde boşlukta kalacak kelimelerin çevirisinde, bu kelimelere yakın sözcükler seçilmelidir. Böylece okuyucu bu sözcüğün anlamını bağlamdan yola çıkarak ilişkilendirebilecektir.
c) Anlamdaş sözcük kullanımı: Profesyonel ya da akademik jargonda kullanılan terimler yerine günlük dil kullanımıdır. Wonderly bu konuda İncil çevirilerini örnek vermiştir; metni basitleştirmek ve okunabilirliği artırmak için İncil'in eski versiyonlarında geçen "remained" terimi "stayed" ile; "chanced" terimi "happened" ile ve "fetters" terimi "chains" ile değiştirilmiştir (Akt. Wen, 2009: 36).

d) Aktarım: Kaynak dilde çağrışımları bulunan kültürel elementler yerine, hedef kültüre yönelik terimler kullanmaktır.
e) Dolaylama (circumlocution) ve yorumlama: Bağlama göre değişmektedirler. Blum-Kulka ve Levenston'a göre son çare olarak kültürel bir boşluk bulunduğu zaman bu stratejiye başvurulmalıdır (Wen, 2009: 37).

Sözdizimsel Basitleştirme

Söz dizimsel basitleştirme hususunda genellikle Mountford'un sunduğu beş yöntem esas alınmaktadır (Akt. Wen, 2009: 38).

a) Fiilimsi ya da bağlaç içeren *uzun bileşik cümlelerin* (long embedded sentences) bölünmesi:
   - Needing money to pay my rent, I forced myself to beg my parents.
   - I needed money to pay my rent. I forced myself to beg my parents (Wen, 2009: 38).
b) *Adlaştırma* (nominalisations) geçen cümlelerin iki ayrı cümleye ayrılması:
   - Germany's *invasion* of Poland in 1938 was the immediate cause of the outbreak of the Second World War.
   - Germany invaded Poland in 1939. This was the immediate cause of the Second World War (Wen, 2009: 39).
c) Cümlelerde geçen *zaman ilişkilerinin* (tense relationships) standartlaştırılıp basitleştirilmesi;
   - By the time Tom noticed the doorbell, it had already rung three times. As usual, he had been listening to loud music on his stereo.
   - Tom noticed the doorbel when it rang the fourth time. He listened to loud music on his stereo as usual (Wen, 2009: 39-40).
d) *Fiil kiplerinin* (modals) açıklanarak verilmesi. Burada örnek olarak İngilizcede bulunan "can" kipi verilebilir. Bu kipin Türkçedeki karşılığının "*-ebilmek*" kipinde olduğu gibi birden fazla anlamı bulunmaktadır: Yeterlikten bahsetmek, izin istemek, olasılıkları işaret etmek gibi. Fakat bu yöntemin İngilizcede daha uygulanabilir olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Çünkü İngilizce dil bilgisinde kipler ayrı bir sözcük olarak var olurken, eklemeli bir dil olan Türkçede kipler fiillerin sonuna eklenmektedir:

- With a burst of adrenaline, people can pick up cars.
- With a burst of adrenaline, people are able to pick up cars (Wen, 2009: 40).

e) *Anaforik bağların* (anaphoric links) doldurulması ve zamirler yerine kişi adlarının kullanılması:

- Dr. Knudson found that some chilrdren with the eye cances had inherited a damaged copy of chromosome No. 13 from a parent. He had necessarily had the disease. Under a microscope, he could actually see that a bit of chromosome 13 was missing.
- Dr. Knudson found that some chilrdren with the eye cances had inherited a damaged copy of chromosome No. 13 from a parent. The parent had necessarily had the disease. Under a microscope, Dr. Knudson could actually see that a bit of chromosome 13 was missing (Wen, 2009: 40).

Örneklerden de gördüğümüz üzere sözdizimsel basitleştirme genellikle uzun ve karmaşık cümlelerin bölünmesi, karmaşık zaman yapılarından kaçınılması, kiplerin kesin anlamlarıyla kullanılması gibi yollarla anlam boşluğu yaratmaktan kaçınma üzerine kurulmuştur.

İçerik Basitleştirmesi

İçerik basitleştirmesinde, sözcüksel basitleştirmede görülen cümle düzeyinde kalan mikro basitleştirmenin aksine makro düzeyde basitleştirme görmekteyiz. Mountford, basitleştirilmiş metinlerin, basitleştirme yapılmamış metinlerle aynı düzeyde *bilgi ibaresi* (information token)[3] içerdiğini, fakat daha az düzeyde özel terim/terminoloji ya da jargonu ihtiva ettiğini dile getirmiştir (Wen, 2009: 41). Dolayısıyla akademik düzeyde yazılmış bir metnin, popüler ya da yarı-akademik

[3] Bilgi ibaresi (information token) Manountford tarafından bir yazarın ürettiği metinde iletmek istediği temel birimleri ifade etmek için kullanılmıştır (Wen, 2009: 41).

düzeyde çevrilmesi durumunda içerik basitleştirmesi yöntemine başvurulduğu söylenebilir. Bunun temel nedeninin ise farklı erek kitleler olduğu yadsınamaz.

Bir diğer içerik basitleştirmesi yöntemi eklemeler ya da çıkarmalar yapmaktır. Kaynak kültür ile erek kültür arasındaki farklardan dolayı, çevirmenler metne eklemeler yapma (parantez içinde bilgi verme, dipnot koyma gibi) yoluyla arka plan bilgisi ekleme ihtiyacı duyabilmektedir. Ekleme yapma her ne kadar bir diğer çeviri tümeli olan açımlama tümeliyle karıştırılsa da metne arka plan bilgisi eklemenin metni daha basit kıldığını ve okuyucuların metni anlamasını kolaylaştırdığını söylemek yanlış olmaz (Wen, 2009: 43). Eklemenin yanı sıra, kültüre özgü ögelerin çok fazla bulunduğu metinlerde ya da dile özgü terimlerle bolca karşılaşıldığı bir metinde, bağlamı ve metnin tutarlılığını bozmayacaksa arka plan bilgisi eklemek yerine çıkarmalar yapıldığı da görülmektedir.

3.3. AÇIMLAMA TÜMELİ

"Açımlama" terimi karşımıza ilk olarak Vinay ve Darbelnet'in 1958 tarihinde yayınlanan ve artık klasikleşmiş bir eseri olan *Fransızca ve İngilizce'nin Karşılaştırmalı Biçembilgisi: Çeviriye Yönelik Bir Yöntembilgisi* (Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation-Stylistique comparée du français et de l'anglais: Méthode de traduction)'nde çıkmaktadır (Vinay ve Darbelnet, 1995). Yazarlar bu kavramı bir çeviri yöntemi olarak tanıtmışlar ve kaynak metinde üstü kapalı bir şekilde belirtilen, durum ya da bağlamdan anlamı çıkartılabilen bilginin hedef metne açıklamalı bir şekilde aktarılması olarak tanımlamışlardır.

Bunun yanı sıra, açımlamanın kaynak ve hedef dil arasındaki dilsel ve/veya kültürel farklılıkların kaçınılmaz bir sonucu olmasından ziyade çevirinin bir özelliği olduğunu ilk olarak Blum-Kulka ortaya atmıştır (Akt. Laviosa, 2002: 52). Çalışmasında, hedef dilde kullanılan bağlaşıklık belirteçlerinin (*cohesion marker*) türlerini ortaya koymuş ve kaynak metinde olmayan sözcükleri eklemek yoluyla çevirmenin hedef metni genişlettiği durumları belirlemiştir. Bunun sonucunda, bu iki durumun da kaynak metne kıyasla çeviri metnin "açıklık" düzeyini artıcı etkisi

olduğunu ileri sürmüştür. Blum-Kulka tarafından ortaya atılan bu açımlama hipotezini, Linn Overas test etmiş ve doğrulamıştır. Çalışmasında İngilizce ile Norveççe dil çifti arasında yapılan yazın çevirilerini incelemiş ve çevirilerde yüksek oranda ve neredeyse tüm çeviri metinlerde açımlama gözlemlendiğini söylemiştir (Overas, 1998: 568).

Baker'ın öne sürdüğü açımlama kavramı, Olohan ve Baker tarafından sözdizim düzeyinde incelenmiştir (Akt. Laviosa, 2009: 308). Yazarlar "that" sözcüğünü "Çeviri İngilizce Bütüncesi"nden elde edilen çeviri anlatısal metinler ile "İngiliz Ulusal Bütüncesi"nden alınan karşılaştırılabilir çeviri olmayan metinleri karşılaştırarak incelemişler ve "that" sözcüğüne çeviri olan metinlerde çeviri olmayan metinlere kıyasla daha çok rastlandığını belirtip "Çeviri İngilizce Bütüncesi"nde dil bilgisel boyutta açımlamanın sıkça gözlemlendiği sonucuna varmışlardır (ibid.).

Benzer bir şekilde, Vanderauwera çevirmenin açımlama yöntemine başvurduğu birçok duruma işaret eder (Akt. Laviosa, 2002: 53):

- Karakterlerin düşüncelerinin ilerleyişini daha iyi ifade etmek ya da yapılan bir yorumu vurgulamak için ünlemlerin kullanılması,
- Sıkışık ve yoğun metin parçalarının genişletilmesi,
- Daha şeffaf bir anlatım elde etmek için tümleç, niteleyici ve bağlaç eklenmesi,
- Ek bilgi eklenmesi,
- Açıklamaların eklenmesi,
- Daha açık bir anlatım elde etmek için daha önce verilen bilgilerin tekrarlanması,
- Açık olmayan ya da belirsiz bilgilerin yorumlanması,
- Daha doğru tanımlamaların yapılması; coğrafi yerlerin adlandırılması ve zamirler yerine adlar kullanılarak belirsizliğin ortadan kaldırılması.

Bunların yanı sıra Baker da, kültürler arasındaki boşluğu doldurmak için çevirmenin artalan bilgisi eklediği birçok durum olduğunu bildirmiştir (Akt. Laviosa,

2002: 53). Candace Séguinot ise açımlama tümelinin çeviri metinlerde üç biçimde gözlemlenebileceğini savunmuştur (Séguinot, 1988 108):

a) Kaynak metinde olmayan bir şey (sözcük, bilgi gibi) çeviri metinde geçiyorsa,
b) Kaynak metinde varsayımlar yoluyla anlaşılan ya da ima edilmiş olan bir şey erek metinde açık bir şekilde ifade edilmişse,
c) Kaynak metinde geçen bir unsura, erek metinde odaklanma, vurgu yapma ya da sözcüksel seçimler yoluyla daha büyük önem atfedilmişse çeviri metinlerde açımlama tümeline rastlamışız demektir.

Klaudy ise çeviri metinlerde bulunan farklı açımlama türlerini dört kategoride toplamıştır (Klaudy, 2008: 106-107):

a) Diller arasındaki yapısal farklılıklardan doğan *zorunlu açımlamalar* (obligatory explicitation),
b) Diller arasındaki metin oluşturma stratejileri ve biçemsel tercihlerdeki farklılıklara atfedilen *isteğe bağlı açımlamalar* (optional explicitation),
c) Kaynak ve hedef dil arasındaki kültürel farklılıklardan doğan *edimsel açımlamalar* (pragmatic explicitation),
d) Çeviri sürecinden doğan çeviri-kaynaklı ya da *çeviriye özgü açımlamalar* (translation-inherent explicitation).

Bu kategorilere daha yakından bakabiliriz.

Zorunlu Açımlamalar

Dillerdeki sözdizimsel ya da anlamsal farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Erek dilde anlamsız cümleler kurmamak için sözdizimsel ve anlamsal açımlamaların zorunlu olduğu söylenebilir (Klaudy, 2008: 106).

Klaudy, zorunlu açımlamaları ortaya çıkaran iki etmenden bahsetmektedir. İlki, farklı iki dilin farklı dil bilgisel yapısından kaynaklanırken, ikincisi "bulunmayan/olmayan nitelemelerden"[4] kaynaklanmaktadır (ibid.). Bu bilgiden, dil bilgisel yapı farklılıklarından sözdizimsel açımlamaların ortaya çıktığını; "bulunmayan/olmayan nitelemelerden" ise anlamsal açımlamaların meydana geldiğini söyleyebiliriz. Ana Frankenberg-Garcia, çalışmasında zorunlu açımlamalara örnek olarak İngilizce-Portekizce dil çifti arasında bir çeviriyi örnek göstermektedir (Frankenberg-Garcia, 2009: 48):

Kaynak metin: Frances liked her doctor.

Çeviri: Frances gostava dessa médica.

Geri Çeviri: Frances liked this *female* doktor.

Portekizcede cinsiyet yani erillik-dişilik konusu bulunduğu için İngilizceden yapılan bu çeviride doktorun kadın ya da erkek olduğunun belirtilmesi gerekmiş ve bu da zorunlu açımlama yapmayı gerekli kılmıştır. Türkçeye baktığımızda her ne kadar İngilizcede olduğu gibi erillik-dişilik konusu bulunmasa da, başka yönlerden çevirilerde açımlamalar yapılması zorunlu olmaktadır. Örneğin, İngilizcede bulunan "uncle" ya da "aunt" sözcüklerini Türkçeye açımlama yapmadan çevirmek mümkün değildir. Türkçede bunun karşılığı olarak "dayı" ya da "amca" veya "hala" veya "teyze" sözcükleri bulunmaktadır. Bu sözcükler kullanıldığındaysa, bahsedilen kişinin İngilizcede olduğunun aksine annenin mi yoksa babanın mı kardeşi olduğu anlaşılabilmektedir. Bu durum Türkçeden İngilizceye yapılan çeviriler için de geçerlidir. Türkçede "yeğen" sözcüğünün İngilizcedeki karşılığı "niece" (kız yeğen) ya da "nephew" (erkek yeğen)dir. Böylesi bir durumda da çevirmen açımlama yapmak zorunda kalmakta ve erek metin okuyucuları bahsedilen kişinin cinsiyeti hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

[4] Klaudy tarafından kullanılan "missing categories" terimine karşılık olarak önerilmiştir.

İsteğe Bağlı Açımlamalar

Kaynak dilin dil bilgisel yapısı ya da erek dilde oluşacak anlamsal boşluklar zorunlu açımlamaları ortaya çıkarırken, herhangi bir dil bilgisel zorunluluk olmadan çevirmenler erek metnin anlaşılmasını daha kolay hale getirmek için açımlamalara başvurabilmektedir; bu durumlarda isteğe bağlı açımlamalar ortaya çıkmaktadır. Bu türde açımlamaların örneklerini uzun cümleleri bağlaçlar yoluyla bölme, cümlede kastedilen şeyleri daha net hale getirmek için vurgulayıcı ifadeler ekleme gibi yöntemlere başvurulan çevirilerde görebilmekteyiz (Akt. Klaudy, 2008: 106). Örneğin;

Kaynak Metin: Walk in! (Ofis kapısında asılan bir yazı)

Çeviri: Entres sans frapper!" (Kapıyı çalmadan giriniz) (Vinay ve Darbelnet, 1995: 170).

Burada verilen ilk ifadede metin İngilizler için açık olsa da Fransızcaya yapılan çeviride açımlama yapmaya başvurulmuştur. Bunun nedeni olarak herhangi bir yoruma açık durum bırakmama isteği gösterilmiştir.

Edimsel Açımlamalar

Edimsel açımlamalara, kaynak dil ile erek dil alıcıları arasındaki kültürel farklılıklar ya da artalan bilgisi farklılıklarından dolayı başvurulmaktadır (Klaudy, 2008: 106). Çevirmen, kaynak metinde verilmiş olan ve kaynak kitlenin hakkında bilgi sahip olduğu konu üzerine erek kitlenin yeterli bilgiye sahip olamayacağı kanısına varırsa, bu boşluğu doldurmak için ek bilgiler yoluyla edimsel açımlama yöntemini kullanabilmektedir. Baker bu konuda bir açımlama örneği olarak, çevirmenin eski Amerika Başkanı Harry Truman hakkında geçen bir konuyu Araplardan oluşan erek kitle için daha açık hale getirmesi örneğinden bahsetmektedir (Baker, 1992: 246-249). Bir başka örneğe de bakabiliriz:

Kaynak metin: "All's Well That Ends Well?" he snaps back, quick as a flash.

Çeviri: -Será que é All's well that ends well?*- ele diz rápido como um relâmpago.

*Translation note: Tudo está bem quando acaba bem é o título de uma peça de Shakespeare, que nasceu em Stratford-upon-Avon.

Geri çeviri: Could it be All's well that ends well?- he says quick as a flash*

*Translation Note: All's well that ends well is the title of a play by Shakespeare, who was born in stratford-upon-Avon (Frankenberg-Garcia, 2009: 50).

Burada çevirmen, atıfta bulunulan oyunun yazarı hakkında erek kitle okuyucusuna bilgi verme gereği hissetmiş ve edimsel açımlama yapma yöntemini izlemiştir. Edimsel açımlama sadece bu gibi durumlarla sınırlı kalmayıp, erek kitle için herhangi bir şey ifade etmeyebilecek coğrafi özellikler (kasabalar, dağlar ve nehirler gibi) ya da yiyecek ve içecekleri de kapsamaktadır.

Çeviriye Özgü Açımlamalar

Çeviri sürecinin kendisinden kaynaklanan açımlama tümelidir. Séguinot, dil sistemleri içindeki karşıtlıklardan yani her dilin bir diğer dilden farklı sistemi olmasından kaynaklanan açımlamalar ile çeviri sürecinin doğasından kaynaklanan açımlamalar arasındaki farktan bahsetmektedir (Séguinot, 1988: 108). Klaudy ise Séguinot'a katılarak çeviriye özgü açımlamaların, kaynak dilde alımlanmış olan bilgi ya da fikirlerin erek dilde yeniden oluşturulması gerekliliğinden doğduğuna değinmektedir (Klaudy, 2008: 107).Bu türde açımlamayı, Blum-Kulka tarafından öne sürülen "çeviri sürecine dahil olan iki dil arasındaki sözdizimsel ya da anlamsal farklılıklardan bağımsız olarak erek metinler her zaman kaynak metinlerden daha uzun olurlar" hipotezi ile bağdaştırmış ve açımlama yapmaya yönelik eğilimlerin, çıkarma yapmaya yönelik eğilimlerden daha güçlü olduğunu belirtmiştir (Akt. Mutesayire, 2005: 55).

3.4. YERLİLEŞTİRME TÜMELİ

Öne sürülen üçüncü çeviri tümeli olan yerlileştirme tümeli, ölçünleştirme (standardization-Toury tarafından öne sürüldüğü gibi (2012) ya da uzlaşısallaştırma (conventionalization) olarak da karşımıza çıkmaktadır. Baker, yerlileştirme tümelini erek dilin özelliklerini abartma ve karakteristik örgüsüne uyma olarak tanımlamaktadır (Baker, 1996: 183). Baker'a göre bu eğilim kaynak metnin ve kaynak dilin konumundan etkilenmekte ve dolayısıyla kaynak dil ve metnin konumu ne kadar yüksek olursa yerlileştirmeye yönelik eğilim de o kadar az olmaktadır (ibid.). Yerlileştirme tümeli sıklıkla özgün dil bilgisel yapılarda, noktalamada ve eşdizimsel örgülerde (collocation) ya da klişelerde göze çarpmaktadır (ibid.).

Baker yerlileştirme tümelini daha da açıklığa kavuşturmak için Shlesinger ve Ben Shahar tarafından gerçekleştirilen çalışmaları örnek göstermiştir (Baker, 1996: 183-184). Shlesinger, mahkeme davalarında yapılan birçok andaş ve ardıl çeviri üzerine çalışmasında, yarım cümleleri tamamlama, dil bilgisel açıdan doğru olmayan cümleleri düzeltme, hatta kasti olarak bile yapılmış olsa tereddüt ve duraklama ya da cümleye yanlış bir şekilde girişleri düzelterek çevirme yoluyla yerlileştirme yapıldığını belirtmiştir (Akt. Baker, 1996: 183-184). Ben-Shahar ise yazılı çeviride özellikle vurgulanan durumların bazı çevirilerinde, yerlileştirme yapıldığını belirtmektedir (Akt. Baker, 1996: 184).

Yerlileştirme tümeli farklı açılardan farklı araştırmacılar tarafından incelenmiştir: Kenny, modern Almanca yazın metinleri ve bunların İngilizce çevirilerinde sözcüksel yaratıcılık ve sözcüksel yerlileştirmeyi incelemiş ve incelediği eserlerin çoğunda yazara özgü sözcüklerin, erek dildeki yaygın kelimeleri ya da ifadeleri kullanma yoluyla çevrildiği bir diğer deyişle yerlileştirildiği sonucuna varmıştır (Akt. Mahadi, Vaezian ve Akbari, 2010: 44), (Zanettin, 2012: 19).

Bu çalışmaların yanı sıra Overas (1998) metaforik ifadelerde ve May (1997) noktalama işaretlerinin standart olmayan kullanımında yerlileştirme tümelini incelemişlerdir (Akt. Ippolito, 2013: 45).

3.5. BENZEŞME TÜMELİ

Çeviri tümellerinin dördüncüsü ve en az inceleni olan benzeşme tümeli, çeviri metinlerin kendi içinde üçüncü bir kod oluşturacak şekilde benzer özellikler taşıması olarak açıklanabilir. Baker benzeşme tümelinin, erek dile bağlı olan yerlileştirme tümelinin aksine ne erek dil, ne de kaynak dile bağımlı olduğunu belirtir. İkisi arasında bir konumdadır (Baker, 1996: 184).

Bunu desteklemek için Baker İngilizce çeviri bütüncesinde bulunan metinlerin, İngilizce yazılmış metinlere kıyasla sözcüksel yoğunluk, sözcüksel çeşitlilik ve ortalama cümle uzunluğu bakımından daha homojen olduğunu ileri sürmektedir (ibid.). Bu tezini desteklemek içinse Laviosa-Braithwaite tarafından *The Guardian* gazetesinin orijinal ve çeviri metinleri üzerinde yaptığı çalışmanın sonuçlarını örnek olarak vermektedir (ibid.).

Anthony Pym ise çevirmenlerin kendilerine özgü profilleri olduğunu desteklerken, basitleştirme, açımlama ve yerlileştirme tümelleri ve bu tümellerin açıklamalarına eleştiriler getirmiş, dahası benzeşme tümeline tamamen karşı çıkmıştır (Pym, 2008). Pym'e göre açımlama, basitleştirme ve yerlileştirme tümelinde herhangi bir aşırılığa kaçılırsa çeviri metinlerin zaten erek dilde yazılmış olan metinlerden ayrı bir konumda kalacağını savunmuştur.

3.7. DEĞERLENDİRME

Tezin üçüncü bölümünde bütünce temelli çeviribilimin gelişim aşamasına, bütünce temelli çeviribilim üzerine çalışmaların çeviribilime en büyük katkılarından biri olan çeviri tümellerine ve en son da çeviri tümelleri ile çeviri stratejileri ilişkisine değinilmiştir.

Bütünce temelli çeviribilim üzerine yapılan çalışmaların çeviribilim alanındaki önemi gün geçtikçe artmaktadır. Artık çoğu çevirmen, bilgisayar destekli çeviri araçlarını kullanmakta ve terminolojik tercihlerini çeviri bellekleri gibi bir derlem, yani bütünce yardımıyla yapmaktadır. Bu durum bizlere bütünce temelli çeviribilim

üzerine çalışmaların günümüzdeki konumunun öneminin gelecek yıllarda daha da artacağını göstermektedir.

Temellerini bütünce dilbilim ve betimleyici çeviribilimden alan bütünce temelli çeviribilimin gelişmesi üç aşamada gerçekleşmiştir: bütünce temelli çeviribilimin doğuşu, çeviribilimde bütüncenin keşfedilmesi ve kullanılması, dilsel ve kültürel çalışmalarda bütünce kullanımının yaygınlaşması (Laviosa, 2004: 6). Bunun yanı sıra bütünce temelli çeviribilimi konu alan çalışmaların, faydalı betimleyici yorumlar ve açıklamalar getirmesi ve özellikle sözlü çeviri alanında çok araçlı bir bütüncenin yapılandırılabilmesine olanak sağlaması açısından çeviribilim alanına önemli katkılar yaptığı söylenebilir (Huang, 2015: 2).

Bütünce temelli çeviribilim ile, bütünce dilbilimde hakim görüşlerden biri olan çeviri metinlerin ikincil ya da önemsiz metinler olduğu fikri Baker'ın da değindiği gibi durağan eşdeğerlikten, işlevsel eşdeğerliğe kayış (Baker, 1993: 236) yoluyla aşılmış ve betimleyici çeviribilimin önemli kuramlarından biri olan Çoğul Dizge Kuramının ortaya atılmasıyla bu görüş tamamen bertaraf edilmiştir. Çoğul Dizge Kuramıyla birlikte, kaynak metin ile erek metin arasındaki ilişki incelenmeye başlanmış, dikkatin kaynak metinden erek metine kayması gerekliliği savunulmuş ve dahası çeviri metinlerin çoğul dizge içinde dizgelerin konumunu (merkez ya da çevre) etkileyebileceği ve değiştirebileceği fikri öne sürülmüştür (Even-Zohar, 2004).

Bütünce temelli dilbilimin gelişmesinde Toury'nin yaptığı katkılar da göz ardı edilemez. Toury, betimleyici çeviribilim alanında Holmes tarafından öne sürülen "haritayı" benimseyerek, çeviri metinleri erek kültür ürünü olarak görmüş ve erek kültürün bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bunun yanı sıra çeviri üzerinde genellemeler yapılması gerektiğini öne süren Toury, bir dizi norm ve yasa ortaya atmıştır. Bunlar yoluyla çeviri davranışlarının açıklanma olanağı bulabileceğini savunmuştur (Toury, 2012). Toury tarafından norm ya da yasa olarak nitelendirilen özellikler, sonradan tümeller olarak genelgeçer bir tanıma kavuşmuştur.

Toury'nin ardından Chesterman da tümelleri incelemiş ve bu tümellerin ortaya çıkış nedenlerini dört başlık altında toplamıştır: Çeviri ve hedef dilde yazılmış diğer metinler arasındaki farklılık, dilbilimsel çalışmalar, yöntembilimsel gelişmeler ve çeviribilim disiplinindeki kuramsal gelişmeler (Chesterman, 2011: 175).

Ayrıca Chesterman, tümelleri özellikleri bakımından K-tümelleri ve E-tümelleri olarak iki sınıfa ayırmıştır (Chesterman, 2011) (Chesterman, 2004). Buna göre K-tümelleri sınıfına uzatma, girişim, ölçünleştirme, lehçeyi normalleştirme, karmaşık alıntı seslerini indirgeme, açımlama-açıklama, yeniden çeviri varsayımı ve yinelemeyi indirgeme girerken; E-tümelleri sınıfına da basitleştirme-yalınlaştırma, uzlaşımsallaştırma, beklenmedik söz örüntüsü ve erek dile özgü birimlerin eksiltilmesi tümelleri girmektedir.

Baker tüm bu tümelleri dört başlık altında toplamış ve bunun sonucunda ortaya dört tümel atmıştır (Baker, 1996: 176-177): Basitleştirme tümeli, açımlama tümeli, yerlileştirme tümeli ve benzeşme tümeli. Baker tümel sınıflandırmasının yanı sıra bu tümellerin incelendiği bütünceyi de üç temel sınıfa ayırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre bütünceler, paralel/koşut bütünce, çokdilli bütünce ve karşılaştırılabilir bütünce sınıflarından oluşmaktadır.

Basitleştirme tümeli kısaca çevirilerin biçemsel, sözdizimsel ve sözcüksel olarak daha basit olma eğilimi olarak özetlenebilir. Beş temel basitleştirme stratejisi, kaynak dilde bulunan alt sözcüklerin erek dilde üstanlamlarının kullanılarak karşılanması, kaynak dilde kullanılan bir ifadenin erek dilde orijinal anlamını tamamen karşılamayan daha genel bir ifade kullanılması, sık karşılaşılmayan sözcükler yerine daha genel sözcüklerin kullanılması, sözcüksel aktarım yoluna başvurulması ve kaynak dilde belirli kültürel çağrışımları bulunan ifadelerin erek dile yorumlama yoluyla aktarılması olarak özetlenebilir (Akt. Laviosa, 2002).

Laviosa ise çeviri ve çeviri olmayan anlatısal ve gazete metinlerinden oluşan "İngilizce Karşılaştırılabilir Bütünce" başlıklı çalışmasında basitleştirme tümelini incelemiş ve bu bağlamda basitleştirme tümelinin varlığıyla ilgili güçlü bulgulara ulaşmıştır (Laviosa, 1998).

Basitleştirme tümeli üzerine incelemeler yapan Honeyfield ise basitleştirme tümelini dilsel basitleştirme ve içeriksel basitleştirme olarak iki gruba ayırmıştır (Honeyfield, 1977: 431-433). Buna göre dilsel basitleştirme, daha az sözcük ile yetinme anlamına gelen sözcüksel basitleştirme ve uzun ve karmaşık cümlelerden kaçınma anlamına gelen sözdizimsel/yapısal basitleştirme olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Sözcüksel basitleştirme kapsamında, üstanlamsal terim kullanımı, uyumlulaştırma, anlamdaş sözcük kullanımı, aktarım ve dolaylama olmak üzere beş strateji bulunmaktadır (Akt. Wen, 2009). Sözdizimsel/yapısal basitleştirme kapsamında ise fiilimsi ya da bağlaç içeren uzun bileşik cümlelerin bölünmesi, adlaştırma, cümlelerde geçen zaman ilişkilerinin standartlaştırılıp basitleştirilmesi, fiil kiplerinin açıklanarak verilmesi ve anaforik bağların doldurulup zamirler yerine kişi adlarının kullanılması stratejileri bulunmaktadır (ibid.).

Basitleştirme tümelinin bir diğer alt alanı olan içerik basitleştirmesi ise dilsel basitleştirmede görülen mikro düzeyde basitleştirmeyle makro düzeyde karşılaşılması olarak tanımlayabiliriz. Metinlerin içeriğinde bilgi düzeyinde bir değişme olmazken kullanılan terim/terminoloji bağlamında daha sade bir dil tercih edildiğinde içerik basitleştirmesi ile karşılaştığımızı söyleyebiliriz.

Baker tarafından öne sürülen bir diğer tümel ise açımlama tümelidir. Vinay ve Darbelnet tarafından bir çeviri stratejisi olarak oratay atılsa da daha sonra Blum-Kulka tarafından bir çeviri tümeli sınıfı olarak belirlenmiştir (Akt. Laviosa, 2002). Açımlama tümeli kısaca kaynak metinde daha kısa ya da üstü kapalı olarak verilmiş ifadelerin erek metinde daha "açık" bir şekilde görülmesidir. Açımlama tümeline, kaynak metinde olmayan vurguların erek metinde karşılaştığımızda, tümleç, niteleyiciler, bağlaçlar, ek bilgiler, açıklamalar eklendiğinde, daha önce geçen bilgiler tekrarlandığında, açık olmayan ifadeler içim yorumlar getirildiğinde ya da kültürel özellikler olduğu söylenebilecek ifadelerin daha belirgin hale getirilerek belirsizliklerin ortadan kaldırıldığında karşılaştığımızı söyleyebiliriz (ibid.).

Klaudy çeviri metinlerde gözlemlenen açımlama tümelini dört başlık altında toplamıştır (Klaudy, 2008). Bunlar, zorunlu açımlamalar, isteğe bağlı açımlamalar, edimsel açımlamalar ve çeviriye özgü açımlamalardır.

Zorunlu açımlamalar, diller arasındaki anlamsal ya da sözdizimsel farklılıklardan kaynaklanan anlam boşluklarından kaçınmak için mecburi olarak başvurulan açımlama türüyken, isteğe bağlı açımlamalar herhangi bir zorunluluk bulunmazken çevirmen kararlarına bağlı olarak metni daha anlaşılır hale getirmek istendiğinde karşılaşılan açımlama türüdür. Edimsel açımlamalara ise kaynak dil ile erek dil arasındaki kültürel farklılıklardan dolayı oluşan anlamsal farklılıkları ortadan kaldırmak için başvurulmaktadır. Çeviriye özgü açımlamalar çeviri sürecinden, yani her dilin kendine özgü sistemi olmasından ve çeviri sürecinin doğasından kaynaklanan açımlamalardır (Klaudy, 2008).

Baker tarafından öne sürülen üçüncü tümel ise yerlileştirme tümelidir. İlk olarak Toury tarafından ifade edilen yasalardan biri olan ölçünleştirme yasasıyla (Toury, 2012) karşımıza çıkan bu tümelde erek dilin özellikleri abartılmakta ve erek dilin yapısal örgüsüne uyum sağlanmaktadır (Baker, 1996).

Son olarak benzeşme tümelinde ise çeviri metinlerin kendine has belirli özellikleri olduğu, yani çeviri metinlerin erek dilde yazılmış orijinal metinlerden farklı olduğu ve kendi içlerinde birbirlerine benzediği savunulmaktadır (Baker, 1996).

Çeviri tümelleri üzerine yapılan araştırmalar elbette eleştirilere de hedef olmuştur. Bu eleştirilerden bir tanesi, terminolojik düzeyde olup, "tümel" kavramı üzerine yoğunlaşmaktadır. Chesterman (2004) "tümel" kavramının dilbilimden ödünçleme yoluyla aktarılmış olmasının kavrama zayıf bir anlam kattığı görüşünü savunmaktadır. Diğer bir eleştiri ise çeviri tümelleri üzerine yapılan araştırmaların gereksiz olduğunu ve çevirilerin zaten çok iyi bilinen özelliklerini incelediklerini ileri sürmektedir.

Çeviri tümellerine en büyük eleştiri Pym tarafından getirilmiştir. Pym'e göre Baker tarafından öne sürülen dört tümel aslında aynı şeyleri ifade etmektedir. Basitleştirme tümeli başlığı altında bahsedilen şeylerin çoğu açımlama tümelinde de vardır. Yani basitleştirme tümelinin nedenlerinin ve yöntemlerinin çoğu, açımlama tümeli için de geçerlidir. Pym'e göre hem basitleştirme tümeli, hem de açımlama tümeli metinleri kolaylaştırmaktadır. Bu durumda da açımlama tümelini, basitleştirme tümelinin alt türlerinden biri olarak görmek gerekir (Pym, 2008: 331). Ayrıca yerlileştirme tümeli için getirilen açıklamalar da hem basitleştirme, hem de açımlama tümeli başlıkları altında geçmektedir. Dolayısıyla Pym'e göre Baker tarafından öne sürülen tüm tümeller tek bir tümelin alt türleri olarak varsayılabilir (ibid.).

Bir diğer taraftan, hem basitleştirme tümelinin, hem de açımlama tümelinin amacı metinleri daha anlaşılabilir kılmak iken basitleştirme tümeli cümleleri bölmeyi ve kısaltmayı amaçlar; açımlama tümeli ise cümleleri uzatmaktadır. Bu durumdaysa bu tümeller kendi içlerinde çatışmaktadırlar (Pym, 2008: 332).

Pym'in getirdiği bir diğer eleştiri ise Baker tarafından öne sürülen tümeller ile Toury tarafından öne sürülen ölçünleştirme yasası arasında belirgin bir farkın olmamasıdır (ibid.). Pym'e göre Baker tümelleri öne sürerken Toury'nin ölçünleştirme yasasını dört başlık altında toplar, fakat girişim yasasına hiç değinmez. Bu yüzden Toury'nin anlaşılması güç kuramını basitleştirmek ve daha anlaşılır kılmaktan öteye gidemez (ibid.).

Çeviri tümelleri üzerine yapılan araştırmalara getirilen eleştirilere rağmen bu araştırmaların birçok yöntembilimsel faydaları olduğu düşünülebilir.

Tezimizin inceleme bölümünde Baker tarafından öne sürülen bütünce sınıflandırılmasından koşut/paralel bütünce kapsamında yine Baker tarafından öne sürülen tümel sınıflandırmasında halk sağlığı ile ilgili yazılmış metinlerde basitleştirme tümeli incelenecektir.

4. HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLER ÜZERİNE BETİMLEYİCİ BİR ÇALIŞMA

Tezin inceleme bölümünde, halk sağlığı ile ilgili kitaplar, broşürler ve kullanma kılavuzlarının Türkçe-İngilizce dil çifti arasındaki çevirilerinde basitleştirme tümelinin varlığı ve Nord'un sadakat ilkesi üzerine temellendirdiği İşlevsel Kuramı irdelenecektir.

Bu bağlamda bütünce kapsamına alınan metinlerde basitleştirme tümeli ve işlevsellik boyutları, Laviosa'nın çalışmasında basitleştirme tümeline yönelik elde ettiği bulgular ve Nord'un işlevsel kuramının halk sağlığı ile ilgili metinlere uygulanarak çıkarılan sonuçları saptamak üzere kaynak metne ve erek metne belirli sorular yöneltilecektir. Bu sorular ışığında elde edilen bulgular, bütünceye dahil edilen metinlerde basitleştirme tümelinin varlığını ve bu metinlerin işlevselliğini sorgulamamıza yardımcı olacaktır. Buna göre;

Tablo 7:Kaynak Metne Yöneltilecek Sorular

Kaynak metne (KM) yöneltilecek sorular	
1	KM'nin tür/türce oranı nedir?
2	KM'nin ortalama cümle uzunluğu nedir?
3	KM'de dil bilgisel sözcüklerin ve içerik sözcüklerinin kullanım durumu nedir?
4	KM'nin yazı puntosu okuma için uygun boyutta mıdır?

5	KM'de resim ve grafikler kullanılmış mıdır?
6	KM'nin dil düzeyi nedir?
7	KM hitap ettiği kitle için anlaşılır düzeyde midir?

Kaynak metne yöneltilecek yukarıdaki sorular, KM'nin erek metinle olan ilişkisini incelemize yardımcı olacaktır. Bunlara bağlı olarak erek metne ise yöneltilecek sorular şunlardır:

Tablo 8: Erek Metne Yöneltilecek Sorular

Erek Metne (EM) yöneltilecek sorular	
1	EM'nin tür/türce oranı nedir?
2	EM'nin ortalama cümle uzunluğu nedir?
3	EM'de dil bilgisel sözcüklerin ve içerik sözcüklerinin kullanım durumu nedir?
4	EM'nin yazı puntosu okuma için uygun boyutta mıdır?
5	EM'de resim ve grafikler kullanılmış mıdır?
6	EM, KM'nin tasarım ve düzenine uygun mudur?

7	EM'nin dil düzeyi nedir?
8	EM, hitap ettiği kitle için anlaşılır düzeyde midir?
9	KM'de verilen ana mesaj, EM'de de aynı şekilde diğer bilgilerden öncelikli midir?

Metinlerde basitleştirme tümelini incelemenin temel olarak üç yolu bulunmaktadır. Bunlar tür/türce oranı (type/token ratio), ortalama cümle uzunluğu ve sözcüksel yoğunluk olarak sınıflandırılabilir.

Bir metin içinde mevcut olan her sözcük "türce" olarak adlandırılırken, her farklı sözcük ise "tür" olarak geçmektedir. Tür/türce oranı, bu sözcükleri temel alarak şu şekilde hesaplanır:

Tür/türce oranı = Metnin içindeki farklı sözcüklerin (türler) toplamı / Metnin içindeki mevcut sözcüklerin (türce) toplamı

Örneğin, "Zatürre, grip virüsü tarafından ortaya çıkabileceği gibi grip virüsünün hasar verdiği akciğer dokularının bakteriler tarafından istila edilmesiyle de ortaya çıkabilir." cümlesinde 20 adet türce bulunurken, 14 adet tür bulunmaktadır. Yani bu metindeki tür/türce oranı, 0.7 ya da %70'tir.

Bir metinde tür/türce oranı ne kadar yüksek çıkarsa, o metnin sözcük çeşitliliği o kadar fazladır. Dolayısıyla metnin daha karmaşık olduğu söylenebilir. Aynı şekilde tür/türce oranı düşükse, o metin daha basittir denebilir. Bununla birlikte çeviri metinleri incelerken, erek metindeki tür/türce oranı, kaynak metnin tür/türce oranından daha düşük çıkarsa, bu metinde basitleştirme yapıldığı söylenebilir.

Bir diğer yöntem olan ortalama cümle uzunluğunda ise iki nokta arasında bulunan sözcüklerin sayısı dikkate alınır. Bu konu üzerine araştırma yapan

araştırmacılardan biri olan Laviosa, her cümledeki ortalama sözcük sayısının, yazma stilini ortaya koyan ölçütlerden biri olduğunu belirtmiş ve kaynak metne kıyasla daha az cümle uzunluğu ortalamasına sahip bir erek metnin biçemsel basitleştirmeye uğradığını öne sürmüştür akt. (Bosseaux, 2004: 113).

Basitleştirme tümelini inceleyen son yöntem olan sözcüksel yoğunlukta ise ön ekler ve belirtme sıfatları gibi dil bilgisel sözcükler (grammatical words) haricinde kalan isimler, fiiller, niteleme sıfatları gibi sözlüksel sözcüklerin (lexical words) metin içinde bulunma yoğunluğu tespit edilir. Sözcüksel yoğunluğu hesaplamak için, metnin içindeki sözlüksel sözcüklerin toplamı metindeki mevcut sözcüklerin toplamına bölünür. Bu hesaplamayı yapabilmek için dil bilgisel sözcüklerle sözlüksel sözcüklerin bir listesi gerekmektedir. İngilizce dili için bu liste Stubbs tarafından hazırlanmıştır (Bosseaux, 2004), fakat Türkçe dili için böyle bir liste bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, Türkçede dil bilgisel sözcükleri sözlüksel sözcüklerden kesin bir şekilde ayırmak mümkün değildir. Örneğin, "bir" sözcüğü, "bir gün size uğrayacağım" cümlesinde dil bilgisel sözcük olarak geçerken, "Yemekten önce bir tablet içiniz" cümlesinde sözlüksel sözcük olarak geçmektedir. Dolayısıyla Türkçede sözcük yoğunluğu hakkında kesin bir kanıya varmak mümkün görünmemektedir. Bu sebeple kullanılacak yazılımla bu noktaya sadece yorum getirilecektir. Ancak basitleştirme tümelini incelemek için tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğu kesin ölçütler olarak alınacaktır.

Tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunu belirlemek için Mike Scott tarafından geliştirilen Wordsmith Tools 4 kullanılmıştır. Bu yazılım bütünce içindeki türlerin ve türcelerin sayısını, tür/türce oranını hesaplamakta ve ortalama cümle uzunluklarını bulabilmektedir. Ayrıca bu yazılım aracılığıyla bütünce kapsamına dahil edilen metinlerde en sık kullanılan sözcükler ortaya konup, bunlaın içeriksel sözcük mü, yoksa dil bilgisel sözcük mü oldukları tespit edilmeye çalışılacaktır.

Bunun yanı sıra kaynak ve erek metinlerin dil düzeylerini belirlemeye yönelik sorular sorulup, erek metnin kaynak metinle aynı düzeyde olup olmadığı bulunmaya çalışılacaktır. Bunun sonucunda ise metinde içerik basitleştirmesi yapılıp yapılmadığı incelenecektir.

Kaynak ve erek metinlere yöneltilecek diğer sorular metinlerin işlevselliğini inceleme amacını taşımaktadır. "Yazı puntosu okunabilir boyutta mı?" sorusu ile metnin okuyucular için rahat okunabilir olup olmadığını, "hitap ettiği kesim için anlaşılır mı" sorusu ile de dilsel olarak anlaşılır olup olmadığını incelemek amaçlanmaktadır.

4.1. ÇEVİRİ TÜMELLERİ ÇERÇEVESİNDE HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ METİNLERİN KARŞILAŞTIRMALI ÇÖZÜMLEMESİ

Tezin bütüncesi kapsamında halk sağlığı ile ilgili metinler arasından rastgele seçilen beş adet kitap, beş adet kullanma kılavuzu ve beş adet broşür basitleştirme tümeli ve işlevsellik bağlamında incelenecektir.

4.1.1. HALK SAĞLIĞI ÜZERİNE KİTAPLAR

Tezin halk sağlığı ile ilgili kitaplar bütüncesi, çoğunlukla Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü e-kütüphane sistemi[37] bütüncesinden alınmıştır. Bakanlığın e-kütüphane sistemi üzerindeki kitapların çoğu, Bakanlık tarafından ilgili konu üzerinde uzman kişiler, üniversitelerin halk sağlığı bölümleri ve ilgili branşlardaki akademik personeller tarafından hazırlanmıştır.

Bütünceye dâhil edilen kitapları bir tablo ile gösterebiliriz:

[37] Çevrimiçi: http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/YayinTur/Kitap?sayfa=1, 11.12.2016.

Tablo 9: Bütünce Kapsamında İncelenen Kitaplar

Referans No	**Adı**	**Dili**	**Üreticisi**	**Yayın Yılı**
KM1	*Gaining Health: The European Strategy for the Prevention and Control of Noncummunicable Diseases*	İngilizce	WHO	2006
EM1	*Sağlığı Kazanmak: Avrupa Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Önlenmesi ve Kontrolü Stratejisi*	Türkçe	T.C. Sağlık Bakanlığı	2010
KM2	*Better Non-Communicable Disease Outcomes: Challenges and Opportunities for Health Systems, No: 2*	İngilizce	WHO	2014
EM2	*Bulaşıcı Olmayan Hastalıklarda Daha İyi Sonuçlar: Sağlık Sistemi İçi Zorluklar ve Fırsatlar, No: 2*	Türkçe	T.C. Sağlık Bakanlığı Türk Halk Sağlığı Kurumu	2014
KM3	*Evliliğe Sağlıklı Başlangıç: Üreme Sağlığı*	Türkçe	T.C. Sağlık Bakanlığı	2014
EM3	*A Healthy Beggining on Marriage: Reproductive Health*	İngilizce	T.C. Sağlık Bakanlığı	2014

KM4	*Environment and Human Health*	İngilizce	Avrupa Çevre Ajansı	2013
EM4	*Çevre ve İnsan Sağlığı*	Türkçe	HASUDER	2016
KM5	*World Report on Disability*	İngilizce	WHO	2011
EM5	*Dünya Engellilik Raporu*	Türkçe	T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	2011

Bütünceye dahil edilen Sağlığı Kazanmak: Avrupa Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Önlenmesi ve Kontrolü Stratejisi başlıklı çalışma, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Avrupa Bölge Ofisi tarafından Gaining Health: The European Strategy for the Prevention and Control of Noncummunicable Diseases başlığıyla 2006 yılında yayınlanmış ve 2010 yılında Bakanlık tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Aynı şekilde e-kütüphane sisteminde bulunan *Bulaşıcı Olmayan Hastalıklarda Daha İyi Sonuçlar: Sağlık Sistemi İçi Zorluklar ve Fırsatlar, No: 2* başlıklı çalışma Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Avrupa Bölge Ofisi tarafından *Better Non-Communicable Disease Outcomes: Challenges and Opportunities for Health Systems, No: 2* başlığıyla 2014 yılında yayımlanmış ve Sağlık Bakanlığı Türk Halk Sağlığı kurumu tarafından aynı yıl Türkçeye çevrilmiştir.

Yine Sağlık Bakanlığı'nın e-kütüphane sisteminde bulunan *Evliliğe Sağlıklı Başlangıç: Üreme Sağlığı* başlıklı kitap, 2014 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından Türkçe hazırlanmış ve aynı yıl Bakanlık tarafından *A Healthy Beggining on Marriage: Reproductive Health* başlığıyla İngilizceye çevrilmiştir. Bu bağlamda Türkçeden İngilizceye yapılan çevirilerde basitleştirme tümeli de araştırılacaktır.

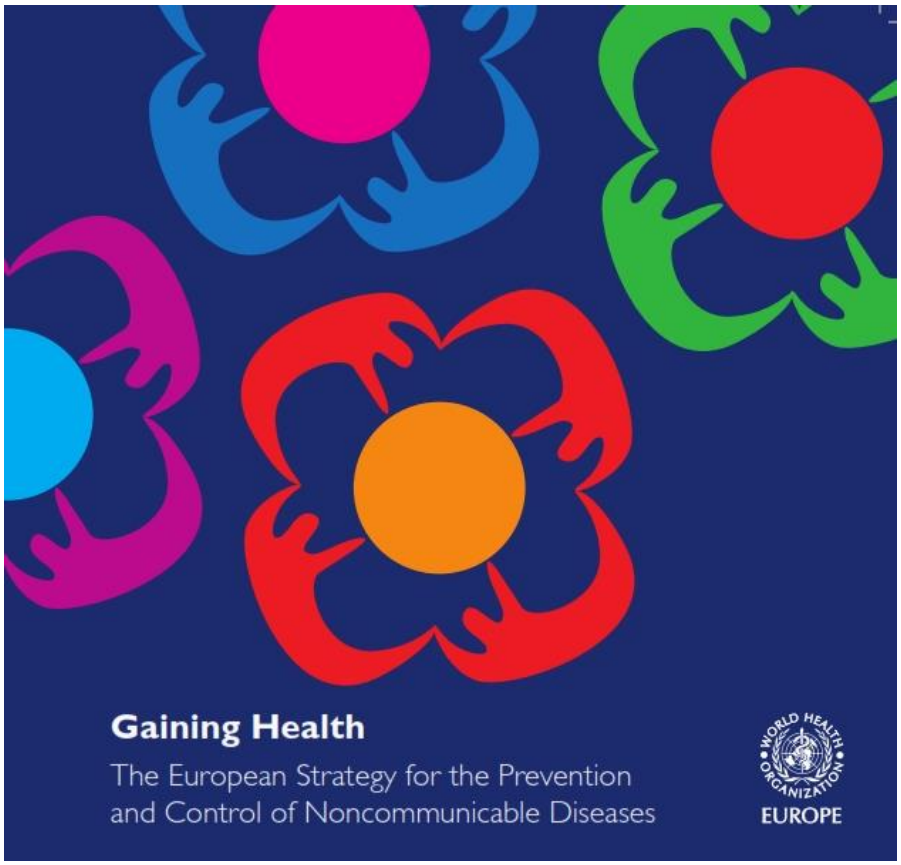
Bahsettiğimiz çalışmalar haricinde bakanlık e-kütüphane sistemi üzerinde bulunan çeviri eserler "Sağlık İstatistikleri Yıllığı" gibi istatistiksel verileri içeren eserler olduğu için tezin bütüncesine dahil edilmemiştir.

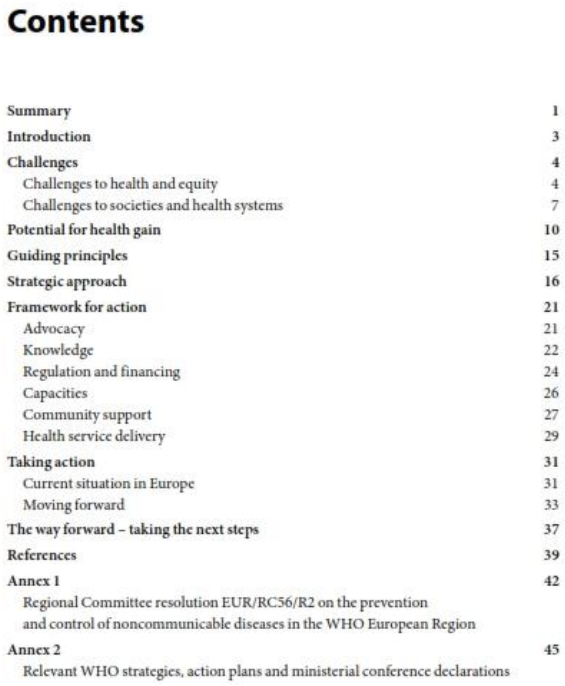
Bunların yanı sıra, Avrupa Çevre Ajansı (European Environment Agency) tarafından 2013 yılında hazırlanan *Environment and Human Health* başlıklı eser, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER) tarafından 2016 yılında *Çevre ve İnsan Sağlığı* başlığı altında çevrilmiş ve yayımlanmıştır. Bu eser de konusu itibariyle tezin bütüncesine dahil edilmiştir.

Aynı şekilde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 2011 yılında hazırlanan *World Report on Disability* başlıklı kitap, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından *Dünya Engellilik Raporu* başlığıyla 2011 yılında Türkçeye çevrilmiştir. Rapor dünyadaki engellilik ve engelli bireyler üzerine istatistiksel veriler sunmanın yanı sıra, engelliliğin tanımı, mevcut durumları, bu konudaki genel sağlık hizmetleri gibi bilgiler içerdiğinden metnin bütüncesine dahil edilmiştir.

Bu yayınları basitleştirme tümeli ve Nord tarafından öne sürülen çeviri yönergesi ve işlevsellik ışığı altında inceleyebiliriz.

Örnek Kaynak Metin 1 (KM1): *Gaining Health: The European Strategy for the Prevention and Control of Noncummunicable Diseases* (2006)

Contents

Summary	1
Introduction	3
Challenges	4
Challenges to health and equity	4
Challenges to societies and health systems	7
Potential for health gain	10
Guiding principles	15
Strategic approach	16
Framework for action	21
Advocacy	21
Knowledge	22
Regulation and financing	24
Capacities	26
Community support	27
Health service delivery	29
Taking action	31
Current situation in Europe	31
Moving forward	33
The way forward – taking the next steps	37
References	39
Annex 1	42
Regional Committee resolution EUR/RC56/R2 on the prevention and control of noncommunicable diseases in the WHO European Region	
Annex 2	45
Relevant WHO strategies, action plans and ministerial conference declarations	

Şekil 22: KM1'in Kapak ve İçindekiler Sayfası

Çeviri Yönergesi: Bulaşıcı olmayan hastalıkların önlenmesi ve kontrolüne yönelik Avrupa stratejisi

Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

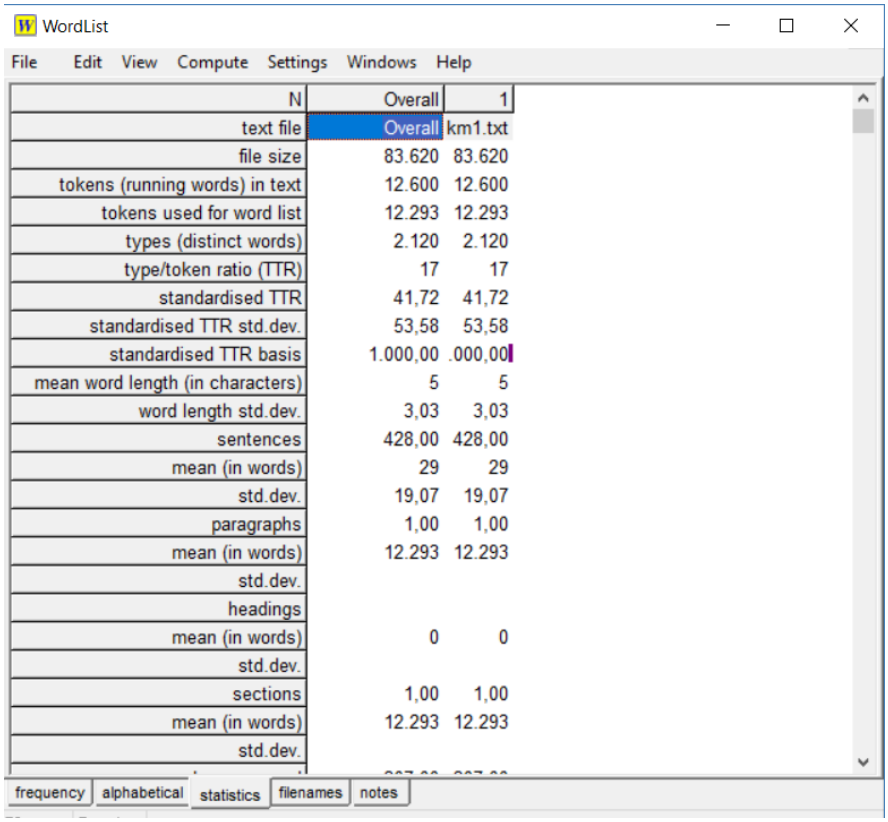
Hedef Kitle: Sağlık görevlileri, hastane çalışanları ve bulaşıcı olmayan hastalıkların önlenmesi hakkında bilgi almak isteyen bireyler

Yayın Yeri: Dünya Sağlık Örgütü'nün internet sayfasından da ücretsiz olarak erişilebilmesinin yanı sıra, Dünya Sağlık Örgütü ofisleri, halk sağlığı birimleri ve sağlık ile ilgili Avrupa ülkeleri bakanlıkları

Yayımlanma Nedeni: Yaşam kalitesini yükseltmek için bulaşıcı olmayan hastalıkların önlenmesi ve kontrolüne yönelik ortak bir strateji geliştirip eyleme

geçirmek, halkı kendi sağlıkları konusunda bilinçlendirmek, hükümetleri bu konuda bilinçlendirip buna yönelik halk sağlığı politikaları geliştirmeye teşvik etmek

KM1, tür/türce oranı, ortalama cümle uzunluğu ve sözcüksel yoğunluk açısından incelenirken, ön ve arka kapak sayfası, telif hakları bölümü, kaynakça ve ekler bölümü incelemeye dâhil edilmemiştir. Bu bölümler atıldıktan sonra metin WordSmith 4 yazılımı ile incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

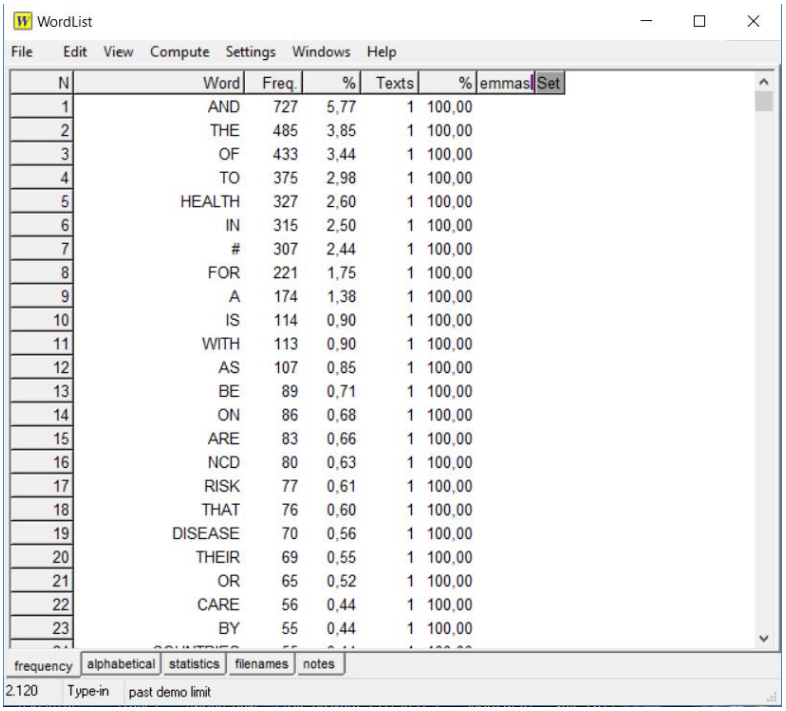

Şekil 23: KM1'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi

Sonuçları kaynak metne yöneteceğimiz sorular bağlamında inceleyecek olursak şunları söyleyebiliriz:

1- Metin içinde toplam 12,600 türce (tokens (running words) in text) ve 2,120 tür (types (distinct words)) bulunduğunu görmekteyiz. Tür/türce oranı (TTR) %17 olarak bulunmuştur. Buradan metnin basit bir dille yazılmış olduğunu söyleyebiliriz.

2- Ortalama cümle uzunluğu ise %29 olarak bulunmuştur.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmasl Set
1	AND	727	5,77	1	100,00	
2	THE	485	3,85	1	100,00	
3	OF	433	3,44	1	100,00	
4	TO	375	2,98	1	100,00	
5	HEALTH	327	2,60	1	100,00	
6	IN	315	2,50	1	100,00	
7	#	307	2,44	1	100,00	
8	FOR	221	1,75	1	100,00	
9	A	174	1,38	1	100,00	
10	IS	114	0,90	1	100,00	
11	WITH	113	0,90	1	100,00	
12	AS	107	0,85	1	100,00	
13	BE	89	0,71	1	100,00	
14	ON	86	0,68	1	100,00	
15	ARE	83	0,66	1	100,00	
16	NCD	80	0,63	1	100,00	
17	RISK	77	0,61	1	100,00	
18	THAT	76	0,60	1	100,00	
19	DISEASE	70	0,56	1	100,00	
20	THEIR	69	0,55	1	100,00	
21	OR	65	0,52	1	100,00	
22	CARE	56	0,44	1	100,00	
23	BY	55	0,44	1	100,00	

Şekil 24: KM1'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- Metin içinde geçen sözcüklerin kullanım sıklıklarına baktığımızda, en çok kullanılan sözcüklerin dil bilgisel sözcükler olduğunu görmekteyiz. "And" "the", "of" ve "to" dil bilgisel sözcükleri, metnin içinde en sık kullanılan sözcüklerde ilk dört sırada bulunmaktadır. Bunların ardından metnin alanıyla da ilişkili olarak "health" içerik sözcüğü kullanılmıştır. 7. sırada bulunan "#" sembolü ise metin içinde kullanılan rakamları ifade etmektedir. Fakat en sık geçen ilk 15 sözcüğün 14'ü, dil bilgisel sözcüklerden oluşmaktadır.

4- Metin, "Times New Roman" fontu kullanılarak 11 puntoda yazılmıştır. Okuma için uygun boyutun en az 8 punto olduğu göz önünde bulundurulursa, metnin puntosunun uygun boyutta olduğu söylenebilir.

5- KM1, bir stratejik plan metni olduğundan metinde herhangi bir resim kullanılmamıştır. Metnin içinde konuyla alakalı tablolar ve şekiller bulunmaktadır.

6- KM1, yarı-bilimsel metin düzeyindedir. Metin içinde tıp diline özgü Grekçe ve Latinceden geçen sözcükler çok fazla kullanılmamamıştır. Ancak yine de günlük dilde yazıldığını söyleyemeyiz. Metnin esas hedef kitlesi sağlık personelleri olduğu için çok basit bir dil kullanılmamıştır. Ancak bu konuda bilgi almak isteyen alan dışından kimselere de ulaşma amacı taşıdığından alana özgü terminolojilerin sıklıkla kullanılmasından kaçınılmıştır.

7- Metin hem esas hedef kitlesi, hem de alan dışından diğer bireyler için anlaşılır düzeydedir. Cümleler çok uzun kurulmamıştır. Terimler ve terminoloji genellikle herkes tarafından anlaşılabilenlerden seçilmiştir. Metinde önemli hususlar koyu şekilde verilmiş böylece önem arzeden hususlara dikkat çekilmesi amaçlanmıştır.

Metnin Sağlık Bakanlığı tarafından 2010 yılında yapılan çevirisini inceleyecek olursak şu sonuçlara ulaşabiliriz:

Örnek Erek Metin 1 (EM1): Sağlığı Kazanmak: Avrupa Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Önlenmesi ve Korunması Stratejisi (2010)

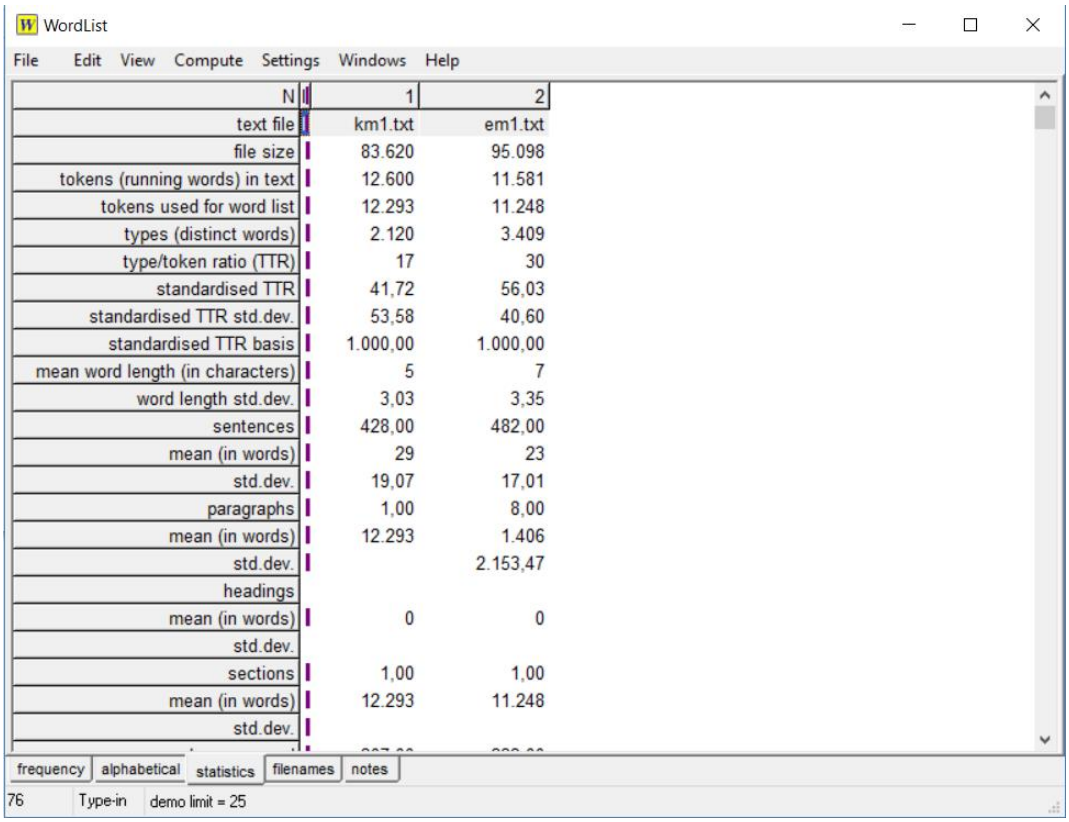

İçindekiler

Türkçe Baskı Önsözü ... **1**
Özet ... **3**
Giriş ... **5**
Sorunlar ... **6**
Sağlık ve hakkaniyetle ilgili sorunlar ... 6
Toplumlar ve sağlık sistemleri ile ilgili sorunlar ... 9
Sağlık kazanımına yönelik potansiyel ... **12**
Yol gösterici ilkeler ... **17**
Stratejik yaklaşım ... **18**
Eylem çerçevesi ... **23**
Savunma ... 23
Bilgi ... 25
Düzenleme ve finansman ... 27
Kapasiteler ... 29
Toplum desteği ... 30
Sağlık hizmeti sunumu ... 32
Harekete geçmek ... **34**
Avrupa'da mevcut durum ... 34
İleri gitmek ... 36
Önümüzdeki yol - sonraki adımları atmak ... **40**
Kaynaklar ... **42**
Ek 1
DSÖ Avrupa Bölgesinde bulaşıcı olmayan hastalıkların önlenmesi ve kontrolü konulu
EUR/RC56/R2 sayılı Bölge Komitesi kararı ... 46
Ek 2
İlgili DSÖ stratejileri, eylem planları ve bakanlık konferansı bildirileri ... 50

Şekil 25: EM1'in kapak ve içindekiler sayfası

Erek metin de kaynak metinle aynı hedefler doğrultusunda bulaşıcı olmayan hastalıklara yönelik ortak bir strateji çerçevesi oluşturmak ve sağlık personelini ve konuyla ilgili halkı bilinçlendirmek için Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. EM1'i incelerken KM1'de olduğu gibi, ön ve arka kapak sayfası, telif hakları bölümü, kaynakça ve ekler bölümü incelemeye dâhil edilmemiştir. Kaynak metinden ayrı olarak Türkçe baskıda bulunan "Türkçe Baskıya Önsöz" bölümü de incelemeden çıkarılmıştır. Bu bölümler çıkarıldıktan sonra metni inceleyecek olursak şunları söyleyebiliriz:

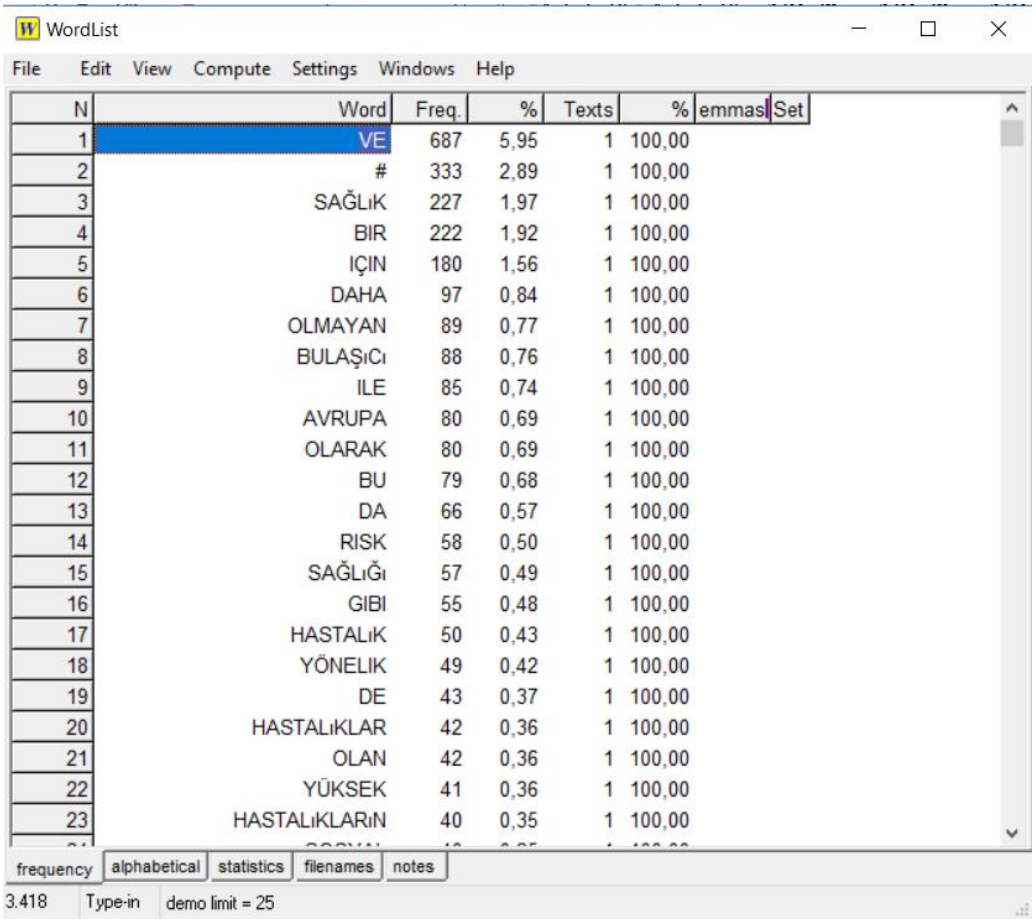

N	1	2
text file	km1.txt	em1.txt
file size	83.620	95.098
tokens (running words) in text	12.600	11.581
tokens used for word list	12.293	11.248
types (distinct words)	2.120	3.409
type/token ratio (TTR)	17	30
standardised TTR	41,72	56,03
standardised TTR std.dev.	53,58	40,60
standardised TTR basis	1.000,00	1.000,00
mean word length (in characters)	5	7
word length std.dev.	3,03	3,35
sentences	428,00	482,00
mean (in words)	29	23
std.dev.	19,07	17,01
paragraphs	1,00	8,00
mean (in words)	12.293	1.406
std.dev.		2.153,47
headings		
mean (in words)	0	0
std.dev.		
sections	1,00	1,00
mean (in words)	12.293	11.248
std.dev.		

Şekil 26: KM1 ve EM1'in WordSmith Yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun karşılıklı incelemesi

1- EM1'in sonuçlarına baktığımızda metin içinde toplam 11,581 türce ve 3,409 tür bulunduğunu görmekteyiz. Tür/türce oranı %30'tur. Buradan metnin erek metne

göre kısaltıldığı, fakat erek metne kıyasla daha fazla farklı sözcük barındırdığı sonucunu çıkarabiliriz.

2- Ortalama cümle uzunluğu ise %23 olarak bulunmuştur. KM1'de bu oran %29 iken EM1'de düşüş göstermiştir. Metinler içinde bulunan cümle sayılarına baktığımızda 54 cümlenin bölündüğünü görmekteyiz.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmasl	Set
1	VE	687	5,95	1	100,00		
2	#	333	2,89	1	100,00		
3	SAĞLıK	227	1,97	1	100,00		
4	BIR	222	1,92	1	100,00		
5	IÇIN	180	1,56	1	100,00		
6	DAHA	97	0,84	1	100,00		
7	OLMAYAN	89	0,77	1	100,00		
8	BULAŞıCı	88	0,76	1	100,00		
9	ILE	85	0,74	1	100,00		
10	AVRUPA	80	0,69	1	100,00		
11	OLARAK	80	0,69	1	100,00		
12	BU	79	0,68	1	100,00		
13	DA	66	0,57	1	100,00		
14	RISK	58	0,50	1	100,00		
15	SAĞLıĞı	57	0,49	1	100,00		
16	GIBI	55	0,48	1	100,00		
17	HASTALıK	50	0,43	1	100,00		
18	YÖNELIK	49	0,42	1	100,00		
19	DE	43	0,37	1	100,00		
20	HASTALıKLAR	42	0,36	1	100,00		
21	OLAN	42	0,36	1	100,00		
22	YÜKSEK	41	0,36	1	100,00		
23	HASTALıKLARıN	40	0,35	1	100,00		

Şekil 27: EM1'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- EM1'in sözcük yoğunluğuna baktığımızda metin içinde en sık geçen sözcüğün "ve" dil bilgisel sözcüğü olduğunu görmekteyiz. Bunu "#" ile ifade edilen rakamlar takip etmektedir. Fakat KM1'e oranla metinde içerik sözcüklerinin daha sık kullanıldığını görmekteyiz. KM1'de, en sık kullanılan 15 sözcüğün 2'si içerik sözcükleriyken EM1'de "sağlık", "bulaşıcı", "Avrupa" ve "risk" gibi içerik

sözcükleri ilk 15 sıranın tamamını kapsar. Bu durum tür/türce oranının EM1'de KM1'den daha yüksek çıkması sonucuyla da tutarlılık göstermektedir.

4- EM1, "Arial" yazı fontunda 11 punto olarak hazırlanmıştır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi okuma için minimum punto 8 olduğundan metnin okunabilir büyüklükte olduğunu söyleyebiliriz.

5- EM1'de de herhangi resim ya da grafik bulunmamaktadır. Konu ile ilişkili tablolar ve şekillere yer verilmiştir.

6- EM1, KM1 ile uyumlu bir şekilde aynı tasarım ve düzeni kullanmıştır. Yalnızca yazı fontunu değiştirerek yazı boyutu daha büyümüş ve daha kolay okuma sağlanmıştır.

7- EM1, KM1 gibi yarı-bilimsel düzeyde hazırlanmıştır. Kaynak metinle benzer şekilde yoğun terim ve terminoloji içermez. Her kesimden birey için anlaşılır bir üslup tercih edilmiştir.

8- EM1 de benzer şekilde hem esas hedef kitlesi, hem de alan dışından diğer bireyler için anlaşılır düzeydedir. Cümleler çok uzun değildir, hatta cümle sayısının KM1'den fazla çıkması, bizi bu cümlelerin bölündüğü ya da yeni cümleler eklendiği sonucuna götürmektedir. Herkes tarafından anlaşılabilir terim ve terminoloji tercih edilmiştir. Hatta EM1'de, KM1'de bulunmayan açıklamalar da metne eklenmiştir. Örneğin, KM1'de "Challenges" bölümünde "non- communicable diseases" terimi için kullanılan "NCD" kısaltmasının herhangi bir açıklaması geçmezken, EM1'de "Sorunlar" başlığı altında bu terimin karşılığı olan "BOH" kısaltmasına dipnotta "Bulaşıcı olmayan hastalıklar" açıklaması eklenmiştir. Bunların yanı sıra KM1 ile uyumlu bir şekilde EM1'de önemli hususlar koyu şekilde verilmiş, böylece önem arzeden hususlara dikkat çekilmesi amaçlanmıştır.

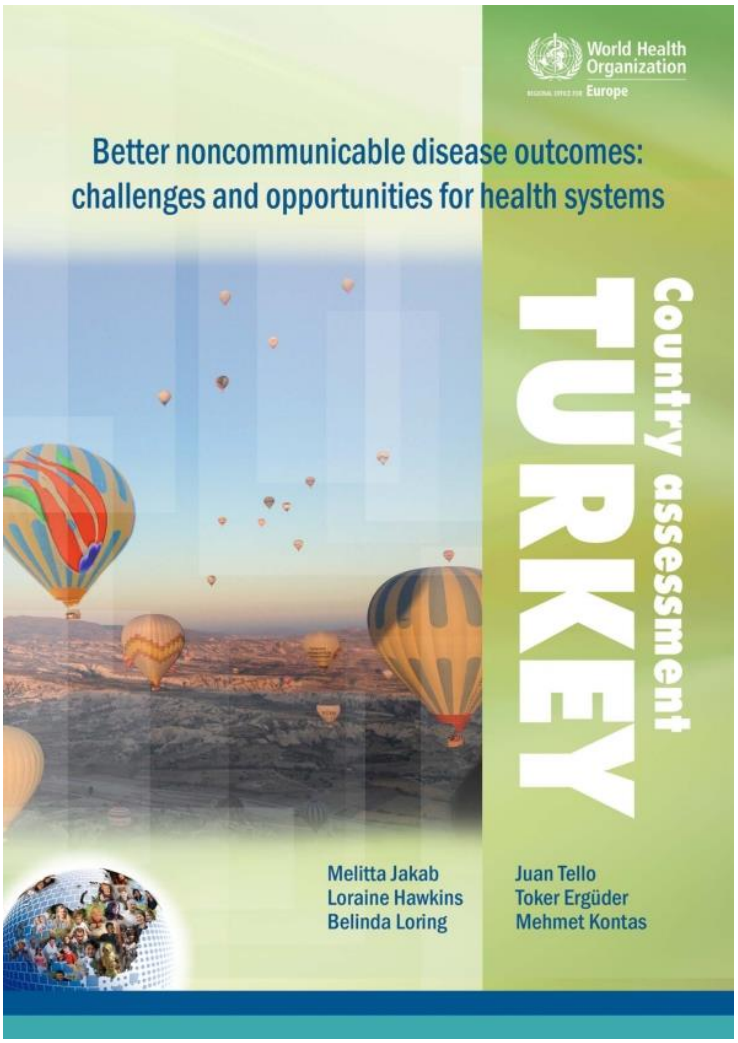
9- KM1'de verilmek istenen temel bilgiler, bulaşıcı olmayan hastalıklar ile ilgili sorunlarla buna yönelik stratejik yaklaşım ve bu konuda ortaya konacak eylem

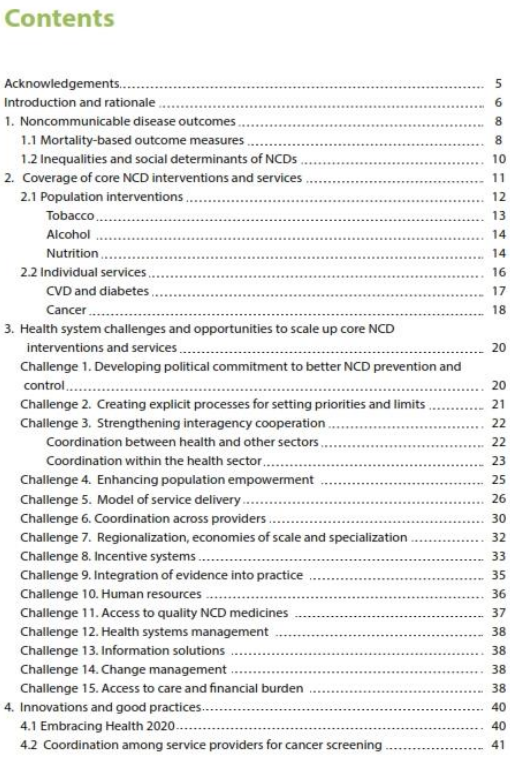
planıdır. EM1 de benzer mesajları, benzer vurgularla ortaya koymuş ve verilen diğer bilgilerden öncelikli duruma yükseltmiştir.

KM1 ve EM1'i karşılaştırdığımızda, EM1'in daha kısa, fakat daha yoğun sözcük barındırdığını gözlemlemekteyiz. Ancak daha kısa cümleler kurulduğunu söyleyebiliriz. Buradan çevirmenlerin çıkarma yoluna gittiği sonucu çıkartılabilir. Ayrıca her ne kadar daha farklı türde sözcükler barındırsa da ortalama cümle uzunluğunun daha kısa olması sebebiyle basitleştime tümeline bu metinde rastladığımızı iddia edebiliriz. Çünkü basitleştirme tümeli sadece sözcük seçimlerinde değil, daha önce de bahsettiğimiz gibi uzun cümlelerin bölünmesi yoluyla da karşımıza çıkabilmektedir. Basitleştirme tümeline yönelik bir diğer bulguysa toplam cümle sayılarının EM1'de artış göstermesidir. Bu durum bizi erek metni daha basit ve anlaşılır kılmak için metne yeni cümleler eklendiği sonucuna da götürmektedir.

Metinleri işlevsel boyutta değerlendirdiğimizde EM1'in KM1'in düzenine uygun bir şekilde hazırlandığını söyleyebiliriz. Fakat EM1'de okunabilirlik daha yüksektir (yazı puntosu aynı kalmış, fakat fontu değiştirilerek daha büyük yazılar elde edilmiştir). Dil düzeyleri aynı olduğu için içerik basitleştirmesine yönelik herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Her iki metin de hitap ettiği kitle için anlaşılır düzeydedir ve ana mesaj her iki metinde de ön plana çıkarılmıştır.

Örnek Kaynak Metin 2 (KM2): *Better Noncommunicable Disease Outcomes: Challenges and Opportunities for Health Systems* (2014)

Contents

Acknowledgements ... 5
Introduction and rationale ... 6
1. Noncommunicable disease outcomes ... 8
1.1 Mortality-based outcome measures ... 8
1.2 Inequalities and social determinants of NCDs ... 10
2. Coverage of core NCD interventions and services ... 11
2.1 Population interventions ... 12
Tobacco ... 13
Alcohol ... 14
Nutrition ... 14
2.2 Individual services ... 16
CVD and diabetes ... 17
Cancer ... 18
3. Health system challenges and opportunities to scale up core NCD interventions and services ... 20
Challenge 1. Developing political commitment to better NCD prevention and control ... 20
Challenge 2. Creating explicit processes for setting priorities and limits ... 21
Challenge 3. Strengthening interagency cooperation ... 22
Coordination between health and other sectors ... 22
Coordination within the health sector ... 23
Challenge 4. Enhancing population empowerment ... 25
Challenge 5. Model of service delivery ... 26
Challenge 6. Coordination across providers ... 30
Challenge 7. Regionalization, economies of scale and specialization ... 32
Challenge 8. Incentive systems ... 33
Challenge 9. Integration of evidence into practice ... 35
Challenge 10. Human resources ... 36
Challenge 11. Access to quality NCD medicines ... 37
Challenge 12. Health systems management ... 38
Challenge 13. Information solutions ... 38
Challenge 14. Change management ... 38
Challenge 15. Access to care and financial burden ... 38
4. Innovations and good practices ... 40
4.1 Embracing Health 2020 ... 40
4.2 Coordination among service providers for cancer screening ... 41

Şekil 28: KM2'nin kapak ve içindekiler sayfası

Çeviri Yönergesi: Bulaşıcı olmayan hastalıklara yönelik Türkiye değerlendirmesi

Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

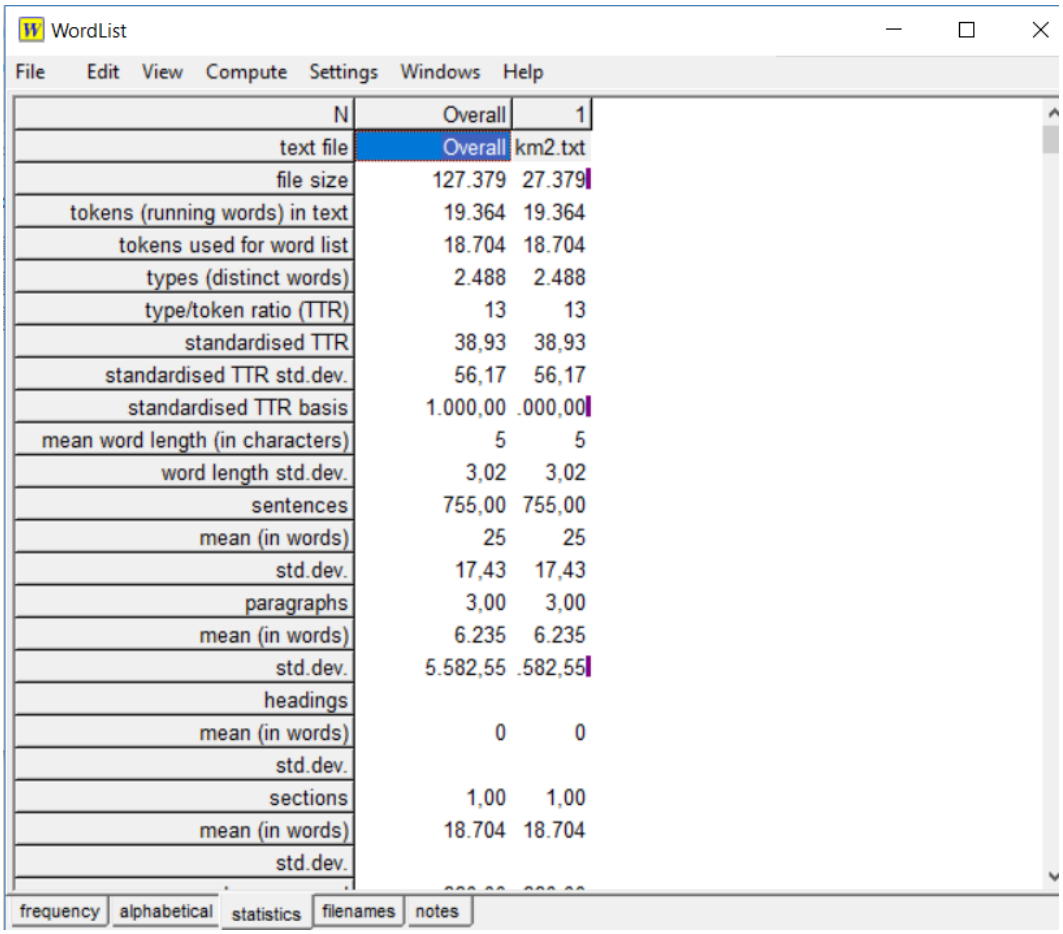
Hedef Kitle: Sağlık personeli, ilgili bakanlıkların personelleri ve hastane çalışanları

Yayın Yeri: Dünya Sağlık Örgütü'nün internet sitesinden de erişilebileceği gibi ilgili bölge ofislerinden ve bakanlıklardan ücretsiz olarak temin edilebilir.

Metnin Ortamı: Basılı yayın

Yayımlanma Nedeni: Sağlık sistemini güçlendirip eyleme geçilebilir politik tavsiyeler ortaya koymak ve bulaşıcı olmayan hastalıklara ilişkin ortak engelleri ortadan kaldırmaya yönelik yaklaşımları, bilgi ve deneyimleri paylaşmak.

KM2, tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğu açısından incelenirken, ön ve arka kapak sayfası, telif hakları bölümü, teşekkür, kaynakça ve ekler bölümü incelemeye dâhil edilmemiştir. Bu bölümler atıldıktan sonra metnin WordSmith 4 yazılımı ile incelenmesi şu şekildedir:

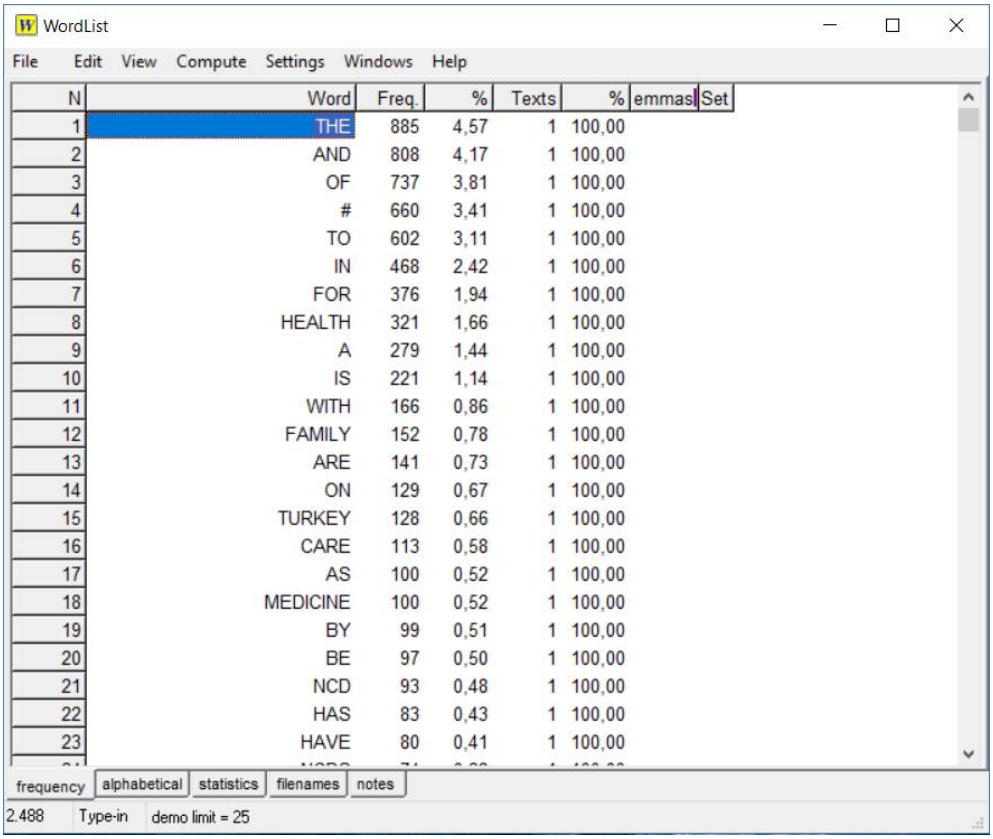

N	Overall	1
text file	Overall	km2.txt
file size	127.379	27.379
tokens (running words) in text	19.364	19.364
tokens used for word list	18.704	18.704
types (distinct words)	2.488	2.488
type/token ratio (TTR)	13	13
standardised TTR	38,93	38,93
standardised TTR std.dev.	56,17	56,17
standardised TTR basis	1.000,00	.000,00
mean word length (in characters)	5	5
word length std.dev.	3,02	3,02
sentences	755,00	755,00
mean (in words)	25	25
std.dev.	17,43	17,43
paragraphs	3,00	3,00
mean (in words)	6.235	6.235
std.dev.	5.582,55	.582,55
headings		
mean (in words)	0	0
std.dev.		
sections	1,00	1,00
mean (in words)	18.704	18.704
std.dev.		

Şekil 29:KM2'nin WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi

Sonuçları kaynak metne yönelteceğimiz sorular bağlamında incelediğimizde şu verilere ulaşabiliriz:

1- Metin içinde toplam 19,364 türce ve 2,488 tür bulunduğunu görmekteyiz. Tür/türce oranı %13 olarak tespit edilmiştir. Buradan metnin basit bir dille yazılmış olduğunu söyleyebiliriz.

2- Metinde ortalama cümle uzunluğu ise %25 olarak bulunmuştur.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	THE	885	4,57	1	100,00		
2	AND	808	4,17	1	100,00		
3	OF	737	3,81	1	100,00		
4	#	660	3,41	1	100,00		
5	TO	602	3,11	1	100,00		
6	IN	468	2,42	1	100,00		
7	FOR	376	1,94	1	100,00		
8	HEALTH	321	1,66	1	100,00		
9	A	279	1,44	1	100,00		
10	IS	221	1,14	1	100,00		
11	WITH	166	0,86	1	100,00		
12	FAMILY	152	0,78	1	100,00		
13	ARE	141	0,73	1	100,00		
14	ON	129	0,67	1	100,00		
15	TURKEY	128	0,66	1	100,00		
16	CARE	113	0,58	1	100,00		
17	AS	100	0,52	1	100,00		
18	MEDICINE	100	0,52	1	100,00		
19	BY	99	0,51	1	100,00		
20	BE	97	0,50	1	100,00		
21	NCD	93	0,48	1	100,00		
22	HAS	83	0,43	1	100,00		
23	HAVE	80	0,41	1	100,00		

Şekil 30: KM2'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- Metin içinde kullanılan sözcüklerin yoğunluklarına baktığımızda, en sık kullanılan sözcüklerin dil bilgisel sözcükler olduğunu ve "#" ile gösterilen rakamlardan oluştuğunu görmekteyiz. Metinde en sık kullanılan 15 sözcük içinde içerik sözcükleri olarak "health", "family" ve Turkey" sözcükleri geçmektedir.

4- Metin "Times New Roman" fontuyla 12 puntoda yazılmıştır. Okuma için uygun boyuttadır.

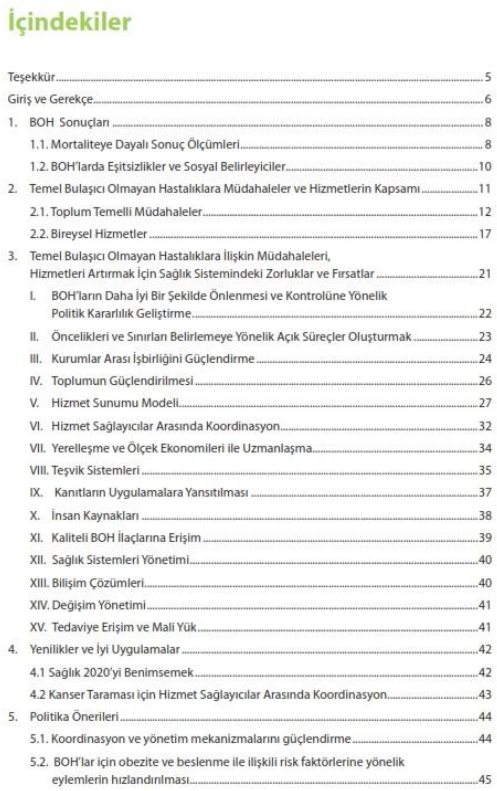
5- Metinde, içerikle alakalı grafikler bulunmaktadır. Ayrıca “Model of Service Delivey” bölümünde Malatya Aile Sağlığı Merkezi’nde bulunan engelli rampası ve sıra numarötünün resimleri konu ile ilişkili örnek olarak sunulmuştur.

6- KM2, yarı-bilimsel dil düzeyindedir. Metin içinde Grekçe ve Latinceden geçen sözcüklere çok fazla rastlanmaz. Buna rağmen günlük dilde, yani popüler düzeyde yazıldığı da söylenemez. Metnin esas hedef kitlesi sağlık personelleri olduğu için çok basit bir dil kullanılmamıştır. Ancak bu konuda bilgi almak isteyen, sağlık sistemlerine yönelik Türkiye örneği için verilen tavsiyeleri gözden geçirmek ya da kendine uygulamak isteyen bireyler ya da kurumlara da ulaşma amacı taşıdığından alana özgü terminolojilerin sıklıkla kullanılmasından kaçınılmıştır.

7- KM2, hitap ettiği kesim için yeterince anlaşılır düzeydedir. Terimler herkes tarafından anlaşılabilenlerden seçilmiştir ve uzun cümleler kurulmasından kaçınılmıştır.

Metnin Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan çevirisini şu şekilde incelenebilir:

Örnek Erek Metin 2 (EM2): *Bulaşıcı Olmayan Hastalıklarda Daha İyi Sonuçlar: Sağlık Sistemi İçin Zorluklar ve Fırsatlar* (2014)

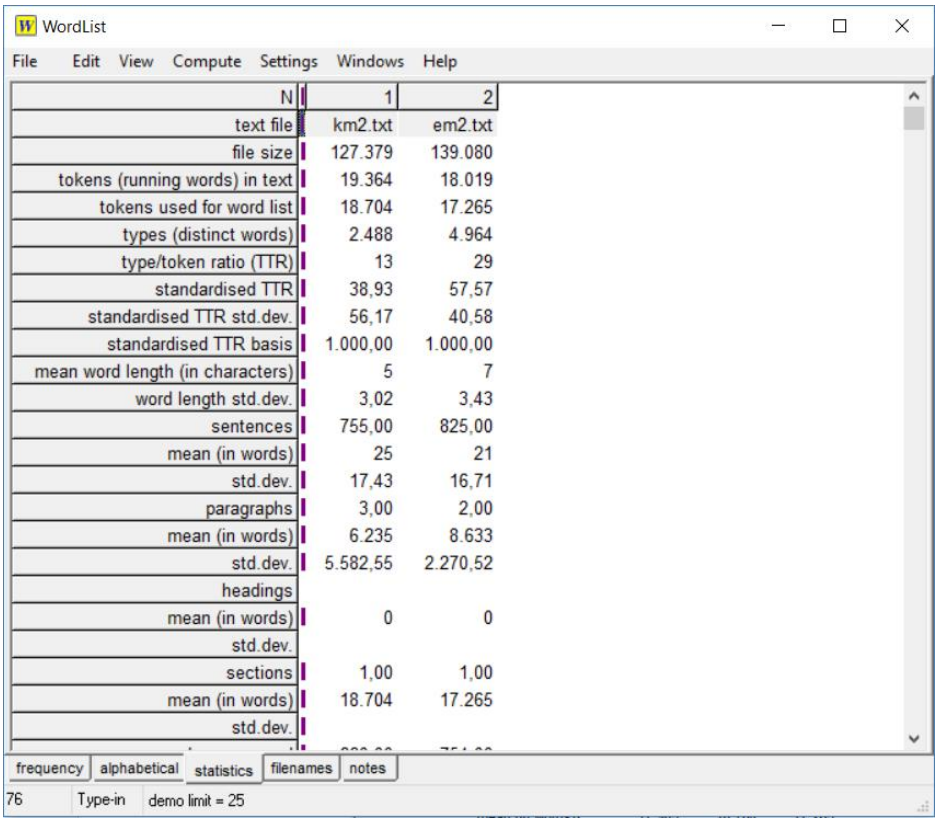

İçindekiler

Teşekkür 5
Giriş ve Gerekçe 6
1. BOH Sonuçları 8
1.1. Mortaliteye Dayalı Sonuç Ölçümleri 8
1.2. BOH'larda Eşitsizlikler ve Sosyal Belirleyiciler 10
2. Temel Bulaşıcı Olmayan Hastalıklara Müdahaleler ve Hizmetlerin Kapsamı 11
2.1. Toplum Temelli Müdahaleler 12
2.2. Bireysel Hizmetler 17
3. Temel Bulaşıcı Olmayan Hastalıklara İlişkin Müdahaleleri, Hizmetleri Artırmak İçin Sağlık Sistemindeki Zorluklar ve Fırsatlar 21
I. BOH'ların Daha İyi Bir Şekilde Önlenmesi ve Kontrolüne Yönelik Politik Kararlılık Geliştirme 22
II. Öncelikleri ve Sınırları Belirlemeye Yönelik Açık Süreçler Oluşturmak 23
III. Kurumlar Arası İşbirliğini Güçlendirme 24
IV. Toplumun Güçlendirilmesi 26
V. Hizmet Sunumu Modeli 27
VI. Hizmet Sağlayıcılar Arasında Koordinasyon 32
VII. Yerelleşme ve Ölçek Ekonomileri ile Uzmanlaşma 34
VIII. Teşvik Sistemleri 35
IX. Kanıtların Uygulamalara Yansıtılması 37
X. İnsan Kaynakları 38
XI. Kaliteli BOH İlaçlarına Erişim 39
XII. Sağlık Sistemleri Yönetimi 40
XIII. Bilişim Çözümleri 40
XIV. Değişim Yönetimi 41
XV. Tedaviye Erişim ve Mali Yük 41
4. Yenilikler ve İyi Uygulamalar 42
4.1 Sağlık 2020'yi Benimsemek 42
4.2 Kanser Taraması için Hizmet Sağlayıcılar Arasında Koordinasyon 43
5. Politika Önerileri 44
5.1. Koordinasyon ve yönetim mekanizmalarını güçlendirme 44
5.2. BOH'lar için obezite ve beslenme ile ilişkili risk faktörlerine yönelik eylemlerin hızlandırılması 45

Şekil 31: EM2'nin içindekiler tablosu

Erek metin de kaynak metinle aynı hedefler doğrultusunda yazılmıştır. Sağlık sistemini güçlendirmeye yönelik Dünya Sağlık Örgütü'nün tavsiyelerini ortaya koymak ve Türkçede bunu yaymak amacı taşımaktadır. Bulaşıcı olmayan hastalıklara yönelik ortak bir strateji çerçevesi oluşturmak, sağlık personelini ve konuyla ilgili halkı bilinçlendirmek için Sağlık Bakanlığı tarafından çevirisi yapılmıştır. EM1'i incelerken KM1'de olduğu gibi, ön ve arka kapak sayfası, telif hakları bölümü, kaynakça ve ekler bölümü incelemeye dâhil edilmemiştir. Bu bölümler çıkartıldıktan sonra metni inceleyecek olursak;

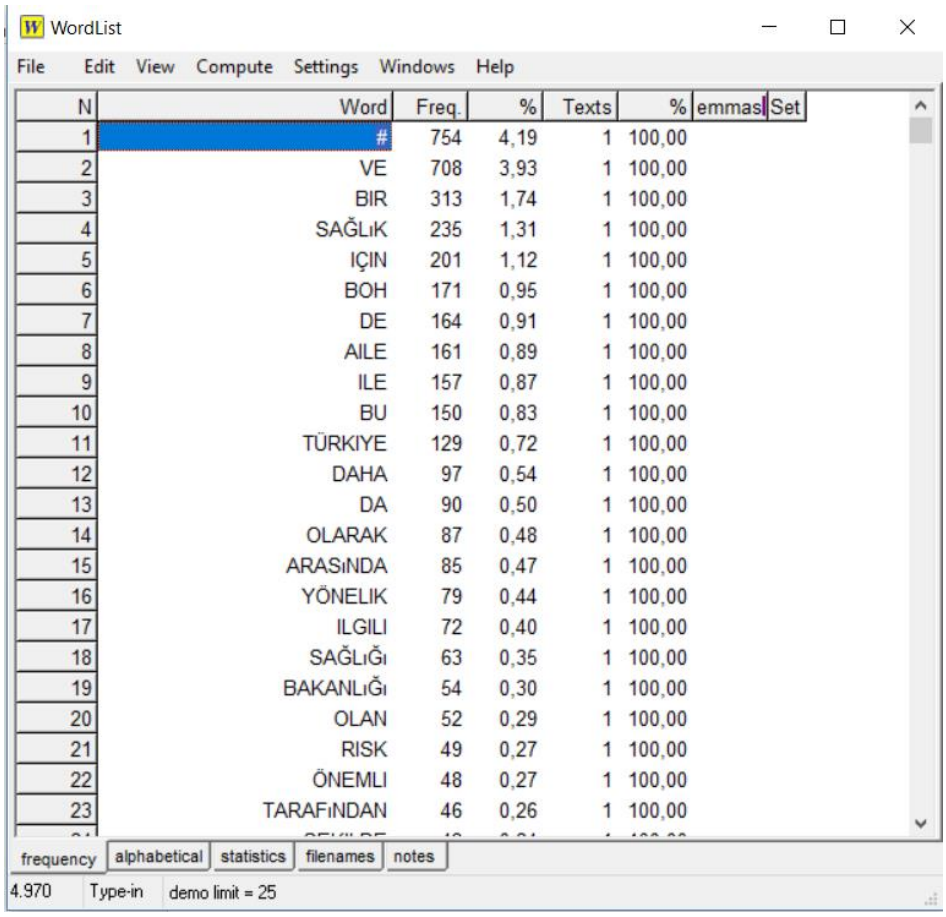

N	1	2
text file	km2.txt	em2.txt
file size	127.379	139.080
tokens (running words) in text	19.364	18.019
tokens used for word list	18.704	17.265
types (distinct words)	2.488	4.964
type/token ratio (TTR)	13	29
standardised TTR	38,93	57,57
standardised TTR std.dev.	56,17	40,58
standardised TTR basis	1.000,00	1.000,00
mean word length (in characters)	5	7
word length std.dev.	3,02	3,43
sentences	755,00	825,00
mean (in words)	25	21
std.dev.	17,43	16,71
paragraphs	3,00	2,00
mean (in words)	6.235	8.633
std.dev.	5.582,55	2.270,52
headings		
mean (in words)	0	0
std.dev.		
sections	1,00	1,00
mean (in words)	18.704	17.265
std.dev.		

Şekil 32: KM2 ve EM2'in WordSmith Yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun karşılıklı incelenmesi

EM2'yi belirlenen sorulara göre inceleyecek olursak şu sonuçlara ulaşabiliriz:

1- Sonuçlarda da görüldüğü üzere EM2'de toplam 18,019 türce ve 4,964 tür bulunmaktadır. KM2'ye oranla daha kısa bir metin oluşturulduğunu görmekteyiz. EM2'nin KM2'ye göre daha fazla tür bulundurması, tür/türce oranının %29 çıkmasına neden olmuştur. Bundan dolayı metinde sözcüksel basitleştirmeye rastlandığını söyleyemeyiz.

2- Ortalama cümle uzunluğu KM2'de %25 iken bu oran EM2'de %21'e düşmüştür. Dolayısıyla bu metinde de bir önceki örnekte olduğu gibi söz dizimsel basitleştirmeye başvurulduğu söylenebilir.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmasi Set
1	#	754	4,19	1	100,00	
2	VE	708	3,93	1	100,00	
3	BIR	313	1,74	1	100,00	
4	SAĞLıK	235	1,31	1	100,00	
5	IÇIN	201	1,12	1	100,00	
6	BOH	171	0,95	1	100,00	
7	DE	164	0,91	1	100,00	
8	AILE	161	0,89	1	100,00	
9	ILE	157	0,87	1	100,00	
10	BU	150	0,83	1	100,00	
11	TÜRKIYE	129	0,72	1	100,00	
12	DAHA	97	0,54	1	100,00	
13	DA	90	0,50	1	100,00	
14	OLARAK	87	0,48	1	100,00	
15	ARASıNDA	85	0,47	1	100,00	
16	YÖNELIK	79	0,44	1	100,00	
17	ILGILI	72	0,40	1	100,00	
18	SAĞLIĞı	63	0,35	1	100,00	
19	BAKANLIĞı	54	0,30	1	100,00	
20	OLAN	52	0,29	1	100,00	
21	RISK	49	0,27	1	100,00	
22	ÖNEMLI	48	0,27	1	100,00	
23	TARAFıNDAN	46	0,26	1	100,00	

Şekil 33: EM2'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- EM2'nin sözcük yoğunluğuna baktığımızda en sık kullanılan sözcüklerin rakamlar olduğunu görmekteyiz. Bunu "ve" ile "bir" dil bilgisel sözcükleri takip etmektedir. Metinde en sık kullanılan 15 sözcük arasında "sağlık", "boh", "aile" ve "Türkiye" içerik sözcükleri geçmektedir. KM2'de ilk 15 sözcük içinde üç tane içeriksel sözcük bulunurken, EM2'de bu sayının dörde çıkması, EM2'nin sözcüksel yoğunluğunun daha yüksek olduğuna işaret eder.

4- EM2 de KM2 gibi "Times New Roman" fontuyla 12 puntoda yazılmıştır ve okuma için uygun büyüklüktedir.

5- EM2'de metnin içeriğine uygun olarak grafikler kullanılmış ve "Hizmet Sunumu Modeli" bölümünde Malatya Aile Sağlığı Merkezi'nde bulunan engelli rampası ve sıra numarötürünün resimleri örnek olarak verilmiştir.

6- EM2, içerik bölümünde KM2'nin tasarım ve düzenine sadık kalmıştır. Bilgiler aynı düzende verilmiş, örnekler, grafikler ve resimler aynı şekilde aktarılmıştır. Yalnızca KM2'nin kapak resmi kullanılmamış, sadece başlık aktarılmıştır.

7- EM2'de KM2 ile aynı şekilde yarı-bilimsel dil düzeyindedir. Benzer şekilde yoğun terim ve terminoloji kullanımı yoktur. Alandan uzman kişilerin yanı sıra her kesimden bireye hitap etmektedir.

8- EM2, hem alanda uzman kişiler, hem de alan dışından bireyler için anlaşılabilir düzdedir.

9- KM2'de verilmek istenen bilgi, Bulaşıcı Olmayan Hastalıklarla (BOH) mücadelede Türkiye'nin başarılarını ve bu mücadelede karşı karşıya kaldığı zorlukları ele almaktadır. Sigara kullanımı, alkol tüketimi, diyabet, obezite ve kanser gibi hastalıkları içeren bulaşıcı olmayan hastalıklar kapsamında Türkiye'nin gelecek nesillerinin bu sağlık poblemlerinin üstesinden nasıl geleceğine yönelik politika önerileri sunulmaktadır. EM2'de de aynı şekilde bu hususlar ön plana çıkarılmış ve kaynak metnin iletmek istediği mesajın öncelik durumuna sadık kalınmıştır.

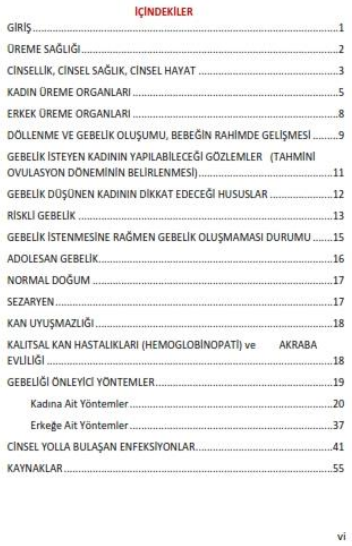
Sonuç olarak KM2 ve EM2'yi karşılıklı değerlendirecek olursak, tür/türce oranı ve sözcüksel yoğunluk bakımından EM2'de KM2'ye göre daha yüksek oranlarla karşılaşılması, EM2'de sözcüksel basitleştirmenin bulunmadığını göstermektedir. Benzer şekilde hem kaynak metnin, hem de erek metnin aynı dil düzeyinde, yani yarı-bilimsel dil düzeyinde olması, EM2'de içerik basitleştirmesine başvurulmadığına işaret etmektedir. Fakat diğer taraftan, ortalama cümle uzunluğu EM2'de %4'lük bir düşüş göstermiştir. EM2'de KM2'ye göre 70 adet daha fazla cümle bulunmaktadır. Bu durumdan EM2'de cümlelerin bölündüğü ya da ek olarak açıklayıcı cümleler getirildiği sonucunu çıkarabiliriz. Bu durumsa metinde söz dizimsel basitleştirme gerçekleşirildiğine işaret etmektedir.

İşlevsel açıdan baktığımızda EM2'nin KM2'nin düzenine sadık kaldığını ve aynı yazı fontu ve puntosunu kullandığını görürürz. Her iki metin de hitap ettiği kitle için anlaşılır düzeydedir ve ana mesaj her iki metinde de ön plana çıkarılmıştır.

Bütünceye dâhil edilen bir diğer yayın, Sağlık Bakanlığı tarafından Türkçe hazırlatılmış ve sonra yine Bakanlık tarafından İngilizceye çevirilmiştir.

Örnek Kaynak Metin 3 (KM3): *Evliliğe Sağlıklı Başlangıç: Üreme Sağlığı* (2014)

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ ... 1
ÜREME SAĞLIĞI ... 2
CİNSELLİK, CİNSEL SAĞLIK, CİNSEL HAYAT ... 3
KADIN ÜREME ORGANLARI ... 5
ERKEK ÜREME ORGANLARI ... 8
DÖLLENME VE GEBELİK OLUŞUMU, BEBEĞİN RAHİMDE GELİŞMESİ ... 9
GEBELİK İSTEYEN KADININ YAPILABİLECEĞİ GÖZLEMLER (TAHMİNİ OVULASYON DÖNEMİNİN BELİRLENMESİ) ... 11
GEBELİK DÜŞÜNEN KADININ DİKKAT EDECEĞİ HUSUSLAR ... 12
RİSKLİ GEBELİK ... 13
GEBELİK İSTENMESİNE RAĞMEN GEBELİK OLUŞMAMASI DURUMU ... 15
ADOLESAN GEBELİK ... 16
NORMAL DOĞUM ... 17
SEZARYEN ... 17
KAN UYUŞMAZLIĞI ... 18
KALITSAL KAN HASTALIKLARI (HEMOGLOBİNOPATİ) ve AKRABA EVLİLİĞİ ... 18
GEBELİĞİ ÖNLEYİCİ YÖNTEMLER ... 19
Kadına Ait Yöntemler ... 20
Erkeğe Ait Yöntemler ... 37
CİNSEL YOLLA BULAŞAN ENFEKSİYONLAR ... 41
KAYNAKLAR ... 55

vi

Şekil 34: KM3'ün kapak ve içindekiler sayfası

Çeviri Yönergesi: Evlenecek bireyler için sağlıklı cinsel yaşam rehberi

Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

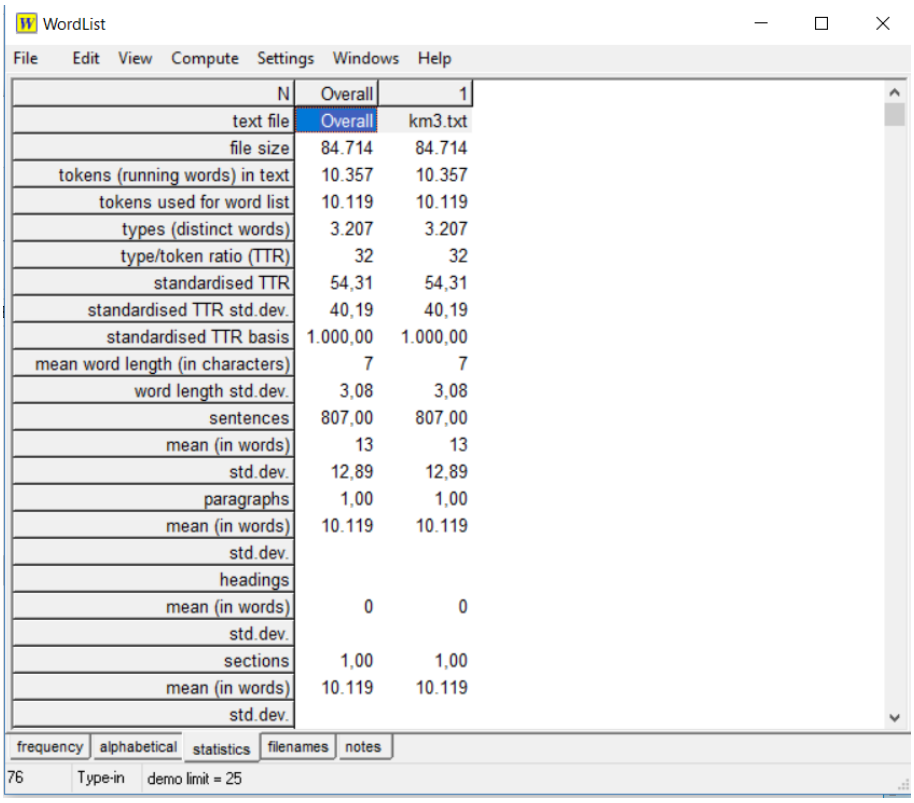
Hedef Kitle: Evlenmeyi düşünen kadın ve erkekler

Yayın Yeri: İnternet ortamından da erişilebileceği gibi Sağlık Bakanlığına bağlı kurumlar, sağlık ocakları, hastaneler, aile planlaması birimleri ve halk sağlığı kurumlarından da temin edilebilir.

Metnin Ortamı: Basılı metin

Yayımlanma Nedeni: Bireylerin evliliğe sağlıklı bir başlangıç yapmalarına yardımcı olmak, cinsel yaşam ve üreme organları hakkında bilgi vermek, bireylerin cinsel bilgi ve davranış kapasitelerini geliştirmek ve üreme sağlığı ile ilgili kararları güvenli ve sağlıklı bir şekilde vermelerine yardımcı olmak.

KM3, tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğu açısından incelenirken, ön ve arka kapak sayfası, telif hakları bölümü, kaynakça, ekler ve notlar bölümü incelemeye dâhil edilmemiştir. Bu bölümler atıldıktan sonra metnin WordSmith 4 yazılımı ile incelenmesine bakacak olursak şu sonuçlarla karşılaşırız:

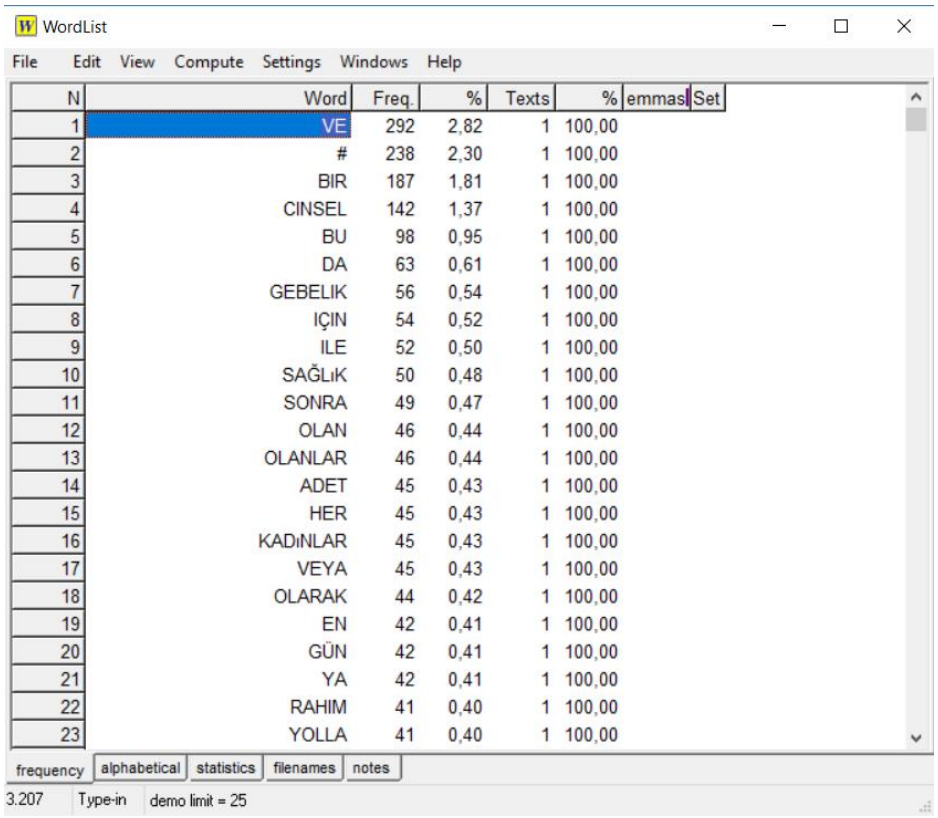

Şekil 35: KM3'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi

Sonuçları kaynak metne yönelteceğimiz sorular bağlamında şu şekilde inceleyebiliriz:

1- Metin içinde toplam 10,357 türce ve 3,207 tür bulunduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda, erek kitle de göz önünde bulundurularak metnin ortalama basitlikte bir dille yazılmış olduğunu söylemek mümkündür. Tür/türce oranı (TTR) %32 olarak bulunmuştur.

2- Ortalama cümle uzunluğu ise %13'tür. Dolayısıyla metinde genellikle kısa cümleler kurulduğunu söylemek mümkündür.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	VE	292	2,82	1	100,00		
2	#	238	2,30	1	100,00		
3	BIR	187	1,81	1	100,00		
4	CINSEL	142	1,37	1	100,00		
5	BU	98	0,95	1	100,00		
6	DA	63	0,61	1	100,00		
7	GEBELIK	56	0,54	1	100,00		
8	IÇIN	54	0,52	1	100,00		
9	ILE	52	0,50	1	100,00		
10	SAĞLıK	50	0,48	1	100,00		
11	SONRA	49	0,47	1	100,00		
12	OLAN	46	0,44	1	100,00		
13	OLANLAR	46	0,44	1	100,00		
14	ADET	45	0,43	1	100,00		
15	HER	45	0,43	1	100,00		
16	KADıNLAR	45	0,43	1	100,00		
17	VEYA	45	0,43	1	100,00		
18	OLARAK	44	0,42	1	100,00		
19	EN	42	0,41	1	100,00		
20	GÜN	42	0,41	1	100,00		
21	YA	42	0,41	1	100,00		
22	RAHIM	41	0,40	1	100,00		
23	YOLLA	41	0,40	1	100,00		

Şekil 36: KM3'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- KM3'de en sık kullanılan sözcüklere baktığımızda "ve" dil bilgisel sözcüğünün ilk sırada geldiğini görmekteyiz. Bunu "#" ile rakamlar takip etmektedir. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "cinsel", "gebelik", "sağlık", "sonra", "adet" ve "kadınlar" olmak üzere ("olan" ve "olanlar" aynı köke sahip oldukları için tek sözcük olarak değerlendirilmiştir) 6 adet içerik sözcüğü bulunmaktadır. Her ne kadar %50'lik bir orana sahip olmasa da daha önce incelenen metinlere kıyasla sözcük yoğunluğunun daha yüksek olduğu söylenebilir.

4- KM3 "Calibri" yazı fontunda 10 punto olarak hazırlanmıştır. Her ne kadar bir kitap için küçük puntoda yazıldığı düşünülse de, genç bireylere hitap ettiğinden puntosu okuma için sıkıntı yaratmayacak büyüklüktedir.

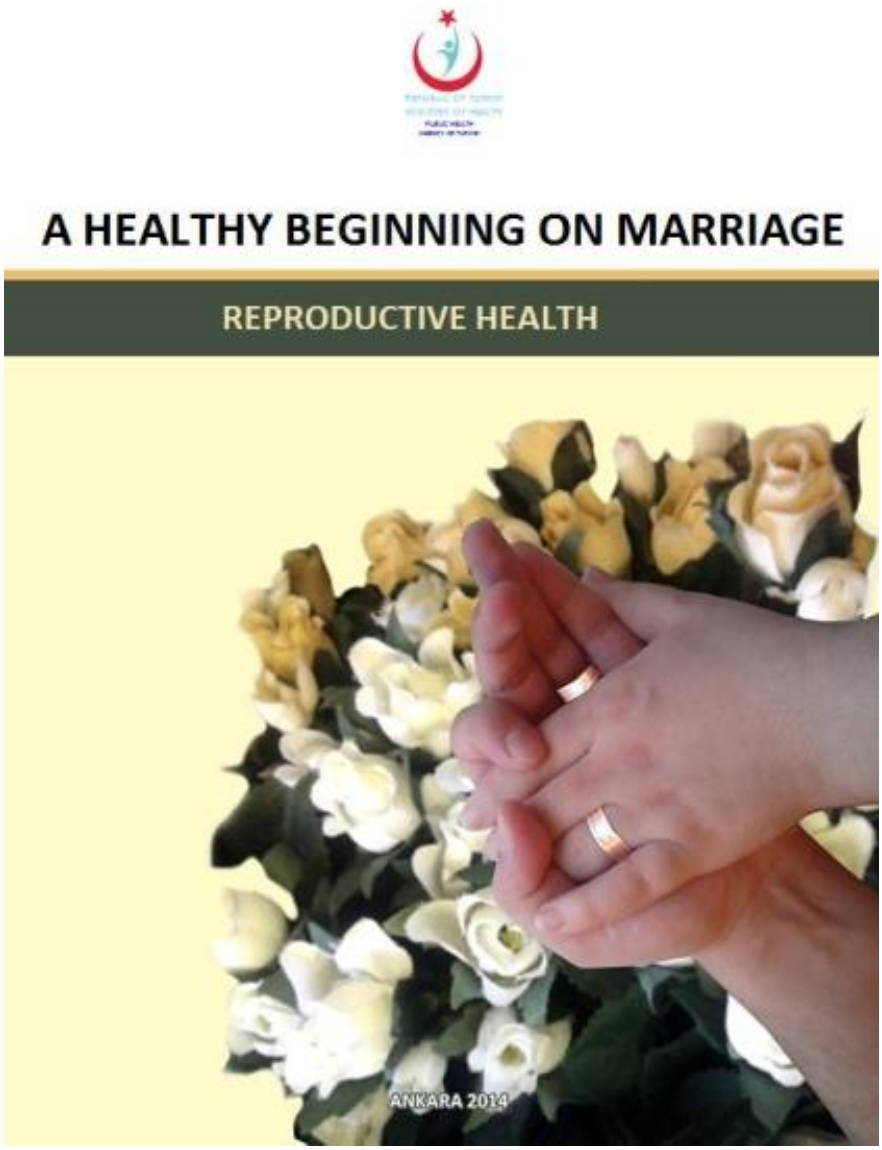
5- Metinde gerek çizimler, gerekse resimler aracılığıyla üreme organlarının iç ve dış yapısı ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

6- KM3, popüler dil düzeyindedir. Metinde geçen tıbbi terimlerin ya halk dilinde bulunan karşılıkları verilmiş ya da parantez içinde açıklamalar getirilmiştir. Örneğin, "diyabet hastalığı" için parantez içinde "diabetus mellitus"; "sara" için parantez içinde "epilepsi" karşılığı verilmiş ve doğum kontrol yöntemlerinden biri olan kondom için halk dilinde kullanılan karşılıklarından biri olan "kılıf" terimi parantez içinde verilmiştir.

7- KM3, daha önce de bahsettiğimiz gibi erek kitlesi olan evlenmeyi düşünen ya da yeni evli çiftler için yeterince anlaşılır düzeydedir. Hem popüler dil düzeyinde yazılmıştır, hem de alana yönelik terim ve terminoloji için ek açıklamalar ya da parantez içinde alternatif karşılıklar verilmiştir.

KM3, Sağlık Bakanlığı tarafından ülkemizde yaşayan yabancı bireylere hitap etmesi için İngilizceye çevrilmiştir. Erek metni de bu bağlamda inceleyebiliriz

Örnek Erek Metin 3 (EM3): A Healthy Beggining on Marriage: Reproductive Health (2014)

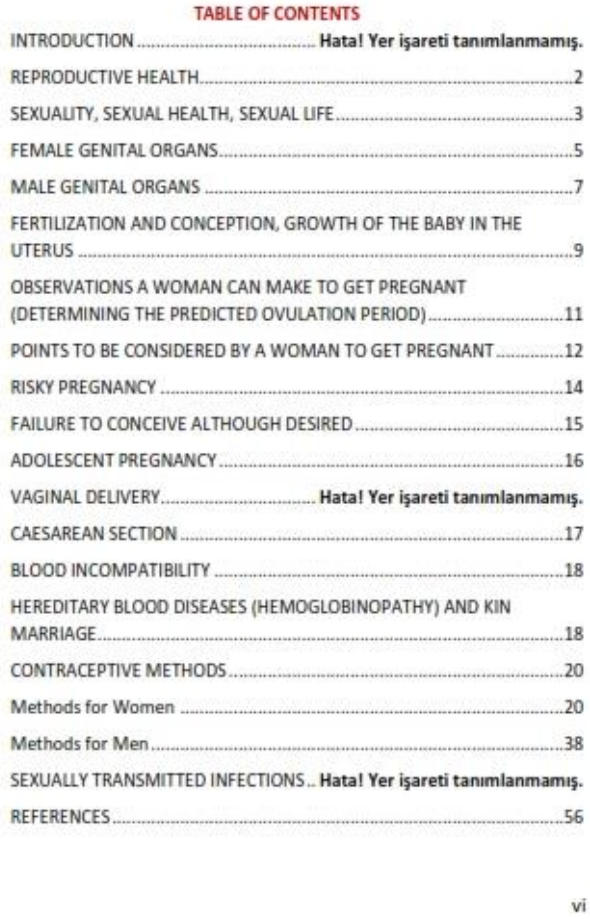

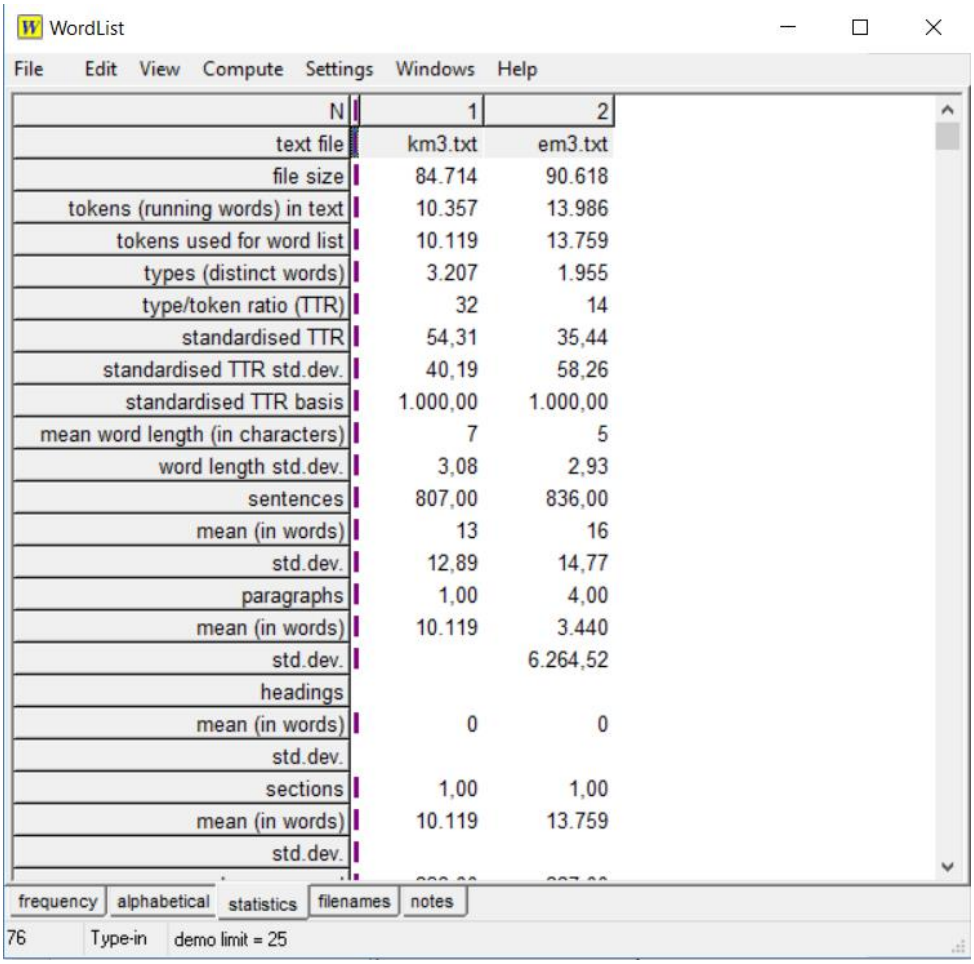
TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
REPRODUCTIVE HEALTH 2
SEXUALITY, SEXUAL HEALTH, SEXUAL LIFE 3
FEMALE GENITAL ORGANS 5
MALE GENITAL ORGANS 7
FERTILIZATION AND CONCEPTION, GROWTH OF THE BABY IN THE UTERUS 9
OBSERVATIONS A WOMAN CAN MAKE TO GET PREGNANT (DETERMINING THE PREDICTED OVULATION PERIOD) 11
POINTS TO BE CONSIDERED BY A WOMAN TO GET PREGNANT 12
RISKY PREGNANCY 14
FAILURE TO CONCEIVE ALTHOUGH DESIRED 15
ADOLESCENT PREGNANCY 16
VAGINAL DELIVERY ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
CAESAREAN SECTION 17
BLOOD INCOMPATIBILITY 18
HEREDITARY BLOOD DISEASES (HEMOGLOBINOPATHY) AND KIN MARRIAGE 18
CONTRACEPTIVE METHODS 20
Methods for Women 20
Methods for Men 38
SEXUALLY TRANSMITTED INFECTIONS .. Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
REFERENCES 56

Şekil 37: EM3'ün kapak ve içindekiler sayfası

EM3 de KM3 ile aynı hedefler doğrultusunda oluşturulmuştur. Bireyleri evlilik öncesi sağlıklı cinsel yaşam hakkında bilgilendirmek ve üreme hakkında doğru yönlendirmek amaçları taşımaktadır. EM3'ü WordSmith yazılımı ile incelediğimizde şu sonuçlara ulaşırız:

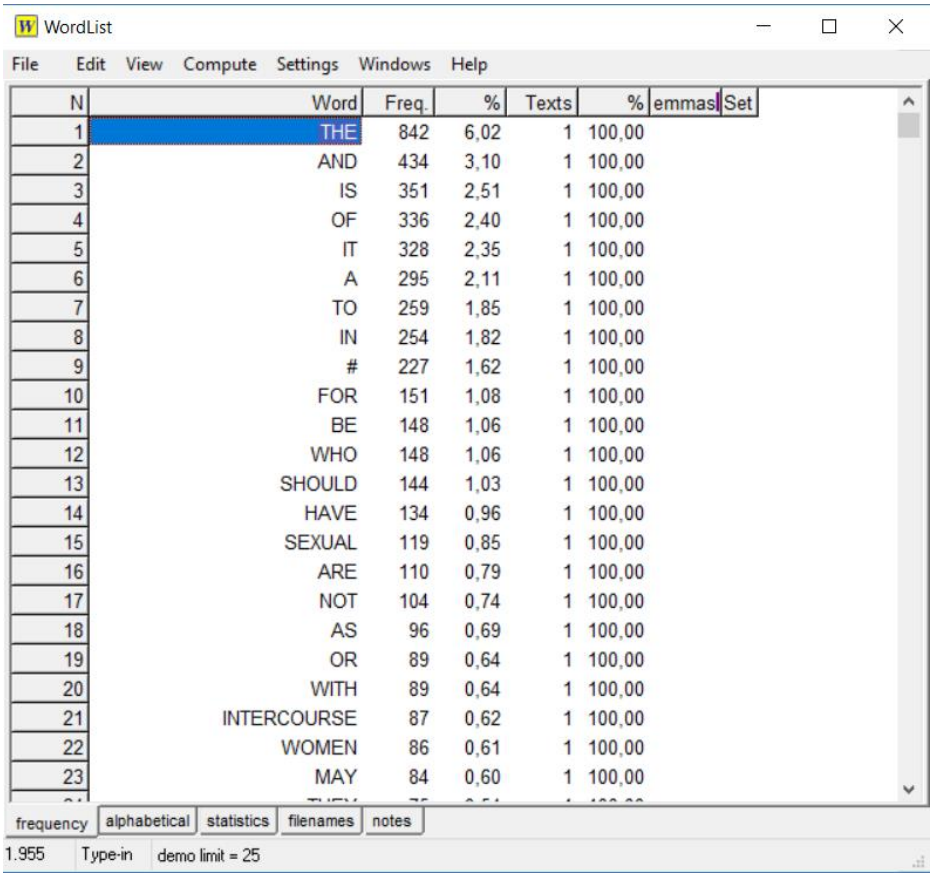

Şekil 38: KM3 ve EM3'ün WordSmith Yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun karşılıklı incelenmesi

EM3'ü belirlenen sorulara göre incelediğimizde şu sonuçlara ulaşabiliriz:

1-İnceleme sonuçlarından da görebileceğimiz gibi EM3'de toplam 13,986 türce bulunurken, toplam 1,955 adet tür bulunmaktadır. Bu durum EM3'ün gayet basit ve sade bir dille yazıldığını ve farklı sözcük kullanımlarından kaçınıldığını göstermektedir. Tür/türce oranının %14 olduğunu görmekteyiz. KM3'te bu oran %32 iken EM3'te görülen bu düşüş metnin çevirisinde sözcüksel basitleştirmeye gidildiğini açıkça göstermektedir.

2- Bunun yanı sıra ortalama cümle uzunluğu %16 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre EM3'te KM3'e göre daha uzun cümleler kurulmuştur, fakat toplam

cümle sayısına baktığımızda KM3'te 807 adet cümle bulunmaktayken, EM3'te 836 adet cümle bulunmaktadır. Bu durum cümlelerin bölündüğünü ya da eklendiğini göstermektedir. Her ne kadar ortalama cümle uzunluğunun erek metinde daha yüksek çıkması söz dizimsel basitleştirme bulunmamasına işaret etse de bu farkın İngilizcenin dil bilgisel yapısından dolayı dil bilgisel sözcüklerin fazla kullanılmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmasl	Set
1	THE	842	6,02	1	100,00		
2	AND	434	3,10	1	100,00		
3	IS	351	2,51	1	100,00		
4	OF	336	2,40	1	100,00		
5	IT	328	2,35	1	100,00		
6	A	295	2,11	1	100,00		
7	TO	259	1,85	1	100,00		
8	IN	254	1,82	1	100,00		
9	#	227	1,62	1	100,00		
10	FOR	151	1,08	1	100,00		
11	BE	148	1,06	1	100,00		
12	WHO	148	1,06	1	100,00		
13	SHOULD	144	1,03	1	100,00		
14	HAVE	134	0,96	1	100,00		
15	SEXUAL	119	0,85	1	100,00		
16	ARE	110	0,79	1	100,00		
17	NOT	104	0,74	1	100,00		
18	AS	96	0,69	1	100,00		
19	OR	89	0,64	1	100,00		
20	WITH	89	0,64	1	100,00		
21	INTERCOURSE	87	0,62	1	100,00		
22	WOMEN	86	0,61	1	100,00		
23	MAY	84	0,60	1	100,00		

Şekil 39: EM3'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- İnceleme sonuçlarına baktığımızda EM3'te en sık kullanılan sözcüğün "the" dil bilgisel sözcüğü olduğunu görmekteyiz. İlk 15 sözcük arasında 14. ve 15. sırada, içerik sözcüklerinden "have" ve "sexual" sözcükleri bulunmaktadır. KM3 ile kıyaslandığında sözcüksel yoğunlukta bir düşüş gözlenmektedir.

4- EM3 "Calibri" yazı fontunda 10 punto olarak hazırlanmıştır. Kaynak metinle aynı erek kitleye hitap ettiği için okuma için uygun boyuttadır.

5- KM3 ile benzer şekilde erek metinde de üreme organları resim ve çizimlerle detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

6- EM3, kaynak metinle aynı stilde ve tasarım düzeninde oluşturulmuştur. Aynı çizim ve resimler kullanılmıştır.

7- EM3, popüler dil düzeyindedir. Hitap ettiği kitle, alan dışından bireyler olduğundan alana özgü terim ve terminolojinin kullanımından kaçınılmış, kullanıldığında ise parantez içinde açıklamaları ya da halk dilindeki karşılıkları verilmiştir.

8- EM3'ün hitap ettiği kitle evlenmeyi düşünen ya da yeni evlenmiş bireylerdir. Bu bağlamda metin, alan dışından bireylere yönelik olduğundan akademik ya da yarı-bilimsel dil düzeyinde hazırlanmamıştır. Alana özgü terimler anlaşılmayı güçleştireceğinden kullanılmamıştır. Şekiller ve çizimler yoluyla ilgili organların detaylı tarifleri yapılmıştır. Bu bağlamda erek kitle için yeterince anlaşılırdır.

9- KM3'te verilmek istenen esas bilgi, cinsel yaşam hakkında doğru bilgiler sunmak, erek kitleyi cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve nasıl bulaşacakları hakkında bilgilendirmek, çocuk sahibi olmak isteyen bireylere bunun yolları hakkında bilgi vermek ve gebeleği önleyici yöntemleri tanıtmaktır. EM3'te de aynı şekilde bu bilgiler sunulmuş ve ön plana çıkarılmıştır.

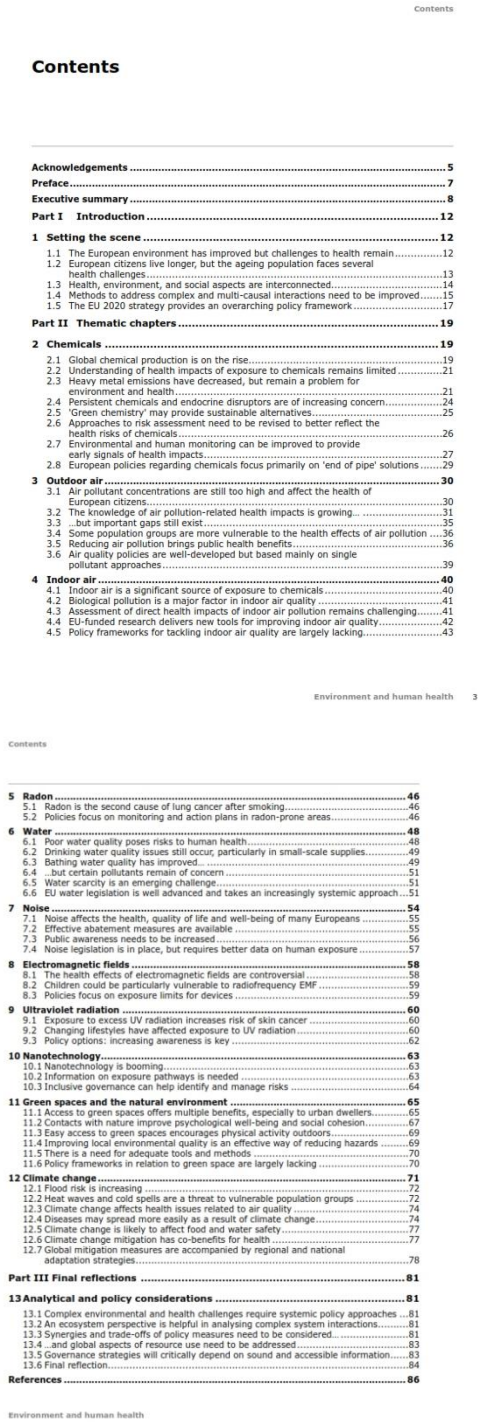
Sonuç olarak KM3 ve EM3'ü basitleştirme tümeli bağlamında inceleyecek olursak, tür/türce oranında EM3'te %18'lik bir düşüş görmekteyiz. Bu bağlamda çeviride sözcüksel basitleştirmeye başvurulduğunu söylemek mümkündür. Ortalama cümle uzunluklarını incelediğimizde KM3'te bu oran %13 bulunurken, EM3'te %16 sonucu çıkmıştır. Fakat toplam cümle sayısına baktığımızda erek metinde 29 adet daha fazla cümle bulunduğunu görüyoruz. Bu bağlamda sonuçlar tutarsız gibi görünse de ortalama cümle uzunluğunun EM3'te daha yüksek çıkmasını İngilizcenin dil bilgisel yapısı dolayısıyla dil bilgisel sözcüklerin daha yüksek oranda kullanılmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Fazla çıkan cümle sayısından

dolayı söz dizimsel basitleştirme kanıtları görülse de oranların sayısı birbirine yakın olduğundan söz dizimsel basitleştirmeye sıklıkla başvurulmadığını söyleyebiliriz. Sözcüksel yoğunluk hususunda ise KM3'te en sık kullanılan 15 sözcük arasında 6 adet içerik sözcüğü bulunurken, bu sayı EM3'te 2'ye düşmektedir. Bu sonuca göre erek metnin sözcüksel yoğunluğunun daha az olduğu açıktır. Aynı zamanda hem kaynak metnin, hem de erek metnin aynı dil düzeyinde, yani popüler dil düzeyinde olması çeviride içerik basitleştirmesine başvurulmadığını göstermektedir.

KM3 ve EM3'ü işlevsel açıdan değerlendirecek olursak, her iki metin de hitap ettiği kitle için anlaşılır düzeydedir ve EM3, kaynak metnin tasarım ve düzenine sadık kalmıştır. Her iki metinde de temel mesaj ön plana çıkarılmıştır.

Örnek Kaynak Metin 4 (KM4): *Environment and Human Health* (2013);

Contents

Contents

Acknowledgements **5**

Preface **7**

Executive summary **8**

Part I Introduction **12**

1 Setting the scene **12**

1.1 The European environment has improved but challenges to health remain 12
1.2 European citizens live longer, but the ageing population faces several health challenges 13
1.3 Health, environment, and social aspects are interconnected 14
1.4 Methods to address complex and multi-causal interactions need to be improved 15
1.5 The EU 2020 strategy provides an overarching policy framework 17

Part II Thematic chapters **19**

2 Chemicals **19**

2.1 Global chemical production is on the rise 19
2.2 Understanding of health impacts of exposure to chemicals remains limited 21
2.3 Heavy metal emissions have decreased, but remain a problem for environment and health 21
2.4 Persistent chemicals and endocrine disruptors are of increasing concern 24
2.5 'Green chemistry' may provide sustainable alternatives 25
2.6 Approaches to risk assessment need to be revised to better reflect the health risks of chemicals 26
2.7 Environmental and human monitoring can be improved to provide early signals of health impacts 27
2.8 European policies regarding chemicals focus primarily on 'end of pipe' solutions 29

3 Outdoor air **30**

3.1 Air pollutant concentrations are still too high and affect the health of European citizens 30
3.2 The knowledge of air pollution-related health impacts is growing... 31
3.3 ...but important gaps still exist 35
3.4 Some population groups are more vulnerable to the health effects of air pollution 36
3.5 Reducing air pollution brings public health benefits 36
3.6 Air quality policies are well-developed but based mainly on single pollutant approaches 39

4 Indoor air **40**

4.1 Indoor air is a significant source of exposure to chemicals 40
4.2 Biological pollution is a major factor in indoor air quality 41
4.3 Assessment of direct health impacts of indoor air pollution remains challenging 41
4.4 EU-funded research delivers new tools for improving indoor air quality 42
4.5 Policy frameworks for tackling indoor air quality are largely lacking 43

5 Radon **46**

5.1 Radon is the second cause of lung cancer after smoking 46
5.2 Policies focus on monitoring and action plans in radon-prone areas 46

6 Water **48**

6.1 Poor water quality poses risks to human health 48
6.2 Drinking water quality issues still occur, particularly in small-scale supplies 49
6.3 Bathing water quality has improved 49
6.4 ...but certain pollutants remain of concern 51
6.5 Water scarcity is an emerging challenge 51
6.6 EU water legislation is well advanced and takes an increasingly systemic approach 51

7 Noise **54**

7.1 Noise affects the health, quality of life and well-being of many Europeans 55
7.2 Effective abatement measures are available 55
7.3 Public awareness needs to be increased 56
7.4 Noise legislation is in place, but requires better data on human exposure 57

8 Electromagnetic fields **58**

8.1 The health effects of electromagnetic fields are controversial 58
8.2 Children could be particularly vulnerable to radiofrequency EMF 59
8.3 Policies focus on exposure limits for devices 59

9 Ultraviolet radiation **60**

9.1 Exposure to excess UV radiation increases risk of skin cancer 60
9.2 Changing lifestyles have affected exposure to UV radiation 60
9.3 Policy options: increasing awareness is key 62

10 Nanotechnology **63**

10.1 Nanotechnology is booming 63
10.2 Information on exposure pathways is needed 63
10.3 Inclusive governance can help identify and manage risks 64

11 Green spaces and the natural environment **65**

11.1 Access to green spaces offers multiple benefits, especially to urban dwellers 65
11.2 Contacts with nature improve psychological well-being and social cohesion 67
11.3 Easy access to green spaces encourages physical activity outdoors 69
11.4 Improving local environmental quality is an effective way of reducing hazards 69
11.5 There is a need for adequate tools and methods 70
11.6 Policy frameworks in relation to green space are largely lacking 70

12 Climate change **71**

12.1 Flood risk is increasing 72
12.2 Heat waves and cold spells are a threat to vulnerable population groups 72
12.3 Climate change affects health issues related to air quality 74
12.4 Diseases may spread more easily as a result of climate change 74
12.5 Climate change is likely to affect food and water safety 77
12.6 Climate change mitigation has co-benefits for health 77
12.7 Global mitigation measures are accompanied by regional and national adaptation strategies 78

Part III Final reflections **81**

13 Analytical and policy considerations **81**

13.1 Complex environmental and health challenges require systemic policy approaches 81
13.2 An ecosystem perspective is helpful in analysing complex system interactions 81
13.3 Synergies and trade-offs of policy measures need to be considered 81
13.4 ...and global aspects of resource use need to be addressed 83
13.5 Governance strategies will critically depend on sound and accessible information 83
13.6 Final reflection 84

References **86**

Şekil 40: KM4'ün kapak ve içindekiler sayfaları

Çeviri Yönergesi: Çevre ve insan sağlığı

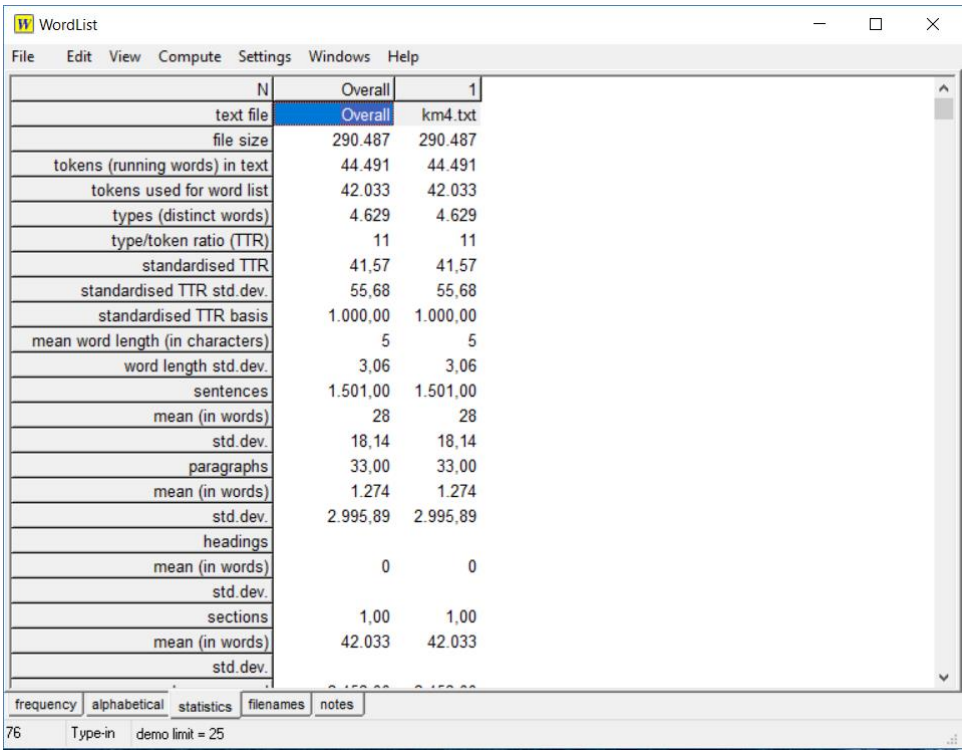
Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

Hedef Kitle: Sağlık kuruluşları ve çevrenin insan sağlığı üzerine etkisi hakkında bilgi almak isteyen bireyler

Yayın Yeri: Avrupa Çevre Ajansının internet sayfasından ücretsiz erişilebileceği gibi ajansın Avrupa bürolarından ücretsiz temin edilebilir.

Yayımlanma Nedeni: Çevre ve insan sağlığının birbirine bağlı etkileşimlerinin sonuçlarını değerlendirmek; yaşam biçimi, tüketim oranları ve kaynakların kullanım oranı ve biçimlerinin çevre üzerine etkisini araştırmak ve bu etkilerin insan sağlığı üzerindeki olumlu-olumsuz geri dönüşümlerini tespit etmek.

KM4, tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğu açısından incelenirken, ön ve arka kapak sayfası, telif hakları bölümü, teşekkür bölümü ve kaynakça incelemeye dâhil edilmemiştir. Bu bölümler atıldıktan sonra metnin WordSmith 4 yazılımı ile incelenmesine bakabiliriz:

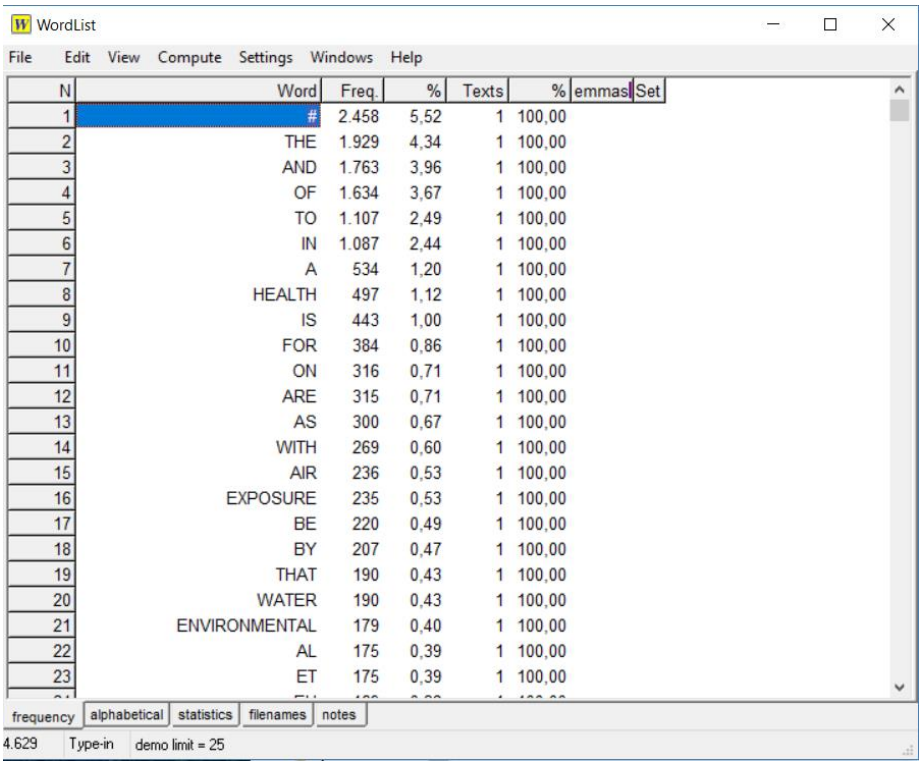

N	Overall	1
text file	Overall	km4.txt
file size	290.487	290.487
tokens (running words) in text	44.491	44.491
tokens used for word list	42.033	42.033
types (distinct words)	4.629	4.629
type/token ratio (TTR)	11	11
standardised TTR	41,57	41,57
standardised TTR std.dev.	55,68	55,68
standardised TTR basis	1.000,00	1.000,00
mean word length (in characters)	5	5
word length std.dev.	3,06	3,06
sentences	1.501,00	1.501,00
mean (in words)	28	28
std.dev.	18,14	18,14
paragraphs	33,00	33,00
mean (in words)	1.274	1.274
std.dev.	2.995,89	2.995,89
headings		
mean (in words)	0	0
std.dev.		
sections	1,00	1,00
mean (in words)	42.033	42.033
std.dev.		

Şekil 41: KM4'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi

Sonuçları kaynak metne yönelteceğimiz sorular bağlamında incelediğimizde ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

1- Sonuçlara göre KM4'te toplam 44,491 türce bulunurken, 4,629 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %11 olarak bulunmuştur.

2- Ortalama cümle uzunluğu %28'dir.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	#	2.458	5,52	1	100,00		
2	THE	1.929	4,34	1	100,00		
3	AND	1.763	3,96	1	100,00		
4	OF	1.634	3,67	1	100,00		
5	TO	1.107	2,49	1	100,00		
6	IN	1.087	2,44	1	100,00		
7	A	534	1,20	1	100,00		
8	HEALTH	497	1,12	1	100,00		
9	IS	443	1,00	1	100,00		
10	FOR	384	0,86	1	100,00		
11	ON	316	0,71	1	100,00		
12	ARE	315	0,71	1	100,00		
13	AS	300	0,67	1	100,00		
14	WITH	269	0,60	1	100,00		
15	AIR	236	0,53	1	100,00		
16	EXPOSURE	235	0,53	1	100,00		
17	BE	220	0,49	1	100,00		
18	BY	207	0,47	1	100,00		
19	THAT	190	0,43	1	100,00		
20	WATER	190	0,43	1	100,00		
21	ENVIRONMENTAL	179	0,40	1	100,00		
22	AL	175	0,39	1	100,00		
23	ET	175	0,39	1	100,00		

Şekil 42: KM4'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- KM4 içinde en sık kullanılan sözcük "#" ile ifade edilen rakamlar ve sembollerden sonra gelen "the" dil bilgisel sözcüğüdür. En sık kullanılan ilk 15 sözcük içerisinde içerik sözcüğü olarak sadece "health" ve "air" sözcükleri bulunmaktadır.

4- KM4, "Palatino Lino" fontunda, 10 punto olarak hazırlanmıştır. Okuma için en uygun puntonun en az 8 punto olduğu göz önünde bulundurulduğunda uygun bir puntoda hazırlandığı söylenebilir.

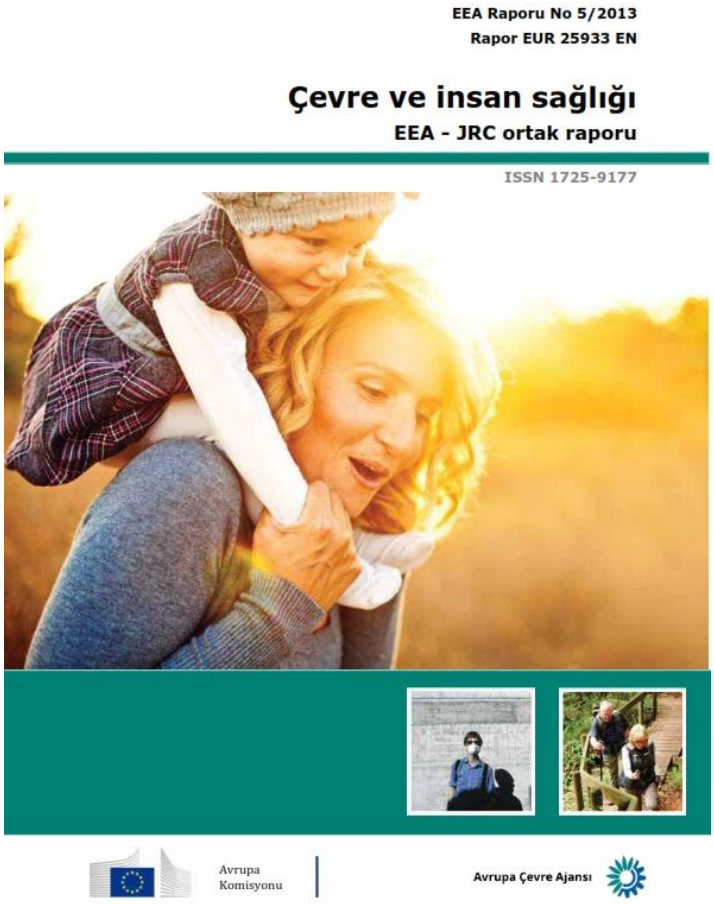
5- KM4 içeriğinde hava kirliliği, iklim değişikliği vb. gibi çevresel sorunlarının geçmişteki ve güncel durumu ile ülke bazında değerlendirmeleri yapıldığından, bu değerlendirmeler grafik ve haritalar aracılığıyla desteklenmiştir.

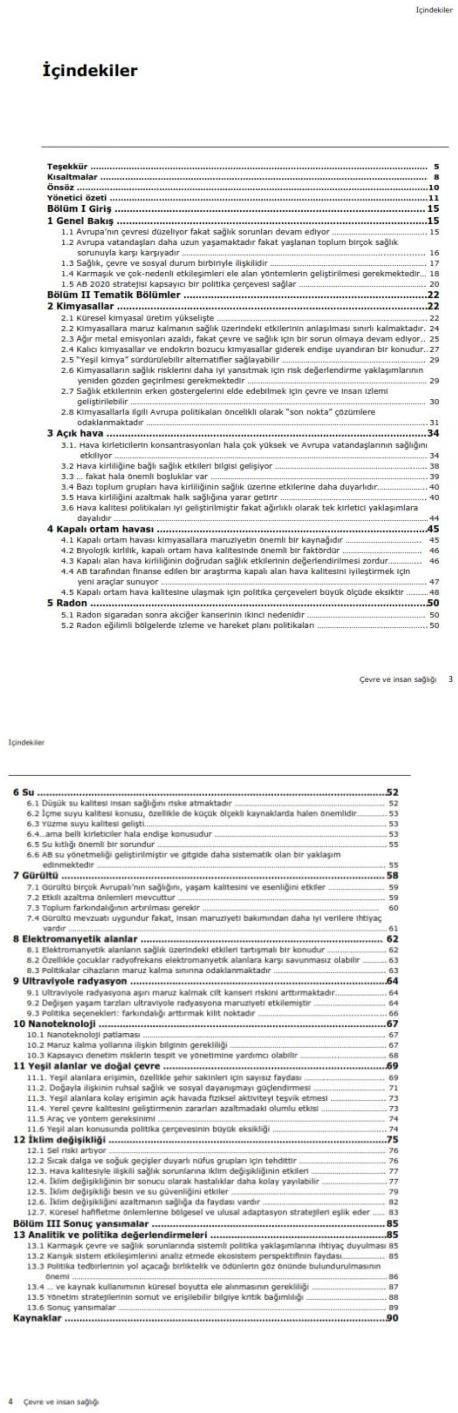
6- KM4, yarı-bilimsel dil düzeyinde hazırlanmıştır. Metinde alana özgü terminolojiler çok fazla kullanılmamaktadır.

7- KM4'ün birincil hitap ettiği kesim, çevre örgütlerinde ve halk sağlığına bağlı kuruluşlarda görevli kimselerdir. Bunun yanı sıra, çevre ve insan sağlığı arasındaki karşılıklı etkileşim hakkında bilgi sahibi olmak isteyen bireyleri, bu konuda bilinçlendirme amacı da taşımaktadır. Bu bağlamda akademik düzey yerine yarı-bilimsel dil düzeyinde yazılmış olması, her kesim için anlaşılır olmasını sağlamıştır.

KM4, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER) tarafından 2016 yılında Türkçeye çevrilmiştir. Yapılan çeviriyi incelemeye geçebiliriz.

Örnek Erek Metin 4 (EM4): *Çevre ve İnsan Sağlığı* (2016)

İçindekiler

İçindekiler

Teşekkür 5
Kısaltmalar 8
Önsöz 10
Yönetici özeti 11
Bölüm I Giriş 15
1 Genel Bakış 15
1.1 Avrupa'nın çevresi düzeliyor fakat sağlık sorunları devam ediyor 15
1.2 Avrupa vatandaşları daha uzun yaşamaktadır fakat yaşlanan toplum birçok sağlık sorunuyla karşı karşıyadır 16
1.3 Sağlık, çevre ve sosyal durum birbiriyle ilişkilidir 17
1.4 Karmaşık ve çok-nedenli etkileşimleri ele alan yöntemlerin geliştirilmesi gerekmektedir... 18
1.5 AB 2020 stratejisi kapsayıcı bir politika çerçevesi sağlar 20
Bölüm II Tematik Bölümler 22
2 Kimyasallar 22
2.1 Küresel kimyasal üretim yükselişte 22
2.2 Kimyasallara maruz kalmanın sağlık üzerindeki etkilerinin anlaşılması sınırlı kalmaktadır. 24
2.3 Ağır metal emisyonları azaldı, fakat çevre ve sağlık için bir sorun olmaya devam ediyor.. 25
2.4 Kalıcı kimyasallar ve endokrin bozucu kimyasallar giderek endişe uyandıran bir konudur. 27
2.5 "Yeşil kimya" sürdürülebilir alternatifler sağlayabilir 29
2.6 Kimyasalların sağlık risklerini daha iyi yansıtmak için risk değerlendirme yaklaşımlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir 29
2.7 Sağlık etkilerinin erken göstergelerini elde edebilmek için çevre ve insan izlemi geliştirilebilir 30
2.8 Kimyasallarla ilgili Avrupa politikaları öncelikli olarak "son nokta" çözümlere odaklanmaktadır 31
3 Açık hava 34
3.1. Hava kirleticilerin konsantrasyonları hala çok yüksek ve Avrupa vatandaşlarının sağlığını etkiliyor 34
3.2 Hava kirliliğine bağlı sağlık etkileri bilgisi gelişiyor 38
3.3 ... fakat hala önemli boşluklar var 39
3.4 Bazı toplum grupları hava kirliliğinin sağlık üzerine etkilerine daha duyarlıdır..... 40
3.5 Hava kirliliğini azaltmak halk sağlığına yarar getirir 40
3.6 Hava kalitesi politikaları iyi geliştirilmiştir fakat ağırlıklı olarak tek kirletici yaklaşımlara dayalıdır 44
4 Kapalı ortam havası 45
4.1 Kapalı ortam havası kimyasallara maruziyetin önemli bir kaynağıdır 45
4.2 Biyolojik kirlilik, kapalı ortam hava kalitesinde önemli bir faktördür 46
4.3 Kapalı alan hava kirliliğinin doğrudan sağlık etkilerinin değerlendirilmesi zordur..... 46
4.4 AB tarafından finanse edilen bir araştırma kapalı alan hava kalitesini iyileştirmek için yeni araçlar sunuyor 47
4.5 Kapalı ortam hava kalitesine ulaşmak için politika çerçeveleri büyük ölçüde eksiktir 48
5 Radon 50
5.1 Radon sigaradan sonra akciğer kanserinin ikinci nedenidir 50
5.2 Radon eğilimli bölgelerde izleme ve hareket planı politikaları 50

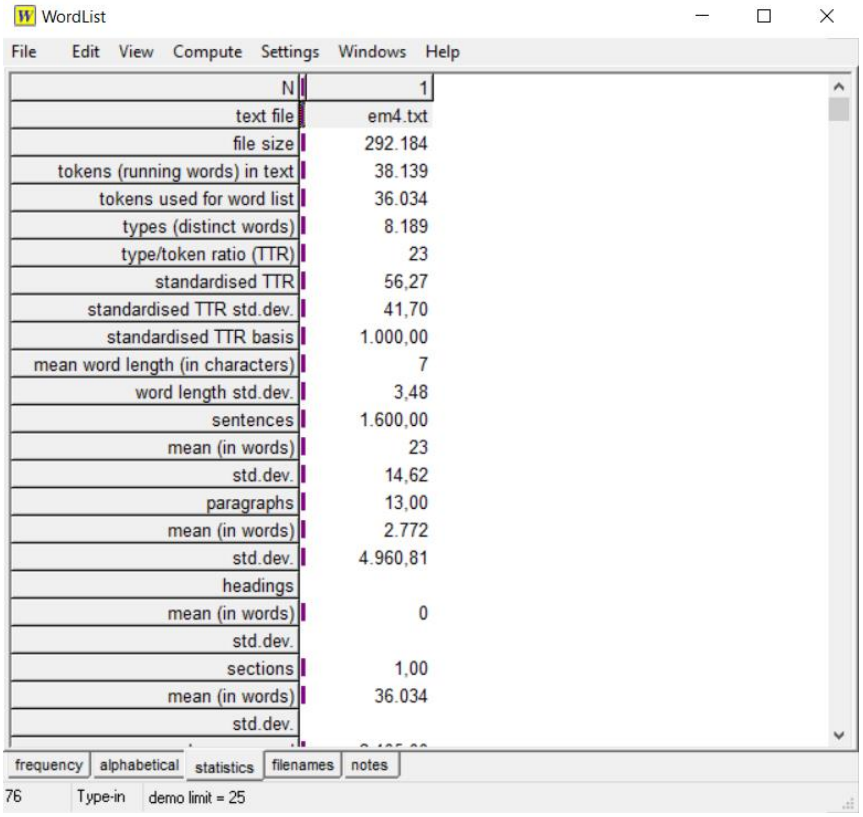

6 Su 52
6.1 Düşük su kalitesi insan sağlığını riske atmaktadır 52
6.2 İçme suyu kalitesi konusu, özellikle de küçük ölçekli kaynaklarda halen önemlidir..... 53
6.3 Yüzme suyu kalitesi gelişti..... 53
6.4...ama belli kirleticiler hala endişe konusudur 53
6.5 Su kıtlığı önemli bir sorundur 55
6.6 AB su yönetmeliği geliştirilmiştir ve gitgide daha sistematik olan bir yaklaşım edinmektedir 55
7 Gürültü 58
7.1 Gürültü birçok Avrupalı'nın sağlığını, yaşam kalitesini ve esenliğini etkiler 59
7.2 Etkili azaltma önlemleri mevcuttur 59
7.3 Toplum farkındalığının artırılması gerekir 60
7.4 Gürültü mevzuatı uygundur fakat, insan maruziyeti bakımından daha iyi verilere ihtiyaç vardır 61
8 Elektromanyetik alanlar 62
8.1 Elektromanyetik alanların sağlık üzerindeki etkileri tartışmalı bir konudur 62
8.2 Özellikle çocuklar radyofrekans elektromanyetik alanlara karşı savunmasız olabilir 63
8.3 Politikalar cihazların maruz kalma sınırına odaklanmaktadır 63
9 Ultraviyole radyasyon 64
9.1 Ultraviyole radyasyona aşırı maruz kalmak cilt kanseri riskini arttırmaktadır..... 64
9.2 Değişen yaşam tarzları ultraviyole radyasyona maruziyeti etkilemiştir 64
9.3 Politika seçenekleri: farkındalığı arttırmak kilit noktadır 66
10 Nanoteknoloji 67
10.1 Nanoteknoloji patlaması 67
10.2 Maruz kalma yollarına ilişkin bilginin gerekliliği 67
10.3 Kapsayıcı denetim risklerin tespit ve yönetimine yardımcı olabilir 68
11 Yeşil alanlar ve doğal çevre 69
11.1. Yeşil alanlara erişimin, özellikle şehir sakinleri için sayısız faydası 69
11.2. Doğayla ilişkinin ruhsal sağlık ve sosyal dayanışmayı güçlendirmesi 71
11.3. Yeşil alanlara kolay erişimin açık havada fiziksel aktiviteyi teşvik etmesi 73
11.4. Yerel çevre kalitesini geliştirmenin zararları azaltmadaki olumlu etkisi 73
11.5 Araç ve yöntem gereksinimi 74
11.6 Yeşil alan konusunda politika çerçevesinin büyük eksikliği 74
12 İklim değişikliği 75
12.1 Sel riski artıyor 76
12.2 Sıcak dalga ve soğuk geçişler duyarlı nüfus grupları için tehdittir 76
12.3. Hava kalitesiyle ilişkili sağlık sorunlarına iklim değişikliğinin etkileri 77
12.4. İklim değişikliğinin bir sonucu olarak hastalıklar daha kolay yayılabilir 77
12.5. İklim değişikliği besin ve su güvenliğini etkiler 79
12.6. İklim değişikliğini azaltmanın sağlığa da faydası vardır 82
12.7. Küresel hafifletme önlemlerine bölgesel ve ulusal adaptasyon stratejileri eşlik eder 83
Bölüm III Sonuç yansımalar 85
13 Analitik ve politika değerlendirmeleri 85
13.1 Karmaşık çevre ve sağlık sorunlarında sistemli politika yaklaşımlarına ihtiyaç duyulması 85
13.2 Karışık sistem etkileşimlerini analiz etmede ekosistem perspektifinin faydası..... 85
13.3 Politika tedbirlerinin yol açacağı birliktelik ve ödünlerin göz önünde bulundurulmasının önemi 86
13.4 ... ve kaynak kullanımının küresel boyutta ele alınmasının gerekliliği 87
13.5 Yönetim stratejilerinin somut ve erişilebilir bilgiye kritik bağımlılığı 88
13.6 Sonuç yansımalar 89
Kaynaklar 90

Şekil 43: EM4'ün kapak ve içindekiler sayfası

EM4, WordSmith yazılımı ile incelenirken ön ve arka kapak sayfası, telif hakları bölümü, teşekkür bölümü, çeviri tanıtımı, kısaltmalar bölümü (kaynak metinde bulunmadığı için) ve kaynaklar bölümü incelemeye dâhil edilmemiştir.

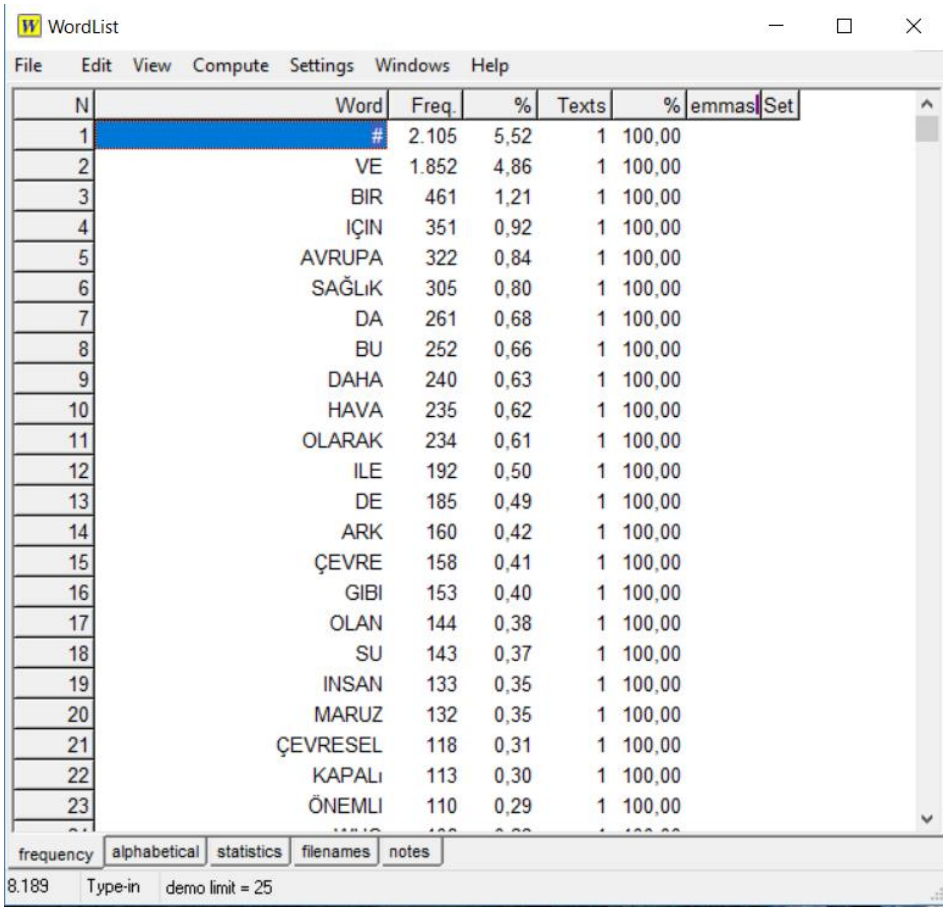

Şekil 44: EM4'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi

Sonuçları erek metne yönelteceğimiz sorular bağlamında incelediğimizde şu tespitleri yapabiliriz:

1- İnceleme sonuçlarından da görebileceğimiz gibi, EM4'te toplam 38,139 türce bulunurken, toplam 8,189 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranının %23 olduğunu görmekteyiz. KM3'te bu oran %11 olarak bulunmuştu. Bu durum metinde sözcüksel basitleştirme gerçekleştirilmediğini göstermektedir.

2- EM4'te ortalama cümle uzunluğu %23'tür. KM4'te bu oran %28 olarak elde edilmiştir. Metinde toplam 99 adet daha fazla cümle bulunmaktadır. Bu durum her ne kadar söz dizimsel basitleştirmenin gerçekleştirildiğini gösterse de oranların birbirine yakın olması bu stratejinin uygulandığını, fakat yüksek oranda tercih edilmediğini ortaya koyar.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	#	2.105	5,52	1	100,00		
2	VE	1.852	4,86	1	100,00		
3	BIR	461	1,21	1	100,00		
4	IÇIN	351	0,92	1	100,00		
5	AVRUPA	322	0,84	1	100,00		
6	SAĞLıK	305	0,80	1	100,00		
7	DA	261	0,68	1	100,00		
8	BU	252	0,66	1	100,00		
9	DAHA	240	0,63	1	100,00		
10	HAVA	235	0,62	1	100,00		
11	OLARAK	234	0,61	1	100,00		
12	ILE	192	0,50	1	100,00		
13	DE	185	0,49	1	100,00		
14	ARK	160	0,42	1	100,00		
15	ÇEVRE	158	0,41	1	100,00		
16	GIBI	153	0,40	1	100,00		
17	OLAN	144	0,38	1	100,00		
18	SU	143	0,37	1	100,00		
19	INSAN	133	0,35	1	100,00		
20	MARUZ	132	0,35	1	100,00		
21	ÇEVRESEL	118	0,31	1	100,00		
22	KAPALı	113	0,30	1	100,00		
23	ÖNEMLI	110	0,29	1	100,00		

Şekil 45: EM4'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- Sonuçlara baktığımızda EM4'ün KM4 ile benzer şekilde en fazla rakamlar ve sembolleri içerdiğini görmekteyiz. Fakat en sık kullanılan 15 sözcük içinde kaynak metnin aksine "Avrupa", "sağlık", "hava", "çevre" gibi 4 adet içerik sözcüğü bulunmaktadır. Bu sayı KM4'te 2 olarak bulunmuştu. Bu durum EM4'e tür/türce oranının daha yüksek çıkmasıyla tutarlıdır ve çeviride sözcüksel basitleştirme gerçekleştirilmediği sonucunu desteklemektedir.

4- EM4 "Verdana" yazı fontunda, 9 punto olarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda her ne kadar kaynak metinden daha küçük puntoda hazırlansa ve okunması daha zor olsa da, okuma için herhangi bir sıkıntı yaratmayacak boyuttadır.

5- EM4'te de KM4 ile benzer şekilde, grafik ve haritalar yoluyla verilen bilgiler desteklenmiştir.

6- EM4, aynı resim ve grafikleri kullanarak kaynak metnin içeriğine sadık kalmıştır. Fakat yazı fontu ve puntosu değiştirilerek düzenini değiştirme kararı alınmıştır.

7- EM4, KM4 ile benzer şekilde yarı-bilimsel dil düzeyinde hazırlanmıştır. Fakat kaynak metinden farklı olarak "Kısaltmalar" bölümü eklenmiştir[38]. Bu bölümde metinde geçen kısaltmaların İngilizce ve Türkçe açılımları verilmiştir. Kaynak metinde böyle bir bölüm bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra "2.2. Kimyasallara maruz kalmanın sağlık üzerindeki etkilerinin anlaşılması sınırlı kalmaktadır" başıklı bölümde geçen "epigenetik" teriminin açıklaması için çevirmen notu düşülmesi tercih edilmiştir. Buradan her ne kadar kaynak metin ve erek metin aynı dil düzeyinde bulunsa da içerik basitleştirmesi uygulandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

8- EM4, KM4 ile benzer hedef kitle için Türkçeye çevrilmiştir. Dahası metinde anlaşılırlığı artırmak için ek bir bölüm konulmuş ve gerek görülen yerlerde çevirmen notu düşülmüştür. Bu bağlamda erek kitle için anlaşılır düzeydedir.

9- KM4'te verilmek istenen esas bilgi, kimyasallar, açık hava, kapalı ortam havası, radon, su, gürültü, elektromanyetik alanlar, ultraviyole radyasyon, nanoteknoloji, yeşil alanlar ve doğal çevre, iklim değişikliği gibi doğal ya da insan eliyle üretilen çevresel faktörlerin insan sağlığı üzerine etkilerini incelemek ve halkı bu konuda bilinçlendirmektir. Bu bağlamda EM4'te de bu bilgiler sunulmuş ve ön plana çıkarılmıştır.

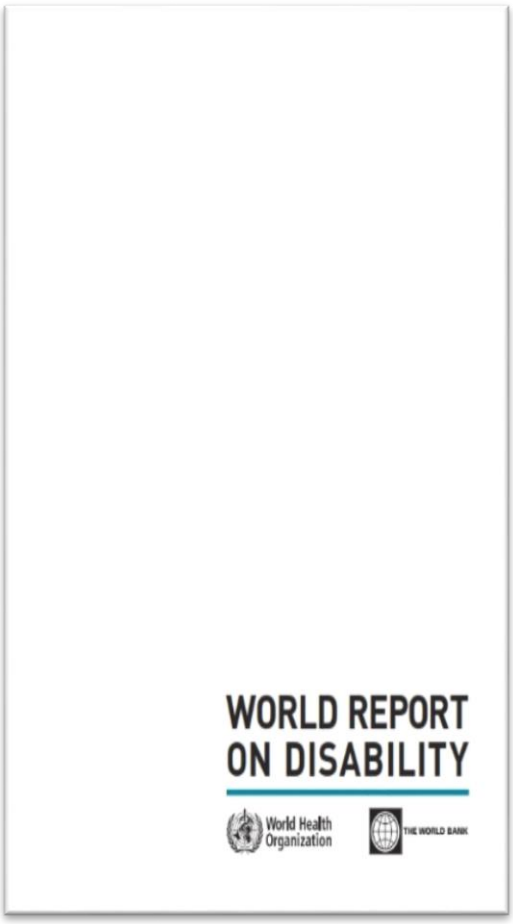
KM4 ve EM4'ü basitleştirme tümeli bağlamında değerlendirecek olursak, tür/türce oranı ve sözcüksel yoğunlukları açısından sözcüksel basitleştirmeye yönelik herhangi bir kanıta rastlanmamıştır. Bunun yanında ortalama cümle uzunlukları karşılaştırıldığında, aradaki fark yüksek olmadığı için çok sıklıkla tercih edilmese de söz dizimsel basitleştirme gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra, hem KM4, hem de EM4 aynı dil düzeyinde, yani yarı-bilimsel dil düzeyinde

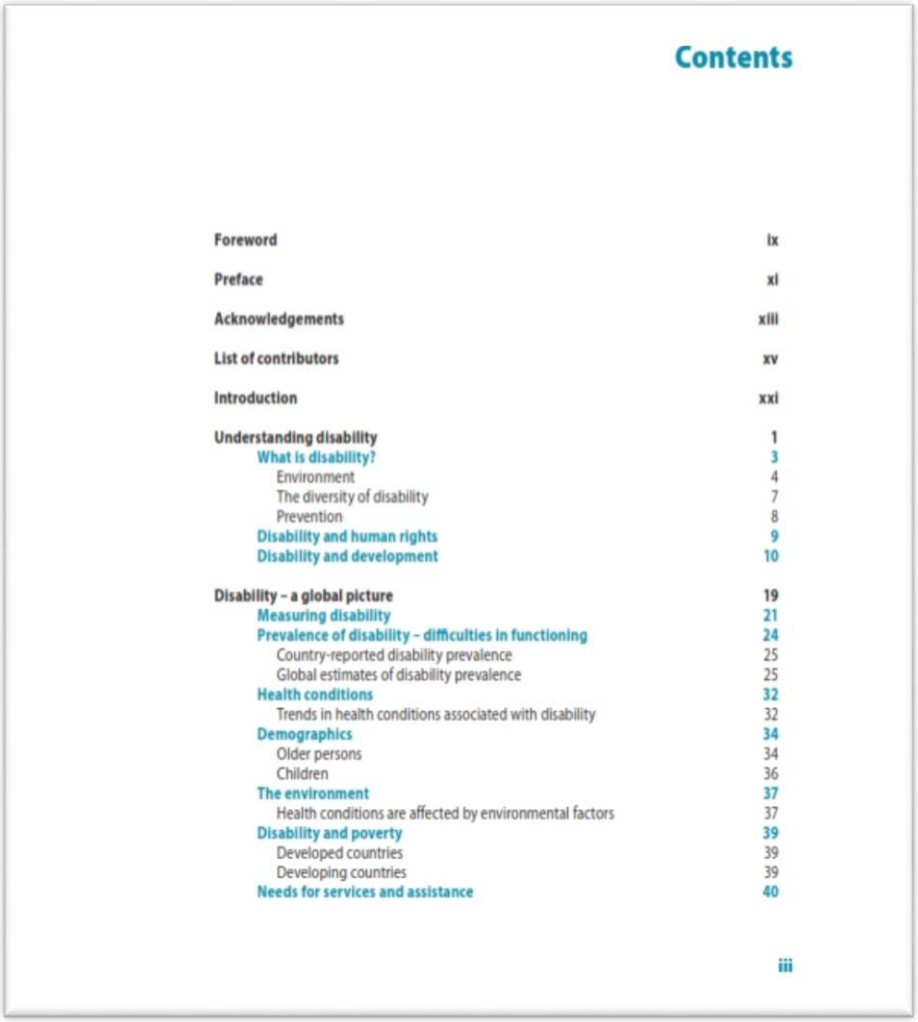
[38] Bk. Ek….

olduğundan içerik basitleştirmesi gerçekleştirilmemiş gibi görünse de erek metindeki bölümler incelendiğinde kaynak metinden farklı olarak "Kısaltmalar" bölümünün eklendiği görülmektedir. Ayrıca alana özgü terim ya da terminolojilerin anlaşılmayacağı düşünülen kısımlarda da çevirmen notu düşülmesi tercih edilmiştir. Bu bağlamda içerik basitleştirmesine başvurulduğu söylenebilir.

Erek metinle kaynak metni işlevsel olarak değerlendirdiğimzde, EM4'ün, KM4'ün tasarım ve düzenine sadık kalsa da yazı puntosunu düşürüp yazıları daha küçük yaparak okumayı zorlaştırdığını görürüz. Bunun yanı sıra her iki metin de hitap ettiği kesim için anlaşılır düzeydedir.

Örnek Kaynak Metin 5 (KM5): *World Report on Disability* (2011)

Contents

Foreword ix

Preface xi

Acknowledgements xiii

List of contributors xv

Introduction xxi

Understanding disability 1
What is disability? 3
Environment 4
The diversity of disability 7
Prevention 8
Disability and human rights 9
Disability and development 10

Disability – a global picture 19
Measuring disability 21
Prevalence of disability – difficulties in functioning 24
Country-reported disability prevalence 25
Global estimates of disability prevalence 25
Health conditions 32
Trends in health conditions associated with disability 32
Demographics 34
Older persons 34
Children 36
The environment 37
Health conditions are affected by environmental factors 37
Disability and poverty 39
Developed countries 39
Developing countries 39
Needs for services and assistance 40

iii

Şekil 46: KM5'in kapak ve içindekiler sayfası

Çeviri Yönergesi: Dünya engellilik raporu

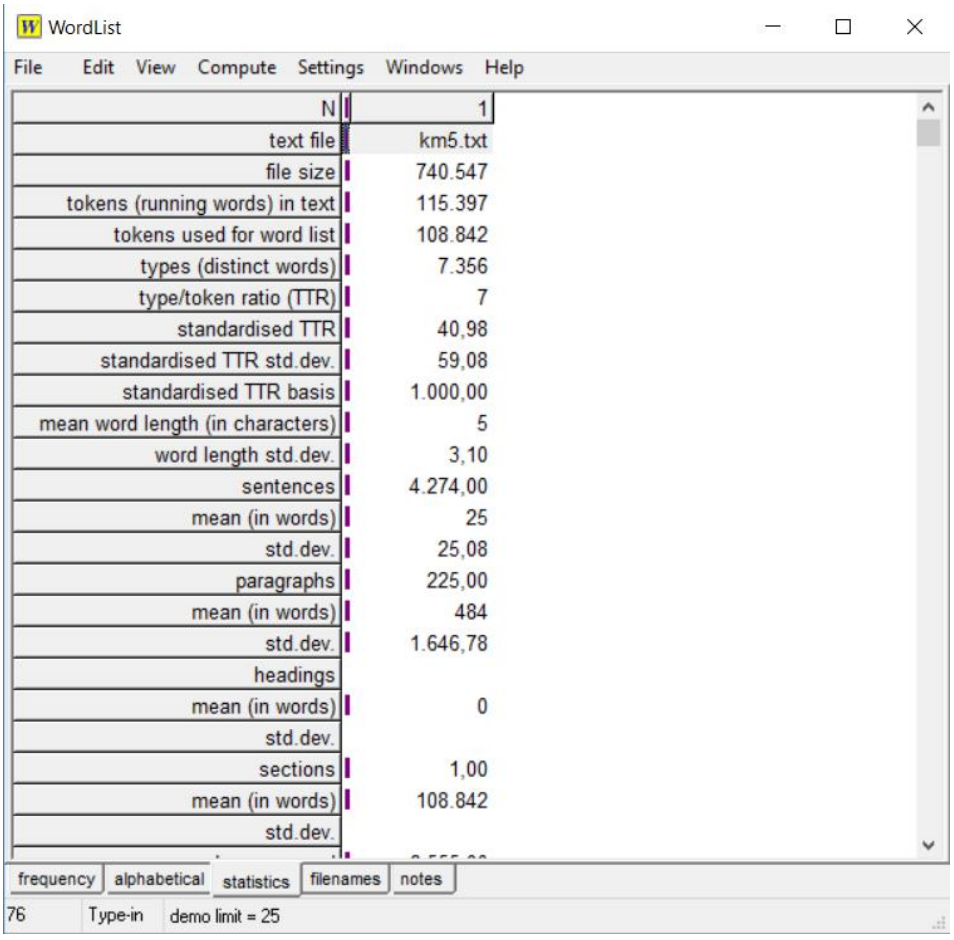
Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

Hedef Kitle: Politikacılar, araştırmacılar, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşları

Yayın Yeri: Dünya Sağlık Örgütü'nün internet sayfasından ücretsiz olarak erişilebilmektedir.

Yayınlanma Nedeni: Devletler ve sivil toplum için engelliliğin tanımını yapmak, bilimsel bilgiye dayanarak bu konuda elde dilen başarılarının çözümlemesini sunmak, ulusal ve uluslararası düzeyde eylem tavsiyelerinde bulunmak ve tüm dünyada engelli bireylerin insan hakları, yaşam kaliteleri, politik ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunmaya yönelik somut adımlar atmak.

KM5, tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğu açısından incelenirken, ön ve arka kapak sayfası, telif hakları bölümü, teşekkür bölümü, katkıda bulunanlar bölümü ve kaynakça incelemeye dâhil edilmemiştir. Bu bölümler atıldıktan sonra metnin WordSmith 4 yazılımı ile incelenmesi şu şekilde gerçekleşir:

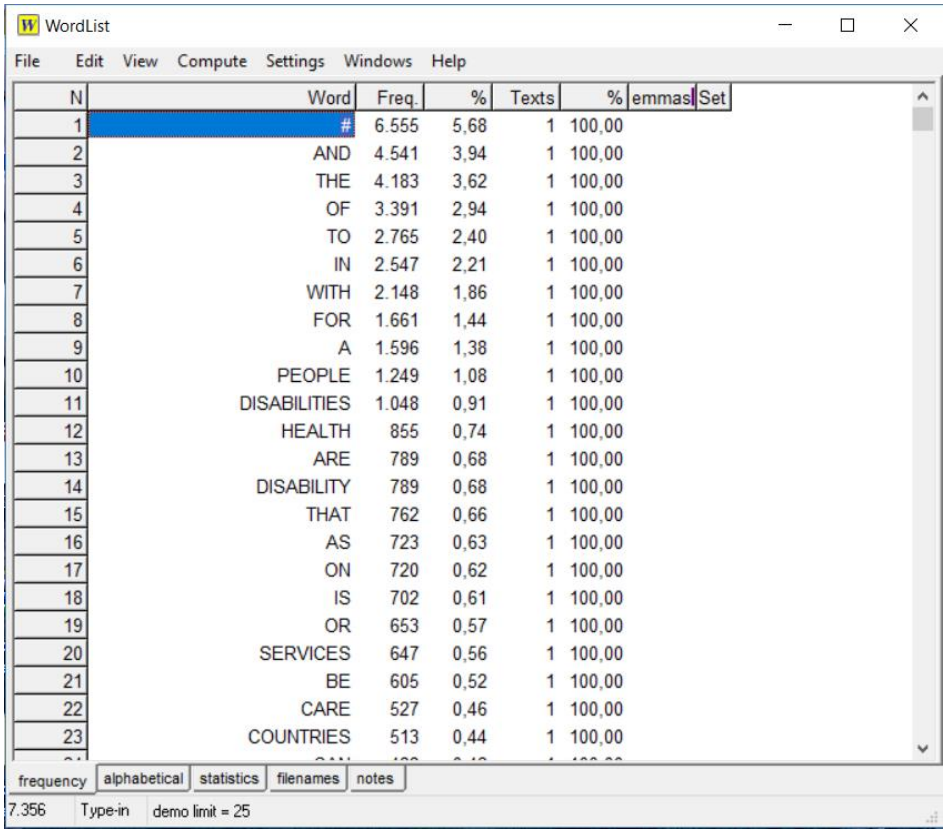

Şekil 47: KM5'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi

Sonuçları kaynak metne yönelteceğimiz sorular bağlamında şu şekilde inceleyebiliriz:

1- KM5'te toplam 115,397 türce bulunurken, 7,356 adet tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %7'dir. Buradan metnin basit bir dille yazılmış olduğunu söyleyebiliriz.

2- KM5'te toplam 4,274 cümle bulunmaktadır ve ortalama cümle uzunluğu %25'tir.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	#	6.555	5,68	1	100,00		
2	AND	4.541	3,94	1	100,00		
3	THE	4.183	3,62	1	100,00		
4	OF	3.391	2,94	1	100,00		
5	TO	2.765	2,40	1	100,00		
6	IN	2.547	2,21	1	100,00		
7	WITH	2.148	1,86	1	100,00		
8	FOR	1.661	1,44	1	100,00		
9	A	1.596	1,38	1	100,00		
10	PEOPLE	1.249	1,08	1	100,00		
11	DISABILITIES	1.048	0,91	1	100,00		
12	HEALTH	855	0,74	1	100,00		
13	ARE	789	0,68	1	100,00		
14	DISABILITY	789	0,68	1	100,00		
15	THAT	762	0,66	1	100,00		
16	AS	723	0,63	1	100,00		
17	ON	720	0,62	1	100,00		
18	IS	702	0,61	1	100,00		
19	OR	653	0,57	1	100,00		
20	SERVICES	647	0,56	1	100,00		
21	BE	605	0,52	1	100,00		
22	CARE	527	0,46	1	100,00		
23	COUNTRIES	513	0,44	1	100,00		

Şekil 48: KM5'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- KM5'te en sık kullanılan sözcüklerin başında "#" ile ifade edilen rakamlar ve semboller gelmektedir. Bunları 10. sıraya kadar dil bilgisel sözcükler takip etmektedir. İlk 15 sözcük içerisinde en sık kullanılan içerik sözcükleri "people", "disabilities" ve "health" sözcükleridir ("disability" ve "disabilities" tek sözcük olarak kabul edilmiştir).

4- KM5, “Times New Roman” yazı fontunda, 11 punto ile yazılmıştır. Okuma için uygun boyuttadır.

5- KM5 içinde resim ya da şekil kullanılmamıştır. Metin gerekli görülen yerlerde (engelliliğin demografik dağılımı, engelli ihtiyaçlarının hangi ülkelerde ne sıklıkla karşılandığı gibi) grafiklerle desteklenmiştir.

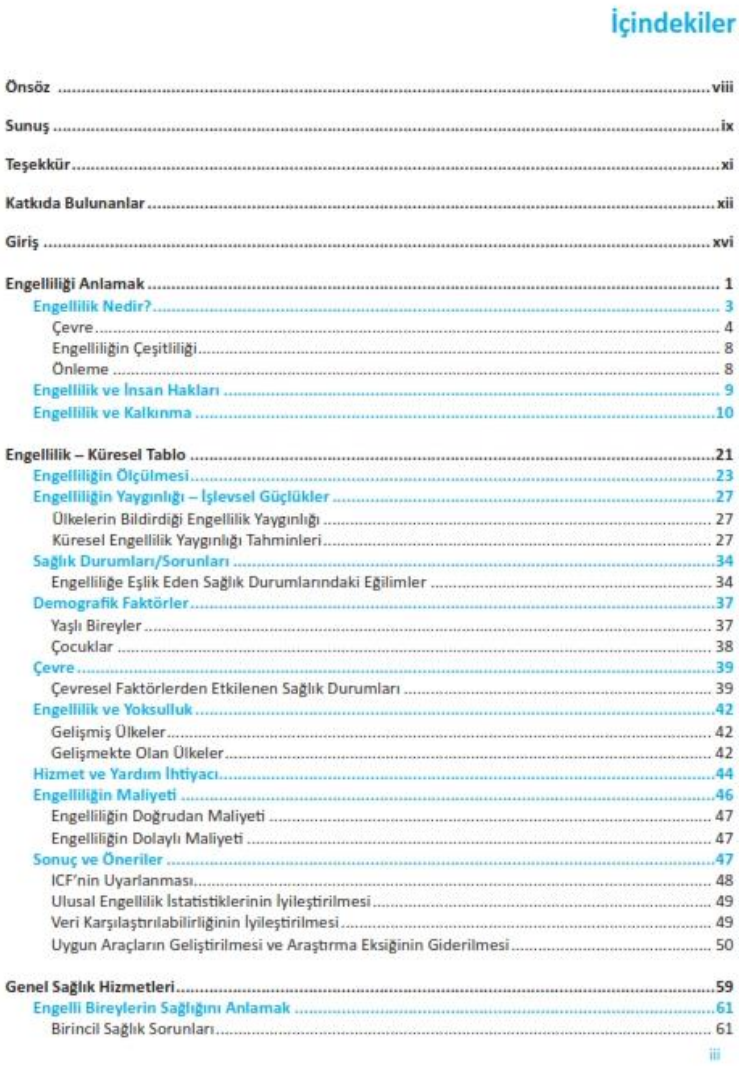
6- KM5 popüler dil düzeyinde yazılmıştır. Metinde tıbbi terim ve terminolojiler çok fazla kullanılmamıştır. Dahası metnin içinde geçen terimler, metin sonuna eklenen sözlükte açıklanmıştır.

7- Metnin esas hedef kitlesi tıp alanı dışındaki kimseler olduğundan dil düzeyi düşük seviyede tutulmuştur ve herhangi br anlaşılmazlığı ortadan kaldırmak için metnin sonunda bir sözlük sunulmuştur. Dolayısıyla metin hedef kitle için yeterince anlaşılır düzeydedir.

KM5, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2011 yılında Türkçeye çevrilmiştir. Yapılan çeviriyi incelemeye geçebiliriz.

Örnek Erek Metin 5 (EM5): *Dünya Engellilik Raporu* (2011)

İçindekiler

Önsöz viii

Sunuş ix

Teşekkür xi

Katkıda Bulunanlar xii

Giriş xvi

Engelliliği Anlamak 1
Engellilik Nedir? 3
Çevre 4
Engelliliğin Çeşitliliği 8
Önleme 8
Engellilik ve İnsan Hakları 9
Engellilik ve Kalkınma 10

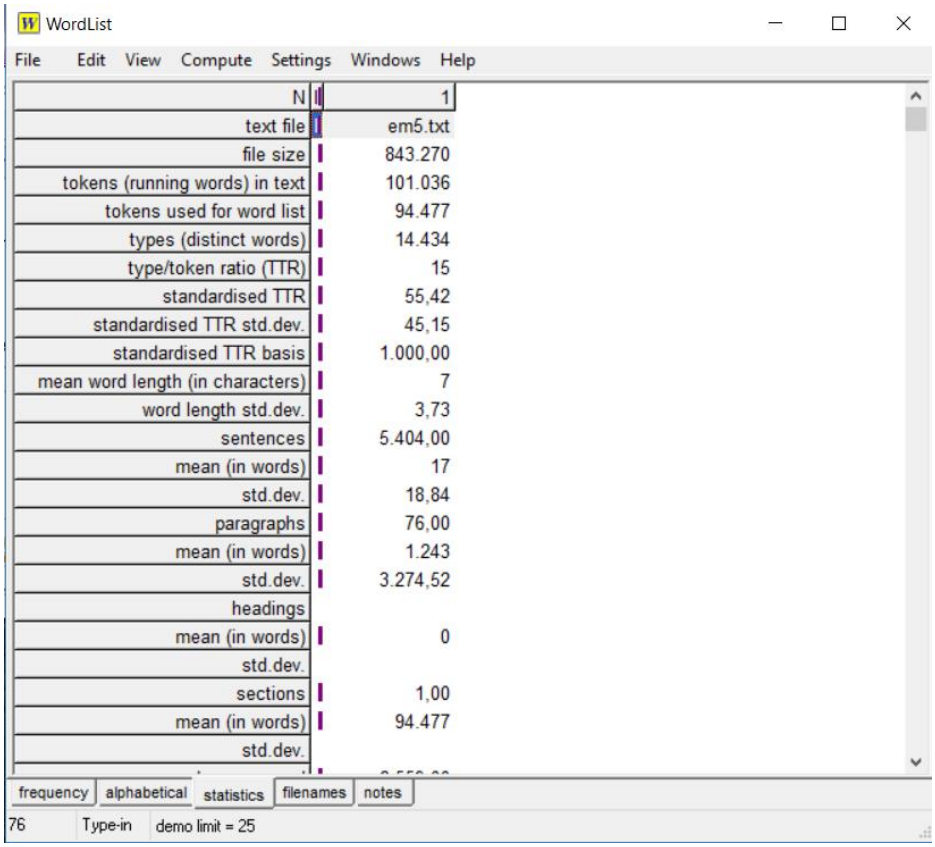
Engellilik – Küresel Tablo 21
Engelliliğin Ölçülmesi 23
Engelliliğin Yaygınlığı – İşlevsel Güçlükler 27
Ülkelerin Bildirdiği Engellilik Yaygınlığı 27
Küresel Engellilik Yaygınlığı Tahminleri 27
Sağlık Durumları/Sorunları 34
Engelliliğe Eşlik Eden Sağlık Durumlarındaki Eğilimler 34
Demografik Faktörler 37
Yaşlı Bireyler 37
Çocuklar 38
Çevre 39
Çevresel Faktörlerden Etkilenen Sağlık Durumları 39
Engellilik ve Yoksulluk 42
Gelişmiş Ülkeler 42
Gelişmekte Olan Ülkeler 42
Hizmet ve Yardım İhtiyacı 44
Engelliliğin Maliyeti 46
Engelliliğin Doğrudan Maliyeti 47
Engelliliğin Dolaylı Maliyeti 47
Sonuç ve Öneriler 47
ICF'nin Uyarlanması 48
Ulusal Engellilik İstatistiklerinin İyileştirilmesi 49
Veri Karşılaştırılabilirliğinin İyileştirilmesi 49
Uygun Araçların Geliştirilmesi ve Araştırma Eksiğinin Giderilmesi 50

Genel Sağlık Hizmetleri 59
Engelli Bireylerin Sağlığını Anlamak 61
Birincil Sağlık Sorunları 61

iii

Şekil 49: EM5'in kapak ve içindekiler sayfası

EM5, tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğu açısından incelenirken, ön ve arka kapak sayfası, telif hakları bölümü, teşekkür bölümü, katkıda bulunanlar bölümü ve kaynakça incelemeye dâhil edilmemiştir. Bu bölümler atıldıktan sonra metnin WordSmith 4 yazılımı ile incelenmesine bakabiliriz:

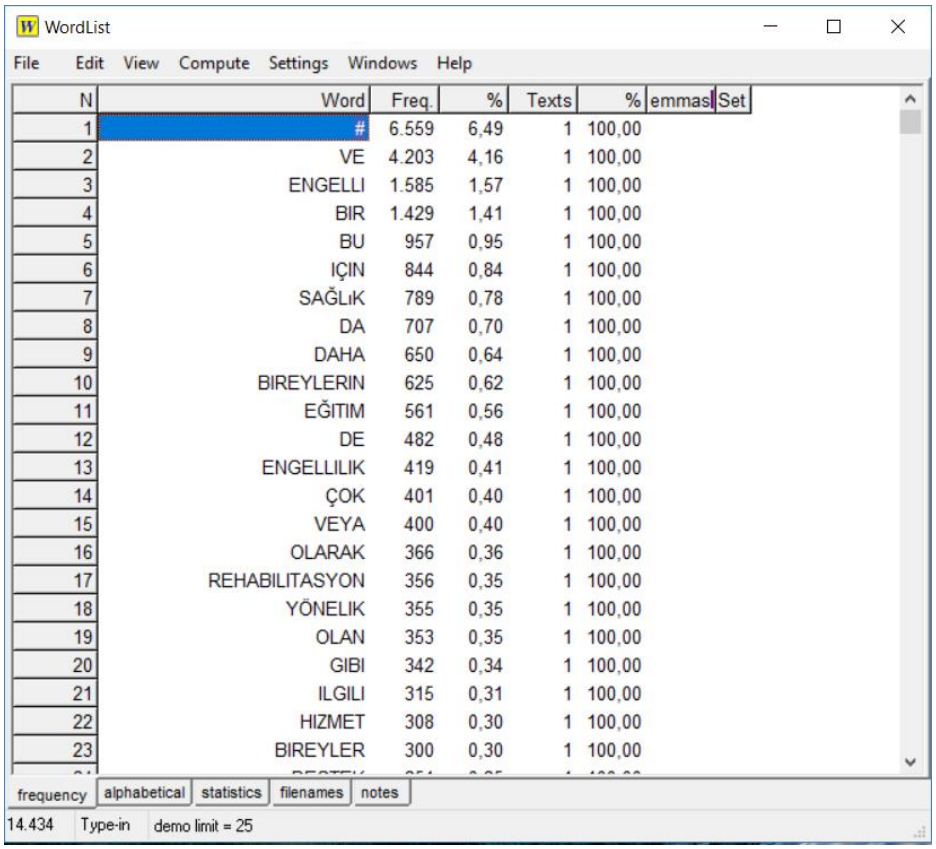

Şekil 50: EM5'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğunun incelenmesi

Sonuçları erek metne yöneteceğimiz sorular bağlamında incelediğimizde şu tespitleri yapabiliriz:

1- EM5'te toplam 101,036 türce bulunurken, toplam 14,434 tür bulunmaktadır. Bu bağlamda tür/türce oranı %15'tir. KM5'te bu oran %7 olarak bulunmuştu. Bu bağlamda metinde sözcüksel basitleştirme gerçekleştirilmediğini söylemek mümkündür.

2- EM5'te toplam 5,404 cümle kullanılmıştır. KM5'te toplam 4,274 cümle bulunmaktaydı. Buradan çeviride toplam 1130 adet daha fazla cümle kullanıldığını görmekteyiz. Ortalama cümle uzunluğu KM5'te %25 iken, EM5'te bu oran %17'ye düşmektedir. Buradan cümlelerin bölündüğü ya da yeni cümleler eklendiği sonucunu

çıkarabiliriz. Bu bağlamda metinde söz dizimsel basitleştirmeye başvurulduğunu söylemek yanlış olmaz.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmasl	Set
1	#	6.559	6,49	1	100,00		
2	VE	4.203	4,16	1	100,00		
3	ENGELLI	1.585	1,57	1	100,00		
4	BIR	1.429	1,41	1	100,00		
5	BU	957	0,95	1	100,00		
6	IÇIN	844	0,84	1	100,00		
7	SAĞLıK	789	0,78	1	100,00		
8	DA	707	0,70	1	100,00		
9	DAHA	650	0,64	1	100,00		
10	BIREYLERIN	625	0,62	1	100,00		
11	EĞITIM	561	0,56	1	100,00		
12	DE	482	0,48	1	100,00		
13	ENGELLILIK	419	0,41	1	100,00		
14	ÇOK	401	0,40	1	100,00		
15	VEYA	400	0,40	1	100,00		
16	OLARAK	366	0,36	1	100,00		
17	REHABILITASYON	356	0,35	1	100,00		
18	YÖNELIK	355	0,35	1	100,00		
19	OLAN	353	0,35	1	100,00		
20	GIBI	342	0,34	1	100,00		
21	ILGILI	315	0,31	1	100,00		
22	HIZMET	308	0,30	1	100,00		
23	BIREYLER	300	0,30	1	100,00		

Şekil 51: EM5'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- EM5 metninde en sık kullanılan sözcükler, KM5 ile tutarlı bir şekilde rakamlar ve sembollerdir. En sık kullanılan 15 sözcüğe baktığımızda "engelli" "sağlık", "birey", "eğitim" ve "rehabilitasyon" içerik sözcüklerini görmekteyiz ("de" ve "da" dil bilgisel sözcükleri ve "engelli" ve "engellilik" içerik sözcükleri tek sözcük olarak kabul edilmiştir). EM5'te KM5'ten daha sık içerik sözcüğü kullanıldığından sözcüksel yoğunluğunun fazla olması, çeviride sözcüksel basitleştirme gerçekleştirilmediği sonucuyla tutarlı görünmektedir.

4- EM5, "Calibri" yazı fontunda, 11 punto olarak hazırlanmıştır. Okuma için uygun boyuttadır.

5- EM5'te, KM5 ile uyumlu şekilde resim kullanılmamıştır ve gerekli görülen yerlerde grafikler kullanılmıştır.

6- EM5'in içerik kısmında, KM5'in tasarım ve düzenine sadık kalınmıştır. Yalnızca kapak sayfasında, KM5'te boş sayfa üzerine başlık atılması tercih edilirken, EM5'te metin içinde bölüm başlıklarında kullanılan resim kapak sayfasına da taşınmıştır.

7- EM5 popüler dil düzeyinde hazırlanmıştır. KM5 ile aynı düzeyde yazılmış olması, içerik basitleştirmesine başvurulmadığını göstermektedir.

8- EM5 de KM5 ile aynı kesime hitap etmektedir. Metnin Türkçeye çevrilmesi, Türkiye'deki kesimi de dahil etmesine yardımcı olmuştur. Metin hedef kitlesi için yeterince anlaşılır düzeydedir.

9- EM5'te de KM5 ile benzer şekilde engelliliğin ne olduğu, engellilere yönelik genel sağlık hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, yardım ve destek hizmetleri, engelli bireyler için elverişli ortamlar yaratmak, eğitim, istihdam ve geleceğe yönelik politikalar yer almaktadır. Metinde KM5 ile tutarlı şekilde bu konular öne çıkarılmıştır.

Basitleştirme tümeli bağlamında KM5 ve EM5'i değerlendirecek olursak, tür/türce oranının ve sözcüksel yoğunluğun EM5'te daha yüksek çıkması sözcüksel basitleştirmeye başvurulmadığını göstermektedir. Bir diğer taraftan metindeki toplam cümle adedinde artış, ortalama cümle uzunluklarında düşüş gözlemlenmiştir. Bu durum söz dizimsel basitleştirmeye başvurulduğuna işaret etmektedir. KM5 ve EM5'in aynı dil düzeyinde üretilmiş olmasından dolayı içerik basitleştirmesine yönelik herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Erek metinle kaynak metni işlevsel olarak incelediğimizde, EM5, KM5'in tasarım ve düzenine sadık kalmış ve aynı yazı puntosunun kullanılması tercih edilmiştir. Her iki metin de hitap ettiği kesim için anlaşılır düzeydedir. Fakat her iki metnin sonuna eklenen sözlük kısmına baktığımızda, KM5'te sözcüklerin alfabetik

sıraya göre dizildiğini görmekteyiz[39]. Bu dizilimin anlaşılmayan sözcükleri bulmak isteyen okucuyu için kolaylık sağlayacağı açıktır. Öte yandan EM5'in sonuna eklenen sözlük kısmında, sözcükler alfabetik sıra yerine, KM5'te sunulan şekliyle sıralanmıştır[40]. Bu bağlamda sözlüğün erek metin okuyucusu için işlevini kaybettiğini söyleyebiliriz. Çünkü sözcükler rastgele sırayla dizilmiş görünmekte ve bu durum aranılan sözcüğün bulunmasını zorlaştırmaktadır.

Çalışmamız, halk sağlığı ile ilgili metinleri basitleştirme tümeli ve işlevsellik bağlamında inceleme kitapların ardından halk sağlığı üzerine yazılmış metinlerle devam edecektir.

4.1.2. HALK SAĞLIĞI ÜZERİNE BROŞÜRLER

Tezin bütüncesinin halk sağlığı ile ilgili broşürler bölümünde, yine Sağlık Bakanlığı ve bakanlığa bağlı kuruluşların yayımladığı çeviri 5 broşür, basitleştirme tümeli çerçevesinde incelenecektir. Bu broşüleri bir tablo ile gösterebiliriz.

Tablo 10: Bütünce kapsamında incelenen broşürler

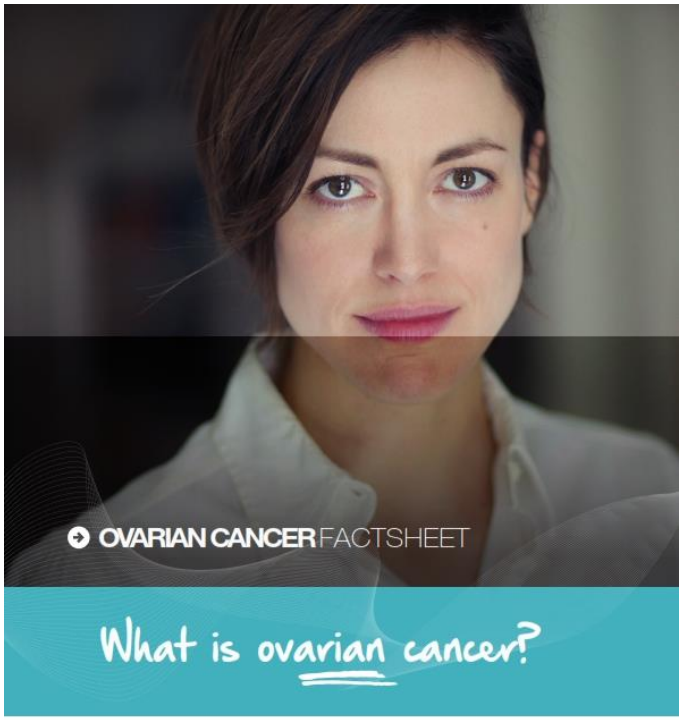
Referans No	**Adı**	**Dili**	**Üreticisi**
KM6	*What is an Ovarian Cancer?*	İngilizce	ENGAGE
EM6	*Over Kanseri Nedir?*	Türkçe	Türk Halk Sağlığı Kurumu
KM7	*Five Keys to Safer Food*	İngilizce	WHO

[39] Bkz.: EK6
[40] Bkz.: EK7

EM7	*Güvenilir Gıda İçin 5 Anahtar*	Türkçe	T.C. Sağlık Bakanlığı
KM8	*Yaşlılık ve Beslenme*	Türkçe	T.C. Sağlık Bakanlığı
EM8	*Old Age Period and Nutrition*	İngilizce	T.C. Sağlık Bakanlığı
KM9	*İlköğretim Çocukları İçin Sağlıklı Beslenme*	Türkçe	T.C. Sağlık Bakanlığı
EM9	*Healthy Nutrition for Children in Primary Education*	İngilizce	T.C. Sağlık bakanlığı
KM10	*İlköğretim Çocukları İçin Gıda Hijyeni El Kitabı*	Türkçe	T.C. Sağlık Bakanlığı
EM10	*Handbook for Food Hygiene for the Primary School Students*	İngilizce	T.C. Sağlık Bakanlığı

Bunlardan ilki Avrupa Jinekolojik Kanser Savunma Grubu Ağı'nın (Europe Network of Gynaecological Cancer Advocacy Group-ENGAGE) tarafından hazırlanan "What is Ovarian Cancer" başlıklı broşürün Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan çevirisidir. Kaynak metni ve erek metni basitleştirme tümeli çerçevesinde incelemeye geçebiliriz:

Örnek Kaynak Metin 6 (KM6): What is Ovarian Cancer?

Şekil 52: KM6'nın kapak sayfası

Çeviri Yönergesi: Over kanseri broşürü

Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

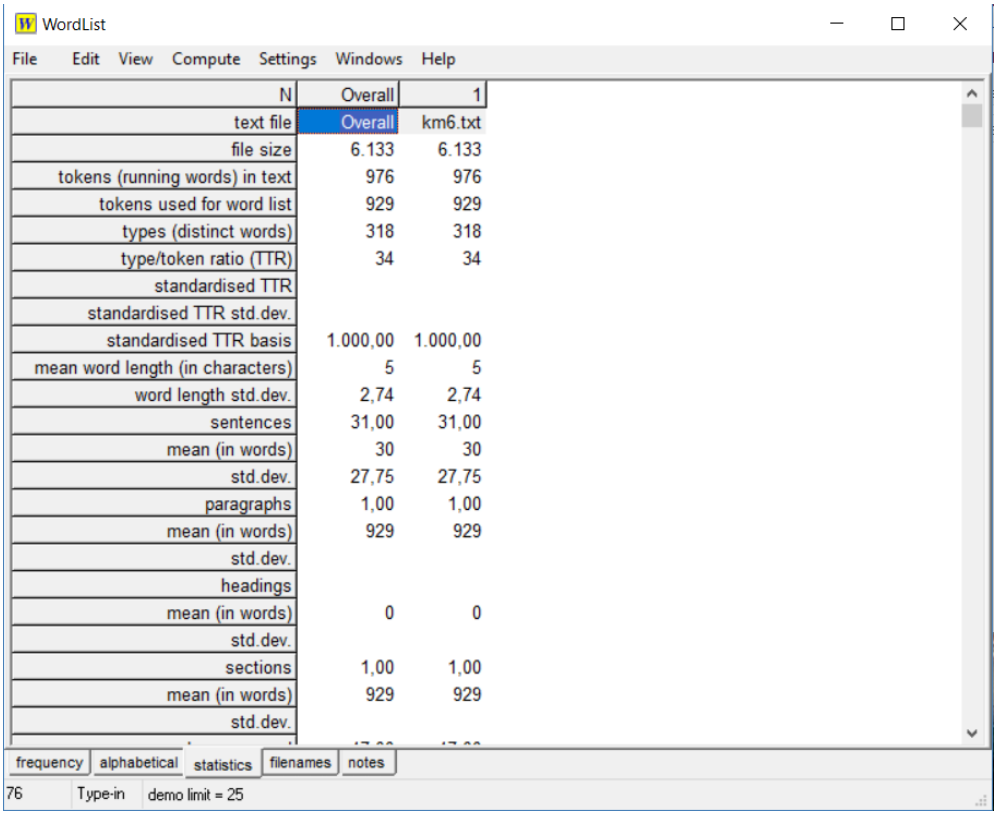
Hedef Kitle: Her yaştan tüm kadınlar

Yayın Yeri: İnternet ortamından da erişilebileceği gibi Sağlık Bakanlığı'na bağlı birimler, sağlık ocakları, jinekoloji ve kadın sağlığı bölümleri, aile hekimlikleri ve eczanelerden temin edilebilir.

Metnin Ortamı: Basılı metin

Yayımlanma Nedeni: Her yaştan kadını over kanseri hakkında bilgilendirmek, bu konudaki farkındalıklarını artırmak, tedavi yöntemleri ve tanısı hakkında bilgi vermek.

KM6, tür/türce oranı ve ortalama cümle uzunluğu açısından incelenirken, kaynakça ve notlar bölümü incelemeye dâhil edilmemiştir. Bu bölümler atıldıktan sonra metnin WordSmith 4 yazılımı ile incelenmesine bakabiliriz:

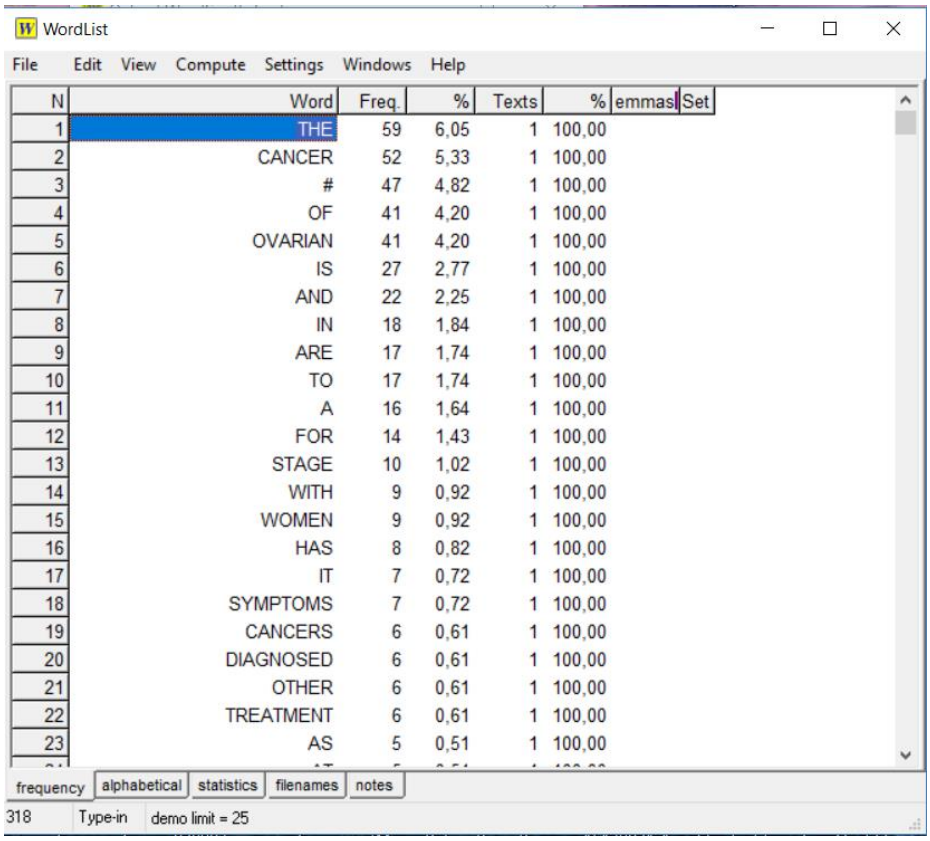

N	Overall	1
text file	Overall	km6.txt
file size	6.133	6.133
tokens (running words) in text	976	976
tokens used for word list	929	929
types (distinct words)	318	318
type/token ratio (TTR)	34	34
standardised TTR		
standardised TTR std.dev.		
standardised TTR basis	1.000,00	1.000,00
mean word length (in characters)	5	5
word length std.dev.	2,74	2,74
sentences	31,00	31,00
mean (in words)	30	30
std.dev.	27,75	27,75
paragraphs	1,00	1,00
mean (in words)	929	929
std.dev.		
headings		
mean (in words)	0	0
std.dev.		
sections	1,00	1,00
mean (in words)	929	929
std.dev.		

Şekil 53: KM6'ın WordSmith yazılımı ile incelenmesi

1- Sonuçlara baktığımızda metin içinde toplam 976 türce ve 318 tür bulunduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda metnin erek kitle de göz önünde bulundurularak basit bir dille yazılmış olduğunu söylemek mümkündür. Tür/türce oranı %34 olarak bulunmuştur.

2- Bunun yanı sıra ortalama cümle uzunluğu ise %30'dur.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	THE	59	6,05	1	100,00		
2	CANCER	52	5,33	1	100,00		
3	#	47	4,82	1	100,00		
4	OF	41	4,20	1	100,00		
5	OVARIAN	41	4,20	1	100,00		
6	IS	27	2,77	1	100,00		
7	AND	22	2,25	1	100,00		
8	IN	18	1,84	1	100,00		
9	ARE	17	1,74	1	100,00		
10	TO	17	1,74	1	100,00		
11	A	16	1,64	1	100,00		
12	FOR	14	1,43	1	100,00		
13	STAGE	10	1,02	1	100,00		
14	WITH	9	0,92	1	100,00		
15	WOMEN	9	0,92	1	100,00		
16	HAS	8	0,82	1	100,00		
17	IT	7	0,72	1	100,00		
18	SYMPTOMS	7	0,72	1	100,00		
19	CANCERS	6	0,61	1	100,00		
20	DIAGNOSED	6	0,61	1	100,00		
21	OTHER	6	0,61	1	100,00		
22	TREATMENT	6	0,61	1	100,00		
23	AS	5	0,51	1	100,00		

Şekil 54: KM6'nın WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- Kaynak metnin sözcük yoğunluğunu incelediğimizde, en sık kullanılan "the" dil bilgisel sözcüğünü, "cancer" içerik sözcüğü takip etmektedir. Metinde en sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "cancer", "ovarian", "stage" ve "women" içerik sözcükleri bulunmaktadır.

4- KM6 "Times New Roman" yazı fontunda, 10 punto ile yazılmıştır. Başlıklar için daha büyük puntolar kullanılmıştır. Bu bağlamda okuma için uygun boyuttadır.

5- KM6'da herhangi resim ya da grafik kullanılmamıştır. Yalnızca kadın vücudundaki over (yumurtalık) organının normal ve kanserli hali şekil ile gösterilmiştir.

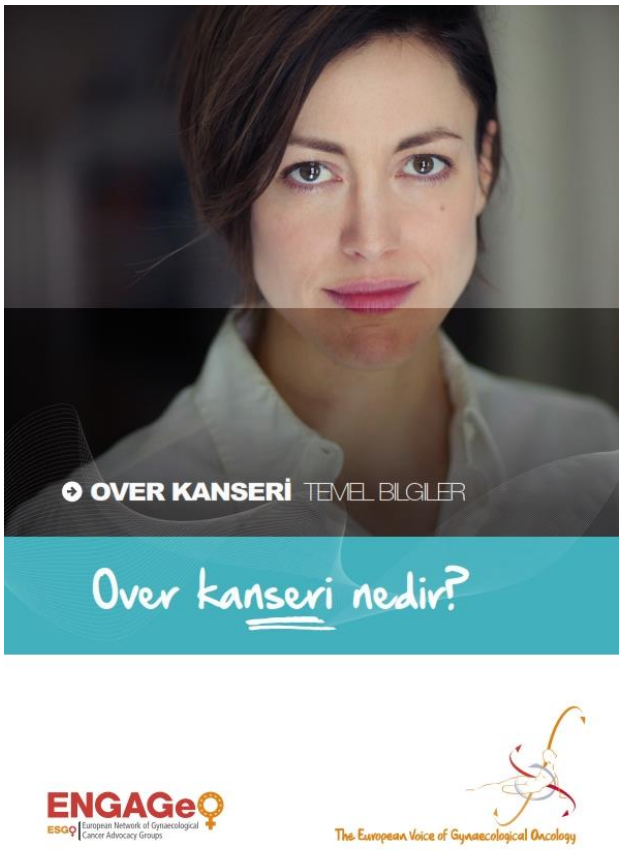
6- KM6 popüler dil düzeyinde hazırlanmıştır. Metinde alana özgü terim ve terminolojiler yerine bunların halk dilindeki karşılıkları tercih edilmiştir. Bunun yanı

sıra bu sözcüklerin tıbbi terminolojideki karşılıkları parantez içinde verilmiştir. Örneğin, “hip bones” ifadesi için parantez içinde “the pelvis” ifadesi kullanılmıştır.

7- KM6, tıp alanı dışındaki kadınları yumurtalık kanseri konusunda bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda daha önce de bahsettiğimiz gibi tıp alanından terim ve terminoloji kullanılmasından kaçınılmış ve halk dilindeki sözcüklerin kullanılması tercih edilmiştir. Dolayısıyla hitap ettiği kitle için yeterince anlaşılır düzeydedir.

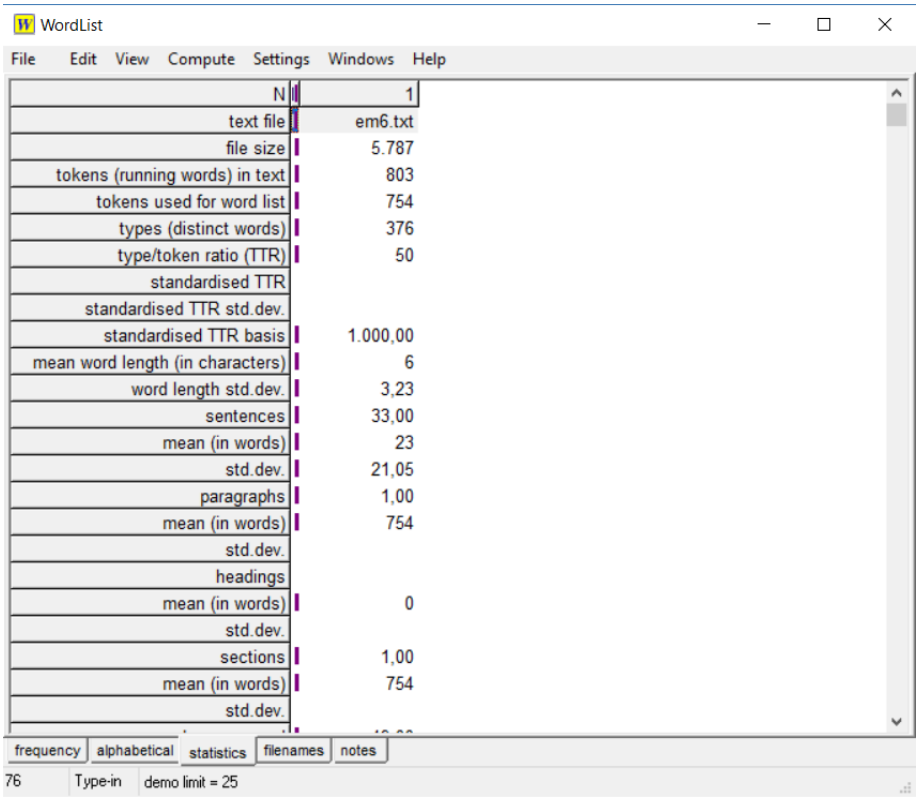
Metnin Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan çevirisinin incelemesi şu şekildedir:

Örnek Erek Metin 6 (EM6): Over Kanseri Nedir?

Şekil 55: EM6’nın kapak sayfası

Erek metnin de kaynak metin gibi her kesimden kadına hitap ettiğini ve jinekolojik kanserlerden biri olan over kanseri hakkında bilgi vermek, tanı ve tedavileri hakkında farkındalık yaratmak amacı güttüğünü söyleyebiliriz. Bu bağlamda EM6'yı WordSmith yazılımı ile inceleyebiliriz.

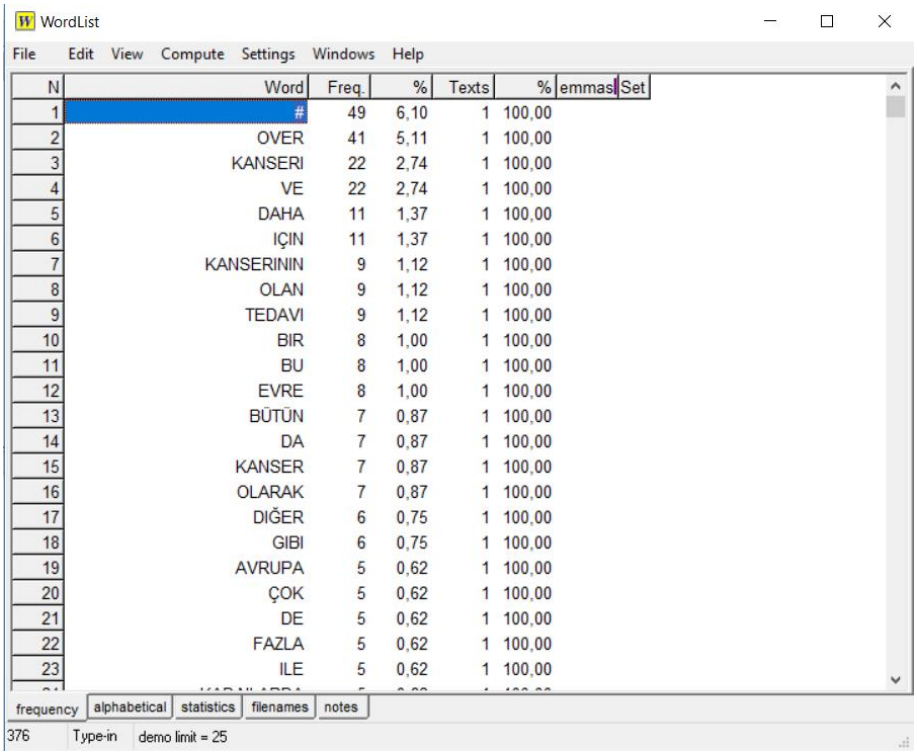

Şekil 56: EM6'nın WordSmith yazılımı ile incelenmesi

1- İnceleme sonuçlarından da görebileceğimiz gibi, EM6'da toplam 803 türce bulunurken, toplam 376 adet tür bulunmaktadır. Bunun sonucunda tür/türce oranı KM6'dan daha yüksek bir şekilde %50'dir. Bu sonuçtan yola çıkarak metinde sözcüksel basitleştirme yapılmadığını söylemek yanlış olmaz.

2- Ortalama cümle uzunluklarına baktığımızda bu oran KM6'da %30 iken EM6'da %23'e düşer. Toplam cümle sayıları noktasında EM6'da 2 adet daha fazla cümle bulunması cümlelerin bölünmesi yönteminin çok sık benimsenmediğini gösterir. Fakat inceleme metni broşür olduğundan görece kısa bir metindir. Ayrıca ortalama cümle uzunlukları arasındaki fark, metinde daha kısa cümleler kurulmasının

tercih edildiğini göstermektedir. Bu durumsa bizi çeviri esnasında söz dizimsel basitleştirmeye başvurulduğu sonucuna götürmektedir.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	#	49	6,10	1	100,00		
2	OVER	41	5,11	1	100,00		
3	KANSERI	22	2,74	1	100,00		
4	VE	22	2,74	1	100,00		
5	DAHA	11	1,37	1	100,00		
6	IÇIN	11	1,37	1	100,00		
7	KANSERININ	9	1,12	1	100,00		
8	OLAN	9	1,12	1	100,00		
9	TEDAVI	9	1,12	1	100,00		
10	BIR	8	1,00	1	100,00		
11	BU	8	1,00	1	100,00		
12	EVRE	8	1,00	1	100,00		
13	BÜTÜN	7	0,87	1	100,00		
14	DA	7	0,87	1	100,00		
15	KANSER	7	0,87	1	100,00		
16	OLARAK	7	0,87	1	100,00		
17	DIĞER	6	0,75	1	100,00		
18	GIBI	6	0,75	1	100,00		
19	AVRUPA	5	0,62	1	100,00		
20	ÇOK	5	0,62	1	100,00		
21	DE	5	0,62	1	100,00		
22	FAZLA	5	0,62	1	100,00		
23	ILE	5	0,62	1	100,00		

Şekil 57: EM6'nın WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- EM6'da en sık kullanılan sözcüklerin ilk sırasında # ile ifade edilen rakamlar ve semboller gelmektedir. Bunu "over" içerik sözcüğü izlemektedir. EM6'da en sık kullanılan 15 içerik sözcüğü arasında "over", "kanser", "tedavi", "evre" ve "bütün" içerik sözcükleri bulunmaktadır. Bu bağlamda sözcüksel basitleştirmeye başvurulmadığını söylemek yanlış olmaz.

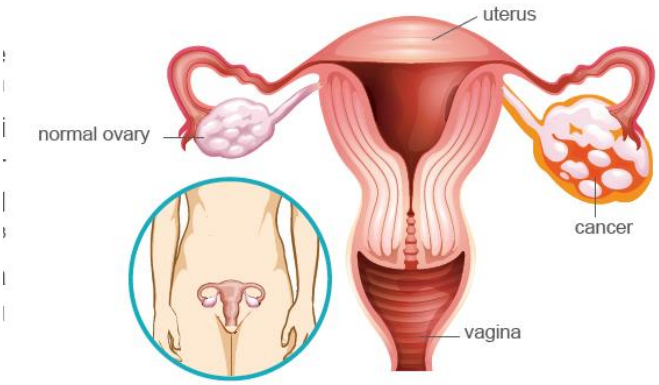
4- EM6, "Arial" yazı fontu ile 10 puntoda hazırlanmıştır. KM6 ile benzer şekilde başlıklar için daha büyük puntolar tercih edilmiştir. Bu bağlamda okuma için uygun boyuttadır.

5- EM6'da herhangi bir resim ve grafik kullanılmamıştır. KM6'da sağlıklı ve kanserli yumurtalıkları göstermek için kullanılan şekil EM6'da da korunmuştur.

6- EM6, KM6 ile aynı tasarım ve düzeni korumuştur.

7- EM6 popüler düzeydedir.

8- EM6, erek kitle için anlaşılır düzeyde olsa da, terim ve terminoloji seçimleri dolayısıyla bazı durumlarda erek kitlenin anlaşılabilirlik eşiğinin üstünde kaldığı söylenebilir. Örneğin, başlığa bakacak olursak İngilizcede kullanılan "Ovary Cancer" hem tıp dilinde, hem de halk dilinde kullanılan bir terimken, bunun Türkçe karşılığı "Over Kanseri" sadece tıp alanında uzman kişiler tarafından kullanılmaktadır. Bu terimin halk dilinde kullanılan karşılığı ise "Yumurtalık Kanseri"dir. Bu bağlamda EM6'da kullanılan "Over Kanseri" teriminin popüler düzeydeki metinler için uygun olmadığı söylenebilir. Benzer bir şekilde EM6'da "belirti" yerine "semptom", "ölüm oranı" yerine "mortalite", "hastalık seyri" yerine "prognoz" vb. ifadelerinin kullanılması metnin erek kitle için anlaşılırlığını azaltmıştır.

Şekil 58: EM6'da bulunan kadın genital bölge çizimi ve açıklaması

Ayrıca KM6'da verilmiş olan kadın genital organı çizimindeki açıklamalar, erek metne çevrilmeden aktarılmıştır. Bu durum metnin anlaşılırlığı açısından büyük bir kayba yol açmıştır.

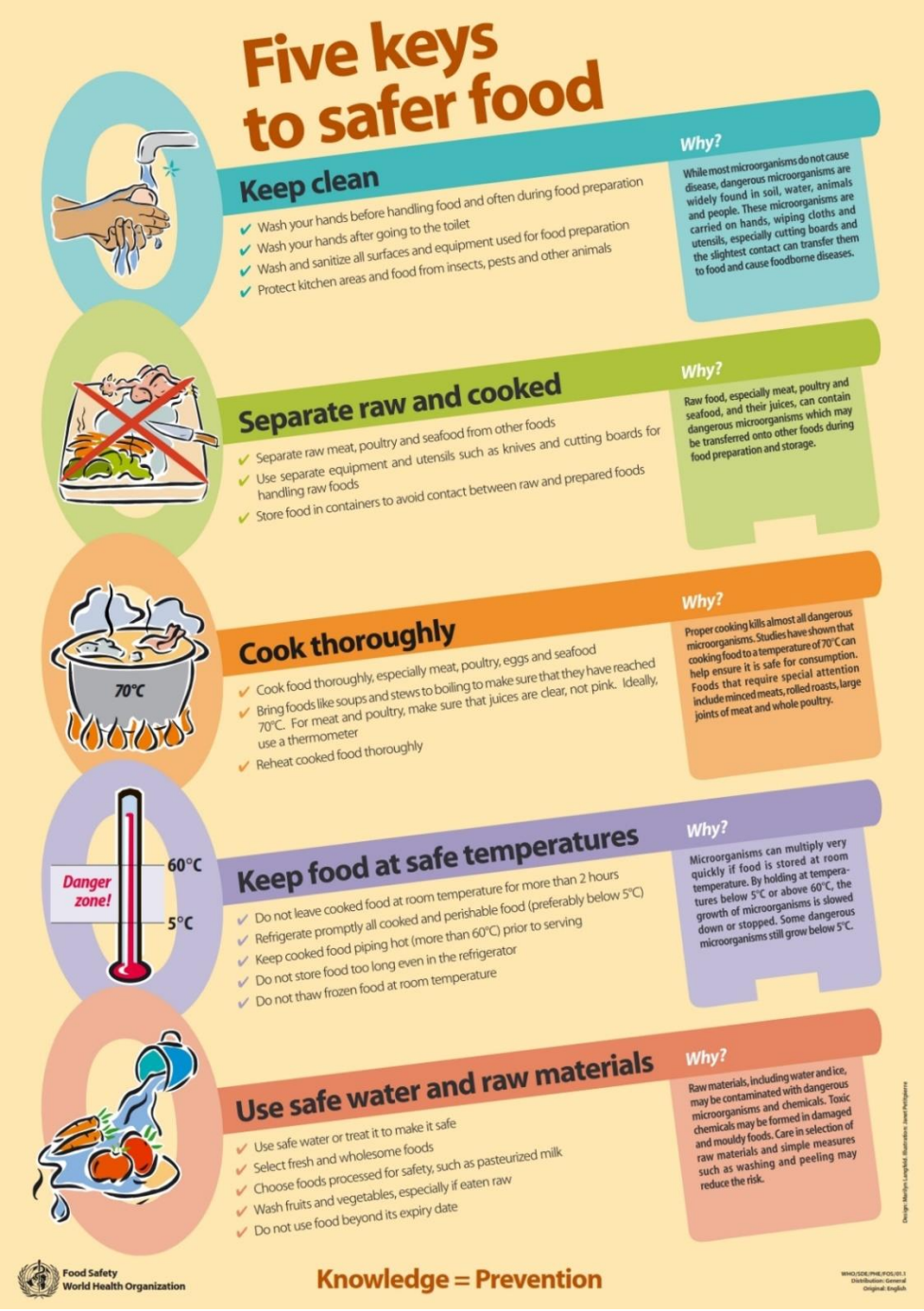
9- EM6'da da, KM6 ile tutarlı bir şekilde ana mesaj, yumurtalık kanseri hakkında kadınlardaki farkındalığı artırmak, tedavi yöntemleri konusunda bilgilendirmektir. Bu bilgiler kaynak metinle aynı şekilde ön planda tutulmuştur.

KM6 ve EM6'yı basitleştirme tümeli çerçevesinde değerlendirecek olursak, tür/türce oranında EM6'da görülen artıştan dolayı sözcüksel basitleştirme gerçekleştirilmediğini görmekteyiz. Bu bulgu, sözcüksel yoğunluğun her iki metinde de benzer olması ile de tutarlıdır. Bunun yanı sıra ortalama cümle uzunluklarına baktığımızda, KM6 ile EM6 arasında %7'lik bir farka rastlanmıştır. Bu durum çeviride söz dizimsel basitleştirmeye başvurulduğunu gösterir.

Ancak 8. maddede değinilen konulardan anlaşılabileceği üzere, bu örnek metinlerde EM6'nın anlaşılabilirliğini sağlamak için söz dizimsel basitleştirme yeterli olmamıştır. KM6'da geçen tıbbi terimler, halk dilinde de kullanıldığı için kaynak metnin alıcı kitlesi açısından anlaşılırlığında herhangi bir soruna neden olmamış, yeterince anlaşılır durumda kalmıştır. Ancak kaynak metin erek metne aktarılırken, herhangi bir sözcüksel basitleştirmeye başvurmadan, bu terimlerin tıp dilindeki karşılıklarının kullanılması tercih edilmiştir. Bu durum metnin erek kitlesi göz önünde alındığında olması gereken popüler düzeyden uzaklaşmasına neden olmuş ve EM6'nın anlaşılırlığını azaltmıştır. Bu bağlamda, KM6'nın erek kitle için anlaşılır olmasını sağlamak açısından sözcüksel basitleştirmeye başvurulması gerektiğini söylemek yanlış olmaz.

Halk sağlığı alanında yayınlanmış broşürler başlığı altında ikinci inceleyeceğimiz metin, Dünya Sağlık Örgütü tarafından basılan "Five Keys to Safer Food" broşürünün T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan "Güvenilir Gıda İçin 5 Anahtar" başlıklı çevirisidir. Bu broşürün sonunda verilen beş maddelik yol haritası, Sağlık Bakanlığı tarafından afiş türünde çevrilmiştir.

Örnek Kaynak Metin 7 (KM7): Five Keys to Safer Food (2006, s. 30)

Şekil 59: "Five Keys to Safer Food" broşürünün yol haritası niteliğindeki son kısmı

Çeviri Yönergesi: Güvenli yiyecek tüketilmesine ve hazırlanmasına yönelik Dünya Sağlık Örgütü broşürü

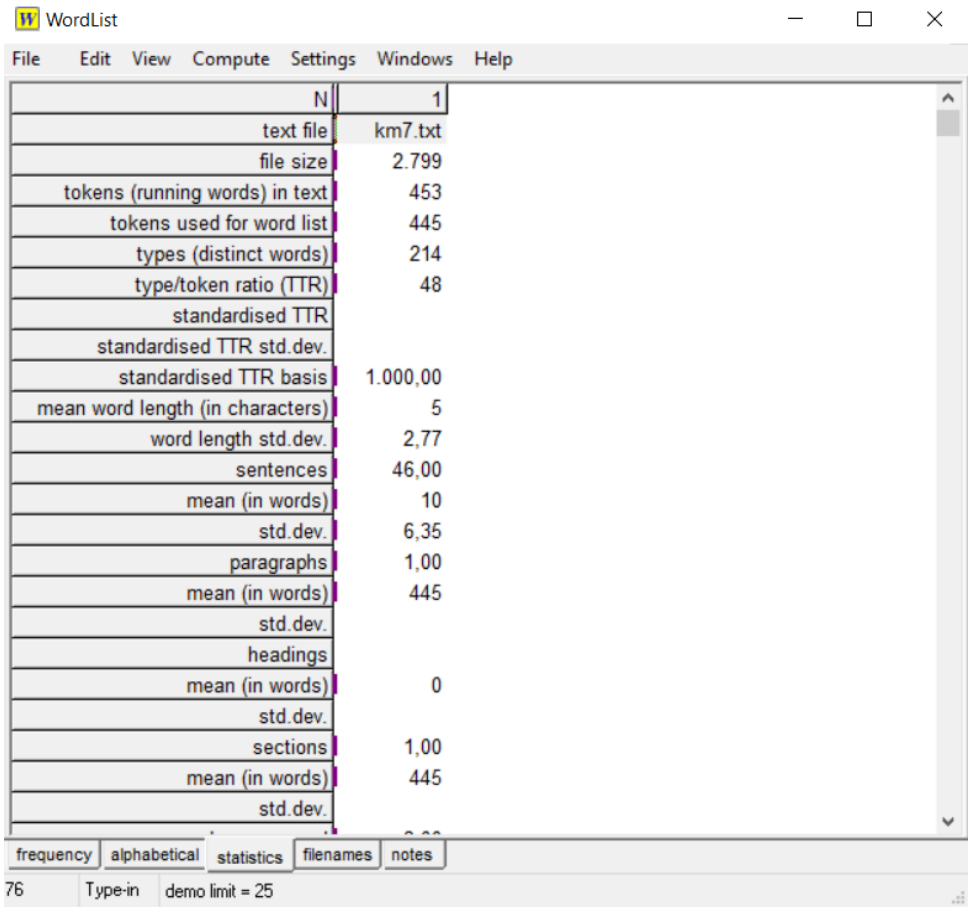
Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

Hedef Kitle: Her yaş ve cinsiyetten bireyler ve çocuklar

Yayın Yeri: Dünya Sağlık Örgütü internet sayfasından ücretsiz erişilebileceği gibi Dünya Sağlık Örgütü büroları ve halk sağlığı birimlerinden de temin edilebilir.

Yayımlanma Nedeni: Yiyecekleri, sağlıklı bir şekilde muhafaza etmek, bakterilerden korumak, sağlıklı bir şekilde pişirmek için anahtar niteliğinde beş nokta hakkında bireyleri bilgilendirmek.

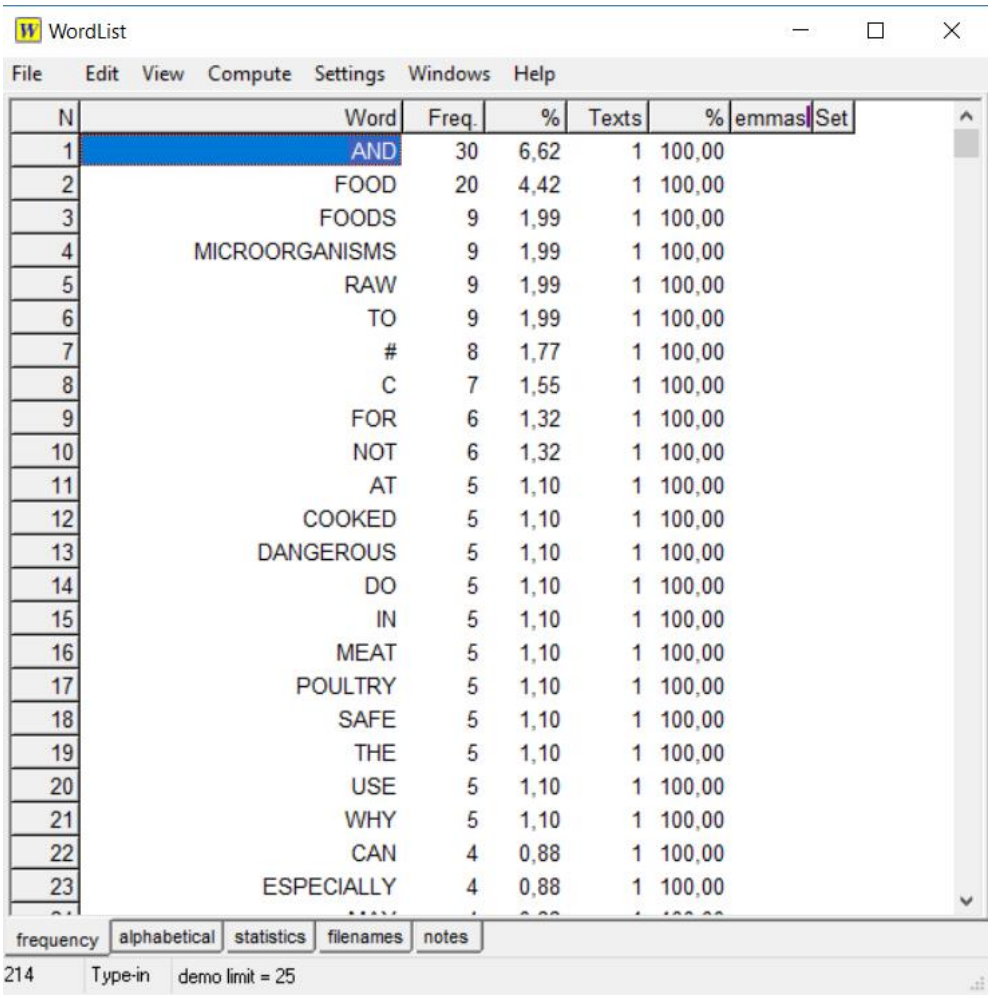
KM7'yi kaynak metne yöneltilecek sorular bağlamında incelemeye geçebiliriz.

Şekil 60: KM7'nin WordSmith yazılımı ile incelenmesi

1- KM7'nin incelemesinde metin içinde toplam 453 türce, 214 tür bulunmuştur. Tür/türce oranı %48'dir.

2- Metin içinde toplam 46 cümle bulunmaktadır ve ortalama cümle uzunluğu %10'dur.

Şekil 61: KM7'nin WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- KM7'nin içinde en sık kullanılan sözcüklere baktığımızda "and" dil bilgisel sözcüğün en sık kullanılan sözcük olduğunu görmekteyiz. Bu sözcüğü "food" içerik sözcüğü takip etmektedir. En sık kullanılan ilk 15 sözcük içerisinde "food",

“microorganisms”, “raw”, “cooked”, “dangerous”, “do” ve “meat” sözcükleri bulunmaktadır (“food” ve “foods” sözcükleri tek sözcük sayılmıştır).

4- Metinde yazılar “Myriad” yazı fontunda, 20 punto olarak hazırlanmıştır. Okuma için uygun boyuttadır.

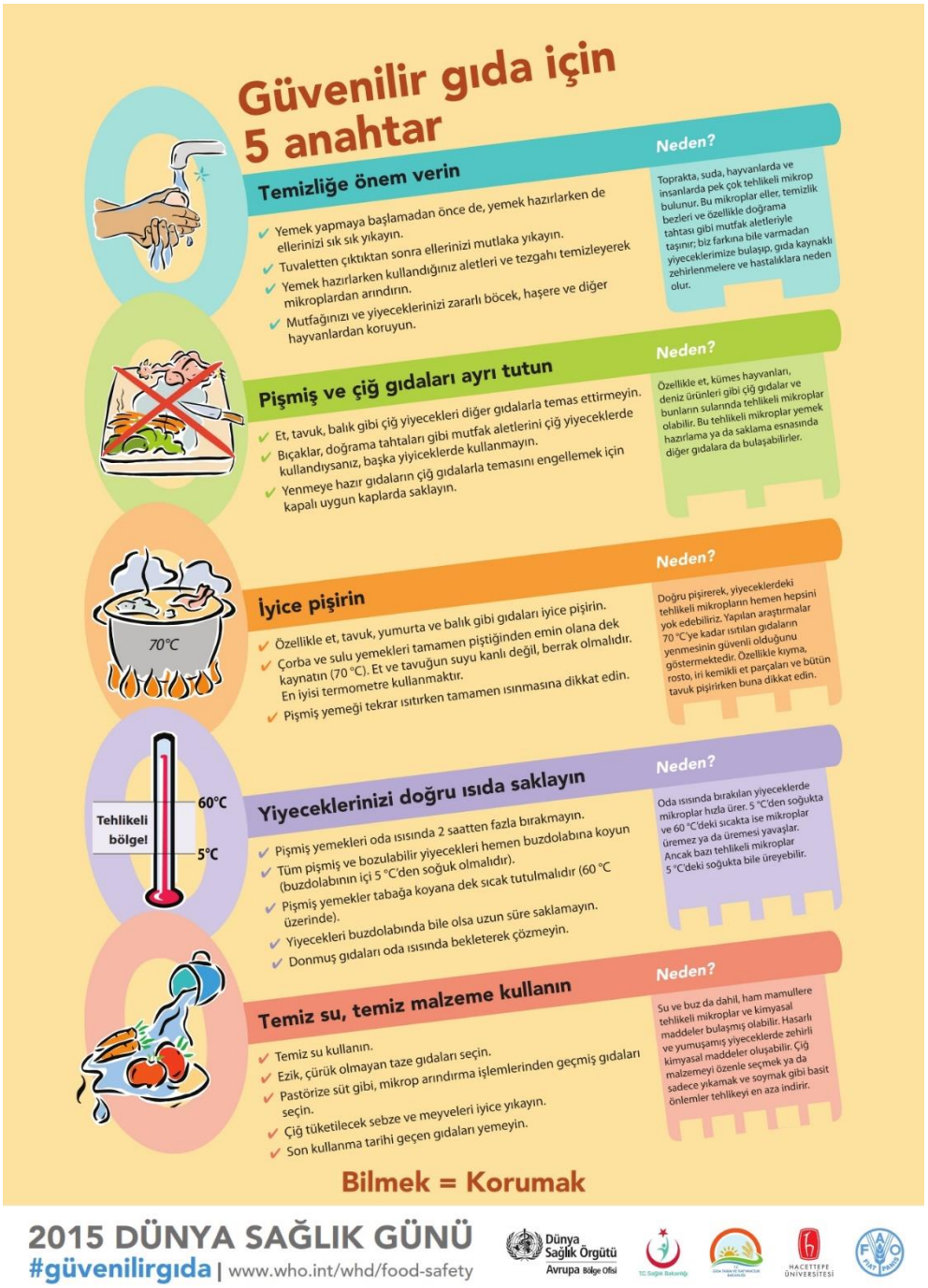
5- KM7’de herhangi bir grafik ya da resim kullanılmamıştır. Ancak her bir adım için çizimler kullanılmıştır.

6- KM7 her kesimden okurun anlayabilmesi için popüler dil düzeyinde hazırlanmıştır.

7- KM7 her kesimden bireye hitap etmek amacıyla popüler dil düzeyinde hazırlandığı için erek kitle için anlaşılır düzeydedir.

KM7’nin T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan çevirisini inceleyebiliriz.

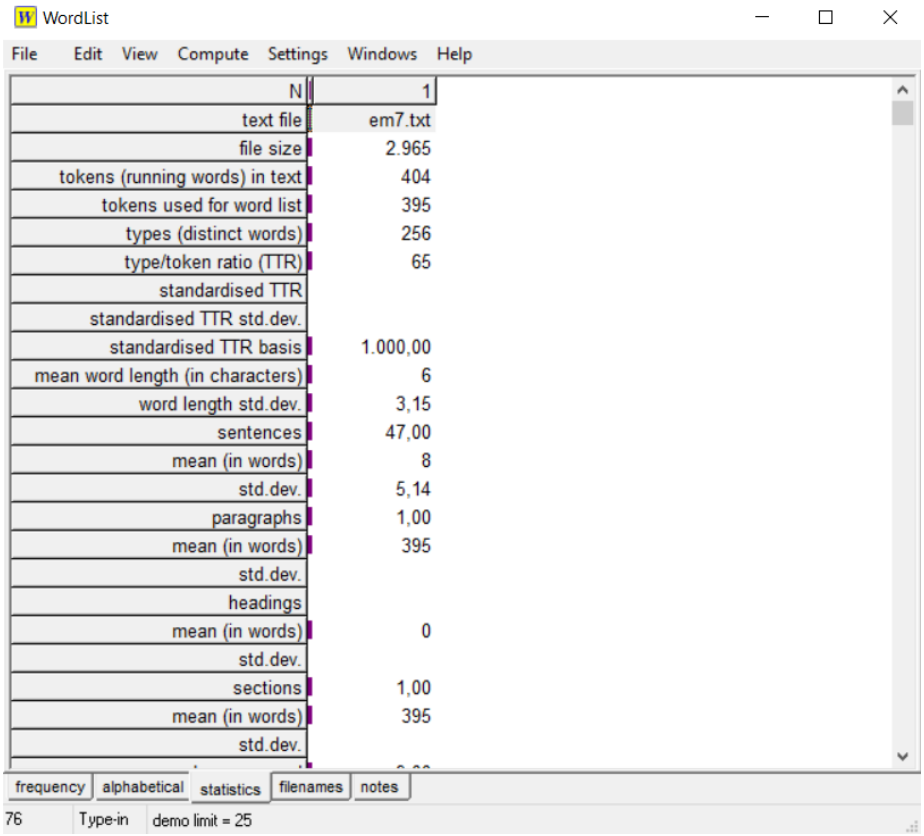
Örnek Erek Metin 7 (EM7): Güvenilir Gıda İçin 5 Anahtar (2015)

Şekil 62: EM7 afişi

EM7, Dünya Sağlık Örgütü tarafından hazırlanan broşürün son sayfası alınarak 2015 Dünya Sağlık Günü için Sağlık Bakanlığı tarafından çevrilmiş ve afiş olarak

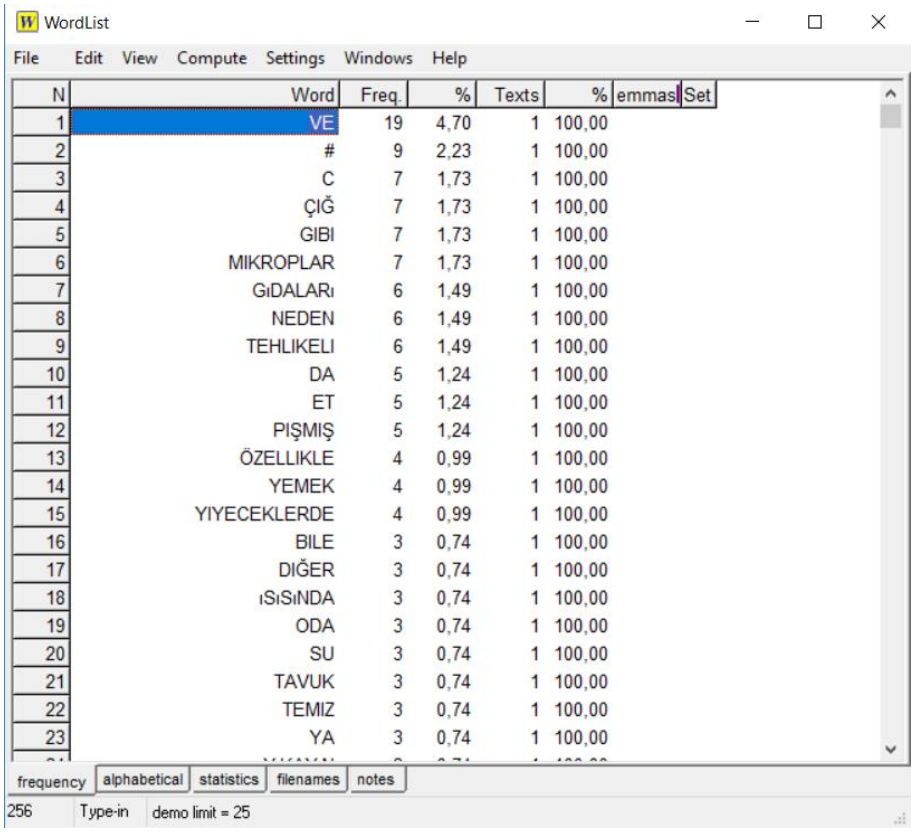
hazırlanmıştır. EM7'yi erek metne yöneltilecek sorular bağlamında şu şekilde inceleyebiliriz:

Şekil 63: EM7'nin WordSmith yazılımı ile incelenmesi

1- EM7'de toplam 404 türce bulunurken, toplam 256 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %65'tir. KM7'de bu oran %48 iken erek metinde %18'lik bir artış olmuştur. Bu sonuca göre çeviride sözcüksel basitleştirmeye başvurulmadığını söyleyebiliriz.

2- EM7'de toplam 47 cümle bulunmaktadır ve ortalama cümle uzunluğu %8'dir. KM7'de bu oran %10 olarak bulunmuştu. Bu bağlamda söz dizimsel basitleştimeye de başvurulduğunu söyleyebiliriz.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmasl	Set
1	VE	19	4,70	1	100,00		
2	#	9	2,23	1	100,00		
3	C	7	1,73	1	100,00		
4	ÇIĞ	7	1,73	1	100,00		
5	GIBI	7	1,73	1	100,00		
6	MIKROPLAR	7	1,73	1	100,00		
7	GıDALARı	6	1,49	1	100,00		
8	NEDEN	6	1,49	1	100,00		
9	TEHLIKELI	6	1,49	1	100,00		
10	DA	5	1,24	1	100,00		
11	ET	5	1,24	1	100,00		
12	PIŞMIŞ	5	1,24	1	100,00		
13	ÖZELLIKLE	4	0,99	1	100,00		
14	YEMEK	4	0,99	1	100,00		
15	YIYECEKLERDE	4	0,99	1	100,00		
16	BILE	3	0,74	1	100,00		
17	DIĞER	3	0,74	1	100,00		
18	ıSıSıNDA	3	0,74	1	100,00		
19	ODA	3	0,74	1	100,00		
20	SU	3	0,74	1	100,00		
21	TAVUK	3	0,74	1	100,00		
22	TEMIZ	3	0,74	1	100,00		
23	YA	3	0,74	1	100,00		

Şekil 64: EM7'nin WordSmith yazılımı ile sözcüksel yoğunluğunun incelenmesi

3- EM7'de en sık kullanılan sözcük "ve" dil bilgisel sözcüğüdür. Bunu # ile ifade edilen rakamlar ve semboller izlemektedir. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "çiğ", "mikroplar", "gıdaları", "neden", "tehlikeli", "et", "pişmiş", "özellikle", "yemek" ve "yiyeceklerde" içerik sözcükleri bulunmaktadır. KM7'de en sık kullanılan 15 sözcük arasındaki içerik sözcüklerine oranla, EM7'de daha sık içerik sözcüğü kullanılmıştır. Bu sonuç, tür/türce oranı sonuçları ile kıyaslandığında, çeviride sözcüksel basitleştirmeye başvurulmadığı sonucu ile örtüşmektedir.

4- EM7, KM7 ile benzer şekilde "Myriad" yazı fontunda, 20 punto olarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda okuma için uygun olduğu söylenebilir.

5- EM7'de resim ve grafikler kulanılmamıştır. Kaynak metinde kullanılan çizimler, EM7'de de kullanılmıştır.

6- EM7, KM7'nin aynı yazı fontunu kullanmış ve aynı çizimleri aktarmıştır. Bu bağlamda aynı tasarım ve düzende hazırlanmıştır. Ancak çevrilme amacına uygun olarak son kısmına Dünya Sağlık Günü yazısı ve katkıda bulunan kuruluşların logoları eklenmiştir.

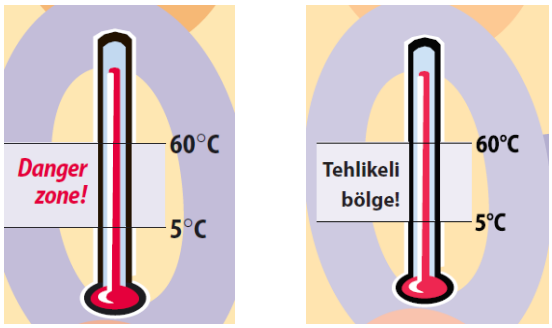
7- EM7, KM7 ile aynı şekilde popüler dil düzeyinde hazırlanmıştır.

8- EM7, her yaştan ve cinsiyetten kesim için hazırlandığından popüler dil düzeyinde olması anlaşılırlığını artırmıştır. Bu bağlamda dil düzeyi erek kitle için anlaşılır boyuttadır.

9- KM7'de güvenilir ve sağlıklı besin hazırlamak ve besinleri sağlıklı bir şekilde muhafaza etmeye yönelik beş önemli nokta üzerinde durulmuş ve bunların nedenlerine değinilmiştir. Bu bağlamda EM7'de de bu mesajlar öne çıkarılmış ve diğerlerinden öncelikli konumda tutulmuştur.

KM7 ve EM7'yi basitleştirme tümeli bağlamında değerlendirecek olursak, tür/türce oranı ve sözcüksel yoğunluk sonuçlarına baktığımızda metinde sözcüksel basitleştirmeye başvurulmadığını görmekteyiz. Ancak ortalama cümle uzunluklarını karşılaştırdığımızda her ne kadar oranlar bibirine yakın olsa da metnin kısalığı göz önğnde bulundurulduğunda sözdizimsel basitleştirme yapıldığını söyleyebiliriz. KM7 ve EM7'nin aynı dil düzeyinde üretilmiş olmasından dolayı içerik basitleştirmesine yönelik herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Erek metin ile kaynak metni işlevsel olarak değerlendirecek olursak, EM7'nin, KM7'nin tasarım ve düzenine sadık kaldığını ve aynı yazı puntosunun kullanıldığını söyleyebiliriz. Her iki metin de hitap ettiği kesim için anlaşılır düzeydedir. Ancak metin içinde kullanılan çizimlerden birine baktığımızda bazı farkların olduğunu fark edebiliriz:

Şekil 65: KM7 ve EM7 içerisinde kullanılan çizimlerin kesiti

Şekilde geçen ilk kesit KM7'den alınmışken, ikincisi EM7'den alınmıştır. İlk kesitte, tehlikeli bölgeye işaret eden yazı tehlikeyi çağrıştıran kırmızı renk ile vurgulanmışken, EM7'den alınan kesitte sadece metin çevrilmiş, bu gösterge göz ardı edilmiştir. Bu bağlamda tehlike konusuna EM6'da daha az vurgu yapıldığı söylenebilir.

Halk Sağlığı ile ilgili broşürler başlığı altında inceleyeceğimiz bir diğer metin T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan "Yaşlılık ve Beslenme" ve çevirisi yine Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan "Old Age Period and Nutrition" broşürüdür.

Örnek Kaynak Metin 8 (KM8): Yaşlılık ve Beslenme (2008)

Şekil 66: KM8 kapak sayfası

Çeviri Yönergesi: Yaşlılık döneminde doğru ve sağlıklı beslenmeye yönelik broşür

Çeviri Metni İşlevi: Bilgilendirme

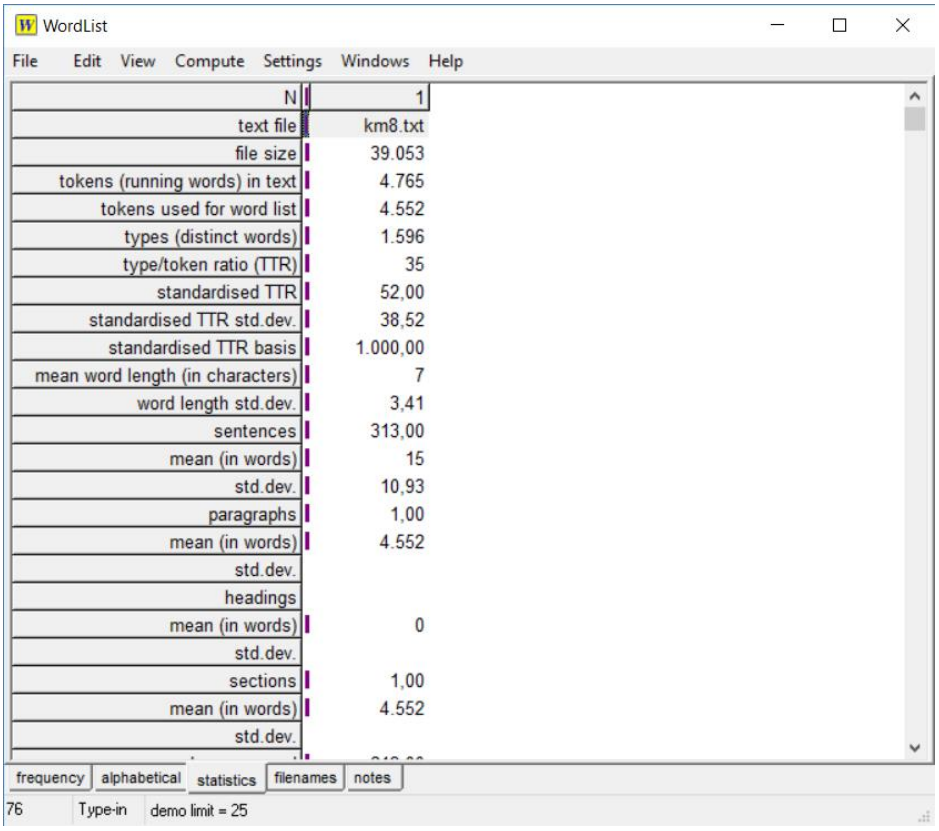
Hedef Kitle: Yaşlılık dönemindeki bireyler ve yaşlılık dönemindeki bireylerin bakımından sorumlu kimseler

Yayın Yeri: T.C. Sağlık bakanlığının internet sayfasından ücretsiz erişilebileceği gibi halk sağlığı birimlerinden temin edilebilir.

Yayımlanma Nedeni: Yaşlılıkta doğru ve sağlıklı beslenmenin önemi, yaşlılıkta vücudun yapı ve işlevlerinde görülen değişiklikler, yaşlılık döneminde

enerji ihtiyacı ve vücut ağırlığının denetimi gibi konularda erek kitleyi bilgilendirmek.

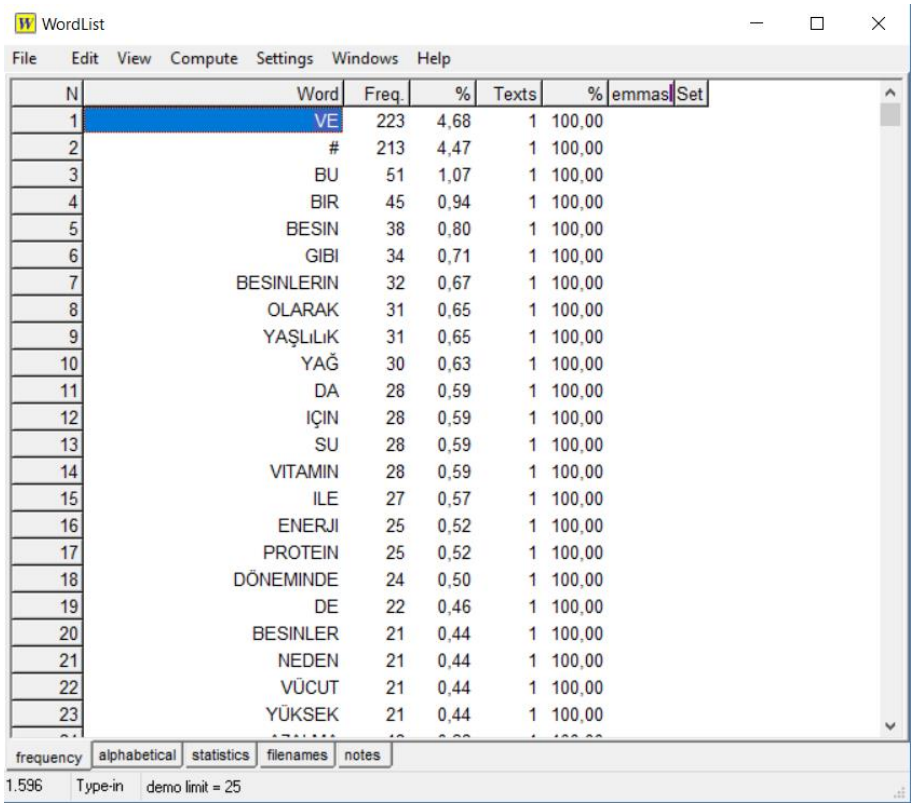
Kaynak metni metne yöneltilecek sorular bağlamında incelemeye geçebiliriz.

Şekil 67: KM8'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- KM8'de toplam 4,765 türce bulunurken, toplam 1,596 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %35'tir.

2- KM8'de toplam 313 cümle bulunmaktadır ve ortalama cümle uzunluğu %15'tir.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	VE	223	4,68	1	100,00		
2	#	213	4,47	1	100,00		
3	BU	51	1,07	1	100,00		
4	BIR	45	0,94	1	100,00		
5	BESIN	38	0,80	1	100,00		
6	GIBI	34	0,71	1	100,00		
7	BESINLERIN	32	0,67	1	100,00		
8	OLARAK	31	0,65	1	100,00		
9	YAŞLILIK	31	0,65	1	100,00		
10	YAĞ	30	0,63	1	100,00		
11	DA	28	0,59	1	100,00		
12	IÇIN	28	0,59	1	100,00		
13	SU	28	0,59	1	100,00		
14	VITAMIN	28	0,59	1	100,00		
15	ILE	27	0,57	1	100,00		
16	ENERJI	25	0,52	1	100,00		
17	PROTEIN	25	0,52	1	100,00		
18	DÖNEMINDE	24	0,50	1	100,00		
19	DE	22	0,46	1	100,00		
20	BESINLER	21	0,44	1	100,00		
21	NEDEN	21	0,44	1	100,00		
22	VÜCUT	21	0,44	1	100,00		
23	YÜKSEK	21	0,44	1	100,00		

Şekil 68: KM8'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- KM8'de en sık kullanılan sözcüklere baktığımızda bunların başında "ve" dil bilgisel sözcüğünün geldiğini görmekteyiz. Bunu # ile ifade edilen rakamlar ve semboller izlemektedir. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "besin", "yaşlılık", "yağ", "su", "vitamin" ve "enerji" sözcükleri bulunmaktadır (besin ve besinlerin aynı sözcük olarak sayılmıştır).

4- KM8 "Calibri" yazı fontunda, 10 punto olarak hazırlanmıştır. Okuma için uygun boyutun en az 8 punto olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu büyüklük yeterli gibi görünse de erek kitlenin yaşlı bireyler olduğu dikkate alınırsa puntonun daha büyük olmasının daha uygun olabileceği söylenebilir.

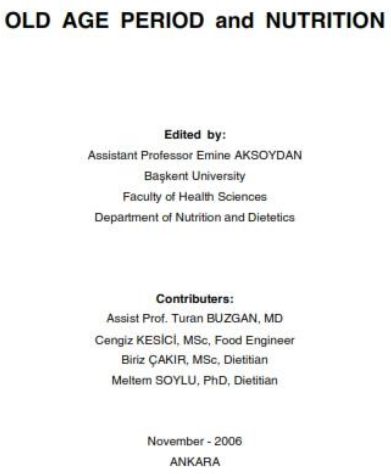
5- KM8 metni, ülkenin çeşitli yerlerinden yaşlı bireylerin fotoğraflarıyla donatılmıştır. Ayrıca besin öğeleri konusu anlatılırken bu konular besinlerin resimleri ile desteklenmiştir.

6- KM8, erek kitlesi ile tutarlı olarak popüler düzeyde yazılmıştır.

7- KM8'in erek kitlesi daha önceden de bahsettiğimiz gibi yaşlı bireyler ve bu bireylerin bakımından sorumlu kimselerdir. Bu bağlamda dil düzeyi popüler düzeyde hazırlanmıştır. Bilgiler ayrıca resimlerle desteklenmiştir. Dolayısıyla erek kitle için yeterince anlaşılır olduğu söylenebilir.

KM8'in yine T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından İngilizceye çevirisini basitleştirme tümeli bağlamında incelemeye geçebiliriz.

Örnek Erek Metin 8 (EM8): Old Age Period and Nutrition (2006)

OLD AGE PERIOD and NUTRITION

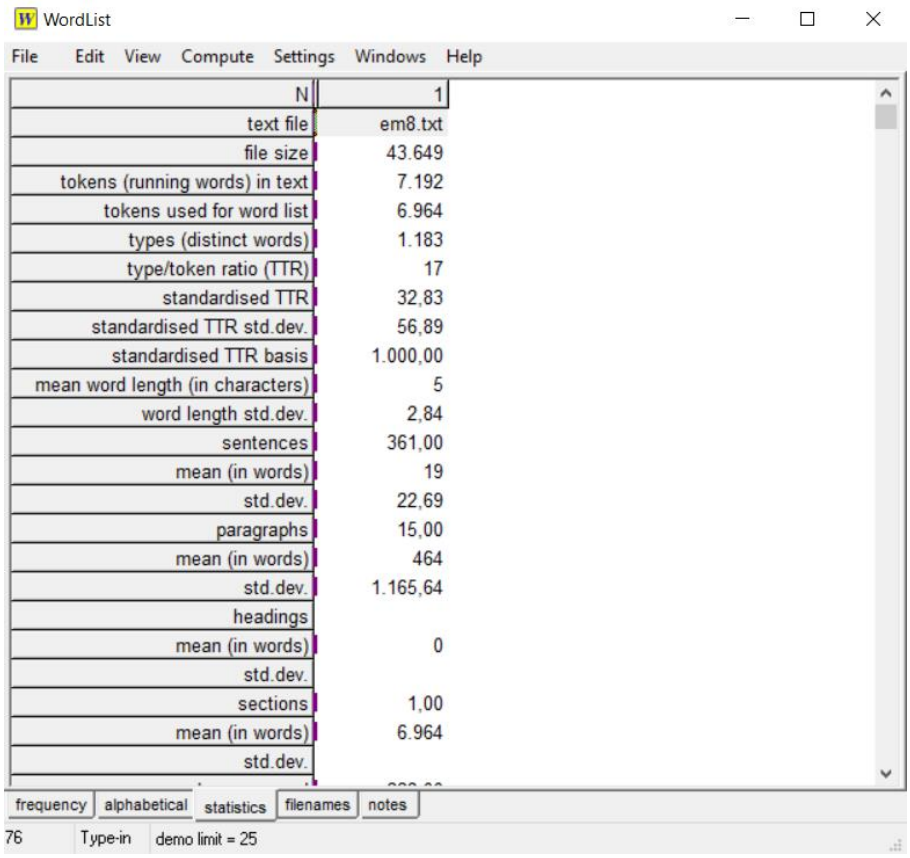
Edited by:
Assistant Professor Emine AKSOYDAN
Başkent University
Faculty of Health Sciences
Department of Nutrition and Dietetics

Contributers:
Assist Prof. Turan BUZGAN, MD
Cengiz KESİCİ, MSc, Food Engineer
Biriz ÇAKIR, MSc, Dietitian
Meltem SOYLU, PhD, Dietitian

November - 2006
ANKARA

Şekil 69: EM8'in kapak sayfası

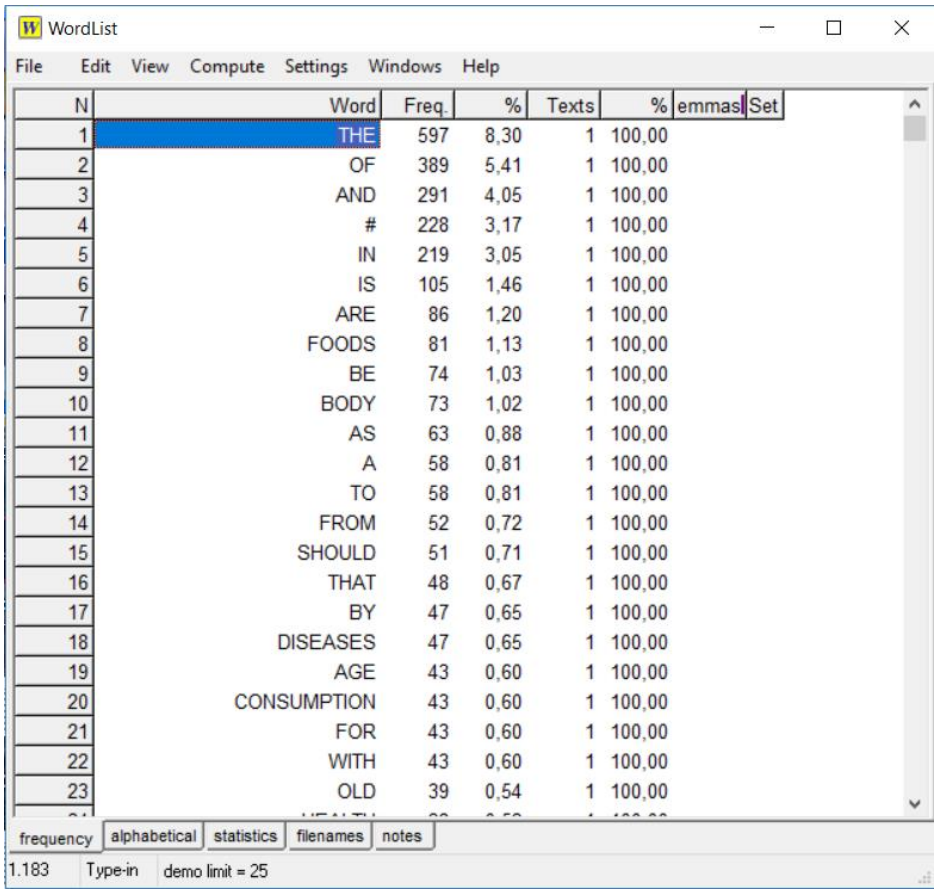
EM8'i erek metne yönelteceğimiz sorular bağlamında incelediğimizde şu sonuçlara ulaşabiliriz:

Şekil 70: EM8'in WordSmith yazılı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- EM8'de toplam 7,192 türce bulunurken 1,183 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %17'dir. KM8'de bu oran %35'tir. Bu sonuçtan yola çıkarak metinde sözcüksel basitleştirme yapıldığı söylenebilir.

2- EM8'de toplam 361 cümle bulunurken ortalama cümle uzunluğu %19'dur. KM8'de bu oran %15 olarak bulunmuştur. Oranlar her ne kadar birbirine yakın olsa da metinde söz dizimsel basitleştirmeye başvurulmadığı açıktır.

Şekil 71: EM8'in WordSmith yazılımı ile sözcüksel yoğunluğunun incelenmesi

3- EM8'de en sık kullanılan sözcüğe baktığımızda ilk sırada "the" dil bilgisel sözcüğünün bulunduğunu görmekteyiz. İlk beş sözcük içerisinde herhangi bir içerik sözcüğü bulunmamaktadır. En sık kullanılan 15 sözcük arasında "food" ve "body" içerik sözcüklerinin bulunduğunu görmekteyiz. KM8'de en sık kullanılan 15 sözcük içerisinde 6 adet içerik sözcüğü bulunurken, EM8'de bu sayı 2'ye düşmüştür. Bu sonuç ilk maddede belirtilen sözcüksel basitleştirmeye başvurulduğu sonucuyla tutarlıdır.

4- EM8, "Helvetica" yazı fonutunda, 11 punto ile hazırlanmıştır. Bu bağlamda okuma için KM8'den daha uygun olduğu söylenebilir.

5- EM8'de KM8'de kullanılan görsellerin aynıları kullanılmıştır.

6- EM8, KM8'in aynı tasarım ve düzeninde hazırlanmıştır. Yalnızca kapak sayfasında kullanılan resim yerine sadece başlık ve hazırlayanlar hakkında bilgi içeren daha sade bir tasarım kullanılmıştır. Ancak daha büyü puntoda hazırlanmış olması erek kitle için daha uygundur.

7- EM8, erek kitlesine uygun bir şekilde popüler dil düzeyinde hazırlanmıştır.

8- EM8 popüler dil düzeyinde hazırlanmasından ve alana yönelik terim ve terminolojiyi yoğun olarak barındırmamasından dolayı erek kitlesi için anlaşılabilir düzeydedir.

9- KM8'de yaşlılar ve yaşlıların bakımdan sorumlu kimseler için yaşlılık döneminde doğru ve sağlıklı beslenmenin önemi vurgulanmıştır. EM8'de de aynı mesajlar ön planda tutulmuştur.

KM8 ve EM8'i basitleştirme tümeli çerçevesinde değerlendirecek olursak, tür/türce oranında EM8'de görülen %18'lik düşüş çeviride sözcüksel basitleştirmeye başvurulduğu sonucuna ulaşırız. Metinlerin sözcük yoğunluklarını incelemenin sonuçları da bu bulguyu desteklemektedir. Ancak ortalama cümle uzunluklarındaki benzer oranlar söz dizimsel basitleştirmenin gerçekleştirilmediğini göstermektedir. Her iki metnin popüler düzeyde yazılmış olması içerik basitleştirmesine başvurulmadığı sonucuna götürmektedir.

Metinlere işlevsellik açısından bakıldığında metinlerin içeriğinin resimlerle desteklenmesinin (Örn. Besin öğelerinden protein hakında bilgi verilirken bunu içeren süt ve süt ürünlerinin resimlerinin konulması gibi) metni daha anlaşılır kıldığı görülmektedir. Ancak erek kitle göz önünde bulundurulduğunda KM8'in yazı puntosunun okuma için biraz küçük kaldığı söylenebilir. Bu durum EM8'de punto büyültülerek bir nebze olsun aşılmıştır.

İncelememize, T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan "İlköğretim Çocukları İçin Sağlıklı Beslenme" adlı broşürün yine T.C. Sağlık Bakanlığı

tarafından İngilizceye çevrilen "Healthy Nutrition for Children in Primary Education" başlıklı metinleriyle devam edeceğiz.

Örnek Kaynak Metin 9 (KM9): İlköğretim Çocukları İçin Sağlıklı Beslenme (2006)

Şekil 72: KM9'un kapak sayfası

Çeviri Yönergesi: İlkokul çağındaki çocukların sağlıklı ve düzgün beslenmelerine yönelik broşür

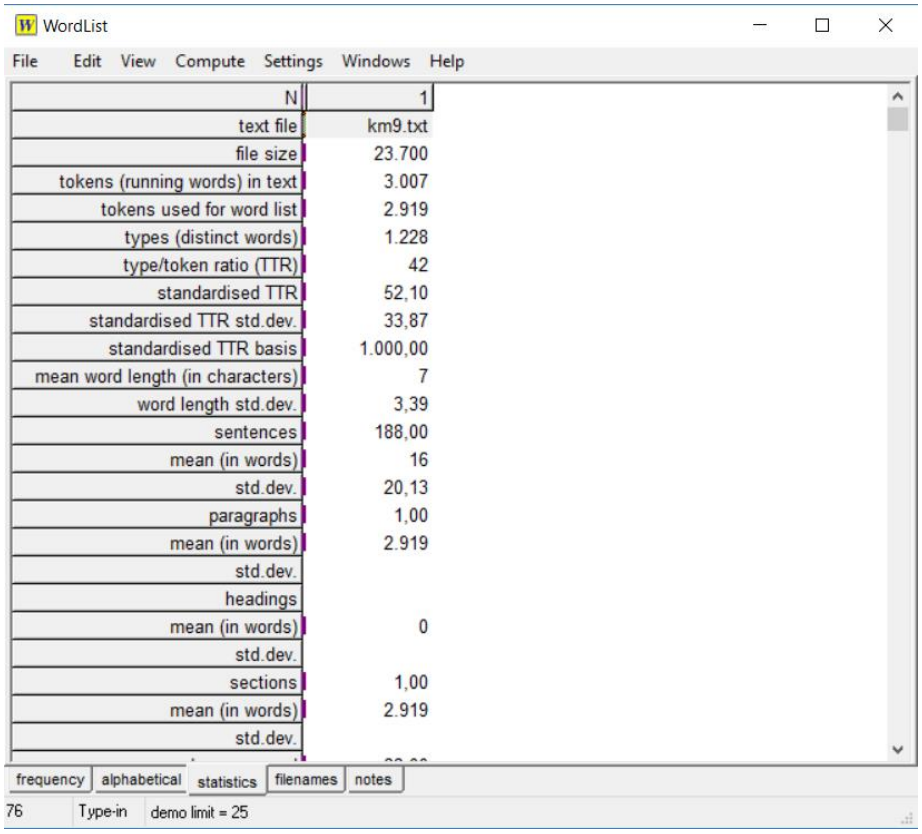
Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

Hedef Kitle: İlkokul çağındaki çocuklar, bu çocukların ebeveynleri ve sınıf öğretmenleri

Yayın Yeri: T.C. Sağlık Bakanlığı internet sayfasından ücretsiz olarak erişilebilir.

Yayımlanma Nedeni: İlkokul çağındaki çocukları sağlıklı ve doğru beslenmeye teşvik etmek, sağlıklı besinleri tanıtmak, ebeveynleri ve sınıf öğretmenlerini konu hakkında bilgilendirmek ve dengeli menü hazırlama tavsiyelerinde bulunmak.

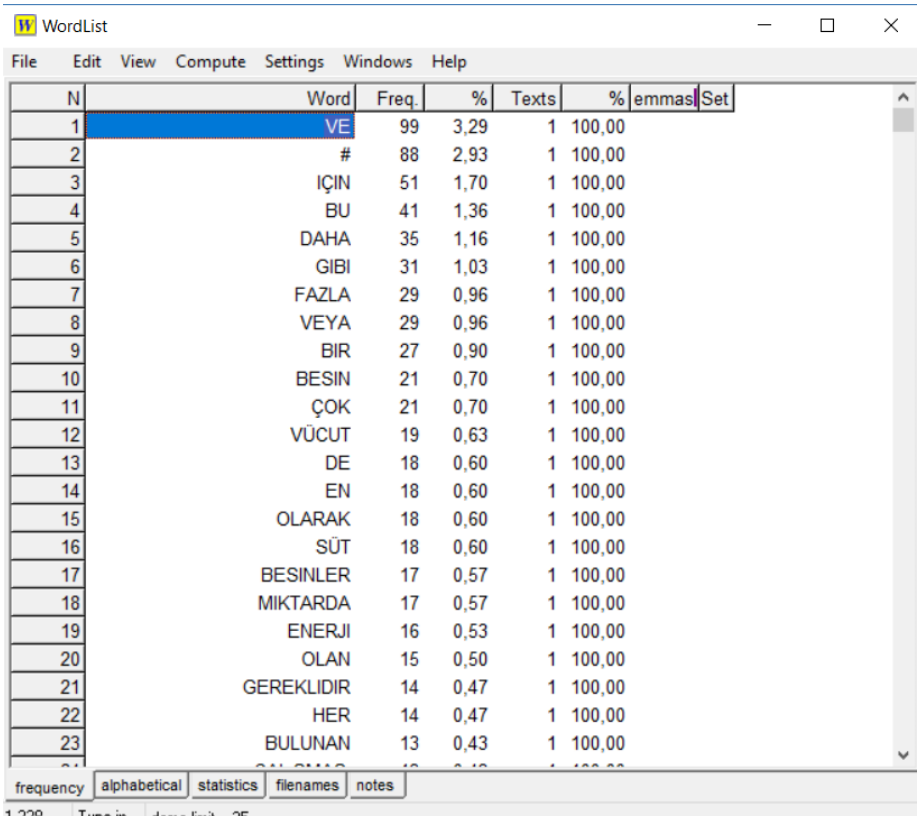
Metni kaynak metne yöneltilecek sorular bağlamında incelediğimizde şu sonuçlara ulaşabiliriz:

Şekil 73: KM9'un WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- Metinde toplam 3,007 türce bulunurken, toplam 1,228 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %42'dir.

2- KM9'da toplam 188 cümle bulunmaktadır ve ortalama cümle uzunluğu %16'dır.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmasl	Set
1	VE	99	3,29	1	100,00		
2	#	88	2,93	1	100,00		
3	IÇIN	51	1,70	1	100,00		
4	BU	41	1,36	1	100,00		
5	DAHA	35	1,16	1	100,00		
6	GIBI	31	1,03	1	100,00		
7	FAZLA	29	0,96	1	100,00		
8	VEYA	29	0,96	1	100,00		
9	BIR	27	0,90	1	100,00		
10	BESIN	21	0,70	1	100,00		
11	ÇOK	21	0,70	1	100,00		
12	VÜCUT	19	0,63	1	100,00		
13	DE	18	0,60	1	100,00		
14	EN	18	0,60	1	100,00		
15	OLARAK	18	0,60	1	100,00		
16	SÜT	18	0,60	1	100,00		
17	BESINLER	17	0,57	1	100,00		
18	MIKTARDA	17	0,57	1	100,00		
19	ENERJI	16	0,53	1	100,00		
20	OLAN	15	0,50	1	100,00		
21	GEREKLIDIR	14	0,47	1	100,00		
22	HER	14	0,47	1	100,00		
23	BULUNAN	13	0,43	1	100,00		

Şekil 74: KM9'un WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- KM9'da en sık kullanılan sözcüğe baktığımızda ilk sırada "ve" dil bilgisel sözcüğünün bulunduğunu görmekteyiz. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "besin" ve "vücut" içerik sözcükleri bulunmaktadır.

4- KM9, "Verdana" yazı fontu ile 8 puntoda hazırlanmıştır. Bu bağlamda okuma için uygun olduğu söylenebilir.

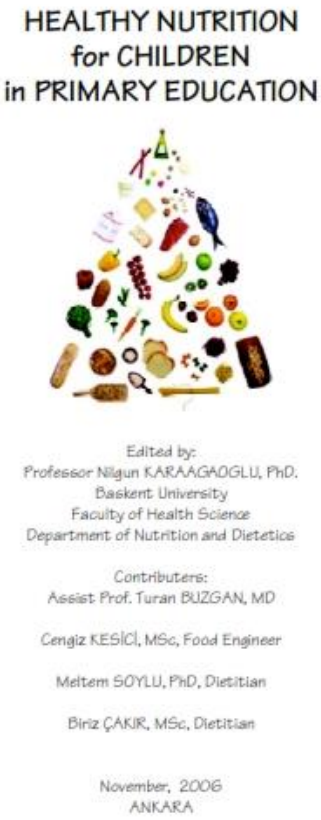
5- KM9 içerisinde çocuklar için uygun, anlatılan konuları tamamlayıp pekiştiren çeşitli resim ve çizimler kullanılmıştır.

6- KM9 erek kitlesi için uygun olarak popüler dil düzeyinde hazırlanmıştır.

7- KM9, popüler dil düzeyinde hazırlandığından ve alana özgü terim ve terminolojileri yoğun olarak barındırmadığından erek kitlesi olan çocuklar ve ebeveynler için yeterince anlaşılır düzeydedir.

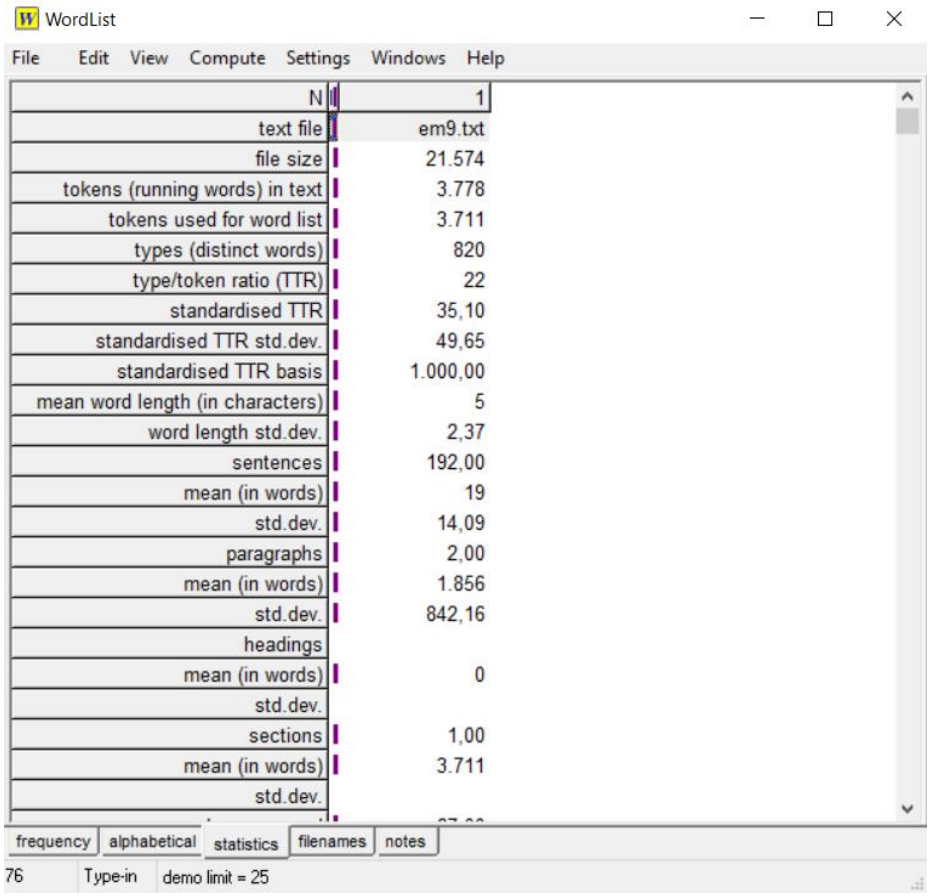
KM9'un yine Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan İngilizce çevirisini basitleştirme tümeli çerçevesinde incelemeye geçebiliriz.

Örnek Erek Metin 9 (EM9): Healthy Nutrition for Children in Primary Education (2006)

Şekil 75: EM9'un kapak sayfası

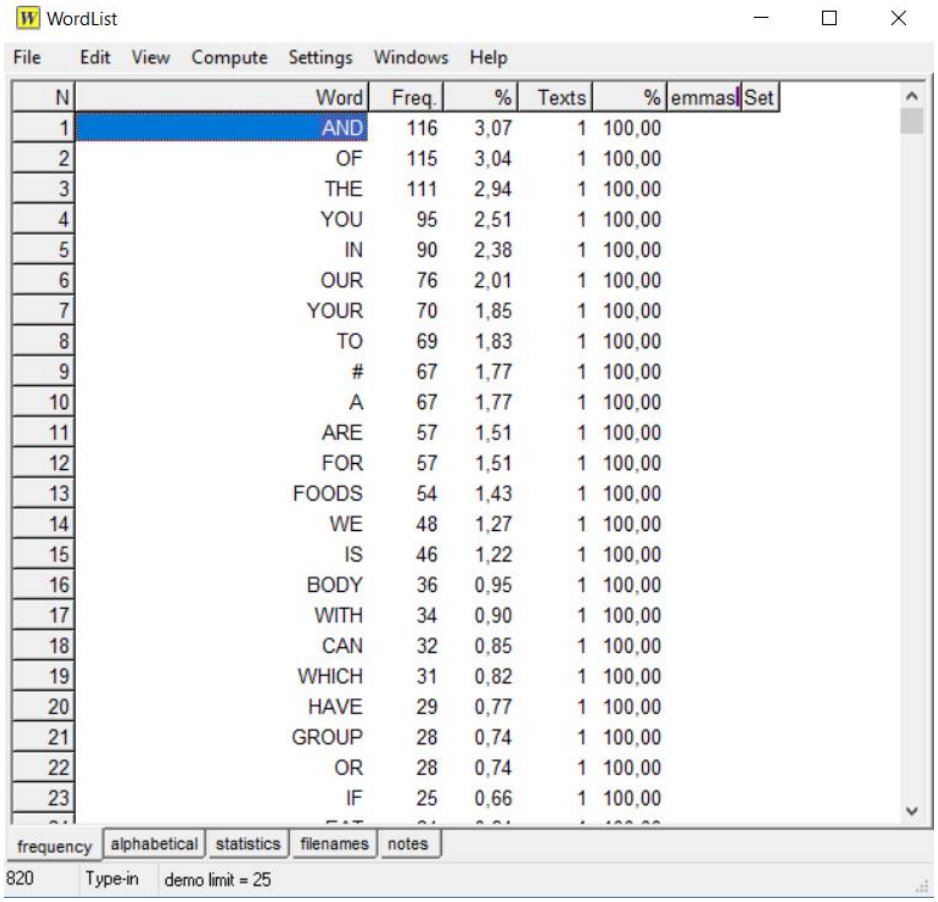
EM9'u erek metne yöneltilecek sorular ışığında değerlendirelim.

Şekil 76: Em9'un WordSmith yazılı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- EM9'da toplam 3,778 türce bulunurken, toplam 820 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %22'dir. KM9'da bu oran %42 olarak bulunmuştur. Sonuçları karşılaştırdığımızda bu oranlarda neredeyse yarı yarıya bir düşüş gözlemlenmiştir. Bu bağlamda sözcüksel basitleştirmeye başvurulduğu söylenebilir.

2- KM9'da toplam 192 sözcük bulunurken, ortalama cümle uzunluğu %19'dur. KM9'da bu oran %12 olarak bulunmuştur. Cümle sayısındaki artışa rağmen ortalama cümle uzunlukları oranındaki yükseliş metinde söz dizimsel basitleştirmeye başvurulmadığı söylenebilir.

Şekil 77: EM9'un WordSmith yazılımı ile sözcüksel yoğunluğunun incelenmesi

3- KM9 içinde en sık kullanılan sözcüğe baktığımızda KM9 ile benzer şekilde "and" dil bilgisel sözcüğünü görmekteyiz. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "food" ve "body" içerik sözcükleri bulunmaktadır. KM9'da da en sık kullanılan 15 sözcük içerisinde 2 adet içerik sözcüğü bulunmasına rağmen, tür/türce oranından metnin genelinde çok az farklı sözcük kullanılmış olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

4- EM9 "Comic Sans MS" yazı fontuyla 12 punto olarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda okuma için uygun boyutta olduğu söylenebilir.

5- EM9'da, KM9'da kullanılan resim ve çizimler kullanılmıştır.

6- EM9, resim ve çizimler bağlamında KM9'un tasarım ve düzenine bağlı kalmıştır. Bu anlamda çocuklara hitap edebilirlik düzeyinin aynı olduğu söylenebilir. Yazı fontunda yapılan değişikliğin uygun bir tercih olduğu söylenebilir. "Comic Sans" yazı fontunun görece daha eğlenceli ve çocuk ve gençlere hitap eden bir font olduğu göz önünde bulundurulursa, metin erek kitle için KM9'dan daha uygundur.

7- EM9, KM9 gibi popüler dil düzeyinde üretilmiştir.

8- EM9, popüler dil düzeyinde üretilmiş olmasından dolayı erek kitlesi olan ilköğretim düzeyindeki çocuklar ve bunların ebeveynleri ve sınıf öğretmenleri gibi alan dışından kimseler için yeterince anlaşılır düzeydedir.

9- EM9'da da, KM9 ile tutarlı bir şekilde ilköğretim düzeyindeki çocukların doğru ve sağlıklı beslenmesinin önemi ve doğru menü hazırlamaya yönelik ipuçları ve tavsiyeler sunmaktadır. Bu bağlamda ana mesaj yeterince ön planda tutulmuştur.

Erek metni basitleştirme tümeli bağlamında değerlendirecek olursak, KM9 ve EM9 arasında tür/türce oranı kaspamında %20'lik bir düşüş gözlenmiştir. Her ne kadar sözcük yoğunluğu bakımından her iki metinde en sık geçen 15 sözcük içerisinde 2 adet içerik sözcüğü bulunsa da, bu büyük düşüş çeviride sözcüksel basitleştirmeye başvurulduğunu göstermektedir. Ancak ortalama cümlu uzunluğu oranındaki artış, çeviride sözdizimsel basitleştirmeye başvurulmadığını göstermektedir. Her iki metnin popüler düzeyde hazırlanmış olması çeviride içerik basitleştirmesine başvurulmadığını göstermektedir.

Kaynak ve erek metni işlevsel anlamda değerlendirecek olursak, her iki metnin yazı puntosu okuma için uygun boyuttadır ve metinlerde verilen bilgiler resimler aracılığıyla desteklenmiştir. Ayrıca esas erek kitle olan çocukların dikkatini çekmek için çeşitli çizgi film karakterilerinin çizimleri kullanılmış, soru-cevap yöntemiyle okuduklarını pekiştirmeleri amaçlanmış ve beden-kitle endeksi gibi matemaiksel hesaplamalar gerektiren konularda örnek hesaplamalar verilmiştir. Bu bağlamda içeriğin erek kitleler için yeterince uygun olduğu söylenebilir. Ancak erek metnin yazı fontunda yapılan değişikliğin erek kitle için daha uygundur.

Halk Sağlığı ile ilgili broşürler bölümünün son inceleme metni, T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan "İlk Öğretim Çocukları İçin Gıda Hijyeni El Kitabı" ve bu metnin yine T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından İngilizceye yapılan çevirisi "Handbook for Food Hygene for the Primary School Students" başlıklı broşürlerdir.

Örnek Kaynak Metin 10 (KM10): İlköğretim Çocukları İçin Gıda Hijyeni El Kitabı (2008)

İLKÖĞRETİM ÇOCUKLARI İÇİN
GIDA HİJYENİ
EL KİTABI

Hazırlayanlar

Dr. Dyt. Saniye Bilici
Sağlık Bakanlığı
Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Araş. Gör. M. Fatih Uyar
Prof. Dr. Yasemin Beyhan
Prof. Dr. Fatma Sağlam
Hacettepe Üniversitesi-Sağlık Bilimleri Fakültesi
Beslenme ve Diyetetik Bölümü

Şubat - 2008
ANKARA

Şekil 78: KM10'un kapak sayfası

Çeviri Yönergesi: İlköğretim çocukları için güvenilir gıda ve gıda temizliği ve hijyenine yönelik broşür

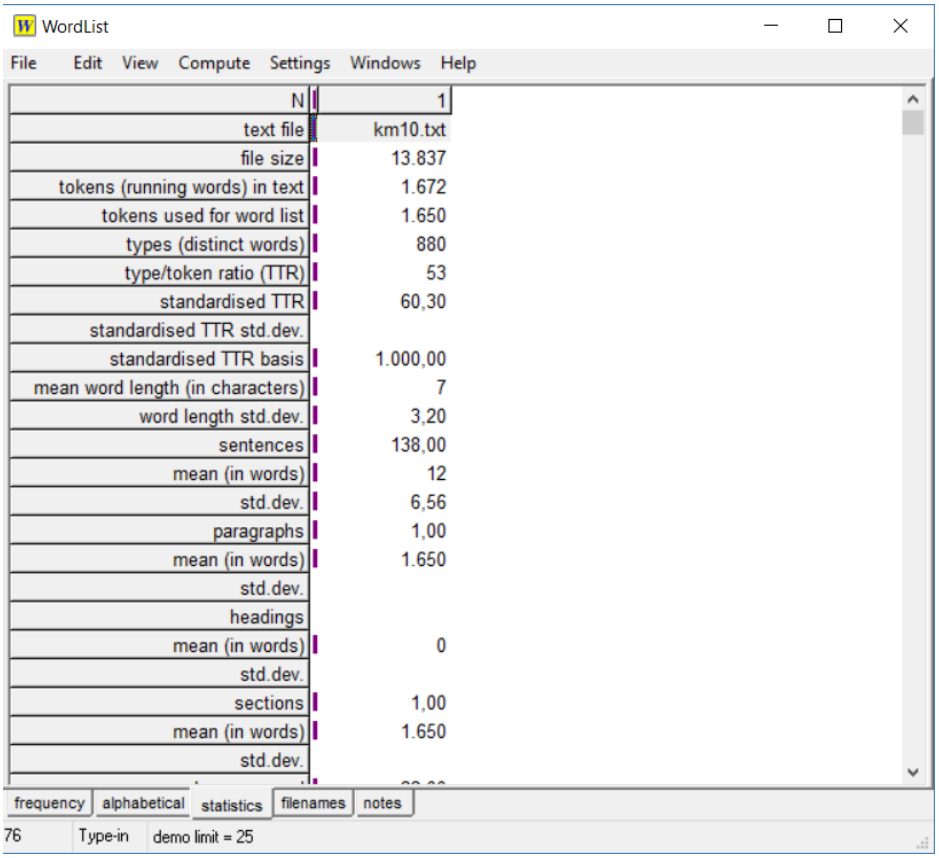
Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

Hedef Kitle: İlköğretim çağındaki çocuklar, ebeveynleri ve sınıf öğretmenleri

Yayın Yeri: T.C. Sağlık Bakanlığı sayfasından temin edilebilir.

Yayımlanma Nedeni: İlköğretim çağındaki çocukları ve bunların ebeveynleri ve sınıf öğretmenlerini, gıda güvenliği, gıda temizliği ve hijyeni, gıdaların kirlenmesine yol açan etmenler, bakteriler ve bunların gıdalara bulaşma yolları ve gıda zehirlenmesinden korunmak için yapılması gerekenler hakkında bilgilendirmek.

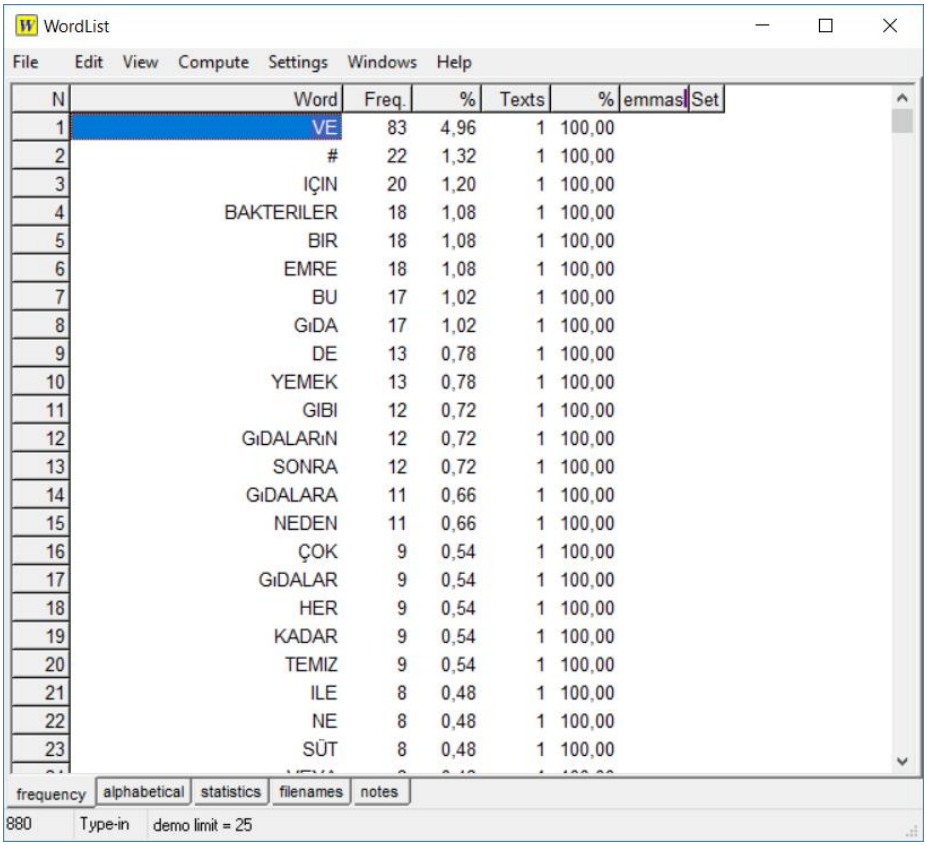
KM10'u kaynak metne yöneltilecek sorular bağlamında şu şekilde inceleyebiliriz:

Şekil 79: KM10'un WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- KM10'da toplam 1,672 türce bulunurken, toplam 880 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %53'tür.

2- Metinde toplam 138 cümle bulunmaktadır ve ortalama cümle uzunluğu %12'dir.

Şekil 80: KM10'un WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- KM10'da en sık kullanılan sözcük "ve" dil bilgisel sözcüğüdür. Metinde en sık kullanılan 15 sözcüğe baktığımızda, "bakteriler", "Emre" (kişi adı), "gıda" ve "yemek" içerik sözcüklerinin geçtiğini görmekteyiz ("gıda", "gıdaların", "gıdalara" ve "gıdalar" sözcükleri tek sözcük sayılmıştır.)

4- Metin "Times New Roman" yazı fontu ile 10 punto yazılmıştır. Erek kitlenin çoğunlukla ileri yaşlarda olmayan ve görme sıkıntıları çekmeyen bireyler oldukları göz önünde bulundurulursa okuma için uygun olduğu söylenebilir.

5- KM10'da çeşitli çocuk resimleri, metni ve metinde verilen bilgileri çocuklar için eğlenceli hale getirebilecek çizimler kullanılmıştır.

6- KM10 popüler dil düzeyinde hazırlanmıştır.

7- KM10, popüler dil düzeyinde hazırlandığından ve alana yönelik terim ve terminolojiyi yoğun olarak barındırmadığından erek kitle için anlaşılabilir durumdadır. Aynı zamanda metnin içinde verilen bilgileri çocukların daha iyi kavrayabilmesi için kurgusal "Emre" isimli bir çocuğun günlük yaşamından örnekler verilmiştir.

KM10'un T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan çevirisinin incelemesi de şu şekildedir:

Örnek Erek Metin 10 (EM10): Handbook for Food Hygene for the Primary School Students (2006)

HANDBOOK FOR FOOD HYGIENE FOR THE PRIMARY SCHOOL STUDENTS

AUTHORS:

Saniye BiLiCi, PhD

Research Assistant M.Fatih UYAR, Msc

EDITORS:

Prof. Yasemin BEYHAN, PhD

Prof. Fatma SAĞLAM, PhD

Assist Prof. Turan BUZGAN, MD,

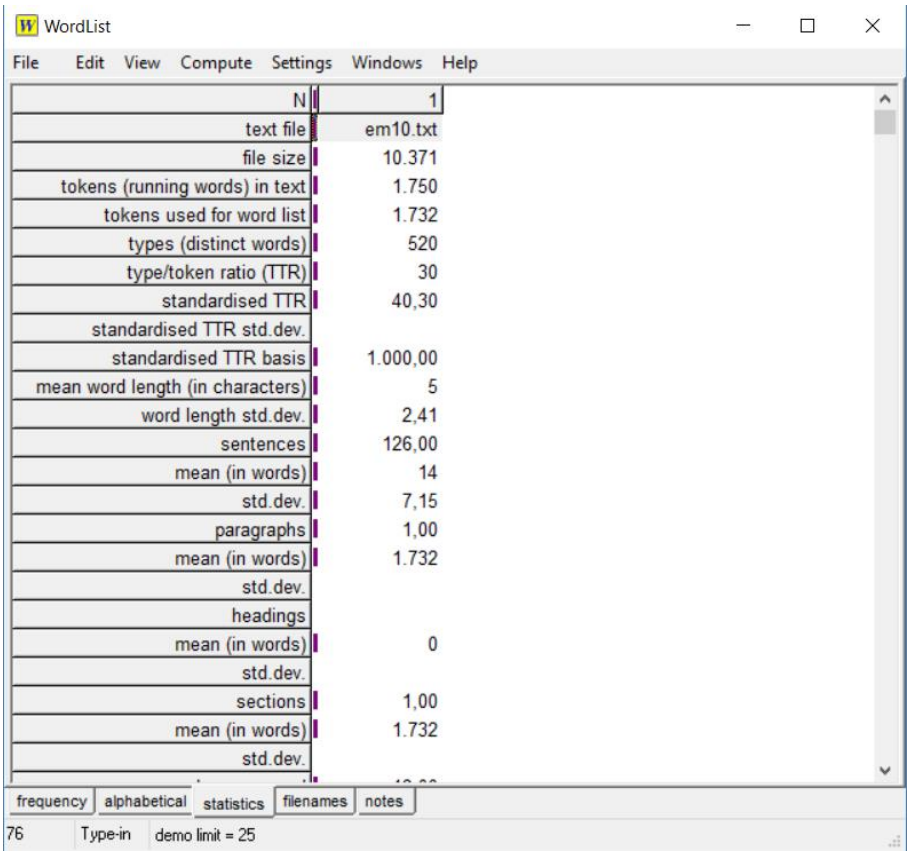
Cengiz KESİCİ, Msc, Food Engineer

Ertu rul ÇELİKCAN, Agricultural Engineer

Nursel AKINCI, Chemical Engineer

Şekil 81: EM10'un kapak sayfası

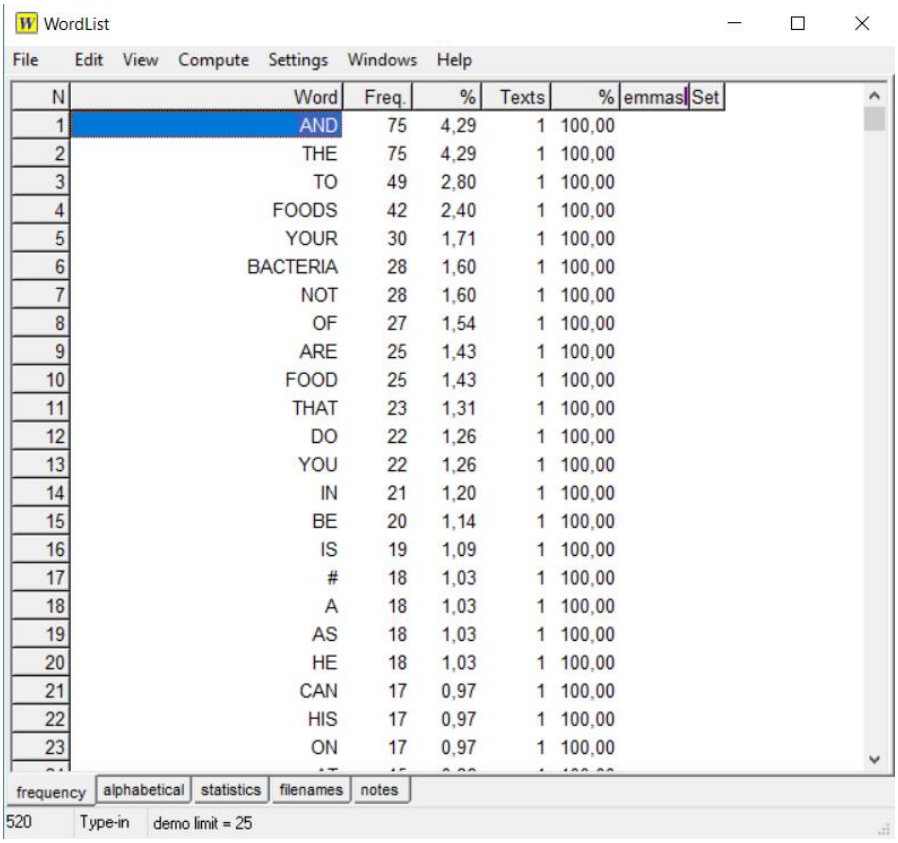
EM10'u erek metne yöneltilecek sorular bağlamında değerlendirdiğimizde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Şekil 82: EM10'un WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- EM10'da toplam 520 adet türce bulunurken, 1,750 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %30'dir. Bu oran KM10'da %53 olarak bulunmuştu. Bu bağlamda çeviride sözcüksel basitleştirme yapıldığını söyleyebiliriz.

2- EM10'da toplam 126 cümle bulunmaktayken, ortalama cümle uzunluğu %14'tür. KM10'a kıyasla toplam cümle sayısındaki azalma ve ortalama cümle oranındaki artıştan çeviride cümlelerin birleştirilip daha uzun cümleler kurulduğunu ve söz dizimsel basitleştirme gerçekleştirilmediğini söyleyebiliriz.

Şekil 83: EM10'un WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- EM10'da KM10 ile aynı şekilde en sık kullanılan sözcük "and" dil bilgisel sözcüğüdür. En sık kullanılan 15 sözcüğe baktığımızda bunların arasında "foods" ve "bacteria" içerik sözcüklerinin olduğunu görmekteyiz. İçerik sözcüğü oranının yarı yarıya azalması sözcüksel basitleştirme gerçekleştirildiği sonucu ile tutarlıdır.

4- EM10, "Comic Sans MS" yazı fontunda, 14 punto olarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda okuma için uygun boyuttadır.

5- EM10'da, KM10'da kullanılan resim ve çizimler kullanılmıştır.

6- Yine T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan bir önceki örneğimizde olduğu gibi EM10, resim ve çizimler bağlamında KM10'un tasarım ve düzenine bağlı kalmıştır. Bu anlamda çocuklara hitap edebilirlik düzeyinin aynı olduğu söylenebilir. Metinde sadece kapak resmini değiştirme ihtiyacı duyulmuştur. Bir önceki örnekle benzer şekilde yazı fontunda yapılan değişikliğin uygun bir tercih

olduğu söylenebilir. Bu örnekte de "Comic Sans MS" yazı fontu kullanılmıştır. Bu fontun görece daha eğlenceli ve çocuk ve gençlere hitap eden bir font olduğu göz önünde bulundurulursa, metin erek kitle için KM10'dan daha uygun olduğu söylenebilir.

7- EM10, KM10'la aynı şekilde popüler dil düzeyinde hazırlanmıştır.

8- EM10'nun popüler dil düzeyinde üretilmiş olmasından dolayı erek kitlesi olan ilköğretim düzeyindeki çocuklar ve bunların ebeveynleri ve sınıf öğretmenleri gibi alan dışından kimseler için yeterince anlaşılır düzeydedir.

9- EM10'da KM10 ile aynı şekilde temizlik, gıdaları kirleten unsurlar, bakteriler ve özellikleri gibi gıda hijyeni konusuna değinilmiştir. Bu bilgiler diğer bilgilerden öncelikli olarak verilmiştir.

KM10 ve EM10'a basitleştirme tümeli bağlamında baktığımızda iki metin arasında tür/türce oranında %33'lük bir düşüş gözlemlenmiştir. Bununla tutarlı olarak metinler içinde en sık kullanılan 15 sözcük içerisinde KM10'da 4 adet içerik sözcüğü bulunurken EM10'da 2 adet içerik sözcüğü bulunmaktadır. Bu bağlamda erek metnin sözcük yoğunluğunun daha düşük olduğunu ve çeviride sözcüksel basitleştirmeye başvurulduğunu söyleyebiliriz. Ancak ortalama cümle uzunluklarını ve metinlerin dil düzeylerini incelediğimizde, çeviride söz dizimsel basitleştirme ya da içerik basitleştirmesine başvurulmadığını görmekteyiz.

Metinleri işlevsel olarak değerlendirecek olursak, metinde verilen bilgilerin erek kitle için yeterince açık olduğunu söyleyebiliriz. Metinlerde verilen bilgiler resim ve çizimlerle desteklenmiştir. Aynı zamanda çocukların konuyu pekiştirmesi için her iki metinde "Emre" örneği verilmiştir. Her iki metnin yazı puntosu okuma için uygun boyuttadır ancak EM10'un yazı fontu erek kitle için daha uygun görünmektedir.

4.1.3. HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ KULLANMA KILAVUZLARI

Halk sağlığı ile ilgili kullanma kılavuzları başlığı altında, sağlık alanında hastaların özellikle evde kendilerinin kullanacağı tıbbi cihazların kullanma kılavuzları ve bu kılavuzların, ürünün kendi üretici firması tarafından hazırlanmış Türkçe çevirilerinden 5 metin basitleştirme tümeli bağlamında incelenecektir. Bu metinleri bir tablo ile şu şekilde gösterebiliriz:

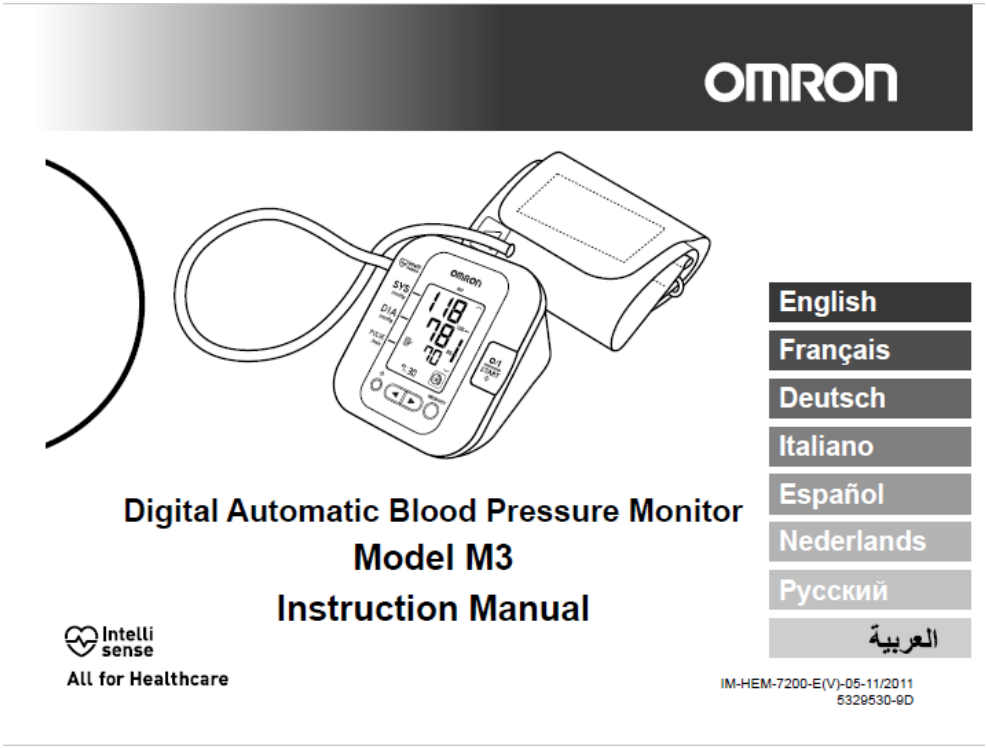
Tablo 11: Bütünce kapsamında incelenen kullanma kılavuzları

Referans No	**Adı**	**Dili**	**Üreticisi**
KM11	Digital Automatic Blood Pressure Monitor Instruction Manual	İngilizce	Omron
EM11	Dijital Otomatik Kan Basıncı Ölçüm Cihazı Kullanım Kılavuzu	Türkçe	Omron
KM12	Contour Plus Blood Glucose Monitoring System User Guide	İngilizce	Bayer
EM12	Contour Plus Kan Şekeri Takip Sistemi Kullanım Kılavuzu	Türkçe	Bayer
KM13	Philips Avent Breast Pump User Manual	İngilizce	Philips

EM13	Philips Avent Süt Pompası Kullanma Kılavuzu	Türkçe	Philips
KM14	Carat I Ventilator User's Manual	İngilizce	Hoffrichter
EM14	Carat I Ventilatör Kullanma Kılavuzu	Türkçe	Hoffrichter
KM15	Non Contact Infrared ThermoScope Instruction Manual	İngilizce	Medicare
EM15	Temassız Kızılötesi Ateş Ölçer Kullanım Kılavuzu	Türkçe	Medicare

İncelememize bu kılavuzların ilki ile başlayabiliriz:

Örnek Kaynak Metin 11 (KM11): Digital Automatic Blood Pressure Monitor Instruction Manual [41]

Şekil 84: KM11'in kapak sayfası

Çeviri Yönergesi: Evde kullanım amaçlı tansiyon ölçme aletinin kullanma kılavuzu

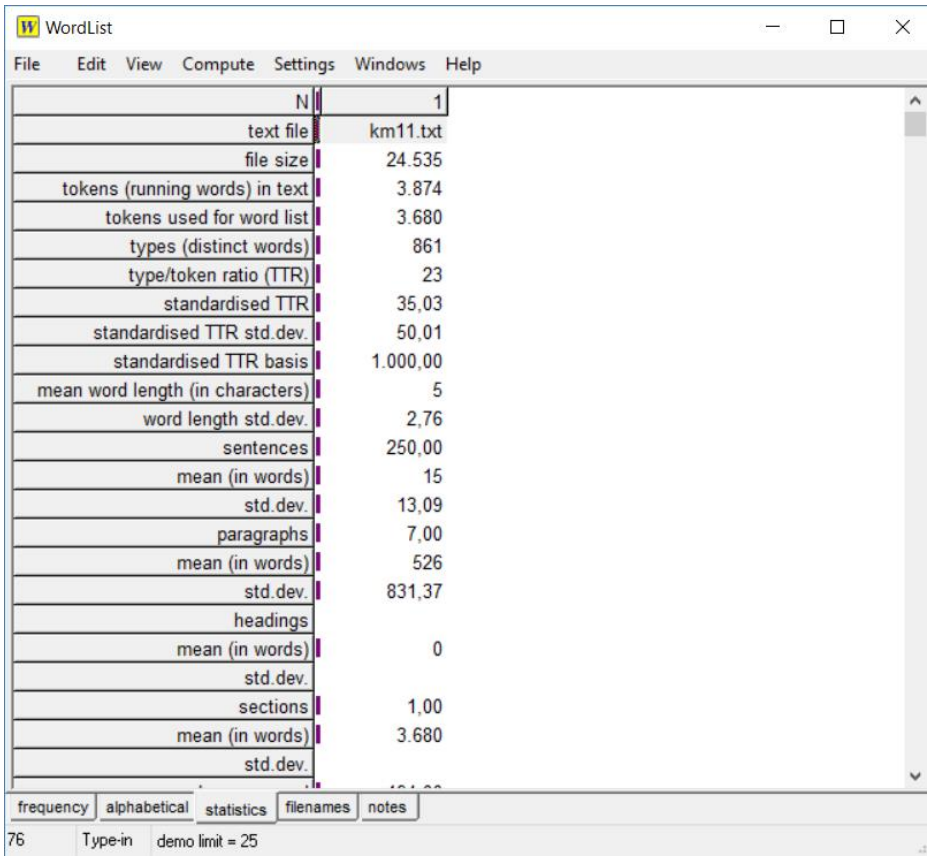
Hedef Kitle: Evde, herhangi bir tıbbi personel yardımı olmaksızın tansiyonunu ölçmek isteyen tansiyon hastaları ve yakınları

Yayın Yeri: Tansiyon ölçme cihazı paketinin içinde bulunmaktadır ve Omron markasının internet sayfasından erişilebilir.

Yayımlanma Nedeni: Evde tansiyonlarını ölçmek isteyen hastaların ve hasta yakınlarının cihazı düzgün ve güvenli kullanmasını sağlamak

[41] Çevirimiçi: http://www.omron-healthcare.com/data/catalog/3/167/1/HEM-7200-E%28V%29%2005-11-2011%20EN.pdf, 06.05.2016.

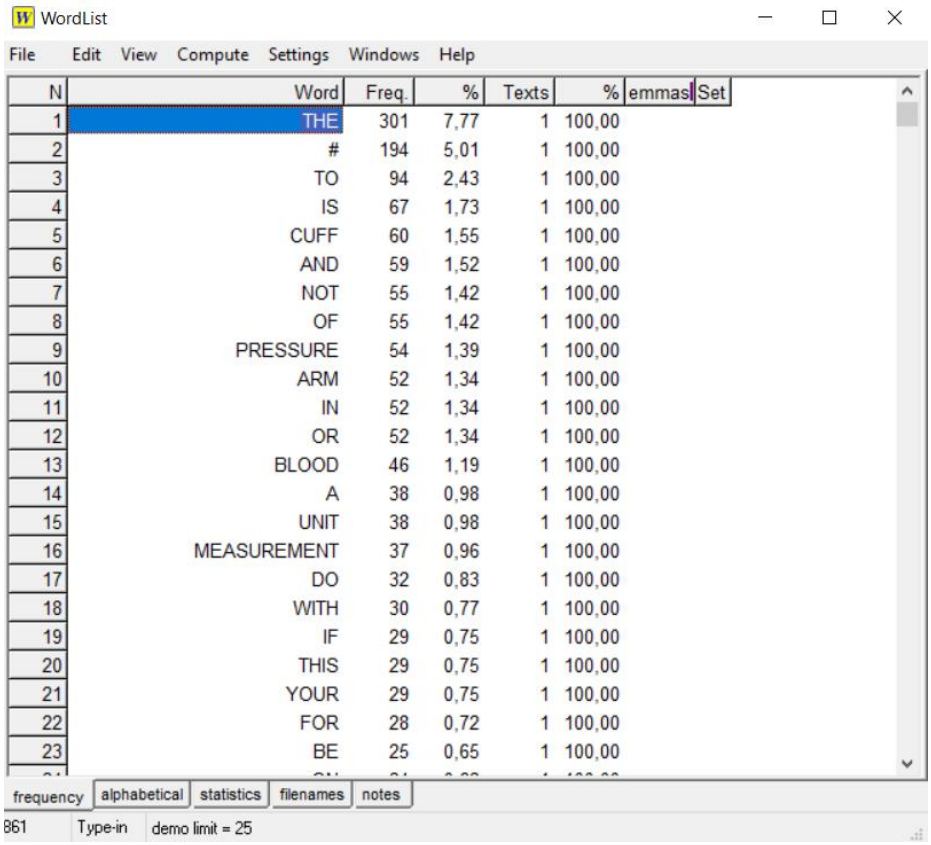
KM11'i basitleştirme tümeli bağlamında kaynak metne yönelteceğimiz sorular bağlamında incelediğimizde şu sonuçlara ulaşırız:

Şekil 85: KM11'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- Metinde toplam 3.874 türce bulunmaktayken, toplam 861 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %23'tür. Buradan metnin basit bir dille yazılmış olduğunu söyleyebiliriz.

2- Metinde toplam 250 cümle bulunmaktayken ortalama cümle uzunluğu %15'tir.

Şekil 86: KM11'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- Metinde en sık kullanılan sözcüklere baktığımızda bunların başında "the" dil bilgisel sözcüğünün geldiğini görmekteyiz. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "cuff", "pressure", "arm" ve "blood" içerik sözcükleri bulunmaktadır.

4- KM11 "Arial" yazı fontu ile hazırlanmıştır. Metinde kullanılan yazı puntosu bölümlere göre değişiklik göstermektedir. Örneğin, bölüm başlıkları 18 punto iken, cihazın kullanımına yönelik kısımlar 10 puntodur. Ancak güvenlik bilgilerine yönelik kısım 8 punto olarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda yazı büyüklüğü her ne kadar uygun gibi görünse de tansiyon hastalarının özellikle yaşlı bireyler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, güvenlik gibi önemli bir bölümde küçük puntoların tercih edilmesi erek kitle için uygun olmadığı söylenebilir.

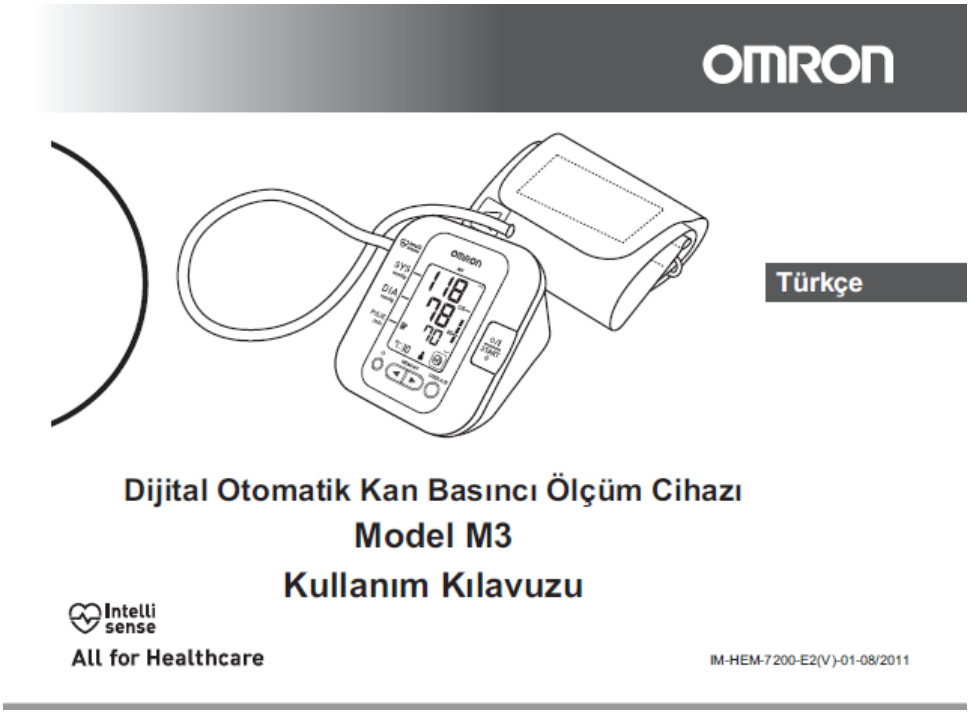
5- Metinde, cihazın üzerinde yer alan kısımlar şekillerle gösterilmiş, cihazın kurulumu ve kullanım aşamaları adım adım çizimlerle anlatılmış ve gösterge panelindeki semboller verilerek tek tek açıklanmıştır.

6- Metin popüler dil düzeyinde hazırlanmıştır.

7- Metinde, kurulum ve kullanım aşamaları tek tek çizimlerle anlatıldığı, sembollerin her birinin açıklaması verildiği ve olası bir arıza durumunun çözümleri açıklandığı için erek kitle açısından yeterince anlaşılır durumdadır.

KM11'in yine Omron firması tarafından Tükçeye yapılan çevirisini basitleştirme tümeli bağlamında incelemeye geçebiliriz.

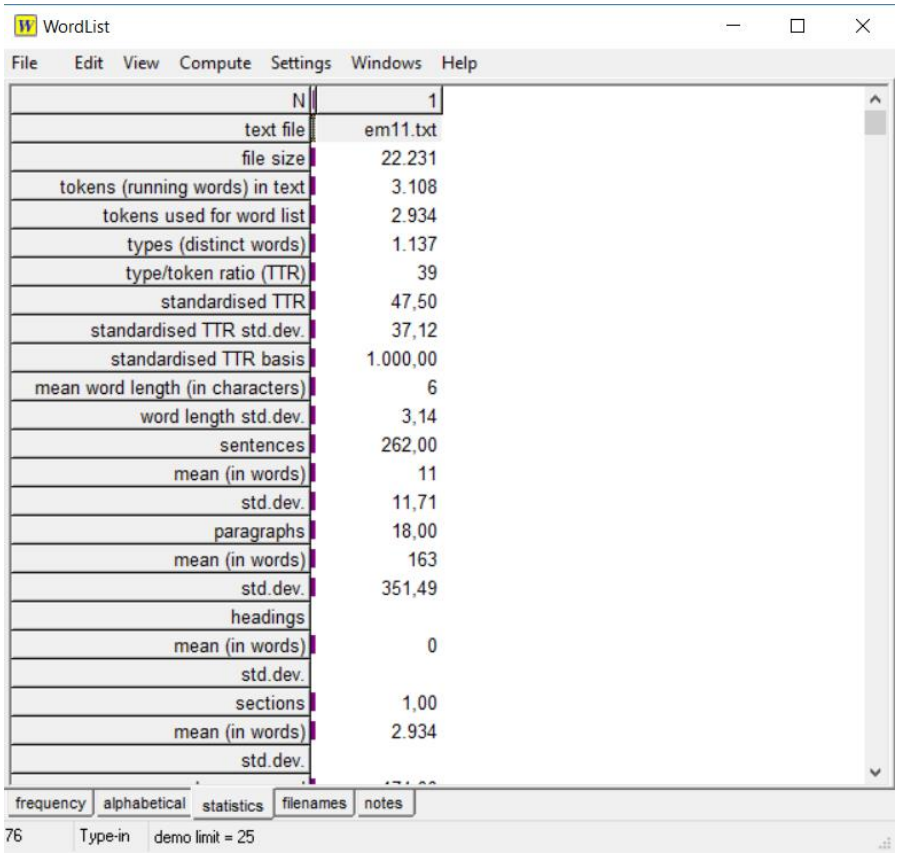
Örnek Erek Metin 11 (EM11): Dijital Otomatik Kan Basıncı Ölçüm Cihazı Kullanım Kılavuzu[42]

Şekil 87: EM11'in kapak sayfası

[42] Çevrimiçi: http://www.omron-healthcare.com/data/catalog/3/4450/1/IM-HEM-7200-E2%28V%29-01-08-2011_TR.pdf, 06.05. 2015

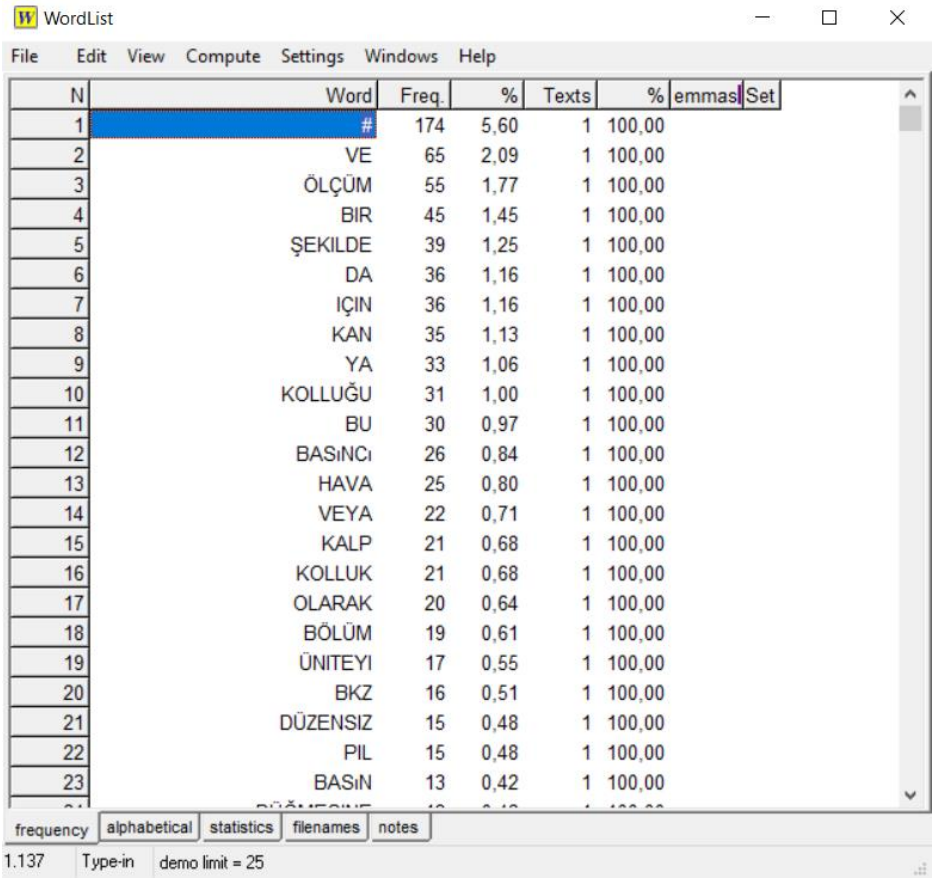
Erek metne yönelteceğimiz soruların tablosu şu şekildedir:

Şekil 88: EM11'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- EM11'de toplam 3,108 türce bulunurken, 1,137 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %39'dur. KM11'de bu oran %23 iken EM11'de %39'a yükselmesi metinde sözcüksel basitleştirme yapılmadığını göstermektedir.

2- EM11'de toplam 262 cümle bulunmaktayken ortalama cümle uzunluğu %11'dir. KM11'e kıyasla cümle sayısı ve ortalama cümle uzunluğundaki azalma çeviride söz dizimsel basitleştirme yapıldığını göstermektedir.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmasl	Set
1	#	174	5,60	1	100,00		
2	VE	65	2,09	1	100,00		
3	ÖLÇÜM	55	1,77	1	100,00		
4	BIR	45	1,45	1	100,00		
5	ŞEKILDE	39	1,25	1	100,00		
6	DA	36	1,16	1	100,00		
7	IÇIN	36	1,16	1	100,00		
8	KAN	35	1,13	1	100,00		
9	YA	33	1,06	1	100,00		
10	KOLLUĞU	31	1,00	1	100,00		
11	BU	30	0,97	1	100,00		
12	BASıNCı	26	0,84	1	100,00		
13	HAVA	25	0,80	1	100,00		
14	VEYA	22	0,71	1	100,00		
15	KALP	21	0,68	1	100,00		
16	KOLLUK	21	0,68	1	100,00		
17	OLARAK	20	0,64	1	100,00		
18	BÖLÜM	19	0,61	1	100,00		
19	ÜNITEYI	17	0,55	1	100,00		
20	BKZ	16	0,51	1	100,00		
21	DÜZENSIZ	15	0,48	1	100,00		
22	PIL	15	0,48	1	100,00		
23	BASıN	13	0,42	1	100,00		

Şekil 89: EM11'in WordSmith yazılımı ile sözcüksel yoğunluğunun incelenmesi

3- Metinde en sık kullanılan sözcüklerin # ile belirtilen rakamlar ve semboller olduğunu görmekteyiz. En sık kullanılan 15 sözcüğe baktığımızda bunların arasında "ölçüm", "şekilde", "kan", "kolluğu", "basıncı", "hava" ve "kalp" içerik sözcüklerinin bulunduğunu görmekteyiz. İçerik sözcüklerinin sayısındaki bu artış, tür/türce oranı karşılaştırması ile bulunan çeviride sözcüksel basitleştirme yapılmadığı sonucuyla tutarlıdır.

4- EM11, "Arial" yazı puntosu ile hazırlanmıştır. Ancak kaynak metinde olduğu gibi erek metinde de yazı puntosu değişiklik göstermektedir. Başlıklar 29,5 punto ile hazırlanmışken gövde metni 16 puntoda yazılmıştır. Güvenlik ile ilgili olan bölümler ise 13 punto olarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda kaynak metinden daha büyük puntolar kullanıldığını söyleyebiliriz. Erek kitlenin büyük ölçüde tansiyon

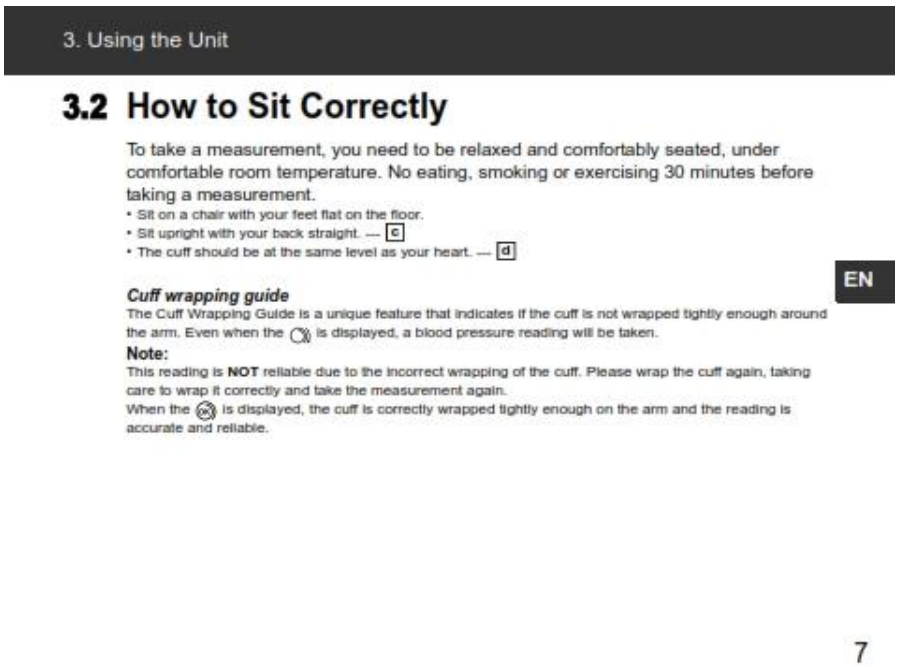
hastası yaşlı bireyler olduğu göz önünde bulundurulursa, yazı puntosunu büyütmenin erek kitle için daha uygun olduğu ve çeviriyi daha işlevsel kıldığı söylenebilir.

5- EM11'de, KM11'de bulunan şekil ve grafikler kullanılmıştır. Benzer şekilde cihazın parçaları şekillerle gösterilmiş, cihazın kurulumu ve kullanım aşamaları adım adım çizimlerle anlatılmış ve gösterge panelindeki semboller verilerek tek tek açıklanmıştır.

6- EM11, KM11'in tasarım ve düzenine sadık kalmıştır. Çeviri metinde sadece yazı puntosu büyültülmüştür.

7- EM11, kaynak metinle aynı şekilde popüler dil düzeyinde üretilmiştir.

8- Erek metnin erek kitlesini çoğunlukla yaşlı bireyler ve bu kimselere tıbbi personel yardımı olmadan evde bakan kimseler oluşturduğundan, metnin popüler düzeyde olmasının korunması, EM11'i erek kitlesi için anlaşılır kılmıştır. Ancak metinde tıp alanında sıkça rastlanılan, tıp dilinde ortak bir terminoloji birliğinin sağlanamamış olmasından doğan sıkıntılardan örneklere de rastlanmaktadır. Örneğin,

3. Using the Unit

3.2 How to Sit Correctly

To take a measurement, you need to be relaxed and comfortably seated, under comfortable room temperature. No eating, smoking or exercising 30 minutes before taking a measurement.

- Sit on a chair with your feet flat on the floor.
- Sit upright with your back straight. — c
- The cuff should be at the same level as your heart. — d

EN

Cuff wrapping guide

The Cuff Wrapping Guide is a unique feature that indicates if the cuff is not wrapped tightly enough around the arm. Even when the is displayed, a blood pressure reading will be taken.

Note:

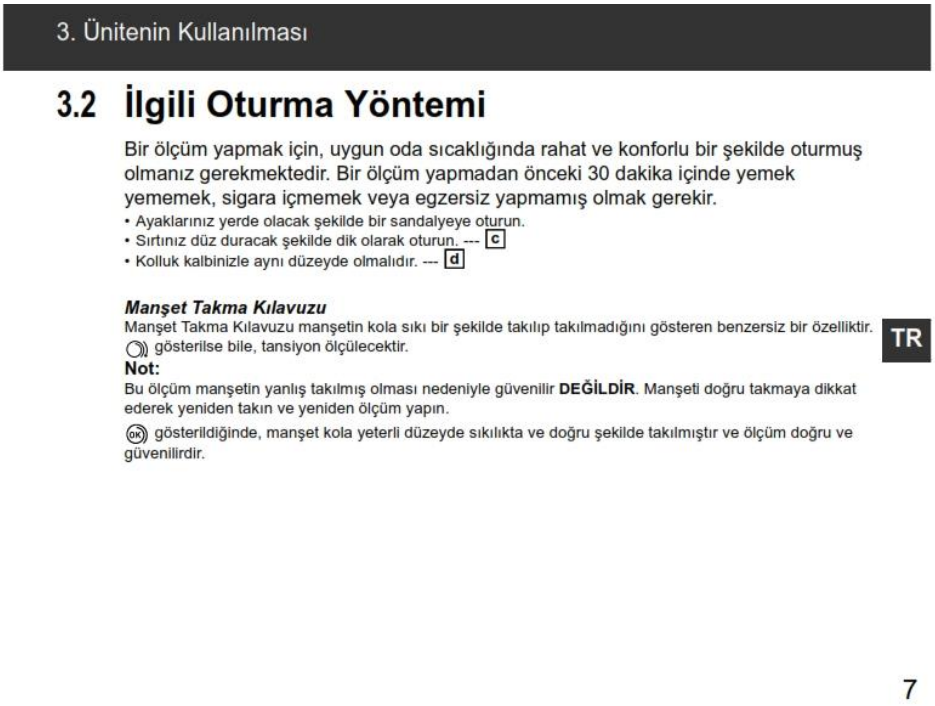
This reading is **NOT** reliable due to the incorrect wrapping of the cuff. Please wrap the cuff again, taking care to wrap it correctly and take the measurement again.

When the is displayed, the cuff is correctly wrapped tightly enough on the arm and the reading is accurate and reliable.

7

Şekil 90: KM11'den bir kesit

Şekilde de görebileceğimiz üzere, kullanma kılavuzunun bu kısmında, doğru ölçüm yapabilmek için nasıl oturulması ve cihazın kola sarılan parçasının nasıl takılması gerektiğinden bahsedilmektedir. Metinde 6. satırda geçen *"the cuff should be at the same level as your heart"* cümlesinde ve hemen ardından *"Cuff Wrapping Guide-The Cuff Wrapping Guide is a unique feature that indicates if the cuff is not wrapped tightly enough around the arm"* cümlesinde geçen "the cuff" terimi, tansiyonun ölçülebilmesi için kola sarılan cihaz parçasıdır. Bu bölümün çevirisi ise şu şekildedir:

3. Ünitenin Kullanılması

3.2 İlgili Oturma Yöntemi

Bir ölçüm yapmak için, uygun oda sıcaklığında rahat ve konforlu bir şekilde oturmuş olmanız gerekmektedir. Bir ölçüm yapmadan önceki 30 dakika içinde yemek yememek, sigara içmemek veya egzersiz yapmamış olmak gerekir.

- Ayaklarınız yerde olacak şekilde bir sandalyeye oturun.
- Sırtınız düz duracak şekilde dik olarak oturun. --- c
- Kolluk kalbinizle aynı düzeyde olmalıdır. --- d

Manşet Takma Kılavuzu

Manşet Takma Kılavuzu manşetin kola sıkı bir şekilde takılıp takılmadığını gösteren benzersiz bir özelliktir. gösterilse bile, tansiyon ölçülecektir.

TR

Not:

Bu ölçüm manşetin yanlış takılmış olması nedeniyle güvenilir **DEĞİLDİR**. Manşeti doğru takmaya dikkat ederek yeniden takın ve yeniden ölçüm yapın.

gösterildiğinde, manşet kola yeterli düzeyde sıkılıkta ve doğru şekilde takılmıştır ve ölçüm doğru ve güvenilirdir.

7

Şekil 91: EM11'den bir kesit

EM11'de görülen bu kısımda daha önce alıntıladığımız cümlelerin "Kolluk kalbinizle aynı düzeyde olmalıdır" ve "Manşet Takma Kılavuzu-Manşet Takma Kılavuzu manşetin kola sıkı bir şekilde takılıp takılmadığını gösteren benzersiz bir özelliktir" şeklinde çevrildiğini görmekteyiz. EM11'deki iki cümlede de geçen "cuff" terimi cihazın aynı parçasını ifade ederken, erek metinde bu terim için iki farklı karşılık verilmiştir. Aynı parça için iki farklı terimin kullanılması bariz şekilde yanlış anlaşılmalara yol açabilecek durumdur. Metnin bu bölümüne kadar kullanılan

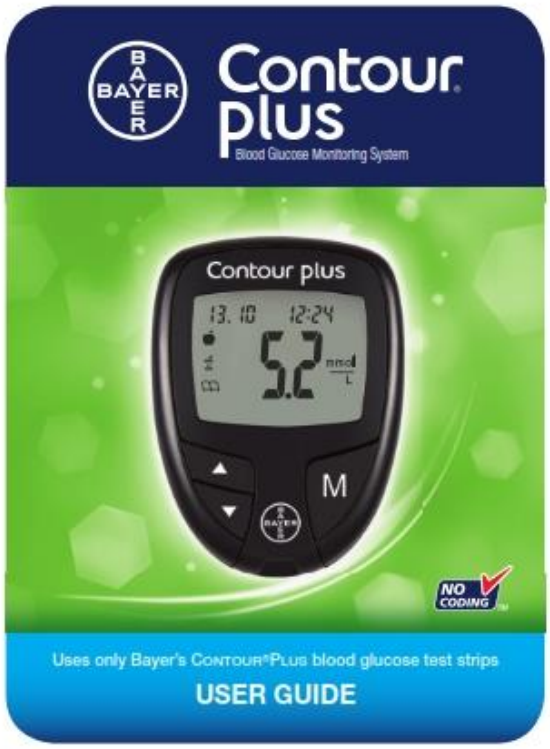
“kolluk” terimi, bu bölümde yerini “manşet” terimine bırakmış, sonraki bölümlerde yeniden “kolluk” terimi kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum metnin anlaşılırlığına olumsuz etki etmiştir.

9- KM11, tansiyon hastası bireylerin ve bu bireylerin bakımından sorumlu kişilerin, hastaneler dışında evde, tıbbi personel yardımı olmadan ev tipi bir tansiyon aletinin nasıl kullanılması gerektiğine yönelik kullanma ve güvenlik talimatlarını anlatmaktadır. EM11’de de aynı şekilde bu bilgiler ön plana çıkarılmış ve cihazın kullanma talimatları ön planda tutulmuştur.

Basitleştirme tümeli çerçevesinde kaynak ve erek metinleri değerlendirecek olursak, KM11 ve EM11’in tür/türce oranındaki %16’lık artış, metinde sözcüksel basitleşirme yapılmadığını göstermektedir. Daha önce “cuff” terimi üzerinden verdiğimiz örnekte de olduğu gibi kaynak metinde verilen bir örneğin erek metinde iki farklı terim ile karşılandığını görmekteyiz. Bu durum sözcüksel basitleştirme yapılmadığı sonucu ile tutarlıdır. Ancak ortalama cümle uzunluklarında EM11’de %9’luk bir düşüş gözlenmiştir. Bu sonuç, EM11’de nispeten daha kısa cümlelerin tercih edildiğini veya cümlelerin bölündüğünü göstermektedir. Bundan dolayı çeviride söz dizimsel basitleştirme gerçekleştirilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Her iki metnin de popüler dil düzeyinde yazılmış olması içerik basitleştirmesi olmadığını göstermektedir.

Metinlere işlevsel açıdan baktığımızda, yazı puntosunun erek metinde daha büyük olmasının, erek kitle için daha uygun olduğunu söyleyebiliriz. Ancak metinde terim birliğinin sağlanmamış olmasından dolayı ortaya çıkan daha önce bahsettiğimiz sorunlar metnin anlaşılırlığını azaltmış, yanlış anlaşılmalara yol açabilecek durumlar ortaya çıkarmıştır.

Örnek Kaynak Metin 12 (KM12): Contour Plus Blood Glucose Monitoring System User Guide[43]

Şekil 92: KM12'nin kapak sayfası

Çeviri Yönergesi: Kan şekeri ölçme cihazının kullanma kılavuzu

Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

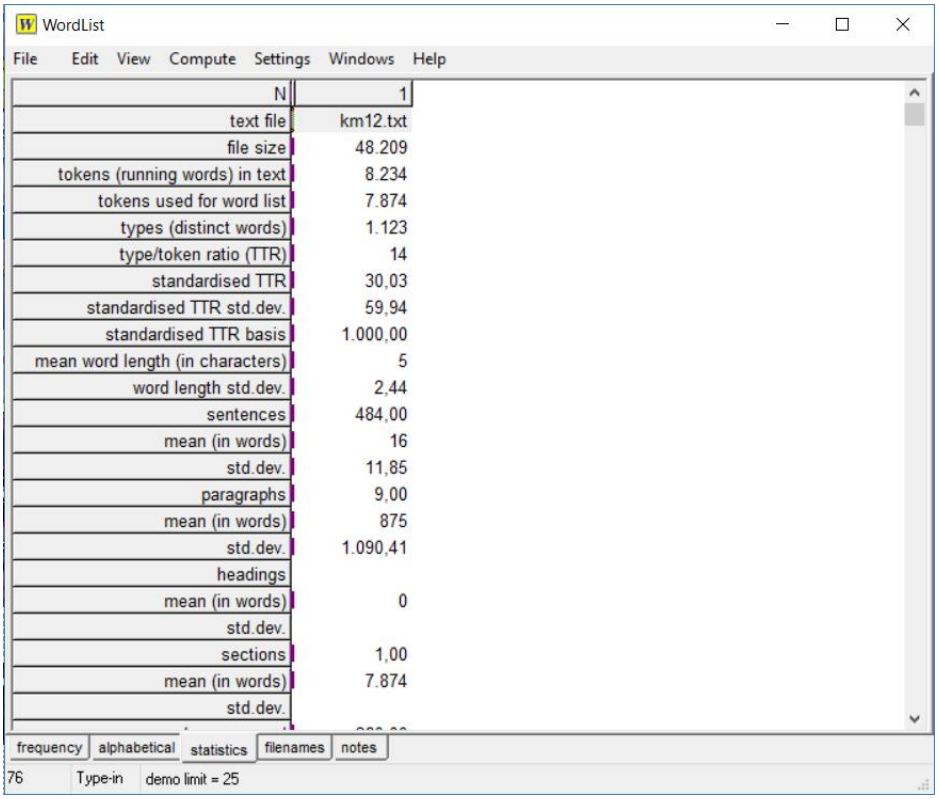
Hedef Kitle: Evde, tıbbi personel yardımı almadan kan şekerini ölçmek isteyen şeker hastaları

Yayın Yeri: Bayer tarafından üretilen Contour Plus model kan şekeri ölçme cihazı ile birlikte ücretsiz temin edilebilmektedir.

[43] Çevirimiçi: http://omr.solutionscenter.diabetes.bayer.com/omr/online/Contour_PLUS_Southafrica_English.pdf, 07.08.2016.

Yayımlanma Nedeni: Evde kan şekerlerini ölçmek isteyen hastaların ve hasta yakınlarının cihazı düzgün ve güvenli kullanmasını sağlamak

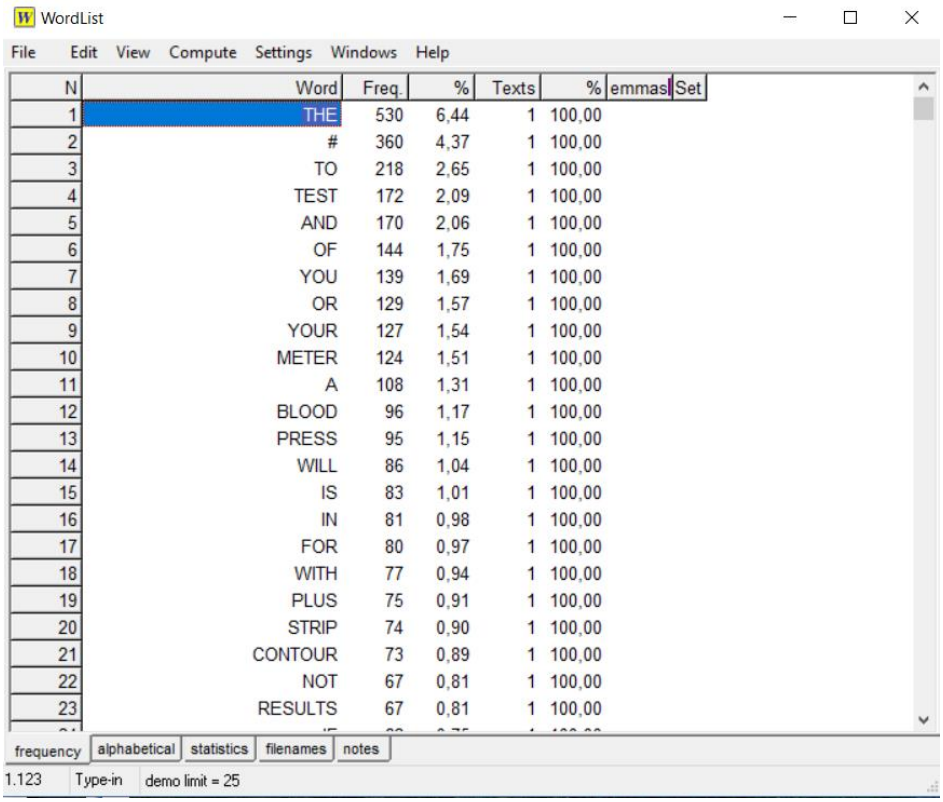
KM12'yi kaynak metne yönelteceğimiz sorular bağlamında şu şekilde inceleyebiliriz:

Şekil 93: KM12'ni WordSmith yazılı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- Metinde toplam 8.234 türce bulunmaktayken, toplam 1,123 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %14'tür.

2- Metinde toplam 484 cümle bulunmaktayken, ortalama cümle uzunluğu %16'dır.

Şekil 94: KM12'nin WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun inelenmesi

3- KM12'ye baktığımızda en sık kullanılan sözcüğün "the" dil bilgisel sözcüğü olduğunu görmekteyiz. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "test," "meter", "blood" ve "press" içerik sözcükleri bulunmaktadır.

4- KM12'nin gövde metni "Helvetica" yazı fontu ile 10 puntoda hazırlanmıştır. Ancak metin içinde verilen uyarılar yine 10 punto ile hazırlanmış olmasına rağmen koyu ile vurgulanmıştır.

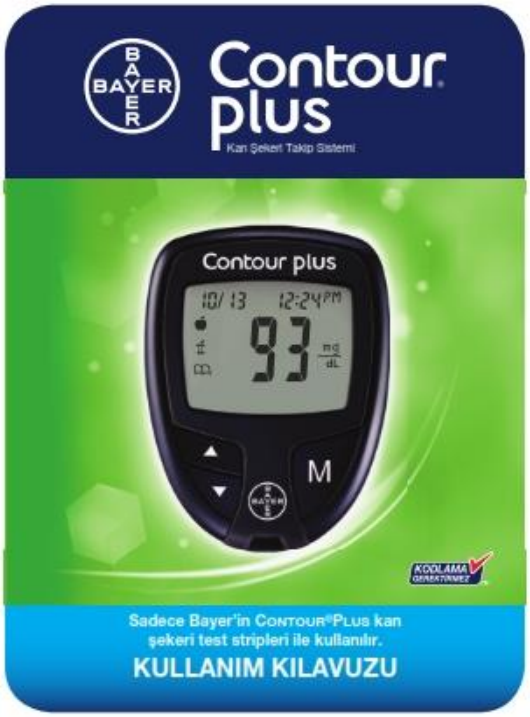
5- KM12'de cihazın parçaları resimler ile tanıtılmış, kurulumu ve kullanımı şekil ve resimlerle anlatılmıştır. Aynı zamanda önemli uyarılar sarı fontta kutular içinde dikkat çekici bir şekilde verilmiştir.

6- KM12 popüler dil düzeyinde hazırlanmıştır.

7- KM12, hem popüler dil düzeyinde hazırlanmış olması, hem de anlatılanların çizim ve resimlerle desteklenmiş olmasından dolayı hitap ettiği kitle için yeterince anlaşılır düzeydedir.

KM12'nin yine Bayer tarafından hazırlanan Türkçe çevirisine bakacak olursak şöyle bir değerlendirme yapabiliriz:

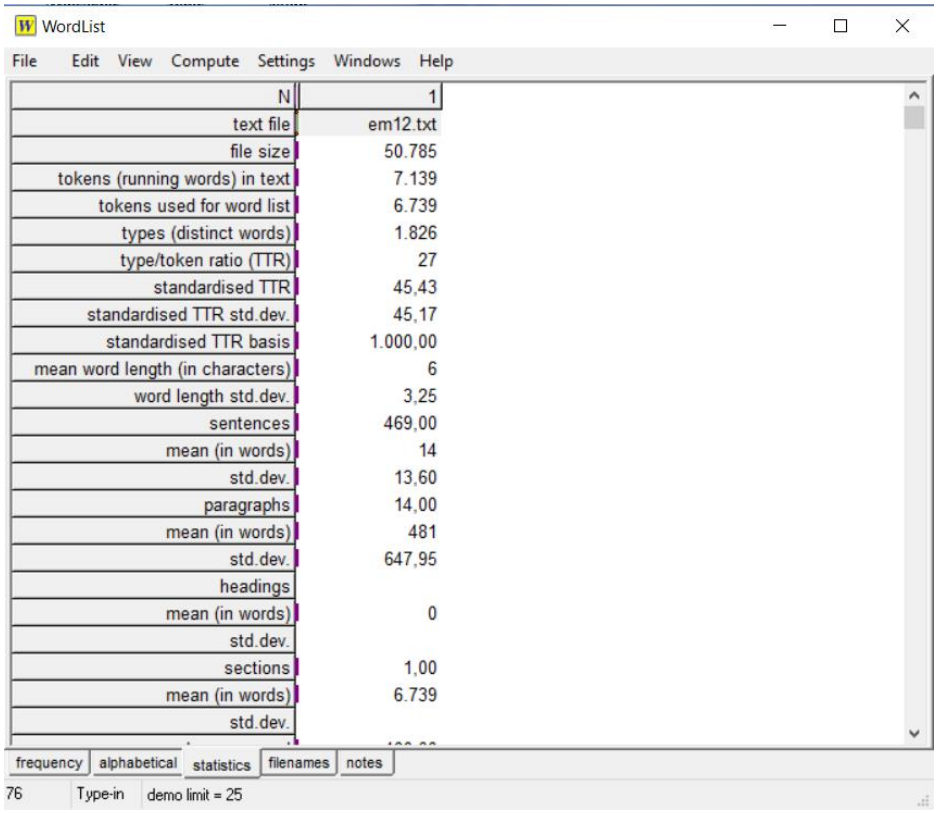
Örnek Erek Metin 12 (EM12): Contour Plus Kan Şekeri Takip Sistemi Kullanım Kılavuzu[44]

Şekil 95: EM12'nin kapak sayfası

EM12'yi erek metne yönelteceğimiz sorular bağlamında incelediğimizde şu sonuçlara varırız:

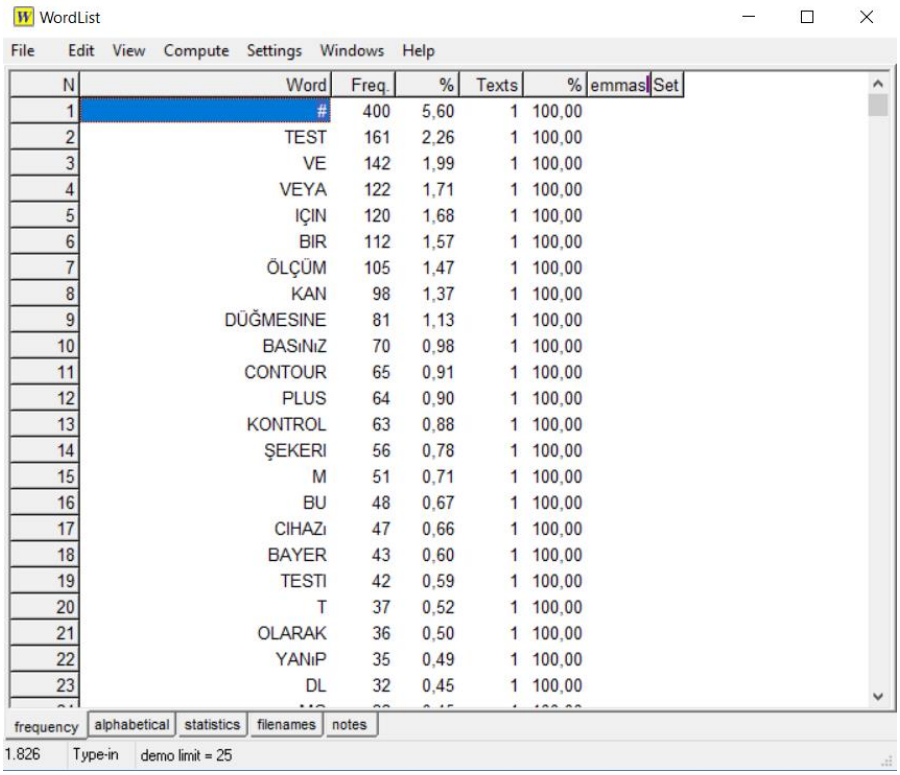
[44] Çevirimiçi: http://omr.solutionscenter.bayerdiabetes.com/omr/online/Contour_PLUS_Turkey_Turkish.pdf, 07.08.2016.

Şekil 96: EM12'nin WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- EM12'de toplam 7,139 türce bulunmaktayken, toplam 1,826 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %27'dir. KM12'de bu oran %14 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda metinde sözcüksel basitleştirmeye başvurulduğu söylenemez.

2- EM12'de toplam 469 cümle bulunmaktayken, ortalama cümle uzunluğu %14'tür. KM12'de toplam 484 cümle bulunmaktaydı. Cümle sayısında ve ortalama cümle uzunluğundaki düşüşten, cümlelerin bölünmediğini ancak kısaltıldığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda söz dizimsel basitleştirmeye başvurulduğu iddia edilebilir.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	#	400	5,60	1	100,00		
2	TEST	161	2,26	1	100,00		
3	VE	142	1,99	1	100,00		
4	VEYA	122	1,71	1	100,00		
5	IÇIN	120	1,68	1	100,00		
6	BIR	112	1,57	1	100,00		
7	ÖLÇÜM	105	1,47	1	100,00		
8	KAN	98	1,37	1	100,00		
9	DÜĞMESINE	81	1,13	1	100,00		
10	BASıNıZ	70	0,98	1	100,00		
11	CONTOUR	65	0,91	1	100,00		
12	PLUS	64	0,90	1	100,00		
13	KONTROL	63	0,88	1	100,00		
14	ŞEKERI	56	0,78	1	100,00		
15	M	51	0,71	1	100,00		
16	BU	48	0,67	1	100,00		
17	CIHAZı	47	0,66	1	100,00		
18	BAYER	43	0,60	1	100,00		
19	TESTI	42	0,59	1	100,00		
20	T	37	0,52	1	100,00		
21	OLARAK	36	0,50	1	100,00		
22	YANıP	35	0,49	1	100,00		
23	DL	32	0,45	1	100,00		

Şekil 97: EM12'nin WordSmith yazılımı ile sözcüksel yoğunluğunun incelenmesi

3- EM12'de en sık kullanılan sözcük # ile ifade edilen rakamlar ve sembollerdir. En sık kullanılan 15 sözcük arasında "test", "ölçüm", "kan", "düğmesine", "basınız", "kontrol", "şeker" ve "cihaz" içerik sözcükleri bulunmaktadır ("contour" ve "plus" cihazın model adını oluşturduğu için bu listeye dâhil edilmemiştir). İçerik sözcüğü oranındaki bu artış, sözcüksel basitleştirme yapılmadığı sonucu ile uyumludur.

4- EM12'nin gövde metni, "Helvetica" yazı fontu ile 10 puntoda hazırlanmıştır. Uyarılar kısmı KM12 ile benzer şekilde aynı yazı fontu ve puntosu ile hazırlanmış ancak koyu olarak verilmiştir. Yazı puntosunda gözlemlenen küçülme, erek kitlesini çoğunlukla yaşlı şeker hastalarının oluşturduğu bu kılavuz için işlevsel değildir.

5- EM12'de, KM12'de kullanılan resim ve çizimler kullanılmıştır. Cihazın kullanımı ve parçaları ile ilgili kısımlar resim ve çizimlerle detaylı olarak anlatılmıştır.

6- EM12'de, KM12'nin tasarımına ve düzenine sadık kalınmış ancak yazı puntosu azaltılmıştır.

7- EM12 de popüler dil düzeyinde üretilmiştir.

8- EM12, dil düzeyi en düşük seviyede tutulduğundan ve yanlış anlaşılmaya yer vermemek için çizim ve resimlerle desteklendiğinden erek kitle için yeterince anlaşılır düzeydedir.

9- KM12'de şeker hastalarının evde kullanabileceği kan şekeri ölçüm cihazının doğru ve güvenli kullanımını sağlayacak kullanma talimatları, çizim ve resimlerle desteklenmiş bir şekilde verilmektedir. EM12'de de aynı şekilde, iletilmek istenen bilgi açık ve net ifadelerle aktarılmıştır.

KM12 ve EM12'yi basitleştirme tümeli çerçevesinde değerlendirdiğimizde, tür/türce oranında EM12'de görülen %13'lük yükseliş, metinde sözcüksel basitleştirme yapılmadığını göstermektedir. Bu sonuç, en sık kullanılan 15 sözcük içerisinde EM12'de çok daha fazla içerik sözcüğünün bulunmasıyla da desteklenmektedir. Ancak ortalama cümle uzunluklarında EM12'de %2'lik düşüş gözlemlenmesi, çok sık olmasa da söz dizimsel basitleştirmeye başvurulduğunu göstermektedir. Her iki metnin de popüler düzeyde üretilmiş olması, içerik basitleştirmesinin olmadığını gösterir.

İşlevsel açıdan erek metin ile kaynak metni karşılaştırdığımızda, erek metinde yazı puntosunun düşürülmüş olması, erek kitle göz önünde bulundurulduğunda erek metnin işlevini azaltır. Bunun haricinde her iki metnin de erek kitle için yeterince anlaşılır düzeyde olduğu söylenebilir.

Örnek Kaynak Metin 13 (KM13): Philips Avent Süt Pompası Kullanma Kılavuzu[45]

Şekil 98: KM13'ün kapak sayfası

Çeviri Yönergesi: Philips Avent marka süt pompa cihazının kullanma kılavuzu

Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

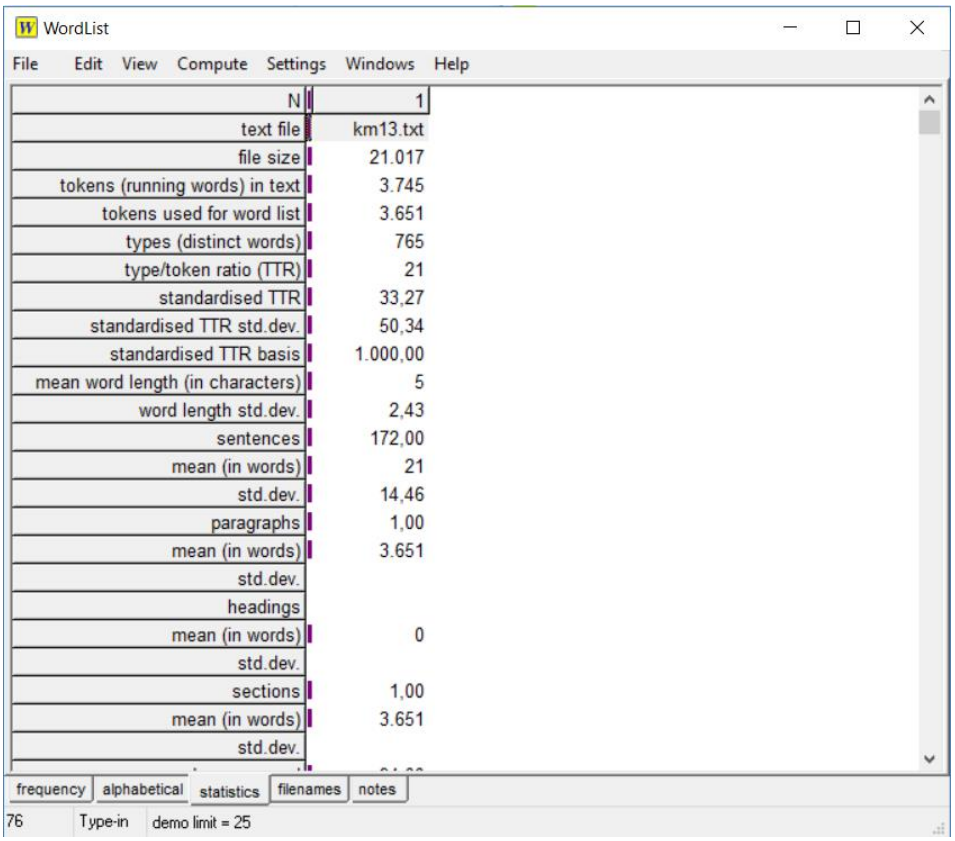
Hedef Kitle: Emzirme dönemindeki anneler

[45] Çevirimiçi: https://www.welchallyn.com/content/dam/welchallyn/documents/sap-documents/LIT/80010/80010876LITPDF.pdf, 02.10.2016.

Yayın Yeri: Philips Avent Süt Pompası cihazı ile birlikte ücretsiz olarak verilmektedir.

Yayınlanma Nedeni: Süt pompası cihazının doğru ve güvenli kullanımı hakkında kullanıcılara bilgi vermek.

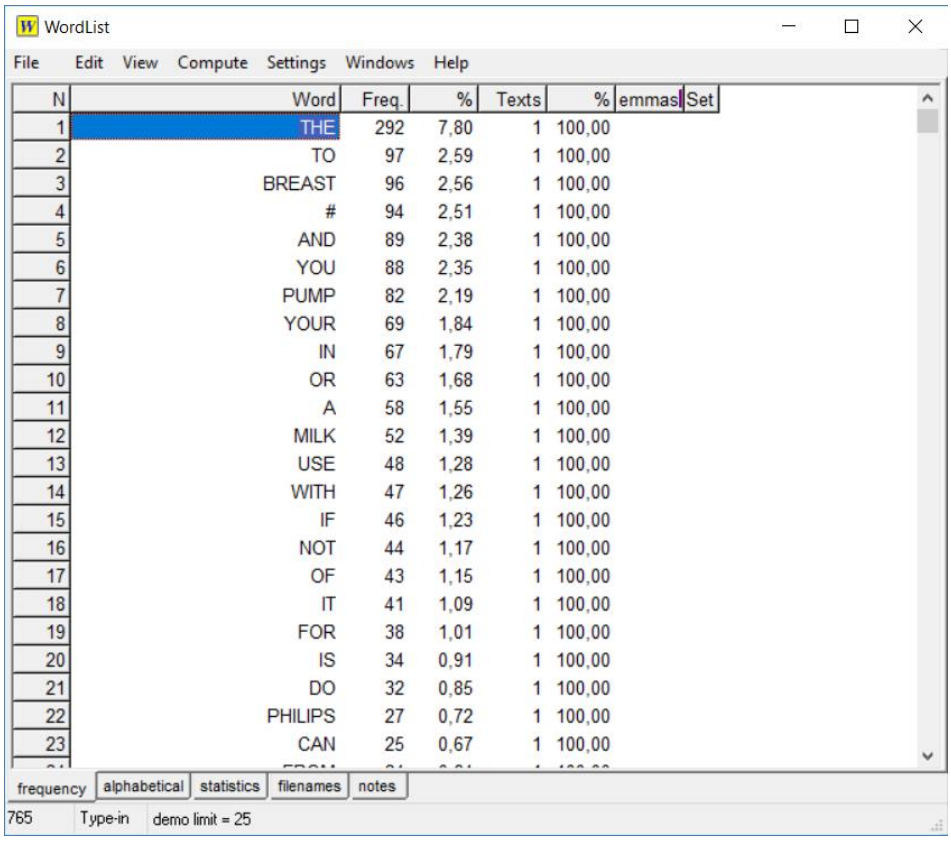
KM13'ü kaynak metne yönelteceğimiz sorular bağlamında incelediğimizde şu sonuçlara ulaşırız:

Şekil 99: KM13'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- KM13'te toplam 3,745 türce bulunmaktayken, toplam 765 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %21'dir.

2- Metinde toplam 172 cümle bulunmaktayken ortalama cümle uzunluğu %21'dir.

Şekil 100: KM13'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- KM13'te en sık kullanılan sözcüklere baktığımızda bunların başında "the" dil bilgisel sözcüğünün geldiğini görmekteyiz. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "breast", "pump", "milk", ve "use" içerik sözcükleri bulunmktadır.

4- KM13 metni "Gill Sans MT" yazı fontu ile 9 punto hazırlanmıştır. Erek kitlenin yaşlı olmayan kesim olduğu göz önünde bulundurulursa, yazı puntosu her ne kadar biraz ufak kalsa da okuma için uygun boyuttadır.

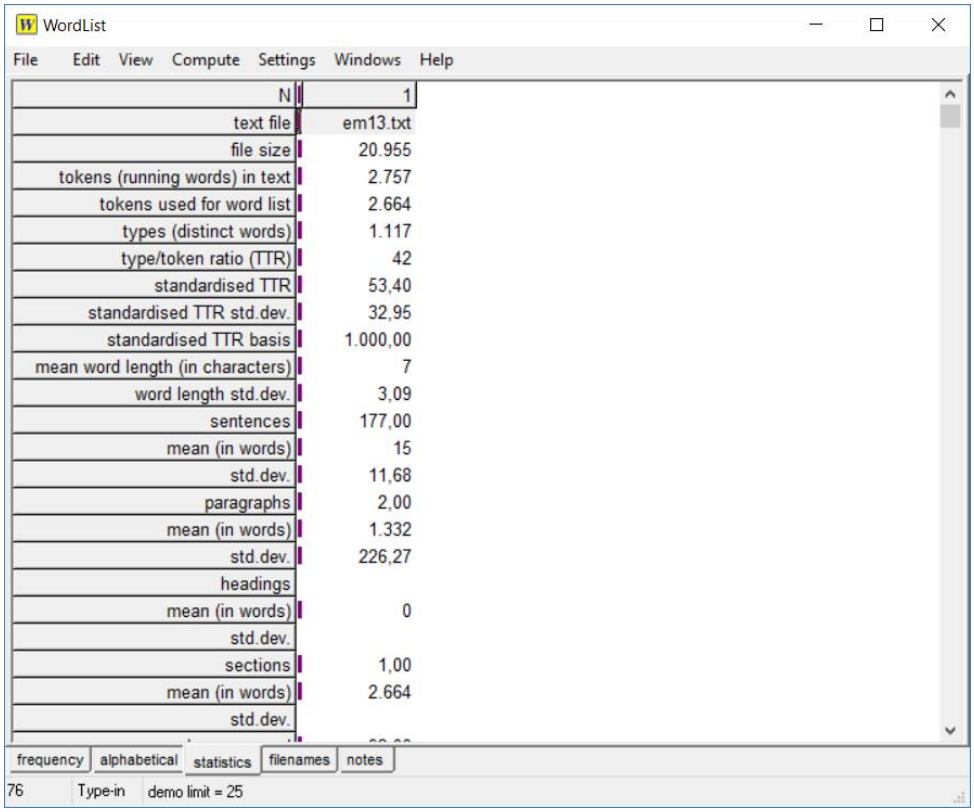
5- KM13'te herhangi bir resim ya da grafik kullanılmamıştır. Sadace ilk sayfalarda cihazın parçaları detaylı çizimler ile tanıtılmıştır.

6- KM13, popüler dil düzeyinde üretilmiştir.

7- KM13'ün, emzirme dönemindeki yeni anneler için üretildiği göz önünde bulundurulursa, alan dışından kimselere yönelik popüler dil düzeyinde üretilmiş olmasından dolayı erek kitle için anlaşılır düzeydedir.

KM13, yine Philips firması tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Metnin çevirisi diğer dillerle birlikte kaynak metinle aynı kitapçık içinde bulunmaktadır. Dolayısıyla KM13 ile aynı kapak sayfası kullanılmıştır. Çeviriyi erek metne yönelteceğimiz sorular bağlamında şu şekilde inceleyebiliriz:

Örnek Erek Metin 13 (EM13): Philips Avent Süt Pompası Kullanma Kılavuzu[46]

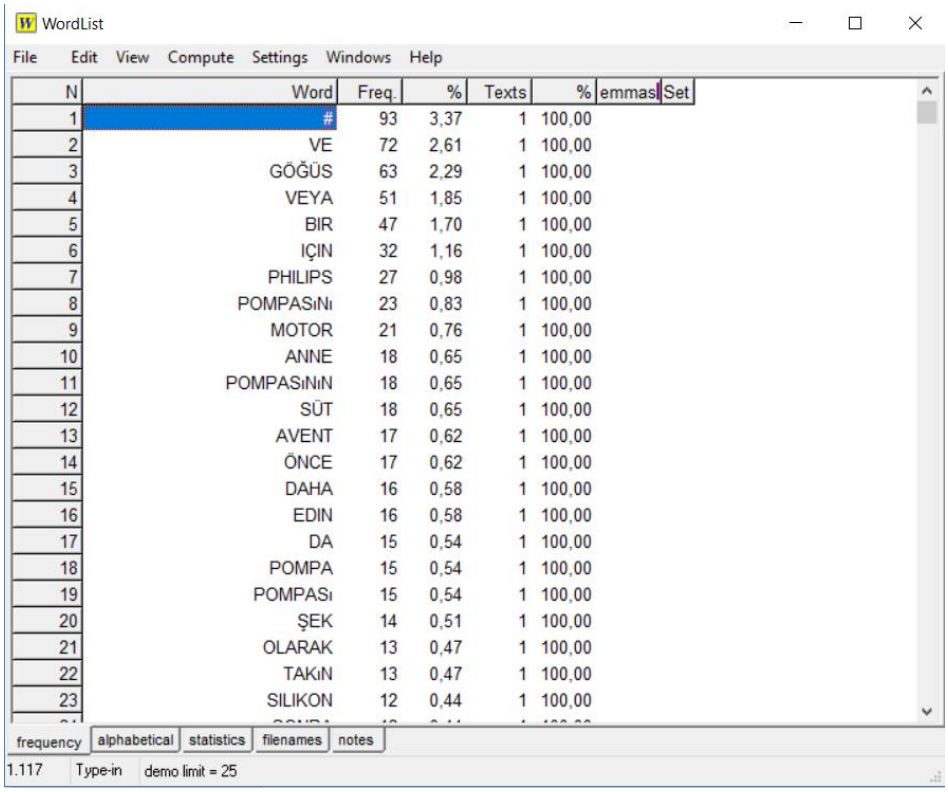

Şekil 101: EM13'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

[46] Çevirimiçi: http://download.p4c.philips.com/files/s/scf332_01/scf332_01_dfu_tur.pdf, 02.10.2016.

1- EM13'te toplam 2,757 türce bulunmaktayken, 1,117 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %42'dir. KM13'ün sonucuna baktığımızda bu oranın neredeyse iki katına çıktığını görmekteyiz. Bu bağlamda metinde sözcüksel basitleştirme yapılmadığını söylemek yanlış olmaz.

2- EM13'te toplam 177 sözcük bulunmaktayken, ortalama cümle uzunluğu %15'tir. KM13 ile karşılaştırıldığında cümle sayıları neredeyse aynıyken ortalama cümle uzunluğundaki düşüş, metinde daha kısa cümlelerin tercih edildiğini göstermektedir. Bu bağlamda çeviride söz dizimsel basitleştirme yapıldığı söylenebilir.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	#	93	3,37	1	100,00		
2	VE	72	2,61	1	100,00		
3	GÖĞÜS	63	2,29	1	100,00		
4	VEYA	51	1,85	1	100,00		
5	BIR	47	1,70	1	100,00		
6	IÇIN	32	1,16	1	100,00		
7	PHILIPS	27	0,98	1	100,00		
8	POMPASıNı	23	0,83	1	100,00		
9	MOTOR	21	0,76	1	100,00		
10	ANNE	18	0,65	1	100,00		
11	POMPASıNıN	18	0,65	1	100,00		
12	SÜT	18	0,65	1	100,00		
13	AVENT	17	0,62	1	100,00		
14	ÖNCE	17	0,62	1	100,00		
15	DAHA	16	0,58	1	100,00		
16	EDIN	16	0,58	1	100,00		
17	DA	15	0,54	1	100,00		
18	POMPA	15	0,54	1	100,00		
19	POMPASı	15	0,54	1	100,00		
20	ŞEK	14	0,51	1	100,00		
21	OLARAK	13	0,47	1	100,00		
22	TAKıN	13	0,47	1	100,00		
23	SILIKON	12	0,44	1	100,00		

Şekil 102: EM13'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- EM13'te en sık kullanılan sözcük # ile ifade edilen rakamlar ve sembollerdir. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "göğüs", "pompasını", "motor", "anne", "süt", "önce" içerik sözcükleri bulunmaktadır. KM13 ile kıyaslandığından

sözcük yoğunluğunun artması sözcüksel basitleştirme yapılmadığı sonucu ile tutarlıdır.

4- EM13, kaynak metinle aynı şekilde "Gill Sans MT" yazı fontu ile 9 puntoda hazırlanmıştır. Erek kitlesi genç kesim olduğundan okuma için uygun boyutta olduğu söylenebilir.

5- EM13'te herhangi bir resim ve grafik kullanılmamıştır. Cihazın parçalarını tanıtan şekil ve grafikler kullanma kılavuzu kitapçığının ilk sayfasında mevcut dillerdeki tüm alanlar için konulmuştur.

6- EM13, KM13'ün tasarım ve düzeninin aynısını uygulamıştır.

7- EM13, KM13 ile aynı şekilde popüler dil düzeyinde üretilmiştir.

8- EM13, popüler dil düzeyinde üretildiğinden, alan dışından olabilecek erek kitle için yeterince anlaşılır düzeydedir.

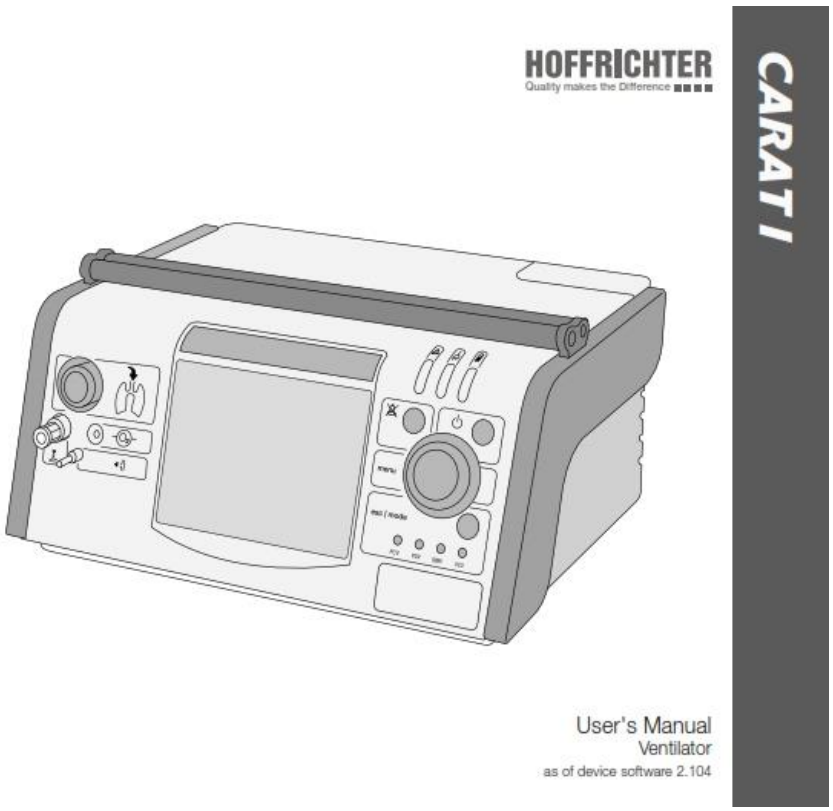
9- KM13'de emzirme dönemindeki anneler için tasarlanmış süt sağma pompasının doğru ve güvenli kullanımına yönelik bilgiler verilmiştir. Kılavuzda ayrıca cihazın temizliği ve sterilizasyonu ve aynı zamanda olası sorunlar ve bunların çözüm yolları sunulmuştur. EM13'te de aynı tasarım ve düzene sadık kalarak aynı bilgiler yeterinde açık bir şekilde iletilmiştir.

Basitleştirme tümeli bağlamında KM13 ve EM13'ü inceleyecek olursak, çeviri metinde tür/türce oranındaki ve sözcük yoğunluğundaki artıştan ötürü sözcüksel basitleştirmeye başvurulmadığını söylemek yanlış olmaz. Ancak neredeyse aynı cümle sayısına sahip olmalarına karşın EM13'te ortalama cümle oranındaki düşüş, daha kısa cümleler kurulduğuna işaret ettiğinden çeviride söz dizimsel basitleştirme yapıldığını söyleyebiliriz. Her iki metnin de aynı dil düzeyinde üretilmiş olmasından ötürü içerik basitleştirmesine yönelik herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Metinleri işlevsel olarak değerlendirecek olursak, her iki metnin de yazı puntosu okuma için uygundur ve her iki metin de erek kitle için anlaşılır durumdadır.

Halk sağlığı ile ilgili metinler bölümünün kullanma kılavuzları başlığındaki dördüncü inceleme metni Hoffrichter tarafından üretilen Carat I Ventilator User's Manual cihazının kullanma kılavuzudur.

Örnek Kaynak Metin 14 (KM14): Carat I Ventilator User's Manual[47]

Şekil 103: KM14'ün kapak sayfası

Çeviri Yönergesi: Hoffrichter Carat I marka ventilasyon (solunum) cihazının kullanma kılavuzu

Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

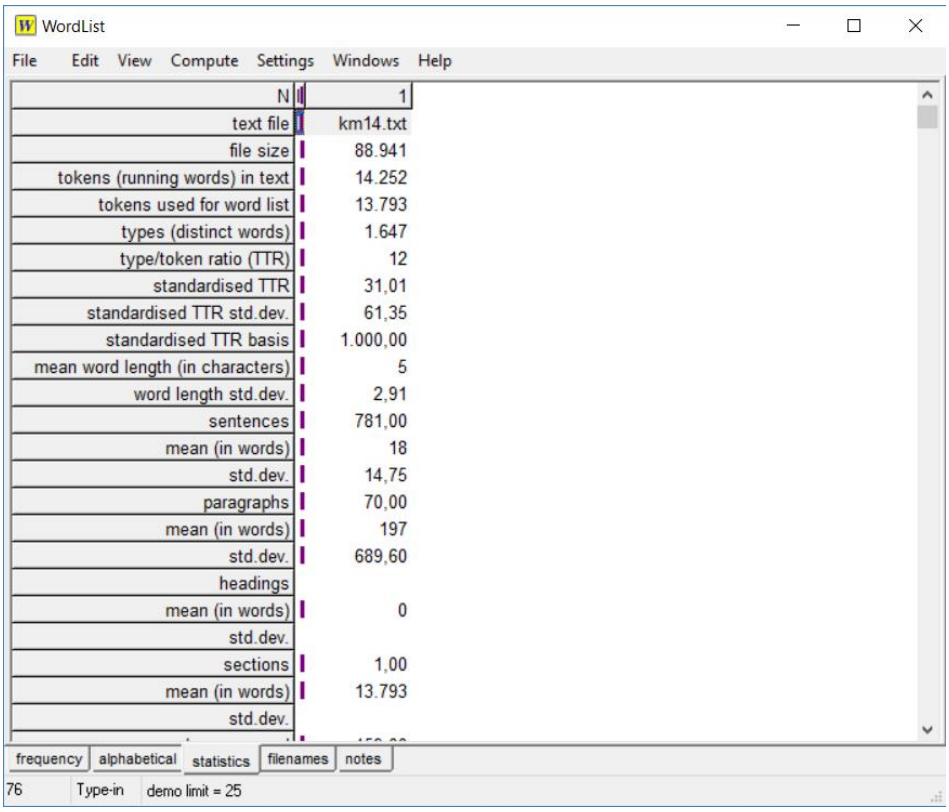
Hedef Kitle: Kronik solunum rahatsızlıkları çeken ve evde solunum cihazı desteğine ihtiyaç duyan hastalar ve hasta yakınları

[47] Çevirimiçi: http://www.hoffrichter-gmbh.de/fileadmin/user_upload/GA/Englisch/neu/CARAT_I-eng-0910-12.pdf, 15.11.2016.

Yayın Yeri: Solunum cihazı ile birlikte verilmektedir.

Yayınlanma Nedeni: Cihazın doğru ve güvenli kullanımı hakkında bilgi vermek.

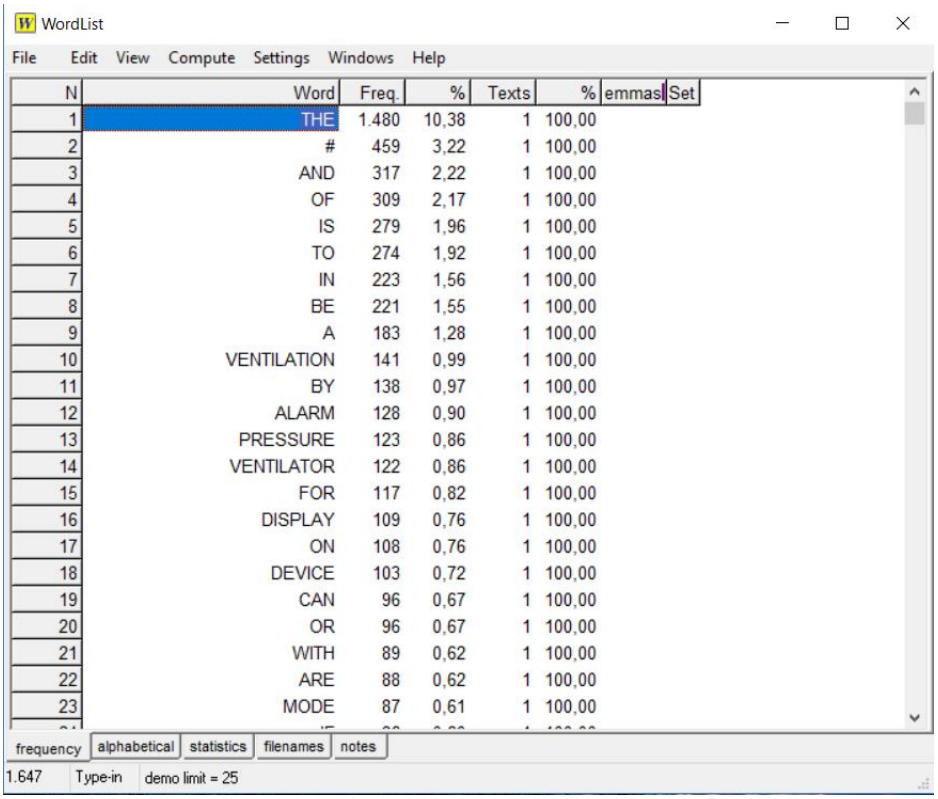
KM14'ü kaynak metne yöenlteceğimiz sorular bağlamında değerlendirdiğimizde şu tespitleri yapmamız mümkündür:

Şekil 104: KM14'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- KM14'te toplam 14,252 türce bulunmaktayken, toplam 1,647 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %12'dir.

2- Metinde toplam 781 cümle bulunurken ortalama cümle uzunluğu %18'dir.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	THE	1.480	10,38	1	100,00		
2	#	459	3,22	1	100,00		
3	AND	317	2,22	1	100,00		
4	OF	309	2,17	1	100,00		
5	IS	279	1,96	1	100,00		
6	TO	274	1,92	1	100,00		
7	IN	223	1,56	1	100,00		
8	BE	221	1,55	1	100,00		
9	A	183	1,28	1	100,00		
10	VENTILATION	141	0,99	1	100,00		
11	BY	138	0,97	1	100,00		
12	ALARM	128	0,90	1	100,00		
13	PRESSURE	123	0,86	1	100,00		
14	VENTILATOR	122	0,86	1	100,00		
15	FOR	117	0,82	1	100,00		
16	DISPLAY	109	0,76	1	100,00		
17	ON	108	0,76	1	100,00		
18	DEVICE	103	0,72	1	100,00		
19	CAN	96	0,67	1	100,00		
20	OR	96	0,67	1	100,00		
21	WITH	89	0,62	1	100,00		
22	ARE	88	0,62	1	100,00		
23	MODE	87	0,61	1	100,00		

Şekil 105: KM14'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- KM14'te en sık kullanılan sözcük "the" dil bilgisel sözcüğüdür. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "ventilation", "alarm", "pressure" ve "display" içerik sözcükleri bulunmaktadır ("ventilation" ve "ventilator" sözcükleri tek sözcük sayılmıştır).

4- KM14 "Helvetica" yazı fontu ile 10 punto hazırlanmıştır. Önemli uyarılar kısmı ise kalın ile vurgulanmıştır. Bu bağlamda okuma için uygun boyutta olduğu ve önemli noktalara dikkat çekildiği söylenebilir.

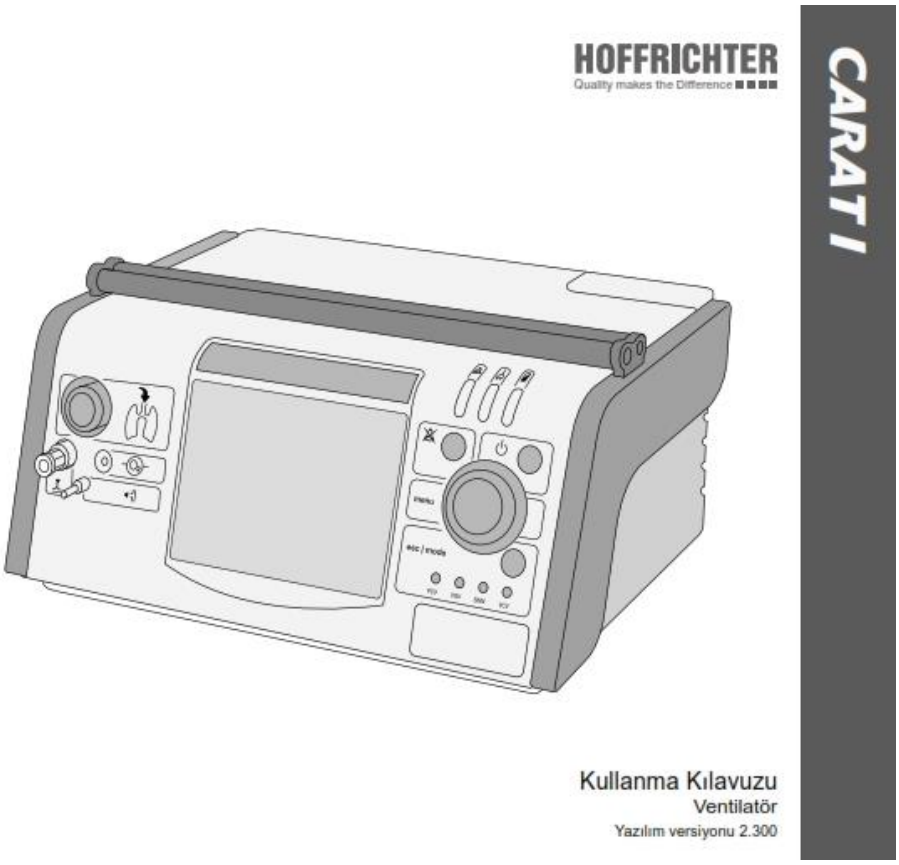
5- KM14'te cihazın parçaları çizimlerle tanıtılmış, gösterge ekranı ve bu ekranda çıkabilecek olası işaretlerin açıklaması ve tanıtımı verilmiştir. Aynı zamanda örneğin cihazın otomatik olarak devreye gireceği zaman eşiklerini daha netleştirmek için bunlar grafikler yoluyla anlatılmıştır.

6- KM14, popüler düzeyde hazırlanmıştır.

7- KM14, kronik solunum hastalıkları olan hastalar ve bu hastalara evde bakacak yakınlarına hitap etmektedir. Bu bağlamda yoğun tıbbı terminolojiden kaçınıldığı için erek kitle açısından yeterince anlaşılır olduğu söylenebilir.

KM14'ün yine aynı firma tarafından yapılmış olan Türkçe çevirisini değerlendirmeye başlayabiliriz.

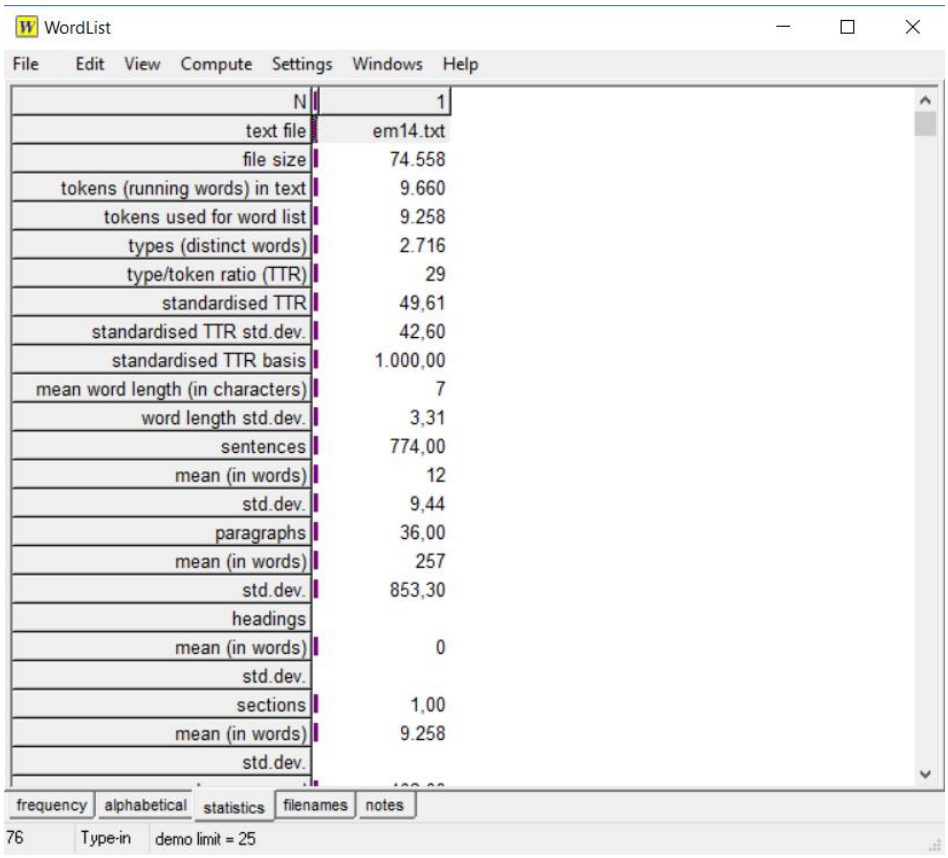
Örnek Erek Metin 14 (EM14): Carat I Ventilatör Kullanma Kılavuzu[48]

Şekil 106: EM14'ün kapak sayfası

[48] Çevirimiçi: http://www.hoffrichter-gmbh.de/fileadmin/user_upload/GA/Tuerkisch/CARAT%20I-tur-121211-07.pdf, 15.11.2016.

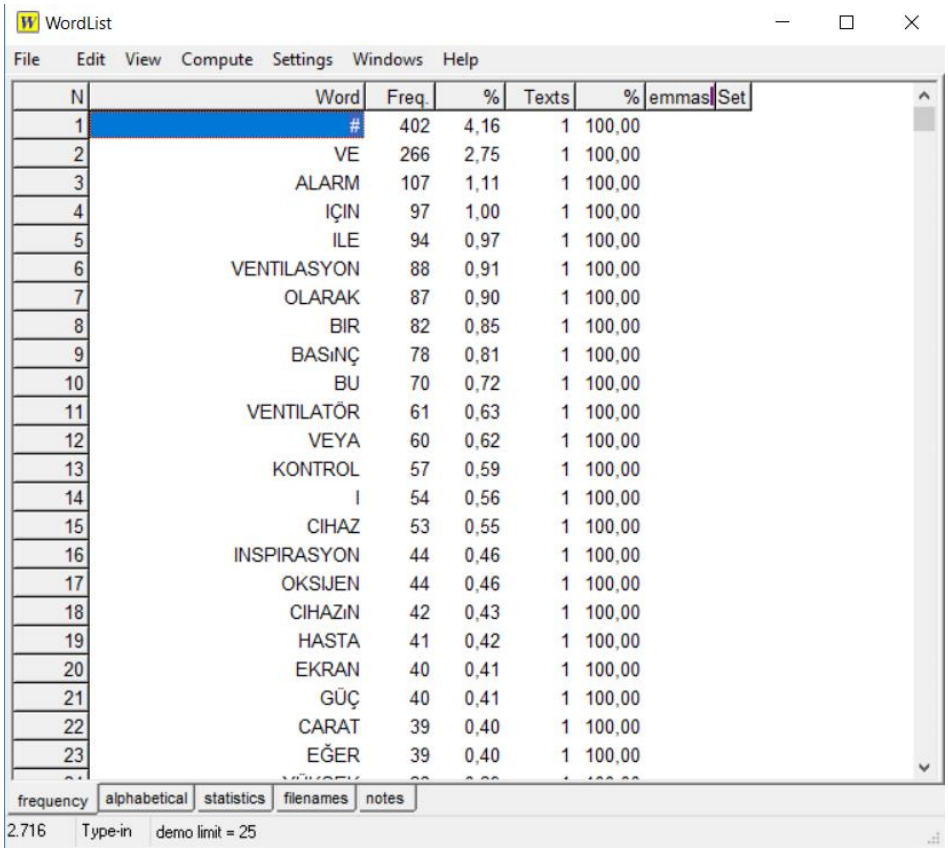
EM14'ü erek metne yönelteceğimiz sorular bağlamında şu şekilde inceleyebiliriz:

Şekil 107: EM14'ün WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- EM14'te toplam 9,660 türce bulunmaktayken, 2,716 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %29'dur. KM14'te bu oran %12'ydi. Bu bağlamda çeviride sözcüksel basitleştirme yapılmadığını söyleyebiliriz.

2- EM14'te toplam 774 cümle bulunmaktayken, ortalama cümle uzunluğu %12'dir. KM14 ile toplam cümle sayıları birbirine yakınken ortalama cümle uzunluğundaki bu düşüş, daha kısa cümleler kurulduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla çeviride söz dizimsel basitleştirme yapıldığını söyleyebiliriz.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmasl	Set
1	#	402	4,16	1	100,00		
2	VE	266	2,75	1	100,00		
3	ALARM	107	1,11	1	100,00		
4	IÇIN	97	1,00	1	100,00		
5	ILE	94	0,97	1	100,00		
6	VENTILASYON	88	0,91	1	100,00		
7	OLARAK	87	0,90	1	100,00		
8	BIR	82	0,85	1	100,00		
9	BASıNÇ	78	0,81	1	100,00		
10	BU	70	0,72	1	100,00		
11	VENTILATÖR	61	0,63	1	100,00		
12	VEYA	60	0,62	1	100,00		
13	KONTROL	57	0,59	1	100,00		
14	I	54	0,56	1	100,00		
15	CIHAZ	53	0,55	1	100,00		
16	INSPIRASYON	44	0,46	1	100,00		
17	OKSIJEN	44	0,46	1	100,00		
18	CIHAZıN	42	0,43	1	100,00		
19	HASTA	41	0,42	1	100,00		
20	EKRAN	40	0,41	1	100,00		
21	GÜÇ	40	0,41	1	100,00		
22	CARAT	39	0,40	1	100,00		
23	EĞER	39	0,40	1	100,00		

Şekil 108: EM14'ün WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- EM14'te en sık kullanılan sözcükler "#" ile ifade edilen rakamlar ve sembollerdir. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "alarm", "ventilasyon", "basınç," "kontrol", "cihaz" ve "inspirasyon" içerik sözcükleri bulunmaktadır ("ventilasyon" ve "ventilatör" sözcükleri tek sözcük olarak sayılmıştır). İçerik sözcüğü sayısındaki bu artış, sözcüksel basitleştirme yapılmadığı sonucu ile uyumludur.

4- EM14 "Arial" yazı fontu ile 10 puntoda hazırlanmıştır. Önemli uyarılar kısmı ise kalın ile vurgulanmıştır. Bu bağlamda okuma için uygun boyutta olduğu söylenebilir.

5- EM14'te de KM14'teki gibi çizimler aracılığıyla cihazın parçaları tanıtılmıştır. Yine gösterge panelindeki olası uyarılar şekiller yoluyla verilmiştir. KM14'te kullanılan grafiklerin aynıları EM14'te de kullanılmıştır.

6- EM14 kaynak metin ile aynı tasarım ve düzende hazırlanmıştır. Yalnızca yazı fontunun değiştirilmesi uygun görülmüştür.

7- KM14, her ne kadar popüler dil düzeyinde hazırlanmış olsa da, EM14, bu düzeyin biraz üstünde kalıyor gibi görünmektedir. Metinde "ventilasyon", "spontan solunum", "inspirasyon", "ekspirasyon", "noninvaziv" gibi tıbbi terimler sıklıkla geçmektedir. Bu bağlamda yarı-bilimsel dil düzeyinde olduğu söylenebilir.

8- KM14'ün "Intended Use" başlıklı bölümünde, cihazın kullanım alanına yönelik *"CARAT I has been designed specifically for use in home but is also applicable for use in hospitals"*[49] ifadesi geçmektedir. Buradan cihazın özellikle, kronik solunum yolları hastaları tarafından tıbbi personel yardımı olmaksızın evde kullanımı için tasarlandığını anlayabiliyoruz. Bu bakımdan tıp alanından olmayan kimseler için uygun olan popüler dil düzeyinde üretilmiş olması erek kitle için uygundur. Ancak EM14'ün aynı "Kullanım Amacı" kısmında, *"CARAT I ev ve hastane kullanımına uygundur"* ifadesi kullanılmıştır. Burada özellikle ev için tasarlanmış olduğunun vurgusu göz ardı edilmiştir. Bundan ötürü, dil düzeyi boyutunda da, günlük kullanım alanı içindeki sözcükler yerine tıp alanındaki terim ve terminolojiler kullanılmıştır. Bu bakımdan evde cihazı kullanacak olan erek kitle için anlaşılması zor bir hale gelmiştir.

9- KM14'te cihazın tanıtımı, kullanılabilecek ventilasyon modları, cihazın kullanıma başlatılması, alarmlar ve hata mesajları, temizleme ve hijyenik bakım, teknik bilgiler ve yasal uyarılar gibi konular hususunda bilgiler verilmiştir. EM14'te de aynı şekilde bu bilgiler yer almaktadır.

[49] "CARAT I özellikle evde kullanım için tasarlanmıştır ancak hastanelerde de kullanılabilir."

Basitleştirme tümeli bağlamında KM14 ve EM14'ü inceleyecek olursak, tür/türce oranının EM14'te %12'den %24'e çıktığını görürüz. Aynı zamanda en sık kullanılan 15 sözcük içerisinde içerik sözcüklerinin sayısında da artış olmuştur. Bu bağlamda sözcüksel basitleştirme yapılmadığını söylemek yanlış olmaz. Ancak ortalama cümle uzunluğunda görülen %6'lık düşüş, çok sık tercik edilmese de söz dizimsel basitleştirmeye başvurulduğunu işaret etmektedir. Dil düzeyinin erek metinde yükselmiş olması içerik basitleştirmesi yapılmamış olduğunu göstermektedir.

İşlevsel açıdan metinleri inceleyecek olursak, erek metnin tasarım ve düzen konusunda kaynak metne sadık kaldığını görürüz. Ancak sözcük tercihleri bakımından daha önce de bahsettiğimiz gibi halk dilinden sözcükler yerine tıbbi terminoloji kullanılmıştır. Bu bağlamda cihazın esasen evde kullanım için tasarlandığı göz önünde bulundurulduğunda, ürünün erek kitlesi olan tıp alanı dışından kimseler için metnin anlaşılırlığı azalmıştır.

Halk sağlığı ile ilgili kullanma kılavuzları başlığının ve tezin son inceleme metni, Medicare firması tarafından İngilizce dilinde üretilip sonra Türkçeye çevrilen Kızılötesi Ateş Ölçer cihazının kullanım kılavuzudur.

Örnek Kaynak Metin 15 (KM15): Non Contact Infrared ThermoScope Instruction Manual [50]

Şekil 109: KM15'in kapak sayfası

Çeviri Yönergesi: Kızılötesi ateş ölçme cihazının kullanma kılavuzu

Çeviri Metnin İşlevi: Bilgilendirme

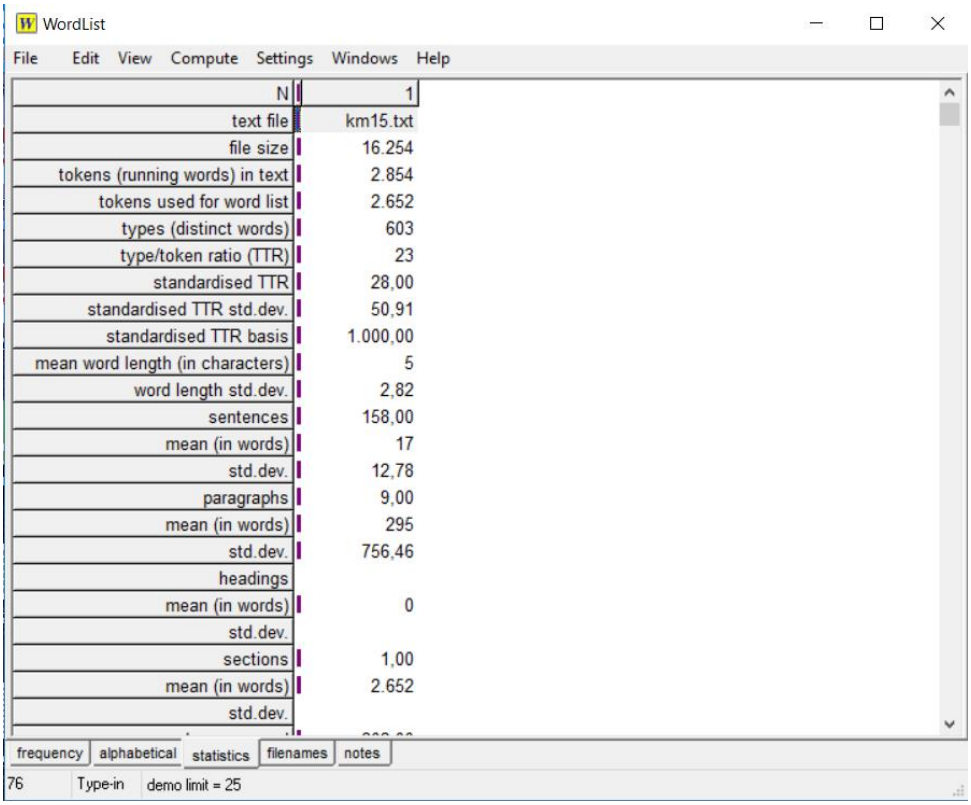
Hedef Kitle: Sağlık görevlileri, hastane çalışanları ve evde ateş ölçmek isteyen bireyler

Yayın Yeri: Medicare tarafından üretilen kızılötesi ateş ölçme cihazı ile birlikte ücretsiz verilmektedir.

[50] Çevirimiçi: http://www.medicare-l-tac.com.sg/pdf/MC%20300%20Operation%20Manual.pdf, 03.01.2017.

Yayımlanma Nedeni: Ateş ölçme cihazının doğru ve güvenli kullanımı hakkında kullanıcıları bilgilendirmek.

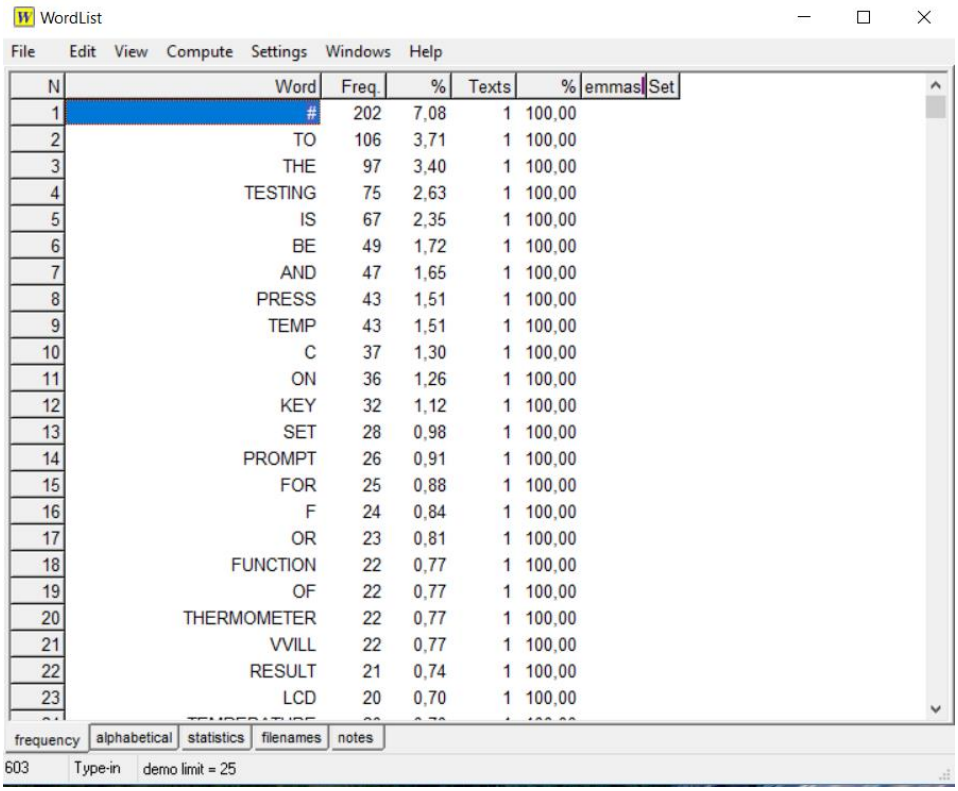
KM15'i kaynak metne yönelteceğimiz sorular bağlamında incelediğimizde şu sonuçlara ulaşırız:

Şekil 110: KM15'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- KM15'te toplam 2,854 türce bulunmaktayken, toplam 603 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %23'tür.

2- Metinde toplam 158 cümle bulunmaktayken, ortalama cümle uzunluğu %17'dir.

N	Word	Freq.	%	Texts	%	emmas	Set
1	#	202	7,08	1	100,00		
2	TO	106	3,71	1	100,00		
3	THE	97	3,40	1	100,00		
4	TESTING	75	2,63	1	100,00		
5	IS	67	2,35	1	100,00		
6	BE	49	1,72	1	100,00		
7	AND	47	1,65	1	100,00		
8	PRESS	43	1,51	1	100,00		
9	TEMP	43	1,51	1	100,00		
10	C	37	1,30	1	100,00		
11	ON	36	1,26	1	100,00		
12	KEY	32	1,12	1	100,00		
13	SET	28	0,98	1	100,00		
14	PROMPT	26	0,91	1	100,00		
15	FOR	25	0,88	1	100,00		
16	F	24	0,84	1	100,00		
17	OR	23	0,81	1	100,00		
18	FUNCTION	22	0,77	1	100,00		
19	OF	22	0,77	1	100,00		
20	THERMOMETER	22	0,77	1	100,00		
21	VVILL	22	0,77	1	100,00		
22	RESULT	21	0,74	1	100,00		
23	LCD	20	0,70	1	100,00		

Şekil 111: KM15'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- Metinde en sık kullanılan sözcüğe baktığımızda # ile ifade edilen rakamlar ve sembollerin ilk sırada geldiğini görmekteyiz. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "testing", "press", "temp" (temperature), "key", "set", "prompt" içerik sözcüklerinin bulunduğunu görmekteyiz.

4- Metin "Arial" yazı fontu ile 7,5 puntoda hazırlanmıştır. Buradan metnin cihaz paketi içinde çok küçük bir kitapçık halinde hazırlandığını anlayabiliriz. Bu bağlamda okumada zorluk yaşatabileceği söylenebilir.

5- KM15'te cihazın parçaları, cihaz üzerindeki düğmeler, uyarı işaretleri şekillerle açıklanmıştır.

6- KM15, popüler dil düzeyinde hazırlanmıştır.

7- KM15'in erek kitlesi içinde her ne kadar sağlık görevlileri ve hastane çalışanları da bulunsa, ev kullanımı için uygun hale getirmek için tıbbi terminoloji ve

terimler tercih edilmemiş ve sade bir dil kullanılmıştır. Bu bakımdan her kesim için anlaşılabilir olduğu söylenebilir.

KM15'in Türkçeye çevirisi, yine Medicare tarafından yapılmıştır.

Örnek Erek Metin 15 (EM15): Temassız Kızılötesi Ateş Ölçer Kullanım Kılavuzu[51]

Model : MC-302
MC-303 (Sesli uyarı ve masa üstü üniteli)
MC-304 (Sesli uyarı, masa üstü şarj üniteli)

Temassız Kızıl Ötesi
Ateş Ölçer
(Temassız Alından Ateş Ölçer)

Kullanım Kılavuzu

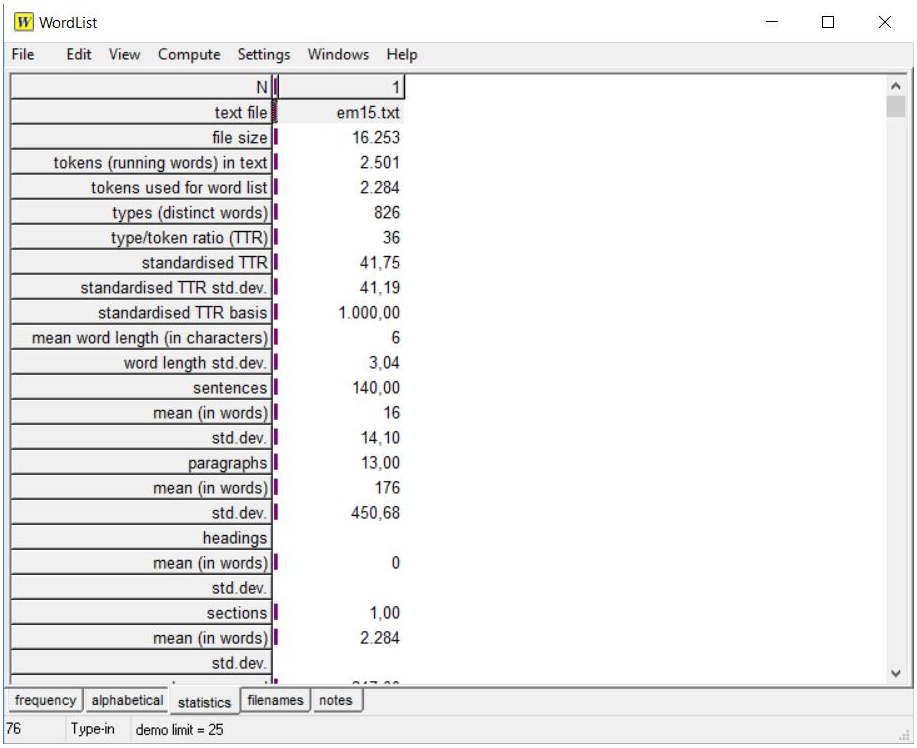
MEDICARE

V 1.0, Issued: 2012-9-12

Şekil 112: EM15'in kapak sayfası

EM15'i erek metne yönelteceğimiz sorular bağlamında incelemeye başlayabiliriz.

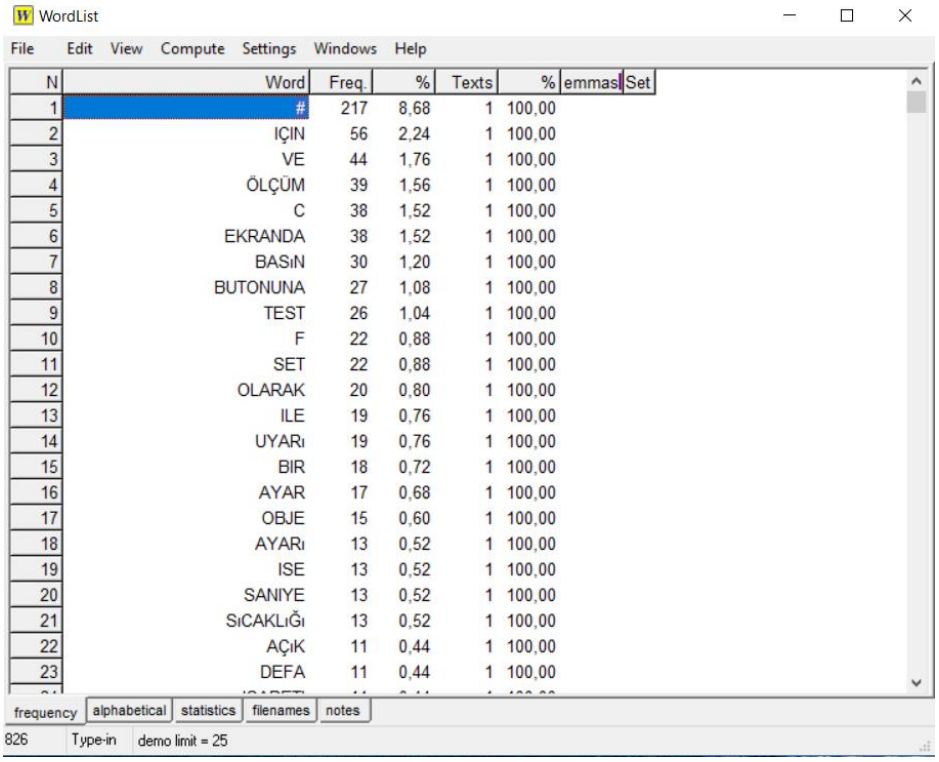
[51] Çevirimiçi: http://www.medicare-l-tac.com.sg/pdf/TR%20OpR%20Manual%20Guideline%20for%20MC-300%20Serial%20-%2023122102.pdf, 03.01.2017.

Şekil 113: EM15'in WordSmith yazılımı ile tür/türce oranının incelenmesi

1- EM15'te toplam 2,501 türce bulunmaktayken, toplam 826 tür bulunmaktadır. Tür/türce oranı %36'dır. KM15'te bu oran %23 olarak bulunmuştu. Bu artıştan çeviride sözcüksel basitleştirme yapılmadığını söyleyebiliriz.

2- Metinde toplam 140 cümle bulunmaktayken, ortalama cümle uzunluğunun %16 olduğu görülmektedir. KM15 ile kaşılaştırıldığında 18 cümle azalmışken, %1'lik düşüş görülmesi, metinde cümlelerin atıldığına ancak neredeyse aynı uzunlukta cümleler kurulduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda söz dizimsel basitleştirme uygulanmadığını da söyleyebiliriz.

Şekil 114: EM15'in WordSmith yazılımı ile sözcük yoğunluğunun incelenmesi

3- EM15'te kullanılan en sık sözcük # ile ifade edilne rakamlar ve sembollerdir. En sık kullanılan 15 sözcük içerisinde "ölçüm", "ekranda", "basın", "butonuna", "test", "set", "uyarı" içerik sözcüklerinin bulunduğunu görmekteyiz. Bu sonucun KM15 ile neredeyse aynı olması sözcüksel basitleştirme yapılmadığı çıkarımı ile uyumludur.

4- EM15 "Times New Roman" yazı fontu ile 11,5 puntoda hazırlanmıştır. Bu bağlamda okuma için uygun olduğu ve KM15'ten daha iyi bir seçim yapıldığını söylemek yanlış olmaz.

5- EM15'te de KM15 ile benzer şekilde cihazın parçalarının, tuş takımının işlevlerinin ve ekranda belirebilecek uyarılar çizimler ve şekiller ile açıklanmıştır.

6- EM15 metninin içeriği, KM15 ile aynı düzende hazırlanmıştır. Sadece yazı puntosu büyültülmüş ve kapağı renkli hazırlanmıştır. Ayrıca KM15'in kapak

sayfasında yer alan *"Please read this manual instruction thoroughly before use"*[52] uyarısı çıkarılmıştır.

7- EM15, KM15 ile aynı şekilde popüler dil düzeyinde üretilmiştir.

8- EM15, KM15 gibi sağlık çalışanlarının yanı sıra cihazı evde kullanmak isteyen kesime de hitap ettiği için tıbbi terim ve terminoloji kullanılmasından kaçınılmıştır. Ancak çeviri metni incelediğimizde, bazı kısımların çevrilmeden atlandığını görmekteyiz. Örneğin, 5. bölüm başlığı olması gereken "Parçalar ve Şekil Yapısı" içindekiler kısmında çevrilmişken, gövde metninde "Components and Shape Structure" şeklinde kalmıştır. Aynı zamanda metnin çoğu kısmında "kontrol" sözcüğünün İngilizce haliyle "control" olarak ya da "doğrudan" sözcüğünün "direct" olarak bırakılması gibi hatalara rastlanmıştır. Bunların yanı sıra metinde bolca dil bilgisel hata ve yazım yanlışları bulunmaktadır.

9- KM15'te ürünün çalışma prensibi, ayarlanması, kullanım yöntemi, bakımı ve sorun gidermesi gibi ürünün doğru ve güvenli kullanımına yönelik bilgiler verilmiştir. Erek metinde de bu bilgiler aynı şekilde aktarılmıştır.

Basitleştirme tümeli bağlamında KM15 ve EM15'de tür/türce oranındaki artış ve sözcük yoğunluklarının iki metinde de benzer çıkmasından dolayı sözcüksel basitleştirmeye yönelik herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Ortalama cümle uzunluklarının da çok yakın olması söz dizimsel basitleştirme yapılmadığını göstermektedir. Aynı zamanda her iki metin de popüler düzeydedir. Dolayısıyla içerik basitleştirmesine yönelik herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Tüm bunlardan KM15'in çevirisinde basitleştirme tümeli uygulanmadığını söyleyebiliriz.

Her iki metni işlevsel açıdan değerlendirecek olursak, EM15'in okuma için daha uygun boyutta olduğunu söyleyebiliriz. Ancak daha önceki maddelerde bahsettiğimiz gibi İngilizce unutulmuş kısımlar, yazım yanlışları gibi detaylardan ötürü, metin özensiz bir çeviri sürecinden geçmiş gibi görünmektedir.

[52] "Kullanmadan önce bu kılavuzu dikkatlice okuyunuz."

SONUÇ

"Halk Sağlığı ile İlgili Metinlerin Çevirisi" başlıklı tezimiz, dört ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar şu şekildedir: 1. Bölüm "Tıp Metinleri Çevirisi", 2. Bölüm "Halk Sağlığı ile İlgili Metinler", 3. Bölüm "Halk Sağlığı ile İlgili Metinler ve Çeviri Tümelleri" ve 4. Bölüm "Halk Sağlığı ile İlgili Metinler Üzerine Betimleyici bir Çalışma".

Tezin ilk bölümü olan "Tıp Metinleri Çevirisi" başlıklı bölümünde tıp metinlerinin yoğun terim ve terminoloji barındırdığı ve Türk tıp dilini standartlaştırmaya yönelik birçok çalışma yapılmasına rağmen henüz bir başarıya ulaşılmadığı sonucunun ortaya çıktığını söleyebiliriz. Tıp metinleri, barrındırdıları terim ve terminoloji bağlamında, akademik, yarı-bilimsel ve popüler olmak üzere üç düzeyden oluşmaktadır. Bundan dolayı, tıp metinlerinin ve tıp metinleri çevrisinin, erek kitlesi göz önünde bulundurularak hazırlanması büyük önem arz etmektedir. Bir diğer deyişle, bu bölümde yapılan çalışmada, betimleyici yöntem ile araştırılan halk sağlığı ile ilgili metinlerdeki tıp terimi ve terminolojisi ile erek kitle arasındaki ilişkinin metnin anlaşılırlığı ve okunabilirliğini büyük oranda etkilediği görülmüştür. Çünkü Katherina Reiss'ın yaptığı metin türü sınıflandırmasına göre tıp metinleri ve halk sağlığı ile ilgili metinler, her ne kadar başka türlerin özelliklerini barındırıyor olsalar da, en baskın özellikleri bilgilendirici olmalarıdır. Bundan dolayı, halk sağlığı ile ilgili metinlerin işlevsellikleri ile erek kitle tarafından alımlanması arasında doğrudan bir ilişki vardır.

Tezin ikinci bölümü olan "Halk Sağlığı ile İlgili Metinler" başlığını taşıyan bölümde, tıp metinlerinin alt türlerine odaklanılmış ve bunlar işlevsel kuramlar ışığında incelenmiştir. Buna göre halk sağlığı ile ilgili metinlerin alt türüne ve bu türün özelliklerine yönelik yeterli bilginin edinilmesi, çevirmenin uygun çeviri tercihleri yapmasını kolaylaştıracaktır. Aynı zamanda Christina Nord'un (1997) "işlev artı sadakat" kuramı ile sunulan çeviri yönergesi yoluyla kaynak metnin çeviri amacı çözümlemesini yapmak, kaynak metni ve işlevini incelemek ve bunları erek metne doğru bir şekilde yansıtıp aktarmak için gereklidir. Bununla birlikte sağlık

konusunda ülkemizde yetkili kurum olan Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen ve uyulması gereken mevcut yönergeler de göz önünde bulundurularak çevirilerin yapılması gerekir.

"Halk Sağlığı ile İlgili Metinler ve Çeviri Tümelleri" başlığını taşıyan tezin üçüncü bölümünde, bütünce temelli çeviribilimin bir ürünü olan çeviri tümellerini, Baker'ın bir çatı altında toplamasına ve basitleştirme, açımlama, yerlileştirme ve benzeşme olmak üzere dört başlığa ayırmasına odaklanılmıştır. Tezin inceleme konusu olan basitleştirme tümelinde metinlerin biçemsel, sözdizimsel ve sözcüksel olarak daha basit olma eğilimi gösterdiğini söyleyebiliriz. Buna göre halk sağlığı ile ilgili metinlerde, metinlerin konusu erek kitleyi bağımlılıklar, hastalıklar, doğru ve güvenli beslenme, temizliğin önemi gibi sağlığı ilgilendiren konularda bilgilendirmek olduğundan ve erek kitle sıklıkla alan dışından bireylerden oluştuğundan, bu metinlerin dili mümkün olduğunca basit olmalıdır. Bazı durumlarda, kaynak metin her kesimden birey için anlaşılabilir ve okunabilirken, bu metinler birebir erek dile çevrildiğinde, metnin dili alan dışından kimseler için anlaşılmaz olabilmektedir. Dolayısıyla tümeller arasında basitleştirme tümelinin okunabilirlik ve anlaşılabilirlik ile doğrudan ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Buna bağlı olarak tezin dördüncü bölümündeki betimleyici çalışmada basitleştirme tümeli temel alınarak bütünce incelenmiştir.

Tezin "Hak Sağlığı ile İlgili Betimleyici Bir Çalışma" başlığını taşıyan dördüncü bölümünde, İngilizce-Türkçe dil çifti arasında üretilen ve çevrilen metinler basitleştirme tümeli bağlamında incelenmiştir. Bunun yanı sıra kaynak metin ile erek metin işlevsellik bağlamında da değerlendirilmiştir. Tezin bütüncesi kapsamına 5 adet halk sağlığı ile ilgili kitap, 5 adet halk sağlığı ile ilgili broşür ve 5 adet halk sağlığı ile ilgili kullanma kılavuzu dahil edilmiştir. Bu metinler, her kesimden kitleye hitap edebilir metinler olmasına dikkat edildiği için çoğunlukla popüler düzeyden ve yarı-bilimsel düzeyden seçilmişlerdir.

Kaynak metinlere yöneltilen "1- KM'nin tür/türce oranı nedir?", "2- KM'nin ortalama cümle uzunluğu nedir?", "3- KM'de dil bilgisel sözcüklerin ve içerik sözcüklerinin kullanım durumu nedir?" ve "6- KM'nin dil düzeyi nedir?" soruları,

basitleştirme tümeli bağlamında kaynak ve erek metinleri karşılaştırmak için kaynak metnin durumunu belirlemek amacıyla sorulmuştur.

Kaynak metinlere yöneltilen "4- KM'nin yazı puntosu okuma için uygun boyutta mıdır?", "5- KM'de resim ve grafikler kullanılmış mıdır?" ve "7- KM hitap ettiği kitle için anlaşılır düzeyde midir?" soruları, kaynak metinlerin işlevselliğini değerlendirme ve erek metinlerle karşılaştırma amacı gütmektedir.

Benzer şekilde erek metinlere yöneltilen "1- EM'nin tür/türce oranı nedir?", "2- EM'nin ortalama cümle uzunluğu nedir?", "3- EM'de dil bilgisel sözcüklerin ve içerik sözcüklerinin kullanım durumu nedir?" ve "7- EM'nin dil düzeyi nedir?" soruları, erek metni ve çeviriyi basitleştime tümeli bağlamında değerlendirmek ve kaynak metinlerle karşılaştırma amacı gütmektedir. "4- EM'nin yazı puntosu okuma için uygun boyutta mıdır?", "5- EM'de resim ve grafikler kullanılmış mıdır?", "6- EM, KM'nin tasarım ve düzenine uygun mudur?", "8- EM, hitap ettiği kitle için anlaşılır düzeyde midir?" ve "9- KM'de verilen ana mesaj, EM'de de aynı şekilde diğer bilgilerden öncelikli midir?" soruları ise erek metnin işlevselliğini kaynak metinle karşılaştırarak inceleme amacını taşır.

Metinlerin basitleştirme tümeli bağlamında incelenmesi WordSmith yazılımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu yazılım aracılığıyla kaynak ve erek metinlerin tür/türce oranları, barındırdıkları toplam cümle sayıları, ortalama cümle uzunlukları bulunmuş ve metin içinde en sık kullanılan sözcüklerin bir listesi elde edilmiştir. Bu liste aracılığıyla metinlerin sözcüksel yoğunlukları değerlendirilmiştir.

Bulgulardan alınan sayısal verilere göre elde edilen sonuçlar iki başlış altında toplanabilir. Bunlar şu şekildedir:

a) Basitleştirme tümeli açısından değerlendirme
b) İşlevsel açıdan değerlendirme

a) Basitleştirme tümeli açısından değerlendirme

Halk sağlığı ile ilgili metinlerin basitleştirme tümeli bağlamında incelenmesi sonucunda ve yukarıda belirtilen sorular ışığında elde edilen bulgular ışığında şöyle bir tablo elde edilmiştir:

Tablo 12: Bütünceye dahil edilen metinlerin basitleştirme tümeli bağlamında inceleme sonuçları

	TTR **(Type/token ratio- Tür/türce oranı)**	**MSL** **(Mean sentence length- Ortalama cümle uzunluğu)**	**LD**[53] **(Lexical density- Sözcüksel yoğunluk)**
KM1	%17	%29	%6,6
EM1	%30	%23	%26,4
Fark	-%13	%6	-%19,8
KM2	%13	%25	%19,8
EM2	%29	%21	%26,4
Fark	-%16	%4	-%6,6

[53] Sözcüksel yoğunluk oranında, en sık kullanılan 15 sözcük içerisinde bulunan içerik sözcükleri esas alınmıştır. Buna göre her bir sözcük %6,6'lık bir oranı temsil emektedir.

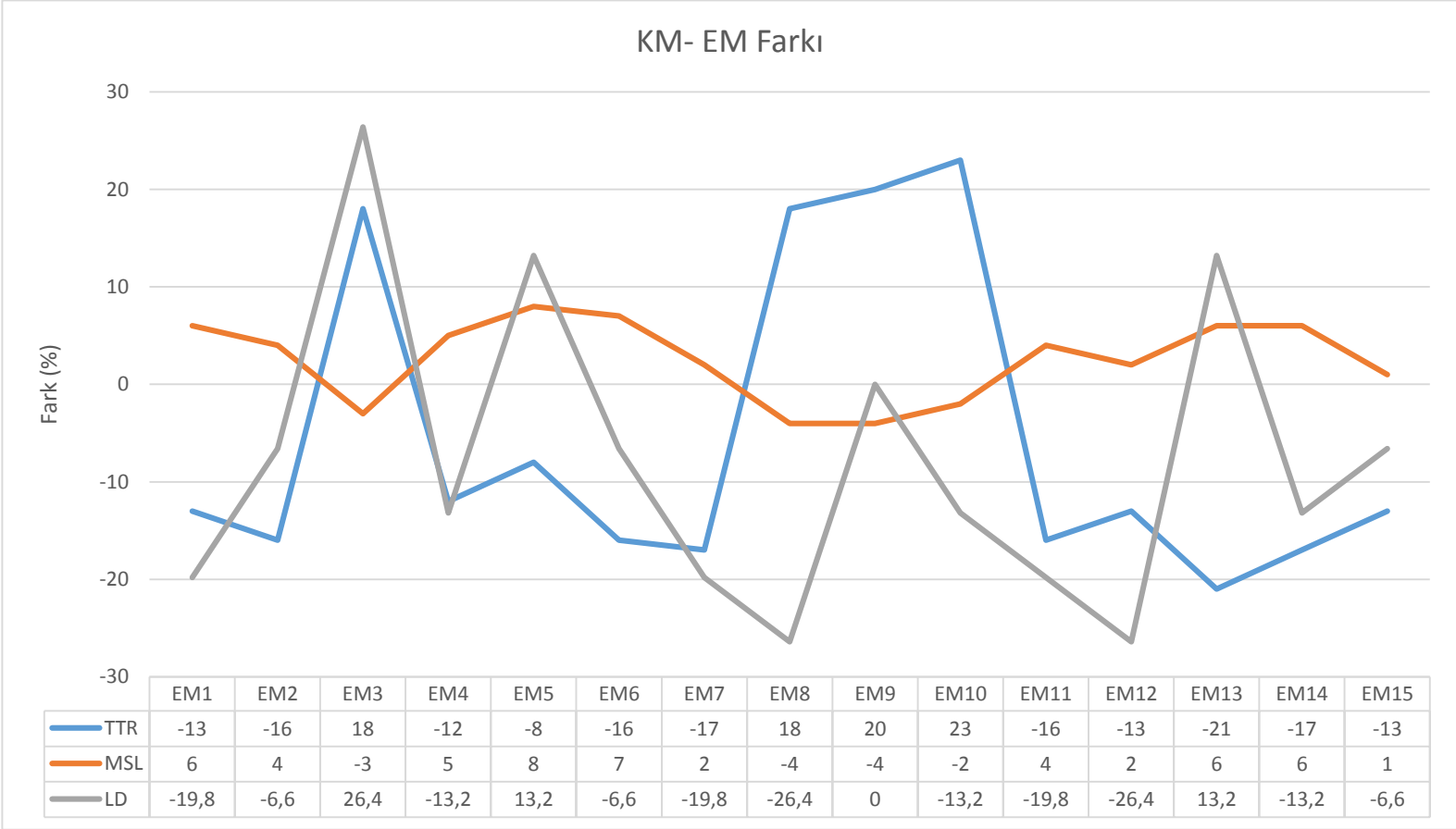
KM3	%32	%13	%39,6
EM3	%14	%16	%13,2
Fark	%18	-%3	%26,4
KM4	%11	%28	%13,2
EM4	%23	%23	%26,4
Fark	-%12	%5	-%13,2
KM5	%7	%25	%19,8
EM5	%15	%17	%33
Fark	-%8	%8	-%13,2
KM6	%34	%30	%26,4
EM6	%50	%23	%33
Fark	-%16	%7	-%6,6

KM7	%48	%10	%46,2
EM7	%65	%8	%66
Fark	-%17	%2	-%19,8
KM8	%35	%15	%39,6
EM8	%17	%19	%13,2
Fark	%18	-%4	-%26,4
KM9	%42	%16	%13,2
EM9	%22	%19	%13,2
Fark	%20	-%4	0
KM10	%53	%12	%26,4
EM10	%30	%14	%13,2
Fark	%23	-%2	-%13,2

KM11	%23	%15	%26,4
EM11	%39	%11	%46,2
Fark	-%16	%4	-%19,8
KM12	%14	%16	%26,4
EM12	%27	%14	%52,8
Fark	-%13	%2	-%26,4
KM13	%21	%21	%26,4
EM13	%42	%15	%39,6
Fark	-%21	%6	-%13,2
KM14	%12	%18	%26,4
EM14	%29	%12	%39,6
Fark	-%17	%6	-%13,2

KM15	%23	%17	%39,6
EM15	%36	%16	%46,2
Fark	-%13	%1	-%6,6

KM-EM farkını grafikle gösterdiğimizde aşağıdaki şekli elde ediyoruz:

	EM1	EM2	EM3	EM4	EM5	EM6	EM7	EM8	EM9	EM10	EM11	EM12	EM13	EM14	EM15
TTR	-13	-16	18	-12	-8	-16	-17	18	20	23	-16	-13	-21	-17	-13
MSL	6	4	-3	5	8	7	2	-4	-4	-2	4	2	6	6	1
LD	-19,8	-6,6	26,4	-13,2	13,2	-6,6	-19,8	-26,4	0	-13,2	-19,8	-26,4	13,2	-13,2	-6,6

Şekil 115: KM- EM Farkları Grafiği

Tablo ve grafikteki bilgileri şu şekilde açıklayabiliriz: Tezin bütüncesine baktığımızda halk sağlığı ile ilgili kitapların çoğunun Sağlık Bakanlığı tarafından üretilip çevirilerinin de yine Sağlık Bakanlığı tarafından yapıldığını görmekteyiz. Aynı şekilde broşürler başlığında da kaynak metinlerin yine Sağlık Bakanlığı tarafından üretildiğini ve bunların çevirilerinin Sağlık Bakanlığı tarafından metnin üreticileri ya da alanda uzman kişilere yaptırıldığı görülmektedir. Kullanma kılavuzları başlığında ise kaynak metinler ürünün üretici firmaları tarafından hazırlanmış, çevirileri de yine aynı firmalar tarafından yapılmıştır. Bu çevirilerin firmaların bünyesindeki çevirmenler tarafından mı, yoksa dışarıdan çeviri büroları aracılığıyla mı yapıldığına yönelik kılavuzlarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Kaynak ve erek metinleri basitleştirme tümeli bağlamında genel olarak değerlendirdiğimizde, sözcüksel basitleştirmeye, EM3, EM8, EM9 ve EM10 metinlerinde rastlandığını görürüz. Bu çevirilerin hepsi, Türkçeden İngilizceye çeviri şeklinde yapılmıştır. Söcüksel basitleştirmeye yönelik en büyük fark, %23'lük bir oran ile EM10'da bulunmuştur.

Sözdizimsel basitleştirmeye, EM1, EM2, EM5, EM6, EM7, EM11, EM12, EM13 ve EM14'te rastlanmıştır. Bu metinlerden hepsinin çevirisi İngilizceden Türkçeye yapılmıştır. Sözdizimsel basitleştirmeye, %8'lik bir oran ile EM5'te rastlanmıştır.

Sözcüksel yoğunluklarda ise %26,4 oranında bir fark ile EM3'ün daha az içerik sözcük barındırdığını söyleyebiliriz.

Bunların yanı sıra EM4'de içerik basitleştirmesine yönelik bulgulara rastlanmıştır.

Ancak bazı metinlerde basitleştirme tümeline başvurulmamış olması metnin anlaşılırlığına gölge düşürmüştür. EM6'da erek kitle göz önünde bulundurularak sözcüksel basitleştirmeye başvurmak yoluyla terim ve terminolojinin halk dilinde kullanılan karşılıkları kullanılmadığından, metnin anlaşılırlığı azalmıştır. Bazı terim ve terminolojiler sadece tıp dilinde kullanılan halleriyle verilmiş olduğundan, alan

dışından kimseler için yardımcı bir kaynağa başvurmadan bunların anlaşılması güçtür. Metnin broşür formatında üretildiği göz önünde bulundurulursa, erek kitlenin metni herhangi bir yardımcı desteğe ihtiyaç duymadan anlaması beklenmektedir. Dolayısıyla EM6'nın bu işlevi yerine getiremediği söylenebilir.

Aynı sorun EM14 ve EM15'te de göze çarpmaktadır. KM14'de kullanım kılavuzu incelenen cihazın özellikle evde kullanım için tasarlanmış olduğu belirtilse de, EM14'de bu durum göz önünde bulundurulmamış ve alan dışından bireylerin anlayabileceği terimlerin kullanılmasına özen gösterilmemiştir. EM15'te görülen sorun, bundan biraz farklı olarak, özellikle İngilizceden Türkçeye "ödünçleme" yoluyla girmiş sözcüklerin çevirisinde, bunların Türkçe karşılıkları yerine İngilizce karşılıkları doğrudan aktarılmıştır. Bu bağlamda çevirinin biraz özensiz yapıldığı görülmektedir.

b) İşlevsel açıdan değerlendirme

Halk sağlığı ile ilgili metinleri işlevsel açıdan değerlendirdiğimizde, EM2, EM3 ve EM13'ün kaynak metinleriyle aynı derecede işlevselliğe sahip olduğunu görürüz. Bu açıdan erek kitleye yönelik işlevsellik açısından sıkıntı yaratmayacak düzeydedirler. Ancak EM1'de yazı fontu ve puntosunun değiştirilmesinden dolayı okunabilirlik artmıştır. EM8'in erek kitlesi (yaşlı bireyler) göz önünde bulundurularak yazı puntosunun büyütülmesi metni daha okunabilir kılmıştır. EM9 ve EM10'un erek kitleleri göz önünde bulundurulduğunda (çocuklar) erek metinde daha eğlenceli olabileceği varsayılan bir yazı puntosunun kullanılması, metni erek kitlesine daha hitap eder bir konuma sokmuştur. Bu açıdan bahsedilen metinlerin çevirisinde çevirinin işlevinin göz önünde bulundurulduğu ve çeviri tercihlerinin erek metnin işlevini artıracak şekilde yapıldığı söylenebilir. Benzer nedenlerden ötürü EM15'in de yazı puntosunun büyültülmesi, metni okuma için daha uygun hale getirmiştir.

Ancak EM4'e baktığımızda yazı puntosunun düşürüldüğünü görmekteyiz. Bu bakımdan metni rahat okuma bağlamında sıkıntılar doğabileceği söylenebilir. Aynı sorun EM12'de de göze çarpmaktadır. Benzer şekilde yazı puntosunun daha küçük

kullanılması erek kitle bakımında sorun yaratabilir. EM5'e baktığımızda, her ne kadar okuma ya da metinde verilen bilgiler bağlamında işlevsel açıdan bir sıkıntı olmasa da, metnin ekinde verilen sözlükte terimlerin erek dil yerine kaynak dile göre sıralanması, sözlük düzenini ortadan kaldırmış ve okuyucunun aradığı terimi bulmasını zorlaştıracak bir durum ortaya çıkmıştır.

EM7 çocuklara hitap ettiğinden yazı puntosunda ya da kullanılan şekil ya da grafiklerde işlevsellik açısından herhangi bir soruna rastlanmamıştır, ancak tehlike işaret eden bir duruma vurgu yapılmamıştır.

EM11'e baktığımızdaysa çeviride terim birliğinin sağlanmamış olduğunu görmekteyiz. KM11'de kullanılan aynı terim için EM11'de iki farklı terimin kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu durum metnin anlaşılırlığını azaltmış ve yanlış anlaşılmalara yol açabilecek bir durum ortaya çıkarmıştır.

Halk sağlığı ile ilgili metinlerin incelenmesine genel olarak bakacak olursak halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirisi bağlamında basitleştirme tümeli ve işlevsellik açısından şu sonuçları çıkarabiliriz:

1. Halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirisinde basitleştirme tümeline sıklıkla başvurulmaktadır.
2. İngilizceden Türkçeye yapılan çevirilerde çoğunlukla sözdizimsel basitleştirme yapılırken, Türkçeden İngilizceye yapılan çevirilerde sıklıkla sözcüksel basitleştirme uygulanmıştır.
3. Basitleştirme tümeli, uzun metinlerde kısa metinlerden daha sık karşımıza çıkmaktadır.
4. Halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirisinde içerik basitleştirmesine sıklıkla rastlanmamasının nedenlerinden biri bu çevirileri yapan kimselerin, metnin makro yapısına (tasarım, düzen, notlar ekleme vs.) çok fazla müdahale etmek istememesi, bunun yerine mikro düzeyde müdahalelerde bulunmak istemesinden kaynaklanmaktadır.

5. Erek kitle göz önünden bulundurularak metnin yazı fontu ya da puntosunda yapılan değişiklikler işlevsel açından yerindedir.
6. Tıp dilinde Türkçede tıp terminolojisi bağlamında halen bir terim birliği sağlanamamıştır.

Sonuç olarak halk sağlığı ile ilgilenen insan sayısının artması, halk sağlığı ile ilgili metinlerin sayısında artışa, bu da bu konuda yayın yapan yayınevlerinin fazlalaşmasına neden olmuştur. Bu durumun, halk sağlığı ile ilgili metinlerin çevirilerinde de artışa neden olduğu bir gerçektir. Dolayısıyla söz konusu alanda yapılan çevirilerin işlevsellikleri ve okunabililikleri konusu büyük önem arz etmektedir.

Bu tez çalışmasında belirtilen hususların halk sağlığı alanındaki çevirilerin işlevselliklerini ve okunabilirliklerini artıracağı gibi toplumda sağlık bilincinin de artmasına katkıda bulunacağı aşikardır.

KAYNAKÇA

Aksoy, B.:	"Teknik Çeviri", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C. 15, S. 2, Ankara, 1998, s.71-80.
Aksoy, B.:	**Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi**, Ankara, İmge Kitabevi, 2002.
Aksoydan, E.:	**Old Age Period and Nutrition**, Ankara, Sağlık Bakanlığı Yayınları, 2006.
Aksoydan, E.:	**Yaşlılık ve Beslenme**, Ankara, Sağlık Bakanlığı Yayınları, 2008.
Andriesen, S.:	"Medical Translation: What is it, and What Can the Medical Writer Do to Improve Its Quality?", **AMWA Journal,** C. 21, S. 4, 2006, s. 157-159.
Baker, M.:	**In Other Words,** London and Newyork, Routledge, 1992.
Baker, M.:	"Corpus Linguistics and Translation Studies: Implicaitons and Applications", **Text and Technology: In Honour of John Sinclair,** ed. M. Baker, G. Francis, & E. T. Bonelli, Amsterdam, John Benjamins Publishing, 1993, s. 233-250.

Baker, M.:	"Corpora in Translation Studies: An Overview and Some Suggestions for Future Research", **Target,** C. 7, S. 2, 1995, s. 223-243.
Baker, M.:	"Corpus- based translation studies: The challenges that lie ahead", **Terminology, LSP, and Translation Studies in Language Engineering: in Honour of Juan C. Sager,** ed. H. Somers, Amsterdam, John Benjamins Publishing, 1996, s. 175-186.
Bassnett, S.:	**Translation Studies: Third Edition,** London and New York, Routledge, 2002.
Berk, Ö.:	**Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi,** İstanbul, Multilingual Yayınları, 2005.
Bıçak, U., Yakıncı, C. ve Aslan, M.:	"İngilizce'nin Etkisiyle Tıp Dilinde Yapılan Hatalar", *Tıp Eğitimi Dünyası,* S. 19, 2005, s. 41-45.
Bilici, S.:	**Handbook for Food Hygene for the Primary School Students,** Ankara, Sağlık Bakanlığı Yayınları, 2006.

Bilici, S.:	**İlköğretim Çocukları için Gıda Hijyeni El Kitabı,** Ankara, Sağlık Bakanlığı, 2008.
Bloom, G.:	**The Language of Medicine in English,** New York, Regents Publishing Company, 1982.
Blum-Kulka, S., E. Levenston:	"Universals of Lexical Simplification", **Language Learning,** C. 28, S. 2, 1978, s. 399-415.
Bosseaux, C. I.:	"Translation and Narration: A Corpus-Based Study of French Translations of two Novels by Virginia Woolf", PhD Thesis, London, The University of London, 2004.
Byrne, J.:	**Technical Translation: Usability Strategies for Translation Technical Documentation,** Dordrecht, Springer, 2006.
Byrne, J.:	**Scientific and Technical Translation Explained: A Nuts and Bolts Guide for Beginners,** Manchester, St. Jerome Publishing, 2012.
Cankur, N.:	"Tıp Eğitiminde Dil: I; Önemi, Gelişmesi ve Geleceği", **Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi,** C. 28, S. 1, 2002, s. 29-32.

Cankur, N.:	"Tıp Eğitiminde Dil: II- Eğitim Dilinde Türkçe'nin Yeri ve Geleceği", **Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi,** C. 28, S. 1, 2002, s. 33-35.
Chesterman, A.:	"A Causal Model for Translation Studies", **Intercultural Faultlines. Research Models in Translation Studies 1: Textual and Cognitive Aspects,** ed. M. Olohan, Manchester, St. Jerome Publishing, 2000, s. 15-27.
Chesterman, A.:	"Beyond the Particular", **Translation Universals: Do They Exist?,** ed. A. Mauranen, P. Kujamaki, Amsterdam-Philadelphia, Benjamins, 2004, s. 33-50.
Chesterman, A.:	"Why Study Translation Universals?", **Kiasm: Acta Translatologica Helsingiensia,** ed. R. Hartama- Heinonen, P. Kukkonen, C. 1, Helsingfors, Helsingfors Universitet, 2010, s. 38-48.
Chesterman, A.:	"Translation Universals", **Handbook of Translation Studies,** ed. L. V. Doorslaer, Y. Gambier, C. 2, Amsterdam, John Benjamins Pub. Co., 2011, s. 175-179.
Chesterman, A.:	"Çeviri Tümellerini Neden İnceleriz?", **Çeviribilim Okumaları,** ed. M. Yazıcı, A. Bulut, N. Demez, & Ö. Çavuşoğlu, çev. A. N. Akbulut, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2014, s. 9-18.

Dökmeci, İ., A. Dökmeci:	**Büyük Tıp Sözlüğü,** 4 bs., İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri, 2014.
Edlow, J. A.:	**Deadly Dinner Party,** Sydney, UNSW Press, 2010.
Erten, A.:	**Tıp Termnolojisi ve Tıp Metinleri Çevirisi,** Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007.
Eruz, F. S.:	**Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler,** İstanbul, AB Ofset, 2000.
Even-Zohar, I.:	"The Position of Translated Literature within the Lıterary Polysystem", **The Translation Studies Reader: 2nd Edition,** ed. L. Venuti, New York, Routledge, 2004, s. 199-204.
Fischbach, H.:	"Some Anatomical and Physiological Aspects of Medical Translation: Lexical Equivalence, Ubiquitous references and universality of subject minimize misunderstanding and maximize transfer of meaning", **Meta: Translators' Journal,** C. 31, S. 1, 1986, s. 16-21.
Frankenberg-Garcia, A.:	"Are Translations Longer Than Source Texts?- A Corpus-Based Study of Explicitation", **Corpus Use and Translating,** ed. A. Beeby, P. Rodriguez Ines ve P. Sanchez-

	Gijon, Amsterdam-Philedelphia, John Benjamins Publishing, 2009, s. 47-58.
Gerritsen, T.:	**The Surgeon,** London, Bentham Press, 2011.
Gerritsen, T.:	**Cerrah,** çev. A. C. Akkoyunlu, İstanbul, Doğan Kitap, 2014.
Gürçağlar, Ş. T.:	**Çevirinin ABC'si,** İstanbul, Say Yayınları, 2011.
Hatim, B., M. Jeremy:	**Translation: An Advanced Resource Book,** New York-London, Routledge, 2004.
Hermans, T.:	**Translation in Systems,** Manchester, St. Jerome Publishing, 1999.
Holmes, J. S.:	"The Name and Naure of Translation Studies", **The Translation Studies Reader: 2nd Edition,** ed. L. Venuti, New York, Routledge, 2004, s. 180-192.
Honeyfield, J.:	"Simplification", **TESOL Quarterly,** C. 11, S. 4, 1977, s. 431-440.
House, J.:	"Translation Quality Assessment: Linguistic Description

	versus Social Evaluation", **Meta: Translators' Journal,** C. 46, S. 2, 2001, s. 243-257.
Huang, L.:	**Style in Translation: A Corpus-Based Perspective,** Shanghai, Springer, 2015.
Ippolito, M.:	**Simplification, Explicitation and Normalization: Corpus-Based Research into English to Italian Translations of Children's Classics,** Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2013.
Jakap, M.:	**Better Noncommunicable Disease Outcomes: Challenges and Opportunities for Health Systems,** Kopenhag, World Health Organizaiton, 2014.
Jakap, M.:	**Bulaşıcı Olmayan Hastalıklarda Daha İyi Sonuçlar: Sağlık Sistemi İçin Zorluklar ve Fırsatlar,** Kopenhag, Dünya Sağlık Örgütü, 2014.
Jakopson, R.:	"On Lingusitic Aspects of Translation", **The Translation Studies Reader: Second Edition,** ed. L. Venuti, London and New York, Routledge, 2004, s. 138-143.
Karaağaoğlu, N.:	**Healthy Nutrition for Children in Primary Education,** Ankara, Sağlık Bakanlığı, 2006.

Karaağaoğlu, N.:	**İlköğretim Çocukları için Sağlıklı Beslenme,** Ankara, Sağlık Bakanlığı, 2006.
Klaudy, K.:	"Explicitation", **Routledge Encyclopedia of Translation Studies,** ed. M. Baker, G. Saldanha, Amsterdam, Routledge, 2008, s. 104-108.
Kocaoğlu, B., B. Erol, U. Akgün, C. Yiğit, M. Türkmen:	"Ayak Anteromedialinde Şeffaf Hücreli Sarkom Vaka Sunumu ve Literatür İncelemesi", **Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi,** C. 1, S. 2, Nisan 2010, s. 99-102.
Kocatürk, U.:	**Açıklamalı Tıp Terimleri Sözlüğü,** İstanbul, Nobel Tıp Kitabevi, 2005.
Laviosa, S.:	"Core Patterns of Lexical Use in a Comparable Corpus of English Narrative Prose", **Meta: Translators' Journal,** C. 43, S. 4, 1998, s. 557-570.
Laviosa, S.:	**Corpus-based Translation Studies- Theories, Findings, Applicaitons,** Amsterdam, Rodopi, 2002.
Laviosa, S.:	"Corpus- Based Translation Studies: Where does it come from? Where is it going?", **Language Matters,** C. 35, S. 1,

	2004, s. 6-27.
Laviosa, S.:	"Description in the translation classroom: Universals as a case point", **Beyond Descriptive Translation Studies: Investigations in Homage to Gideon Toury,** ed. A. Pym, M. Shlesinger, D. Simeoni, Amsterdam-Philadelphia, John Benjamis Publishing, 2008, s. 119-132.
Laviosa, S.:	"Universals", **Routledge Encyclopedia of Translation, 2nd Edition,** ed. M. Baker, G. Saldanha, London and New York, Routledge, 2009, s. 306-309.
Mahadi, T., H. Vaezian, M. Akbari:	**Corpora in Translation,** Berlin, Peter Lang., 2010.
Mesut, R., S. Çıkmaz:	**Tıbbi Latince,** İstanbul, Nobel Tıp Kitabevi, 2015.
Munday, J.:	**Introducing Translation Studies: Theories and Applications,** 2 bs., Londra, Routledge, 2008.

Mutesayire, M.:	"Investigating Lexical Expilcitation in Translated English: A Corpus-Based Study", PhD Thesis, Centre for Translation and Intercultural Studies School of Languages, Linguistics and Cultures, University of Manchester, 2005.
Naznean, A.:	"Functionalist Approaches to Translation with Reference to Medical Articles" **Studia Universitatis Petru Maior – Philologia,** S. 12, 2012, s. 186-190.
Newmark, P.:	**A Textbook of Translation,** New York-London, Prentice Hall, 1988.
Nida, E. A.:	**Toward a Science of Translating: with Specaial Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating,** Leiden, J. Brill, 1964.

Nord, C.:	**Translating as a Pusposeful Activity: Functionalist Approaches Explained,** Manchester, St Jerome Publishing, 1997.
Nord, C.:	**Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis,** Amsterdam-New York, Rodopi, 2005.
Nord, C.:	"Functionalist Approaches", **Handbook of Translation Studies**, ed. Y. Gambier, L. Doorslaer, C. 1, Amsterdam, John Benjamins, 2010, s. 120-128.
Odacıoğlu, M. C.:	"The Translation of Medical Texts: a Case Study on Arthur C. Guyton and John E. Hall's Textbook of Medical Physiology", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 2011.

Overas, L.:	"In Search of the Third Code: An Investigation of Norms in Literary Translation" **Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal**, C. 43, S. 4, 1998, s. 557-570.
Özyardımcı, N., B. Bahadır Erdoğan:	"Sigaranın Solunum Sisteminin Savunma Mekanizmaları Üzerine Etkileri", **Sigara ve Sağlık**, ed. N. Özyardımcı, Bursa, 2002, s. 123-128.
Pym, A.:	"On Toury's Laws of How Translators Translate", **Beyond Descriptive Translation Studies: Investigations in homage to Gideon Toury,** ed. A. Pym, M. Shlesinger, D. Simeoni, Amsterdam and Philedelphia: John Benjamins Publishing, 2008, s. 311-328.
Reiss, K.:	"Type, Kind and Individuality of Text: Decision Making in Translation", **Poetics Today,** C. 2, S. 4, 1981, s. 121-131.
Reiss, K.:	"Type, Kind and Individuality of Text: Decision Making in

	Translation", **The Translation Studies Reader,** ed. L. Venuti, çev. S. Kitron, New York, Routledge, 2008, s. 168-192.
Resurreccio, V. M., M. G. Davies:	**Medical Translation Step by Step,** Manchester, St. Jerome Publishing, 2007.
Sabancı, A. K.:	**Glutensiz Gurme Lezzetler,** İstanbul, Sedes Holding, 2010.
Savaş, H.:	"Avrupa Birliği Standardizasyon Kurumları ve CE İşareti", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,** C. 4, S. 2, 2003, s. 121-140.
Searl, J. R.:	**Söz Edimler,** çev. L. Aysever, Ankara: Ayraç Yayınları, 2000.

Séguinot, C.:	"Pragmatics and the Explicitation Hypothesis", **TTR: traduction, terminologie, rédaction,** C. 1, S. 2, 1988, s. 106-113.
Slusher, A., J. Mock, M. Whitehurst, A. Maharaj, C.-J. Huang.	"The impact of obesity on pentraxin 3 and inflammatory milieu to acute aerobic exercise", **Metabolism Clinical and Experimental,** S. 64, 2015, s. 323-329.
Starkmann-Lehr, A.:	"Technical experts help in medical translations", **MultiLingual,** 2007, s. 52-54.
Steiert, A., M. Steiert:	"Medical translation basics", **MultiLingual,** 2011, s. 27-28.
Terzioğlu, F., Ç. Yücel, G. Karatay:	**Sigara ve İnfertilite,** Ankara, Sağlık Bakanlığı Yayınları, 2008.

Toury, G.:	"Probabilistic Explanations in Translation Studies: Welcome as They Are, Would They Qualify as Universals?", **Translation Universals: Do They Exist?,** ed. A. Mauranen, P. Kujamaki, Amsterdam-Philedephia, John Benjamis Publishing, 2004, s. 15-32.
Toury, G.:	**Descriptive Translation Studies and Beyond (Revised edition),** Amsterdam, John Benjamins Pub. Co., 2012.
Vermeer, H. J.:	"Skopos and Commission in Translational Action", **The Translation Studies Reader: 2nd edition,** ed. L. Venuti, çev. A. Chesterman, New York, Routledge, 2004, s. 227-238.
Vermeer, H. J.:	**Çeviride Skopos Kuramı,** çev. A. H. Konar, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.

Vinay, J. P., J. Darbelnet:	**Comparative Stylistics of French and English : A Methodology for Translation,** çev. J. C. Sager, M. Hamel, Amsterdam, John Benjamins Publishing Co., 1995.
Wen, T.-H.:	"Simplification as a Recurrent Translaton Feature: A Corpus-Based Study of Modern Chinese Translated Mystery Fiction in Taiwan", PhD Thesis, Manchester, University of Manchester, 2009.
Yakıncı, C., M. Aslan, U. Bıçak:	"Tıpta Dil Birliğinin Sağlanması", **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi,** S. 47, 2004, s. 228-232.
Yazıcı, M.:	**Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları,** İstanbul, Multilingual Yayınları, 2005.
Yazıcı, M.:	**Yazılı Çeviri Edinci,** İstanbul, Multilingual Yayınları, 2007.

Yazıcı, M.:	**Çeviribilimde Araştırma,** İstanbul, Multilingual Yayınları, 2011.
Zanettin, F.:	**Translation- Driven Corpora,** London and New York, Routledge, 2012.
Yazar Yok	"Şeker Ölçüm Cihazları Ne Kadar Güvenli?", **Diabetic Living,** S. 1, 2006, s. 16-17.
	Damar İçi (İntravenöz) İlaç ve Sıvı Uygulama, Ankara, MEB Yayınları, 2011.

İNTERNET KAYNAKLARI

	Dünya Engellilik Raporu, Ankara, T. C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2011. http://eyh.aile.gov.tr/data/5480490c369dc57170df34bd/D%C3%BCnya%20Engellilik%20Raporu-basilan.pdf (Çerimiçi, 06.11.2011).
	World Report on Disability, Malta, WHO, 2011. http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf (Çevrimiçi, 23.02.2012).
	Environment and Human Health, Kopenhag, European Environment Agency, 2013. http://www.eea.europa.eu/publications/environment-and-human-health/at_download/file (Çevrimiçi, 21.02.2014).
	Gaining Health: The European Strategy for the Prevention and Control of Noncummunicable Diseases, Danimarka, WHO, 2006. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/76526/

	E89306.pdf (Çevrimiçi, 06.03.2015).
	http://www.omron-healthcare.com/data/catalog/3/167/1/HEM-7200-E%28V%29%2005-11-2011%20EN.pdf (Çevrimiçi, 05.06. 2015).
	Evliliğe Sağlıklı Başlangıç: Üreme Sağlığı, Ankara, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kadın ve Üreme Sağlığı Daire Başkanlığı, 2014. http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/EvliligeSagBa%C5%9Flang%C4%B1cDokuman%C4%B1.pdf (Çevrimiçi, 02.03.2016).
	A Healthy Beggining on Marriage: Reproductive Health, Ankara, Public Health Agengy of Turkey Department of Women's Health and Reproductive Healt, 2014. http://kadinureme.thsk.saglik.gov.tr/Dosya/Dokumanlar/rehberler/evlilige_saglikli_baslangic.pdf (Çevrimiçi, 04.05.2016).

	Çevre ve İnsan Sağlığı, Edirne, HASUDER- Trakya Üniversitesi Matbaası, 2016. http://halksagligiokulu.org/anasayfa/components/com_booklibrary/ebooks/CEVRE%20VE%20INSAN%20SAGLIGI_216.pdf (Çevrimiçi, 01.08.2016).
	Sağlığı Kazanmak: Avrupa Bulaşıcı olmayan Haslatıkların Önlenmesi ve Kontrolü Stratejisi, Ankara, T.C. Sağlık Bakanlığı, 2010. http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/t2.pdf (Çevrimiçi, 07.08.2016).
	Five Keys to Safer Food Manual, WHO, Fransa, 2006. http://www.who.int/foodsafety/publications/consumer/manual_keys.pdf (Çevrimiçi).
	Güvenilir Gıda için 5 Anahtar. Ankara, T.C. Sağlık Bakanlığı, 2015. http://www.thsk.gov.tr/dosya/birimler/obezite_diyabet_db/dokumanlar/gida_guvenligi/who_guvenli_beslenme_icin_5_anahtar_poster.pdf (Çevrimiçi).

	Over Kanseri Nedir? http://kanser.gov.tr/Dosya/caturleri/What_is_ovarian_cancer_Turkish.pdf (Çevrimiçi).
	What is ovarian cancer? http://engage.esgo.org/sites/default/files/atoms/files/ovarian_cancer_english.pdf (Çevrimiçi).

EKLER

EK-1: STIMULANT DRUGS: PROFESSIONAL GUIDANCE

Stimulant drugs

Professional guidance

HSC Public Health Agency

Who is this for?

This guidance is aimed at professionals who come into contact with stimulant drug users through their work. This may include those in the community and voluntary sectors or in health and social care.

It aims to support you in your conversations about stimulants with people who use them and to help you give advice that will reduce the risks they face and help prevent stimulant-related deaths and illnesses.

Why is this needed?

Every year in Northern Ireland stimulants are a factor in around eight to ten deaths. In the UK 251 new psychoactive substances were identified in 2012 and since then new drugs are being identified at a rate of approximately one per week. It is often not clear what is contained within individual drugs – the quality and content of such drugs varies greatly and the name used may not bear any relation to their actual contents. While these drugs are all different, and therefore can have different effects and health risks, the majority of these drugs are stimulant type drugs. When you're working with people who take stimulants, you can give standard advice that may encourage them to reduce their risk.

What are stimulants?

A stimulant is a drug that speeds up the central nervous system to increase neural activity in the brain. Stimulants tend to make people feel more alert and awake, and can produce feelings of euphoria.

Many new psychoactive substances (sometimes called 'legal highs') contain stimulant drugs, usually in powder, capsule or pill form.

Examples of stimulants:

- caffeine
- cathinones
- cocaine
- crystal meth
- ecstasy
- ephedrine
- mephedrone
- phenethylamines
- piperazines
- PMA (para-Methoxyamphetamine)
- speed

However, the type of drug and the effects differ from batch to batch. This increases the risk to the user. For example, someone might take a pill one week which contains ecstasy, and an identical looking pill the following week which contains PMA. Since PMA is slower to take effect, the user may think it is weak ecstasy and take another pill, which could lead to a fatal overdose as PMA is more toxic.

Side effects

Physical: dizziness, tremor, headache, flushed skin, chest pains with palpitations, excessive sweating, vomiting and abdominal cramps. These effects may occur as a result of taking too large a dose at one time or taking large doses over an extended period of time.

Psychological: agitation, hostility, panic, aggression and suicidal tendencies. Paranoia, sometimes accompanied by both auditory and visual hallucinations, may also occur.

Overdose: can cause high fever, convulsions, stroke, or heart problems like cardiac arrest, sometimes leading to death. Because accidental death is partially due to the effects of stimulants on the body's cardiovascular and temperature-regulating systems, physical activity (such as dancing) can increase the risks.

www.publichealth.hscni.net

What can I do?

- Ensure you are as well informed as possible. However, be realistic about what you can and cannot know. New drugs are emerging all the time, and nobody expects you to know the name and effects of every drug available.
- If you suspect an individual may be taking drugs, do ask the question in a non-judgemental way, and advise them that if they are taking drugs, you may be able to give them useful advice on reducing the risks.
- If someone tells you they take stimulant type drugs, ask them about their current drug taking practices, and work with them to identify how they can reduce their risks (see advice under What can I say?). This should be a two way conversation.
- Encourage them to tell you what they already know about reducing risks – they may know a lot of harm reduction advice already, and getting them to talk about how to take drugs more safely may help them to act on it.
- Provide them with printed information. You can download harm reduction advice developed by the Public Health Agency and Council for the Homeless aimed at drug users, in particular stimulant users, at www.publichealth.hscni.net/publications/harm-reduction-drug-users

What can I say?

Key questions to ask a stimulant user and points to discuss with them include:

- Do you take drugs alone or with someone else there? Taking drugs with someone else, who can seek help if things go wrong, could save your life.
- Do you start low and go slow? Do you wait until you have peaked before you take more? There are many new drugs which look identical to those that have been on the market for a while. So a drug which looks like something you have taken before may have entirely different contents, or have effects you weren't expecting, including unpleasant ones or overdose. Different drugs act at different speeds, and a slow response does not necessarily mean that the drug is weak – it may mean you have taken a slow-acting drug, which could in fact be different from what you were expecting. Taking more could lead to overdose.
- When you take stimulants, do you mix them with alcohol or other depressant drugs? Are you aware of the information in the box below?

Mixing stimulants with other substances

- Mixing stimulants and depressants can be dangerous. Stimulants mask the effects of the depressant so you can end up taking much more, particularly with alcohol. The body's normal response to too much alcohol is to eventually pass out but because stimulants prevent this happening even more alcohol can be taken. If further depressant drugs such as benzos or opiates are added then the risk of coma is much increased because of the amount of alcohol consumed.
- Mixing cocaine and alcohol is particularly risky, as the alcohol alters the way the body normally breaks down cocaine. This results in a chemical called cocaethylene. Cocaethylene is more toxic than both drugs alone and it remains in the body longer. The heart and liver are put under prolonged stress; sudden deaths many hours later have been linked to this effect.
- Antidepressants, whether prescribed by a doctor or not, can be dangerous when taken with amphetamines (speed). Some combinations can cause dangerously high blood pressure and fast or irregular heartbeat. People prescribed antiepileptic medications should be very cautious as the levels of their prescribed medications in the blood may be altered. This means they are much more at risk of a seizure induced by the stimulant.

- If you or a friend had any worrying symptoms, would you call an ambulance immediately? If treatment is needed, the earlier you get it, the more likely it will save your life. Before you start, do you ever make a pact with your friends about calling an ambulance if needed?
- Do you plan how long you are going to take the drugs for in terms of hours? Bingeing (taking drugs continuously over a whole day or longer) can increase the effects of stimulants on the body's cardiovascular and temperature-regulating systems, and make death from stroke, or heart problems more likely. If you have a set idea of when you want to begin and end or a limited number of hours, this can help avoid the increased risks associated with bingeing.
- Do you plan your comedown? It may be helpful to plan beforehand where you want to go to relax and be safe, somewhere where you can stay hydrated and manage the light and sounds to suit your mood. Think about planning your comedown so you can reduce your dose towards the end of the session and come down more gently (parachute). Do you always carry the Lifeline 24 hour counselling helpline number 0808 808 8000 in case you come down harder than expected?
- Do you think carefully about the risks before you start? This is especially important if you have mental health problems, as using any drugs you have not been prescribed can put your mental health at greater risk.
- Do you know that these drugs are not controlled in any way? You can never know what you are taking. The only way to avoid all the risks is to not take any drugs unless prescribed for you by your GP.

If someone needs additional support or treatment

Stimulant drugs can be addictive. If someone would like to stop taking them or reduce how often they take them, their GP can refer them to relevant services.

A list of services can also be found at: www.publichealth.hscni.net/publications/drug-and-alcohol-directories-services

If someone is in distress or despair, Lifeline's counsellors are available 24 hours a day, seven days a week, to listen in confidence. Contact Lifeline on 0808 808 8000.

Information and advice on drugs can also be obtained by ringing the National Drugs Helpline (Frank) on 0800 77 66 00, or by going to www.talktofrank.com/drugs-a-z

November 2013

EK-2: THE SWEET TASTE OF SERUM

The sweet taste of serum

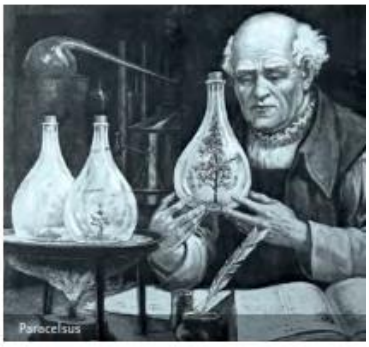
The early origins of our current understanding of diabetes can be traced to discoveries made by European scientists in the Renaissance and the 1700s. In the second of our occasional history of diabetes series, **Caroline Wood** *looks at what the early physicians knew about diabetes from the Middle Ages to the end of the 18th century.*

The ancient Egyptians were the first to describe the clinical features of diabetes mellitus 3,000 years ago, saying the condition was marked by "too great emptying of the urine." Ancient physicians gave us the name 'diabetes' (see *Diabetes in Antiquity*, which featured in our Winter 2013 issue).

Little attention appears to have been paid to diabetes by physicians in the Middle Ages as it must have been quite rare. Arab physicians accepted the theoretic and therapeutic knowledge handed down by the ancients and were unaware of the sweet taste of diabetic urine. The Byzantine physician Actuarius (13th century) treated diabetes with rosewater. Latin physicians made little progress in identifying or treating the condition.

"During the Renaissance, a renewed interest in the scientific, cultural and artistic successes of ancient civilizations took hold, spurring medical advances throughout Europe for the next 200 years," says Jackie Rosenhek, in her article about the history of using urine to diagnose disease (uroscopy).

Diabetes was a still relatively rare condition during the Renaissance but one that was being studied, with more than 100 authors concerned with diabetes and writing about it over the period from 1500 to 1670. One of the most notable Renaissance physicians was Paracelsus – Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim

Paracelsus

(1493-1541) – who was born in Switzerland and credited with establishing the role of chemistry in medicine.

In keeping with other physicians of the time, Paracelsus diagnosed his patient's ailments by a detailed examination of their urine, including tasting it. He was purported to carry a sample of urine in a specially-designed pouch, which he wore around his neck.

Paracelsus allowed the urine of patients with diabetes to evaporate and observed a white residue. He incorrectly thought it was salt and proceeded to attribute excessive thirst and urination in these patients to salt deposition in the kidneys. 'Diabetes is nothing other than an excessive eagerness to pass urine, and the cause of this malady is excessive heat of the kidneys,' he postulated. Steam baths should prevent this dangerous salt formation, he concluded.

It wasn't until 1670 that Thomas Willis (1621-1675), a doctor and

Paracelsus diagnosed his patient's ailments by a detailed examination of their urine, including tasting it. He was purported to carry a sample of urine in a specially-designed pouch, which he wore around his neck.

scientist in Oxford, was the first to notice the sweet taste of urine of patients with diabetes. He referred to diabetes as the 'pissing evil' and noted that in patients with diabetes 'the urine was wonderfully sweet, as if it were imbued with honey or sugar. He was the first to add the word 'mellitus' (derived from the Greek word for honey), to diabetes to distinguish it from diabetes insipidus, a different condition that doesn't have glucose in the urine. He proposed the sweetness first appeared in the blood and was later found in the urine.

Thomas Cawley in 1788 was the first to suggest a link between the pancreas and diabetes. However, it would be another 100 years before the significance of this link was realised.

Diabetes diagnosis breakthrough

It took more than 100 years before the next significant breakthrough in the search for the cause of diabetes. In 1776 British physiologist Matthew Dobson (1735-1784), from Liverpool, actually measured the concentration of glucose in the urine and found it to be increased in patients with diabetes. His experiments conclusively established the diagnosis of diabetes in the presence of sugar in the urine and blood. By this time diabetes was no longer considered a rare ailment.

In *Experiments and Observations on the Urine in Diabetics*, Dobson was the first to show that the sweet-tasting substance in the urine of patients with diabetes was sugar. He gently heated two quarts of urine to dryness. The remaining residue was a whitish cake, which Dobson wrote 'was granulated and broke easily between the fingers; it smelled sweet like brown sugar, neither could it be distinguished from sugar, except that the sweetness left a slight sense of coolness on the palate'.

Dobson noted the 'sweet taste of serum' in these individuals and thus discovered hyperglycaemia (high blood sugar). He put forward the theory that diabetes was a systemic disease rather than that of the kidneys. He noted that some people with diabetes die within weeks, others have it for several years.

In 1788, British surgeon Thomas Cawley was the first to suggest a link between the pancreas and diabetes after he observed that the pancreas of a patient who had died of diabetes had stones in it and tissue damage.

It was to be a century before the significance of this clue was appreciated.

A decade later, in 1797, Dr John Rollo, a Scottish military surgeon, printed *Notes of a Diabetic Case*. He realised that diet played a role in diabetes and developed a high protein, low carbohydrate diet and prescribed anorexic agents such as digitalis and opium to suppress appetite in patients with diabetes. This diet apparently relieved the glycosuria (excess of sugar in the urine) of two diabetic patients.

Look out for the next in our occasional *History of Diabetes* series: the 19th century scientists who laid the groundwork for the discovery of insulin.

Sources

"The Main Events in the History of Diabetes Mellitus" by Jacek Zajac et al from the book *Principles of Diabetes Mellitis* (L Poretsky, ed), 2010.

Diabetes Mellitus from Antiquity to Present Scenario and Contribution of Greco-Arab Physicians Hamid ALI et al, International Society for the History of Islamic Medicine, 2006.

Diabetes and its Medical and Cultural History (Prof Dietrich von Engelhardt (ed) 1989.

"Liquid Gold" by Jackie Rosenhek published in *Doctor's Review*, September 2005.

Bittersweet: A Study of Diabetes, The University of Texas Health Science Centre, 2008.

Understanding diabetes, a Biochemical Perspective, RF Dods, 2013.

EK-3: AŞIRI YEMEK SORUNDUR

AŞIRI YEMEK SORUNDUR

Yeme bozuklukları içinde en yaygını olan 'aşırı yeme bozukluğu', obeziteye davetiye çıkarır.

Aşırı yeme bozukluğu (Binge Eating Disorder–BED), obezite ile en fazla ilişkilendirilen yeme bozukluğudur. İştahsızlık ve bulimiya daha çok duyulmuş olmalarına rağmen BED, aslında her ikisinden de daha yaygındır. Bir başka fark ise, iştahsızlık ve bulimiya ezici bir üstünlükle kadınları etkilerken, BED'li olanların yüzde 40'ının erkek olmasıdır.

Doç. Dr Halil Coşkun

Doç. Dr. Halil Coşkun, BED'li kişilerin özelliklerini şöyle sıralıyor: Bir oturuşta ya da iki saatlik periyodlarla büyük miktarda yemek için tekrarlayan krizler geçirirler. Ayrıca aşırı yediklerinde kendilerini durduramadıklarını da hissedebilirler. BED'li bireyler aşırı doyuncaya kadar ve çok yemek yemenin verdiği utançtan dolayı tek başlarına yiyebilirler. Ayrıca bu kişilerde aşırı yedikten sonra ortaya çıkan nefret, suçluluk ya da depresyon duyguları bulunabilir.

BED'in tıpkı obezite gibi aileden gelme eğilimi vardır ve hem BED'li kişilerde hem de ailelerinde depresyon ve madde bağımlılığı ile ilişkili olma olasılığı daha fazladır.

Aşırı yeme bozukluğunu engellemenin bir çaresi de obezite cerrahisi. Bu yöntem 40 kg/m2'den büyük bir vücut kitle indeksine (VKİ) sahip morbid obez kişilere ya da 35–40 kg/m2 VKİ ile birlikte diyabet ya da kalp hastalığı gibi problemleri olanlara öneriliyor. Araştırmalar obezite cerrahisinin, morbid obez kişilerde zayıflamak için klasik yöntemlerden daha etkili olduğunu gösteriyor. Obezite cerrahisi zayıflamaya yol açarken, bazı riskler de taşıyor. Bu risklerden biri 'çapraz bağımlılık.'

Rahatsız olduğunuz duygularla başa çıkmanıza yardımcı olmak üzere aşırı yemek yiyor musunuz? Yemeği, sizi rahatlatması için kullanıyor musunuz? Ailenizde alkol ya da ilaç bağımlılığı öyküsü var mı? Yediklerinizi ve yemek miktarını değiştirmeyi düşünürseniz üzgün, yalnız ya da korkmuş hisseder misiniz? Yemeğin en iyi dostunuz olduğunu hiç düşündünüz mü? Travma, kötüye kullanma ya da ihmal öykünüz var mı? Bu sorulardan bir ya da daha fazlasına evet yanıtı verdiyseniz, kilo kaybı ameliyatından önce yemek ile ilişkinizi ele almalısınız. Zayıflamaya hazır olsanız ve bunun için çok motive olmuşsanız bile, yemeğin hizmet ettiği ihtiyacın bazı başka yollarla karşılanmayacağından emin olmalısınız.

YEME BOZUKLUKLARINDA KARŞILAŞILAN TIBBİ SORUNLAR

Bu hastalıklar vücuttaki pek çok organı ve bu organların işleyişini olumsuz biçimde etkiler. Bu nedenle de çeşitli tıbbi sorunlar ortaya çıkar:

- Tansiyon düşüklüğü, nabız sayısının azalması, kalp ritim bozuklukları, kalp kasının erimesi, elektrolit bozuklukları nedeniyle ani kalp durmaları
- **Kusmalara bağlı yemek borusu hasarları, hatta yırtılmaları, şişkinlik, kabızlık, müshil kullanımına bağlı bağırsak bozuklukları**
- Adet düzensizlikleri ve adetlerin kesilmesi
- **Kemik erimesi (osteoporoz), kemiklerde çabuk kırılmalar**
- Diş minelerinde erime, çürükler
- **Kansızlık ve vücudun savunma hücrelerinin azalması**

EK-4: THE SMOKER'S BODY

EK-5 Braun ThermoScan PRO4000 Ear Thermometer Kullanma Kılavuzu

Braun ThermoScan® PRO 4000 Ear Thermometer

what affects accuracy

Factor	Affects Accuracy Yes	No
Poor Probe Placement	✓	
No Probe Cover	✓	
Used Probe Cover	✓	
Ambient Temperature	✓	
Dirty/Chipped Lens	✓	
Hearing Aid	✓	
Lying on Pillow	✓	
Cerumen (ear wax)		✓
Otitis Media (ear infection)		✓
Tympanostomy tubes		✓

operation and technique

1.
Remove the thermometer from the case and attach a new probe cover. The device turns on automatically.

2.

Wait for the "ready" beep and place the probe snugly into the ear canal; correct probe placement is essential for accurate readings.

3.
Press and release the Start Button. The thermometer will beep once. The green ExacTemp light above the Start Button flashes, indicating correct probe placement.

4.
A long beep and a solid green ExacTemp light signals the end of an accurate measurement. Eject the used probe cover. For the next measurement, put on a new, clean probe cover.

5.

If the probe is placed incorrectly or was moved while taking a temperature, the device beeps, the green ExacTemp light goes out and POS (Position Error) displays.

6.
Press ⏻ button to recall the last temperature.

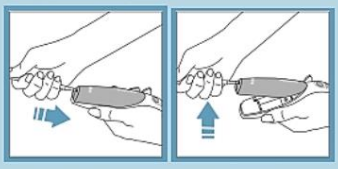
7.
To change default temperature scale: With the device off, press and hold the ⏻ button for about 5 seconds. Release the ⏻ button when desired scale is shown.

directions for opening battery door

OLD INSTRUCTIONS

NEW INSTRUCTIONS

For support, please contact Welch Allyn at 800.535.6663
www.welchallyn.com

ThermoScan is a registered trademark of Braun GmbH
© 2013 Welch Allyn Inc. All rights reserved.
MC10117 SM2679 Rev D

error messages and solutions

No probe cover is attached – Attach new, clean probe cover.

(POS = position error) The infrared monitor cannot find a temperature equilibrium and allows no measurement – Clear the display by changing the probe cover. Ensure that the positioning of the probe is correct and remains stable.

Ambient temperature is not within the allowed operating range 50-104 °F (10-40 °C) or changing too rapidly – Allow the thermometer to remain for 30 minutes in a room where the temperature is between 50 and 104 °F / 10 and 40 °C.

System Error – Wait 1 minute until the thermometer turns off automatically, then turn on again. **If error persists** reset the thermometer by removing the batteries and putting them back in. **If error still persists** contact your Welch Allyn representative.

Battery is low, but thermometer will still operate correctly – Insert new batteries.

Battery is too low to take correct temperature measurements – Insert new batteries.

BRAUN WelchAllyn
Advancing Frontline Care™

EK6 *Çevre ve İnsan Sağlığı* (2016) kitabının Kısaltmalar bölümü

Kısaltmalar (Alfabetik sırayla)

Kısaltma	İngilizce	Türkçe
BPA	Bisphenol A	Bisfenol A
CFCs	Chlorofluorocarbons	Kloroflorokarbonlar
CMR	Carcinogenic, Mutagenic and Reprotoxic	Karsinojenik, mutajenik ve reprotoksik
CNOSSOS-EU	Common NOise aSSessment methOdS	Genel Gürültünün Değerlendirilmesi Yöntemleri
DALY	Disability Adjusted Life Years	Sakatlıkla Geçirilen Yaşam Yılları
DEHP	Diethylhexyl Phthalate	Dietilheksil Fitalat
DPSEEA	Driving forse, Pressure, State, Exposure, Effect and Action	İtici güçler, Baskı, Durum, Maruziyet, Etki ve Eylem
DPSIR	Drivers, Pressures, State, Impact and Response	Yönlendiriciler, Baskı, Durum, Etki ve Tepki
EAP	Environment Action Programme	Çevre Eylem Programı
ECDC	European Centre for Disease Prevention and Control	Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi
ECHA	European Chemicals Agency	Avrupa Kimyasallar Ajansı
EEA	European Environment Agency	Avrupa Çevre Ajansı
EFSA	European Food Safety Authority	Avrupa Gıda Güvenliği Kurumu
EIA	Environmental Impact Assessment	Çevresel Etki Değerlendirme
EMC	Electromagnetic Compatibility	Elektromanyetik Uyumluluk
EPA	Environmental Protection Agency	Çevre Koruma Ajansı
EQSD	Environmental Quality Standarts Directive	Çevre Kalite Standartları Yönergesi
IARC	International Agency for Research on Cancer	Uluslararası Kanser Araştırmaları Ajansı
ICNIRP	International Commission on Non-Ionizing Radiation	Uluslararası İyonize olmayan Radyasyondan Korunma Komisyonu
INSPIRE	Infrastructure for Spatial Information	Mekânsal Bilgi Altyapısı
IPCS	International Programme on Chemical Safety	Uluslararası Kimyasal Güvenliği Programı
JRC	Joint Research Centre	Ortak Araştırma Merkezi

LRTAP	Long-range Transboundary Air Pollution	Uzun Menzilli Sınır Ötesi Hava Kirliliği
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PAHs	Polyaromatic hydrocarbons	Poliaromatik Hidrokarbonlar
PBDE	Polybrominated diphenyl ethers	Polibromine difenil eterler
PCBs	Polychlorinated Biphenyls	Poliklorlu bifeniller
PFCs	Perfluorinated compounds	Perfloro edilmiş bileşikler
PFOA	Perfluorooctanoic acid	Perfluorooctanoic asit
PHSs	Priority Hazardous Substances	Öncelikli Zararlı Maddeler
POPs	Persistent Organic Pollutants	Dirençli organik kirleticiler
R&TTE	Radio&Telecommunications Terminal Equipment	Telsiz ve Telekomünikasyon Terminal Ekipmanları
REACH	Registration, Evaluation, Authorisation and restriction of Chemicals	Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzni ve Kısıtlanması
SAICM	Strategic Approach to International Chemicals Management	Uluslararası Kimyasallar Yönetimine Stratejik Yaklaşım
SCENIHR	Scientific Committee on Environmental and Newly Identified Health Risks	Çevresel Riskler ve Yeni Tanımlanan Sağlık Riskleri Bilimsel Komitesi
SEA	Strategic Environmental Assessment	Stratejik Çevresel Değerlendirme
SEIS	Shared Environmental Information System	Avrupa Paylaşılan Çevre Bilgi Sistemi
SOA	Secondary Organic Aerosols	Sekonder Organik Aerosoller
SVOC	Semi-volatile Organic Compound	Yarı Uçucu Organik Maddeler
TWI	Tolerably Weekly Intake	Kabul Edilebilen Haftalık Alım
UNEP	United Nations Environment Programme	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
UWWTD	Urban Wastewater Treatment Directive	Kırsal Atık Su Arıtım Yönergesi
VOCs	Volatile Organic Compounds	Uçucu Organik Maddeler
WFD	Water Framework Directive	Su Çerçeve Yönergesi
WHO	World Health Organization	Dünya Sağlık Örgütü
WPMN	Working Party on Manufactured Nanomaterial	Üretilmiş Nanomateryal Çalışma Grubu
WPN	Working Party on Nanotechnology	Nano Teknoloji Çalışma Grubu
WWF	World Wildlife Fund	Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı

EK7

Glossary

Accessibility

Accessibility describes the degree to which an environment, service, or product allows access by as many people as possible, in particular people with disabilities.

Accessibility standards

A standard is a level of quality accepted as the norm. The principle of accessibility may be mandated in law or treaty, and then specified in detail according to international or national regulations, standards, or codes, which may be compulsory or voluntary.

Activity

In the ICF, the execution of a task or action by an individual. It represents the individual perspective of functioning.

Activity limitations

In the ICF, difficulties an individual may have in executing activities. An activity limitation may range from a slight to a severe deviation in terms of quality or quantity in executing the activity in a manner or to the extent that is expected of people without the health condition.

Affirmative action

The proactive recruitment of people with disabilities.

Appropriate technology

Assistive technology that meets people's needs, uses local skills, tools, and materials, and is simple, effective, affordable, and acceptable to its users.

Assessment

A process that includes the examination, interaction with, and observation of individuals or groups with actual or potential health conditions, impairments, activity limitations, or participation restrictions. Assessment may be required for rehabilitation interventions, or to gauge eligibility for educational support, social protection, or other services.

Augmentative and alternative communication

Methods of communicating that supplement or replace speech and handwriting – for example, facial expressions, symbols, pictures, gestures, and signing.

Assistive devices; also assistive technology

Any device designed, made or adapted to help a person perform a particular task. Products may be specially produced or generally available for people with a disability.

Sözlükçe

Erişilebilirlik	Erişilebilirlik bir çevreye, hizmete veya ürüne başta engelli bireyler olmak üzere mümkün olduğunca çok insanın ulaşabilmesini ifade eder.
Erişilebilirlik standartları	Standart, norm kabul edilen kalite düzeyidir. Erişilebilirlik ilkesi yasa veya sözleşmelerle hüküm altına alınmış ve sonrasında uluslararası veya ulusal düzenlemelere, standartlara veya yasalara göre ayrıntılı biçimde tarif edilebilir. Standartlar zorunlu veya isteğe bağlı tutulabilir.
Aktivite	ICF'de bir bireyin bir görevi veya eylemi icra etmesi biçiminde tanımlanan aktivite, işlevin birey açısından temsilidir.
Aktivite sınırlılıkları	ICF'de bir bireyin aktiviteleri icra etmede yaşayabileceği olarak tanımlamaktadır. Aktivite sınırlılığında, bir aktivitenin nitelik ve nicelik olarak herhangi bir sağlık durumu bulunmayan insanların icra etmesi beklenen düzeyden veya icra biçiminden hafif veya şiddetli ya da bu ikisi arasında bir düzeyde sapma söz konusudur.
Pozitif ayrımcılık/olumlayıcı eylem	Engelli bireylerin ön alıcı bir yaklaşımla istihdam edilmesidir.
Uygun teknoloji	İnsanların ihtiyaçlarını karşılayan, geliştirilmesinde yerel becerilerle araç ve malzemelerin kullanıldığı, etkili, makul maliyetli ve kullanıcılardan kabul gören yardımcı teknolojidir.
Değerlendirme	Sağlık durumları, yetersizlikleri, aktivite sınırlılıkları, katılımcı kısıtlamaları bulunan veya bunların gelişme ihtimali bulunan bireylerin veya grupların incelenmesini, bu birey veya gruplarla etkileşim kurulmasını da içeren bir süreçtir. Değerlendirme, rehabilitasyon müdahalelerine karar vermek ya da eğitim desteği, sosyal koruma veya diğer hizmetler için uygunluk tespitinde bulunmak amacıyla gerekli olabilir.
Sözel olmayan iletişim	Konuşma ve yazmayı destekleyici veya ikame edici iletişim yöntemleri (örneğin yüz ifadeleri, semboller, resimler, jestler ve işaretlerin kullanılması).
Yardımcı cihazlar/yardımcı teknoloji	Bireye herhangi bir görevi yerine getirmede yardımcı olmak için tasarlanmış, yapılmış veya uyarlanmış cihaz.
Engeller	Bireyin çevresinde bulunması veya bulunmaması işlev kısıtlılığına yol açan faktörlerdir (örneğin fiziksel ortamların erişilemez olması, uygun yardımcı teknolojilerin bulunmaması, engelliliğe karşı olumsuz tutumlar).
Vücut işlevleri	ICF'de vücut sistemlerinin fizyolojik işlevleri olarak tanımlanır. Vücut, bir bütün olarak insan organizmasıdır ve beyin de bu bütüne dahildir. Vücut işlevleri ICF'de ruhsal işlevler, algı işlevleri ve ağrı, ses ve konuşma işlevleri ile sinir-kas-iskelet ve hareketle ilgili işlevler olarak sınıflandırılmaktadır.